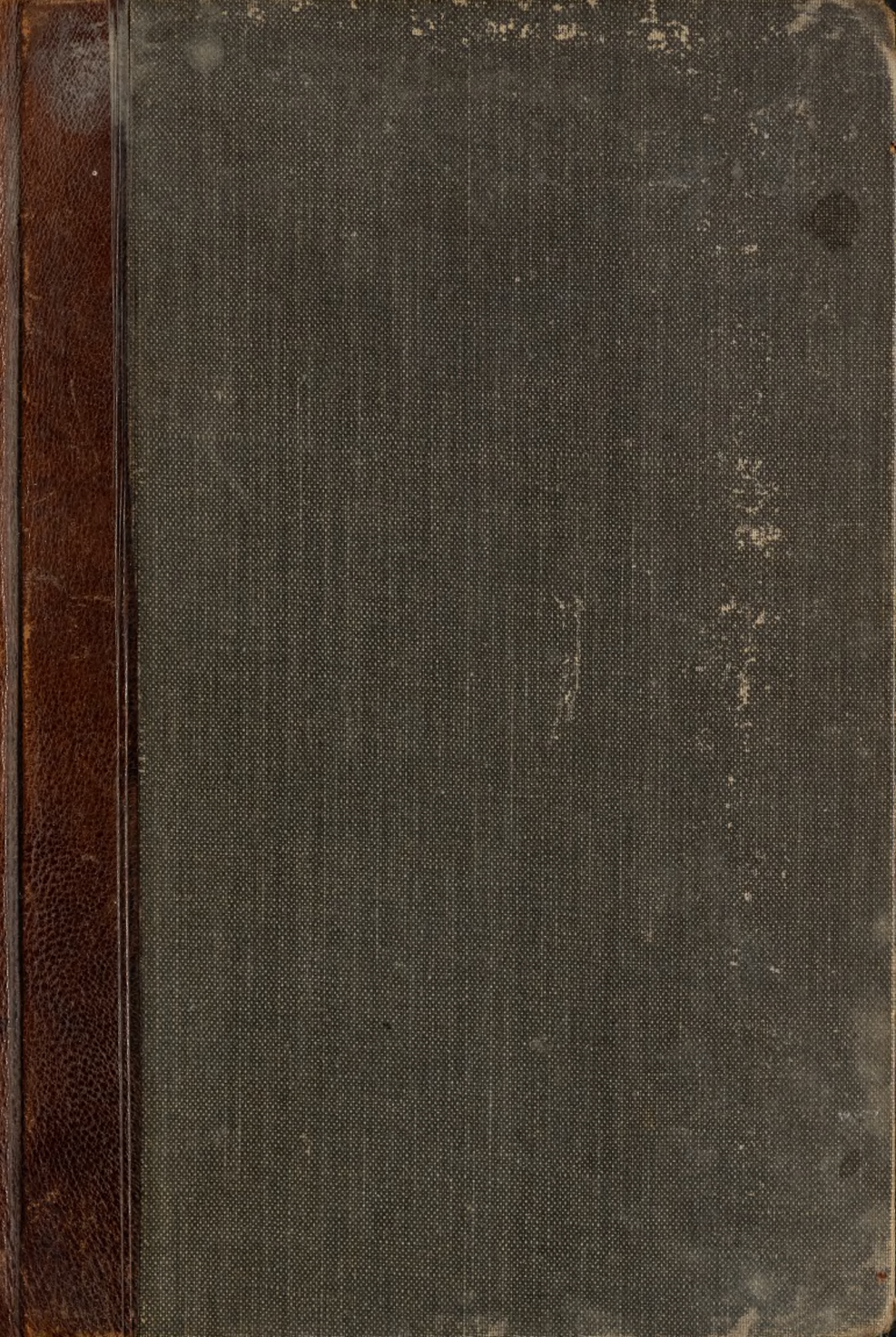
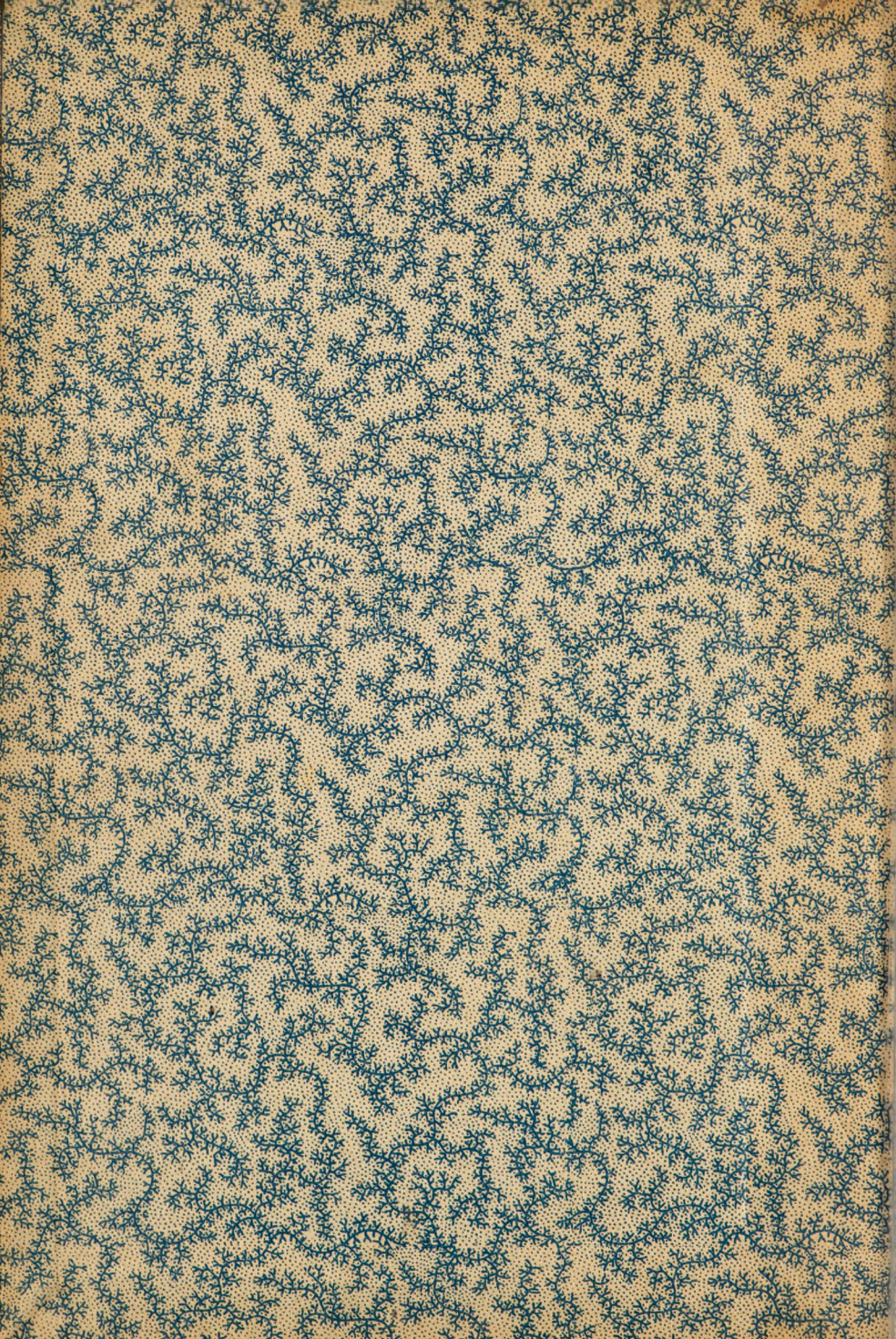
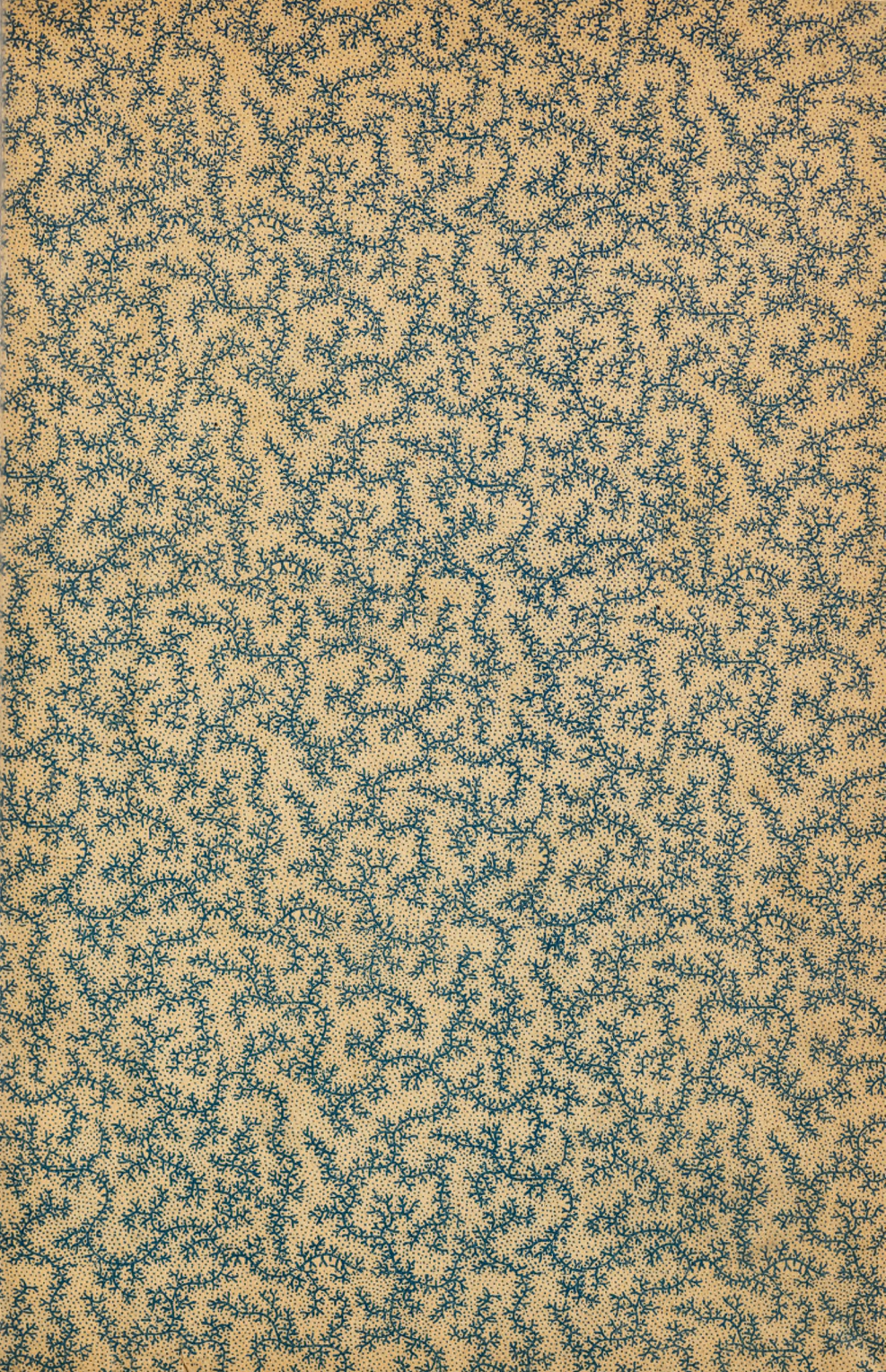

Aug 22
22-5-1978

94
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ—ΛΟΓΟΙ—ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

**ΜΕΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΜΗΛΕΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΥΤΩΝ**

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ΥΠΟ

ΡΗΓΑ Ν. ΚΑΜΗΛΑΡΙ

Μηλιώτου

«Κρεττον τὰ κατὰ δύναμιν

εἰσενεγκεῖν ἢ τὸ πᾶν ἐλλείπειν.»

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1897

Ημερησίον
βιβλίον 8
Τῷ εὐμενεῖ ἀναγνώστη

Ἡ μελέτη τοῦ βίου τοῦ Κωνσταντᾶ διαφέρει οὐ μόνον τοῖς Μά-
γνησι καὶ τοῖς Θεσσαλοῖς παρ' οἷς οὗτος διέχεε τὸ φῶς τῆς παιδείας
του ἐπὶ μακροῦς ἐνιαυτοὺς διδάξας, ἀλλὰ καὶ ἅπασιν τοῖς "Ελλήσι·
τὸ μὲν διότι ὑπῆρξεν εἰς ἓκ τῶν ἀνδρῶν τῶν παρασκευασάντων τὸν
ἱερὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἡμῶν ἀγῶνα καὶ ἐπωφελῶς ἐργασαμένων ὑπὲρ
αὐτοῦ, τὸ δὲ διότι ὑπῆρξεν ὁ σηματοφόρος τρόπον τινὰ τῶν ὑπὲρ τῆς
ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης μετὰ φρονήσεως καὶ ἀγχινοίας τὰ πρέποντα
συμβουλευσάντων.

"Ἄνδρες σπουδαῖοι ἡμέτεροι καὶ ξένοι πολλάκις ἐξήνεγκον γνώμην
ὅτι, ἐνῷ ὅλα τὰ περὶ ἡμᾶς ἐθνάρια κατῴρθωσαν νὰ μορφώσωσι
γλώσσαν γραπτὴν καὶ νὰ ἀναπτύξωσιν ἐθνικὴν φιλολογίαν κατὰ πάντα
τὰ εἶδη τῆς γραμματείας, μόνοι ἡμεῖς οἱ "Ελληνες ἔχομεν, ἀντὶ
γλώσσης, αἰώνιον γλωσσικὸν ζήτημα καὶ «ἡ νῦν γραφομένη Ἑλλη-
νικὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ θεματογραφία βρίθουσα σφαλμάτων.» (Φρεΐ-
μαν 1882. Εἰδωλα 277).

Γεννηθέντες ἐν Μηλείαις καὶ παιδευθέντες ἐν τῷ Σχολείῳ τοῦ
Κωνσταντᾶ ἡγαπήσαμεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὸ σχολεῖον τοῦτο ἴσα
τοῖς γονεῦσιν ἡμῶν. Νηπιόθεν ἐδιδάχθημεν νὰ τιμῶμεν τὴν μνήμην
τῶν μεγάλων τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀνδρῶν, Ἀνθίμου Γαζῆ, Δανιὴλ
Φιλιππίδου καὶ Γρηγορίου Κωνσταντᾶ. Καὶ τῶν μὲν δύο πρώτων κατὰ
τὸ πλεῖστον ζησάντων καὶ θανόντων ἐν τῇ ξένῃ, ἡ μνήμη ἐπὶ μᾶλ-
λον καὶ μᾶλλον ἐξίτηλος ἀπέβη ἐνταῦθα, εἰ καὶ ὁ ἕτερος οὐκ ὀλίγον
συντετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ σχολείου καὶ τῆς βιβλιοθήκης. Εἰς μόνος
γέρων μάλα προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν ἐπιζῇ ἤδη ἀναμιμνησκόμενος

ἐξ ὀψεως τὸν Γαζὴν ἐνταῦθα. Ἡ φήμη μόνον καὶ ἡ ἐκ τῆς ἱστορίας γνῶσις διδάσκει νῦν ἡμᾶς ὅτι καὶ οὗτοι πολῖται ἡμέτεροι ἐγένοντο. Ἄλλως ὁμως ἔχουσι τὰ κατὰ Κωνσταντῶν. Οὗτος ἐπὶ μακρὸν διατρίψας ἐν Μηλείαις, γαλουχήσας τοὺς πάππους καὶ πατέρας ἡμῶν διὰ τῶν ναμάτων τῆς παιδείας, θανὼν δὲ καὶ ταφεὶς ἐν Μηλείαις, ἐν χρόνῳ οὐ πολὺ ἀφεστῶτι ἡμῶν, καὶ ζῶν οὐκ ἐπαύσατο εὖ ποιῶν ἡμᾶς καὶ θανὼν ἐτάφη ἐνταῦθα, αἰδίων καὶ ἀνεξίτηλον καταλιπὼν μνήμην ζωηροτάτην παραμένουσαν παρὰ τοῖς οὐκ ὀλίγοις ἐπιζῶσιν αὐτοῦ μαθηταῖς, πρεσβύταις ἤδη σεβαστοῖς.

Εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Κωνσταντᾶ εἰ καὶ δὲν ἡτύχησαμεν νὰ ἀκροασώμεθα αὐτοῦ διδάσκοντος. Ἐν τῷ σχολείῳ Μηλεῶν ἐμαθήτευσαν οἱ πάπποι καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς αὐτοί. Καθῆκον ἱερὸν ἐνομίσαμεν ἤδη πρὸ τοῦ ἐκλίπωσιν οἱ πρεσβῦται παρ' οἷς ἡ μνήμη τοῦ Κωνσταντᾶ εἶναι ἀκμαία, νὰ συλλέξωμεν πᾶσαν παράδοσιν καὶ πᾶσαν περὶ αὐτοῦ εἰδῆσιν, οὐκ ἀποσβεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἵνα καταλίπωμεν τοῖς μεταγενεστέροις. Ἐὰν τοῦτο ἔπραττον καὶ οἱ προγενέστεροι καὶ οἱ σύγχρονοι τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς θὰ εἴχομεν ἤδη ἅπαν τὸ ὕλικόν τῆς βιογραφίας αὐτοῦ, ἥτις νῦν ἔχει χάσματα δυσαναπλήρωτα.

Δύο εἶναι οἱ μέχρι τοῦδε βιογραφίαν τοῦ Κωνσταντᾶ γράψαντες, ὁ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ ὁ Γούδας, ἀλλ' ἡ βιογραφία τοῦ Γούδα εἶναι ἀπλῇ ἀντιγραφὴ τῆς τοῦ Φιλίππου, τοῦτο δὲ δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ ἐὰν παραβάλῃ ἀπλῶς τὰς δύο βιογραφίας. Οὐδεὶς ὁμως τούτων ἔδωκε τὸν ἀληθῆ χαρακτήρισμόν αὐτοῦ. Ὅτι ἐνόμιζον ὅτι προσβάλλει τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀναγραφόμενον, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης ἀγῶνα, ἡμεῖς πρὸ πάντων ἐτονίσσαμεν, διότι ὑπελάβομεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μέγιστον ἔπαινον καί, ἂν μὴ ἀπατώμεθα. νῦν πρῶτον ὁ Κωνσταντᾶς βιογραφούμενος τάσσεται εἰς τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ τάξιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ γραμματείᾳ. Κατὰ τὰλλα ἡκολουθήσαμεν πιστῶς καὶ κατὰ λέξιν τὸν Φίλιππον Ἰωάννου, διότι ἐνομίσαμεν μωρὸν καὶ αὔθαδες τὸ νὰ πειραθῶμεν ἡμεῖς νὰ γράψωμεν καλλύτερον τὰ ὑπ' ἐκείνου καλῶς εἰρημένα. Τί ἡμεῖς προσθεῖσαμεν καὶ τί ἀξίζει τὸ προστεθὲν ἅς κρίνῃ ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης. Ἐὰν τὰ ἡμέτερα διακρίνωνται: τῶν τοῦ Φιλίππου ὡς χαλκᾶ νομίσματα ἐν χρυσοῖς, ἐνθυμηθῆτω ἕκαστος ὅτι τὰ χαλκᾶ εἶναι εὐχρηστότερα τῶν χρυσῶν, διότι

τὰ μὲν χρυσᾶ εἶναι κτῆμα τῶν ὀλίγων, διὰ τῶν χαλκῶν δὲ ἐνεργεῖται ἢ παρὰ τοῖς πολλοῖς μεγαλυτέρα κίνησις. Ἄλλως δὲ κύριος ἡμῶν σκοπὸς ἦτο ἡ δημοσίευσις τῶν ἀνεκδότων τοῦ Κωνσταντᾶ, ὧν τὰ πλεῖστα πάνυ εὐγενῶς καὶ κατὰ χάριν ἐδόθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ καλοῦ καγαθοῦ Δημητρίου Τρ. Γεωργιάδου διαφυλάξαντος ταῦτα ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Καταχωρίζομεν δὲ πάντα τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ δοθέντι ἡμῖν βιβλιαρίῳ κατὰ σειράν, ὅπως εἶχον μετὰ τῶν ἐνιαχοῦ ἀποκρίσεων αὐτῶν.

Διὰ τὴν σύνταξιν καὶ τύπωσιν ὑπεβλήθημεν εἰς πόνους καὶ δαπάνας ἐκ τοῦ ὑστερήματος ἡμῶν, ἀνώτερα τῶν δυνάμεων μας. Ἐδράμομεν πανταχοῦ ὀθενδήποτε ἦτο καὶ μικρὰ ἐλπίς ἵνα καὶ μίαν μόνην εἶδῃσιν ἀρυσθῶμεν. Τὸ ἔργον, ὃ ἐπεχειρήσαμεν, ὅτι εἶναι ἀνώτερον ἡμῶν, ἡμεῖς πρῶτοι ὁμολογοῦμεν. Ἄλλως τε καὶ χρήζει βιβλίων, ὧν ἐστερούμεθα ἐνταῦθα καί, προκειμένου περὶ ἀνδρὸς οὗ οὐ μικρὰ ἢ κατὰ τὸν ἀγῶνα δράσις, ἀπαραίτητος ἦτο ἡ ἐξέτασις ἐγγράφων τῆς ἐπαναστάσεως οὐχ εὐρίσκομένων ἐν Μηλείαις.

Τὴν περιγραφὴν τῆς βιβλιοθήκης παρελίπομεν διότι μετὰ τὴν γενομένην ταξινόμησιν (τῇ 13, 14, καὶ 15 Ἀπριλίου ἐ. ἔ.) ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου Ἀθ. Παππαδοπούλου Κεραμέως ἐλπίζομεν ὅτι, ἂν καὶ παρῇθην ἔτος σχεδόν, οἱ ἀρμόδιοι θὰ φροντίσωσι τέλος διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου καὶ τὴν τύπωσιν αὐτοῦ. Ἐν παρόδῳ λέγομεν ὅτι ἔχει περὶ τοὺς 4,000 τόμους Ἑλληνικῶν, Λατινικῶν, Ἰταλικῶν, Γαλλικῶν καὶ Γερμανικῶν βιβλίων, τινῶν Ρωσο-Γαλλικῶν καὶ ἐνὸς Ἑλληνο-Ρωσικοῦ, ὅτι αἱ ἐκδόσεις εἶναι πολυτελεῖς αἱ πλεῖσται καὶ πρὸ τοῦ 1821, ὅτι ἔχει 122 χειρόγραφα ὧν ἐν ἡ δύο ἐπὶ μεμβράνης καὶ ἐν ἐπὶ χάρτου φέρον χρονολογίαν 1510, ὅτι ἔχει τὴν μεταλλίνην πλάκα τοῦ σχεδιασθέντος ὑπὸ τοῦ Γαζῆ χάρτου τῆς Θετ. Μαγνησίας, ὅτι ἔχει χάρτας τῆς γηίνης καὶ Οὐρανίας σφαίρας (Coelesta Harmonia) χρωμαλισθογραφία ἐξαισία), ὅτι ἔχει σφαῖραν κρικωτὴν καὶ σφαῖραν οὐρανίαν, ὅτι εἶχε γηίνην σφαῖραν, ἣν ἐδανείσθη ὁ μακαρίτης Νικ. Μάγνης καὶ ἴσως τώρα εὑρηται παρὰ τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ ἀξιοτίμῳ κ. Κακαρᾷ ἐν Χαλκίδι, ὅτι ἔχει μεγάλην ἐλαιογραφίαν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ καὶ τὸ ἐπίχρυσον ἐπιτραχήλιον αὐτοῦ, ὅτι ἔχει σφραγίδα παλαιὰν μὲ παράστασιν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ πέριξ τὰ γράμματα «Τῆς Μηλιωτικῆς

Σχολῆς», ὅτι ἔχει εἰκόνα τοῦ Ὁμήρου πρὸς ὃν ἄγεται ὑπὸ τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνός τις, ὅστις ἀπωθεῖται ὑπὸ τοῦ τυφλοῦ ράψωδοῦ, εἶπον δ' ὅτι ὁ ἀγόμενος εἶναι ὁ Μίλτων, ὅτι ἔχει σιδηροῦν τινα ὄγκον βάρους 1066 γραμμαρίων καὶ σχήματος κολούρου κώνου, οὗ ἐν μέσῳ τῆς εὐρυτέρας βάσεως εἶναι ὅπῃ τετράγωνος ἐνὸς δακτύλου τοῦ Β. πῆχews βάθους, ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἄνω μικροτέρας ἥτις δὲν εἶναι ἐπίπεδος ἀλλ' ὀλίγον κοίλη εἶναι σφραγὶς μὲ τὴν αὐτὴν παράστασιν τῆς σφραγίδος τῆς βιβλιοθήκης ἐν σμικρῷ κάτωθεν δὲ τὰ γράμματα «Μουσαγετῶν» Ἐπ' αὐτῆς ἐτυποῦντο τὰ δακτύλια 2 ἐδίδοντο εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς Μηλιωτικῆς σχολῆς οἵτινες ὠνομάζοντο Μουσαγέται (πρβλ. Κοραῆ τὰ μετὰ θάνατον εὑρεθέντα τομ. Γ'. Ἐπιστολῶν τομ. Β'. σελ 465). Ἐν τοῖς χειρογράφοις καταλεκτέα καὶ δύο βιβλία ἐν αἷς εἶναι οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Ὁρφανοτροφείου. Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι δύο Ἀγιο-λαυρεντίται ἰσχυρίζονται τὸ ἀπροσδόκητον ὅτι ἡ βιβλιοθήκη Μηλεῶν ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν Γόλον, τολμῶσι δὲ νὰ γράψωσι καὶ ἐν ἐφημερίσι τὰ ἀσύστατα ταῦτα! Πρὸς τοὺς γεννάδας τούτους οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν ν' ἀποκριθῶμεν ἢ τὸ Λεωνίδειον «Μολὼν λαβέ.»

Ὅτι περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης ἡμέτερον ὑπάρχει ὧδε ἡρύσθημεν καὶ ἐξ ἄλλων μὲν μάλιστα δὲ ἐκ τῶν Εἰδώλων τοῦ Ροΐδου καὶ τῆς Εἰδώλων καταλύσεως τοῦ Χατζιδάκι.

Ἐν τέλει λέγομεν περὶ τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν ὅτι, ὅτε ἐσχάτως παρεστάθη εἰς τινα τῶν τμηματαρχῶν τοῦ Ὑπουργείου, ὅτι κινδυνεύει τὸ σχολεῖον νὰ πέσῃ καὶ νὰ ταφῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια σπουδαία βιβλιοθήκη, οὗτος ἐμόρφασε χλευαστικῶς μειδιῶν. Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ τὸ κορύφωμα τῆς ἀγνοίας τῆς περιεπούσης ἀνδρας ἀναβάτας εἰς τὰς κορυφὰς τῆς πολιτείας.

Ἐν Μηλείαις τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου 1896.

ΡΗΓΑΣ Ν. ΚΑΜΗΛΑΡΙΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

Α'. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὸν αἰμόνηστον διδάσκαλον Γρηγόριον Κωνσταντᾶν τὸν
ἐκ Μηλιῶν τοῦ Πηλίου ὄρους.

Ἐνθάδε Γρηγορίοιο δέμας κατὰ γαῖα καλύπτει
Κωνσταντᾶ ἐπὶ κλην, πατρίδα Μηλιέως.
Βήματος ὃς ἱεροῖο διήκονος ἐπλετο σεμνός,
Τιμήεις τε λίην Πιερίδων Θεράπων.
Ἐς δ' Ἑλικῶν ἄκρον πολλοῖς ὁδὸν ἡγεμονεύσας,
Αἰδοῖος δολιχοῦ ἵκετο τέρμα βίου.

Εἰς τὸν αὐτὸν

Σοὶ τόδ' εὐφρονέων ἐστήσατο σῆμα θανόντι
Δῆμος Μηλιέων, φέρτατε Γρηγόριε.
Σῆσι γὰρ ἐννεσείης ἐπιδήμια νείκεα λύσας
Ἐν πῶλει, ἡμερτὴν ἡγάγες ἀρμονίην.
Πολλὰ δὲ μοχθήσας, σοφὴν ἀρετὴν τε διδάσκων
Υἱέας Ἑλλήνων γῆρας ἐς ἀκρότατον.
Ἥ κε τάχ' ἰδμοσύνην σοὶ τις ἐρίσειε καὶ ἄλλος·
Οὐδεὶς δ' οὐτ' ἀρετὴν οὐτ' ἄρ' ἔρωτα πάτρης.

Εἰς τὸν αὐτὸν

Γρηγορίοιο κόνιν Κωνσταντᾶ ἤδε καλύπτει
Στήλη, πνεῦμα δ' ἔθεν χῶρος ἔχει μακάρων.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΓΟΝ

Ἐνθάδε Γρηγορίοιο σποδὴν πατρώϊον οὐδας

Κεύθει Κωνσταντᾶ, Πιερίδων ἐπέτου,

Ὅργια ὅς πολέας Μουσάων ἱρά μυήσας

Ἦν βιοτὴν ἀρετῆς πᾶσι παρέσχε τύπον.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ὧδε δημοσιευομένων ἔργων ἢ μᾶλλον παρέργων τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου τοῦ Γένους Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Κωνταντᾶ, δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ καταχωρίσωμεν σημειώσεις τινὰς περὶ αὐτοῦ. Διότι οὗτος, διαγαγὼν βίον ἄκρως μετριοφρονα, ἡμέλησε ζῶν ἔτι, νὰ καταλίπη ἡμῖν ἵχνη ἐμφανέστερα τῆς διαβάσεώς του καὶ τοῦτο διότι πᾶν ὅ,τι ἔπραττε, τὸ ἔπραττε δι' αὐτὸ τὸ πραττόμενον καὶ ὄχι χάριν ὑστεροφημίας. Βεβαίως ἡ ἀρετὴ αὕτη καὶ μόνη τεκμηριοῖ ὅτι ὁ ἀοιδίμος ἀνὴρ ἐκέκμητο μεγαλόνοιαν ἀπαντῶσαν εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀνδρας οἵτινες ἦλθον καὶ παρῆλθον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ὥσπερ οἱ ἐκκλησιολογῶντες ἀστέρες παροδικῆς λάμψεως. Οὐδόλως ὀκνοῦμεν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς νὰ ἐξάρωμεν ὡς ἐξοχον ἀνδρα καὶ παρὰ τὸν Ρήγαν καὶ Καποδίστριαν νὰ τάξωμεν τὸν Κωνσταντᾶν, ὅστις, εἰρήσθω καὶ τοῦτο, ὑπῆρξεν ἡγαπημένος φίλος τοῦ Καποδιστρίου καὶ πικρότατα ἐθρήνησε τὴν ἀπώλειαν, ἣν διὰ τοῦ θανάτου του ὑπέστη ἡ δύσμοιρος Ἑλλάς. Δυνατῆς βιογραφίας τοῦ Κωνσταντᾶ δύσκολον εἶναι νὰ εὐμοιρήσωμεν, διότι τὸ ἔργον τοῦτο δεῖται καὶ πόνου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ καὶ ἀνδρὸς πολλῷ ὑπερέτερου ἡμῶν, λέγομεν δυνατῆς διότι πλήρης βιογραφία οὐδέποτε νομίζομεν θὰ συντελεσθῇ διότι, ὡς εἴπομεν, αὐτὸς δὲν ἐφρόντισε νὰ διαφωτίσῃ τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τοῦ βίου του, ὅστις ἕνεκα τούτου θὰ παρουσιάξῃ χάσματα τὰ ἀπαντῶντα εἰς τοὺς βίους πάντων σχεδὸν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

Οὔτε τὸ ὄνομα τῶν γονέων τοῦ Κωνσταντᾶ εἶναι γνωστὸν οὐδὲ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κατοίκων τῶν Μηλεῶν ὅτι οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν ζευγίται ἐν πόνοις καὶ μόχθοις ποριζόμενοι τὸν ἄρτον ὡς κολλῆγαι ἐργαζόμενοι εἰς τὸ κάτωθι τῶν Μηλεῶν πρὸς τῇ παραλίᾳ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου Τουρκικὸν

τζιφλίκι τότε τῆς Ζερβόχιας, ὁ ἐπωλήθη τῷ 1800 εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Μηλεῶν καὶ τῆς Βυζιτζης, ὡς ἀναφέρεται ἐν τινι ὠδε καταχωρισμένη ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Δανιὴλ Φιλίππιδην καὶ ὁ Κωνσταντᾶς παῖς ἐτι ὦν ἠκολούθει τοὺς γονεῖς αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπίπονον ἐκεῖνο ἔργον. Ἐκ τοιούτων πενιχρῶν καὶ πάντῃ ταπεινὰ πραττόντων γονέων ἐγεννήθη ὁ Κωνσταντᾶς ὀνομασθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι Γεώργιος. "Ενεκα τούτου ἴσως ἐν τῷ μετέπειτα βίῳ ταλανίζων τὴν παλίντροφον καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀνάποδον θέσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἠκούετο πολλάκις ἀναφωῶν μετὰ θλίψεως «πόσα ἐξοχα πνεύματα δὲν βόσκουν βόδια στὸ λειβάδι!» Ἀναφέρεται προσέτι ὅτι ξένος τις περιηγητῆς ἐπισκεψάμενός ποτε τὰς Μηλέας εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ εἶδε παῖδα ἀνυπόδητον καὶ τρέμοντα ἐκ τοῦ ψύχους, ὅστις μετ' ἀφοσιώσεως ἐκανονάρχει περιφέρων τὸ βιβλίον τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸν ἀριστερὸν ψάλτην καὶ ὅτι ὁ ξένος ἐκεῖνος ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του διὰ τὸ πιναρὸν ἐκεῖνο παιδίον καὶ προεφήτευσεν εἰπὼν ὅτι «τὸ παιδίον αὐτὸ θὰ γίνῃ ποτὲ μέγας ἀνὴρ.» Εὐνόητον ποῖος ἦτο ὁ μικρὸς ἐκεῖνος κανονάρχης. Ὁ Φίλιπος Ἰωάννου ἀναγράφει ὅτι ὁ Κωνσταντᾶς ἐγεννήθη τῷ 1753. Πολλοὶ ἐκ τῶν βιογράφων τοῦ Ῥήγα ἀνεγραψαν ὅτι καὶ ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη τῷ 1753. Δὲν εἶναι τόσον περίεργος ἡ σύμπτωσης τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τῶν δύο τούτων ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὅσον εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ ὁ αὐθαίρετος οὗτος ὀρισμὸς τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦλάχιστον τοῦ Κωνσταντᾶ, ὅστις ζῶν ὠμολόγει ὡς οἱ ἀκούσαντες καὶ ζῶντες ἐτι ἀφηγοῦνται ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἐγίνωσκε τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του. Ὁ Κωνσταντᾶς ἀπὸ τοῦ 1834 γέρων ἤδη ἐγκατέστη ἐν Μηλείαις ἐνθα διήνυσε τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του μέχρι τοῦ 1844 ὅτε ἀπέθανε. Τῷ 1835 ἐφάνη ἐν τῷ Οὐρανῷ ὁ κομήτης τοῦ "Αλλεῦ, ὅστις ἔχει περιόδον 76 περίπου ἐτῶν. Ὁ Κωνσταντᾶς εἶδε τὸν κομήτην καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐνεθυμῆτο τὴν προηγούμενην πρὸ 76 ἐτῶν ἐμφάνισίν του τὴν γενομένην τῷ 1759. Ἐντεῦθεν συνεπέρανε περὶ τῆς ἡλικίας του ὅτι ἦτο ἄνω τῶν 85 ἐτῶν τότε. Ἵνα ἐνθυμῆται μὲ τοιαύτην ἐνάργειαν τὴν προηγούμενην ἐμφάνισιν τοῦ κομήτου θὰ ἦτο τότε τοῦλάχιστον 12—15 ἐτῶν. Ἐπομένως τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Κωνσταντᾶ πίπτει μεταξὺ τοῦ 1744—1747.

Δεῖξας ἐκ παίδων εὐφυΐαν ἐξαίρετον καὶ κλίσιν εἰς τὰ γράμματα

προτήχθη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὸν Ἑλληνικὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος του Ἀνθιμον ἵνα προτελεσθῇ εἰς τὴν ἱερωσύνην. Ἐνταῦθα στοιχειωθεὶς ὡπσοῦν ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος μετονομασθεὶς Γρηγόριος. Ἀφηγοῦνται ὅτι νεοχειροτόνητος ἤδη ἀνέβη ποτὲ ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος ἵνα εἴπῃ τὸ εὐαγγέλιον τὸ ὁποῖον λέγει... «εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ.» (Ἰωαν. ΙΘ 13) καὶ κατὰ τὴν τὴν μεγαλόφωνον ἐκείνην ἀπαγγελίαν εἶπε τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν Γαββαθᾶ. Τὸ λάθος ἐγίνε ἐκ ψυχικῆς ταραχῆς καὶ τῆς ἐμφύτου ἀτολμίας ἣτις καὶ μετὰ ταῦτα διετέλει σύντροφος αὐτῷ ἡ ἀμαθείας. Ἀσβεστος, ὡς εἰκός, ἠγέρθη ὁ γέλως παρὰ τοῖς ἔκτοτε μετὰ χαιρεκακίαις φιλοσόφοις συμπολίταις του. Ταῦτα ἐπλήγωσαν τὴν φιλοτιμίαν του καὶ ἐξῆψαν τὴν φιλομάθειάν του. Ἀγνωστον τίς ἀρχιερεὺς ἐχειροτόνησε τὸν Κωνσταντῶν εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι οὗτος διετέλεσεν ἱεροδιάκονος τοῦ ἐπισκόπου Σκοπέλου. Ὁ φιλάνθρωπος οὗτος ἱεράρχης καὶ καλὸς τῆς ἐκκλησίας ποιμὴν, κατιδὼν τὰ σπάνια πλεονεκτήματα τοῦ Κωνσταντῶ, κατέταξεν αὐτὸν εἰς τι ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖον, σκοπῶν ἴσως νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἡμέραν τινὰ διάδοχόν του. Ἐντεῦθεν δῆλον γίνεται ὅτι ὁ Κωνσταντῶς ὑπῆρξεν ὀψιμαθής. Ἐκεῖ διδασκόμενος ἐδίδασκεν ὡς οἰκοδιάσκαλος παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ Ἐφέσου τοὺς δύο ἀδελφιδεῖς αὐτοῦ.

Καταλιπὼν τὴν βασιλεύουσαν μετέβη εἰς Βουκουρέστιον ἔνθα τότε ἰδίδασκε Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἀνὴρ πολυμαθής καὶ καινοτόμος ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας. Διότι ἐνῷ εἰς τὰ ὀλίγα ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἣτις τότε ἐξικνεῖτο μέχρι Δανουβίου καὶ τῶν Καρπαθίων, σχολεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπεκράτει ἀπὸ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων ἢ διὰ τῶν συνωνύμων διδασκαλία ἢ καλουμένη ψυχαγωγία, ὁ Νεόφυτος ἀπέρριψε ταύτην καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ σχολεῖον του τὴν μέθοδον ἣ ἐχρῶντο οἱ Εὐρωπαῖοι εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς δηλ. τὴν ἐξήγησιν. Ἡ νέα μέθοδος καὶ τὸ νέον ὄνομα, ἡ ἐξήγησις, ἀντικατέστησεν ἔκτοτε τὴν παλαιὰν μέθοδον καὶ τὸ παλαιὸν ὄνομα τὴν ψυχαγωγίαν. Σήμερον ἀγνοοῦμεν ἀκριβῶς ὅποια τις ἦτο ἡ ψυχαγωγία αὕτη ἐνῷ πάντες οἱ εἰσελθόντες τὸ κατῶφλιον τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου γινώσκομεν τί ἐστὶν ἐξήγησις 1). Τοιούτου διδα-

1) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μηλεῶν εἶναι τινὰ χειρόγραφα ψυχαγωγικά.

σχάλου ἄξιος καὶ πεφιλημένος μαθητὴς ἀνεδείχθη ὁ Κωνσταντᾶς. Ἐδιδάχθη δὲ παρ' αὐτῷ τὴν Ἑλλην. Γραμματικὴν, τὴν Ῥητορικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον καλουμένην παιδείαν καὶ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἑξοχος καὶ προσφιλέστατος ἀνεδείχθη, ὥστε καὶ συνδιδάσκαλος αὐτῷ ἐν συστάσει αὐτοῦ τούτου διωρίσθη καὶ ἡ σχολαρχία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεοφύτου εἰς τὸν Κωνσταντᾶν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Ῥημνίκου Φιλαρέτου, τοῦ ἐπιτρόπου τῆς σχολῆς. Ἄγνωστον ἐπὶ πόσον χρόνον ἐδίδαξεν ἐν Βουκουρεστίῳ ὁ Κωνσταντᾶς, εἰργάσθη ὁμως μετὰ ζήλου καὶ δεξιότητος ἐπιπασάμενος τὴν ἀγάπην τοῦ Ἀγίου Ῥημνίκου, ὅστις ἐν πάσῃ πρὸς τὸν Κωνσταντᾶν ἐπιστολῇ ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐπιδείξεται τὴν βαθεῖαν πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν.

Ἐλαυνόμενος ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὸ διδάσκειν καὶ ὑπὸ τοῦ πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν νέων θεῖου ἐκείνου ζήλου, ὅστις διέκρινε πάντας τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκλιπούσης ἐκείνης γενεᾶς, τῆς ὀνειρουμένης τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους, ἐνέμεινε μετ' αὐταπαρνήσεως εἰς τὸ ἐπίμοχθον τῆς διδασκαλίας ἔργον γενόμενος μάρτυς τοῦ καθήκοντος. Ἡ πολύτιμος ὑγίεια τοῦ αἰοδύμου ἀνδρὸς ἐκλονίσθη εἰς βαθμὸν μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν ἐπὶ πλέον ἐν Βουκουρεστίῳ διαμονὴν διὰ τὸν κρυμὸν τοῦ περιέχοντος καὶ διὰ τὴν δριμύτητα τοῦ Ῥουμουνικοῦ χειμῶνος, ὅστις δεινὸς διὰ τὴν ὑγίειαν τοῦ Κωνσταντᾶ ἔμελλε νὰ ἐπισκῆψῃ κατὰ τὸ ἔτος 1787-88. Ὄθεν τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου ἡμέρᾳ Σαββάτῳ τοῦ 1787 ὑπέβαλε μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ παραιτήσιν διὰ τῆς πρὸς τὸν ῥηθέντα ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς τῇσδε.

Σεβασμιώτατε Δέσποτα

Ἐγὼ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐβουλόμην ὑπηρετῖν τοῖς πατρικοῖς νεύμασιν εἰσενεγκεῖν, νόμον θεῖον ἡγούμενος ὅ,τι ἂν αὐτόθεν θεσπίζεται. Ἀλλὰ τὸ κακότηδες καὶ πονηρὸν σαρχίον οὕτως ἀπεδυσπότησεν ὥστε μηδὲ πολλοστὸν μέρος δύνασθαι φέρειν τῶν πόνων ὧν ἀπαραιτήτως δεῖται τὸ ἔργον, ὃ μοι ἐπιτέτραπται καὶ ὃ μοι φθόγν καὶ περιπνευσίαν ἀπειλεῖ. Δέομαι τοιγαροῦν πάνυ πολλὰ τῆς ὑμετέρας πανιερότητος ταυτησί με παραλύσασθαι τῆς ἐπιστασίας πᾶν ὅ,τι ἂν ἄλλο βούληται: ποιεῖν ἐπιτάξαι καὶ οἷός τ' εἰμὶ ἐγκατερεῖσθαι τούτῳ γε, τούτου μόνον τοῦ βαρέως ἀπαλλαγεῖς ἔργου. Χάρισαι δέ μοι χάριν αἰ-

τοῦντι μικρὰν καὶ χαριῇ θεῷ τε λογίῳ καὶ οἷς ἐκεῖνος λόγοις ἐφέστηκε».

Ἐκεῖθεν μετέβη πρὸς διαχείμασιν εἰς τὴν Στεφανούπολιν τῆς Τρανσυλθανίας εὐκρασετέραν οὖσαν. Τῇ α'. Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔγραφεν ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Δημήτριον Καταρτζὴν τὸν Κλουτζιάριν φίλον πιστὸν καὶ ὁμόφρονα ἐν τοῖς περὶ γλώσσης τὴν ἐπιστολὴν τήνδε.

Φιλομουσότητε ἄνερ.

Φίλος Μουσῶν χωρίῳ ἀμούσῳ παραχειμάσαι καταναγκάζεται· ὅρα γοῦν μὴ δυνάμενος αὐτῷ ἐπικουρῆσαι ὑπερορᾶς. Ἐχθρὰς γὰρ οὕτως ἀντὶ φίλων ἔξεις σαυτῷ τὰς Μούσας, Μουσῶν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἄλλων ὑπερορᾶς ὃν ἐκεῖνα φιλοῦσιν ὑπερορῶν. Ἐρρωσο.

Ἐν τῷ ἡπίῳ καὶ ποιητικῷ 1) τῆς Στεφανουπόλεως κλίματι, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῆς πολυμερίνου τοῦ Βουκουρεστίου ζωῆς, διέτριψε τὸν χειμῶνα τοῦ 1787—88 καὶ ραΐσας μικρὸν ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, τὸ μὲν ὅπως συμβουλευέσθῃται ἰατροῖς ἐπιστήμοσι περὶ τῆς αἰεὶ δεινομένης καταστάσεως τῆς υἱείας του, τὸ δὲ οἰστρογηλατούμενος ὑπὸ οἰφῆς ἐπιστήμης ὑψηλοτέρας. Ὅθεν τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1788 μετέβη εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας Ἡ αὖρα τῆς ἐλευθερίας ἐν χώρᾳ Χριστιανικῇ καὶ ἀτυραννεύτῳ, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀέρος καὶ ἡ ἐπικουρία τῆς ἐπιστήμης ἐπέφερον θαυμασίαν βελτίωσιν εἰς τὴν πάσχουσαν υἱείαν τοῦ Κωνσταντῆ, ὅστις διεμεινεν οὕτως ἐν Βιέννῃ δύο περίπου ἔτη διδάσκων τοὺς υἱοὺς ὁμογενῶν τινων ἐμπόρων καὶ διδασκόμενος τὰς τε Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας.

Ἀκολούθως μετέβη εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν ἀκαδημειαν τῆς ἐν Πρωσίᾳ Ἀλλης ἵνα ἀκροασθῇ τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἀλλ' ἔχων υἱείαν ἀκροσφαλῇ

1) Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Ὀδοιπόρου τοῦ μακαρίτου Παναγιώτου Σούτζου ἀναγινώσκωμεν. «Πορευόμενος τότε εἰς Στεφανούπολιν (ὁ Π. Σούτζος δεκαεπταετῆς καὶ μὴ ἔχων εἰσέτι γνῶσιν τῆς ἐν ἑαυτῷ κρυπτομένης ποιητικῆς φαντασίας) καθ' ὁδὸν ὠνευροπόλει νεάνιδα κατὰ τὸν Βόσπορον... εὗρε δ' αὐτὴν ὡραιότατην τὸ σῶμα, ἀγαθωτάτην τὴν ψυχὴν... ἡ Ραλοῦ ὅλη κάλλος καὶ χάρις, ὅλη ἀγνότης καὶ ἀρετὴ ἐνέπλησεν ἐκεῖνον τοιοῦτον ἔρωτα, ὥστε... ἀπερχόμενος ἐπορεύετο ποιητὴς Μουσόληπτος.» Ἐπειτα δὲν εἶναι ἄπορον πῶς ὁ Κωνσταντῆς ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ καλεῖ τὴν Στεφανούπολιν χωρίον ἄμουσον ;

καὶ πάσῃων αἰμοπτυσίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τῶν ἱατρῶν νὰ καταλίπη μετὰ βραχείαν διαμονὴν τὸ βόρειον τῆς Ἀλλῆς κλίμα καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν τοῦ πάθους τοῦ ὑπὸ οὐρανὸν εὐδίων καὶ θερμότερον.

Οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ εἰς Παταύιον, ὅπου εὐρὼν παραμυθίαν τινὰ τοῦ νοσήματός του διέτριψε χρόνον ἱκανὸν ἀκρωμένος ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηνεκοῦς μελέτης οἱ πόνοι ἐπέτεινον πάλιν τὸ πάθος του κατὰ συμβουλήν τῶν ἱατρῶν διατρίψας ἐν Ἰταλίᾳ ἐνιαυτὸν ὅλον καὶ τι πρὸς, πόλεις καὶ χώρας ἀμείβων κατ' ἀνάκτησιν ὑγείας ἦν ἀπώλετεν ἀνὰ κράτος, ἐκ Βενετίας ἐπλευσεν εἰς Κέρκυραν κἀκεῖθεν μετέβη εἰς Ἰωάννινα τὴν πατρίδα τοῦ φίλου καὶ ἐταίρου Λάμπρου Φωτιάδου. Ἰωαννινόθεν ἔγραφε μηνὶ Ὀκτωβρίῳ μεσοῦντι ἔτει Σωτηρείῳ 1794 πρὸς τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ Νικόλαον Σκοπελίτην τὴν ἐξῆς, μεστὴν περιπαθείας ἅμα καὶ χάριτος ἀνταξίας ἑαυτοῦ, ἐπιστολήν, ἀφηγούμενος μετὰ τόνου λυρικοῦ καὶ ἡδυπαθεστάτης στωμυλίας τὰ ἀνεκδιήγητα αὐτοῦ δεινά.

«Πολὺς ἐξ οὗ χρόνος τὸ ἐπιστολικὸν ἡμῖν διεκόπη συνάλλαγμα, φιλάττη μοι κεφαλὴ, τὸ μὲν γ' ἐμὸν μέρος διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀσθενείας καὶ συνεχεῖς ἀπὸ τόπον εἰς τόπον μεταβάσεις, τὸ δὲ σόν... αὐτὸς ἂν εἰδείης τίσιν αἰτίοις καὶ λόγοις. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη ἢ ἄδολος καὶ γνησία ἢ συνδήσασα ἡμᾶς ἀλλήλους χρόνον τοσοῦτον, ἀκμάζει αἰεὶ καὶ τῷ χρόνῳ συμπρόεισι καὶ συναύξει, εἴθε δὲ καὶ σοί. Οὕτω γὰρ ἐξέσται πάλιν ἡμῖν καὶ τῆς διακοπείσης φιλικῆς ξυντυχίας ἐνάρξασθαι καὶ ἀλλήλων ὡς ἐνδέχεται ἀπολαύειν. Ἀρχομαι δ' οὖν πρῶτος ἐγώ, ὥστε πρεσβύτερος καὶ φιλικῆς παραμυθίας ἐν τοῖς παροῦσι μᾶλλον δεόμενος. Πυνθάνει τοίνυν ποῦ ποτε γῆς ἐγὼ καὶ οἶα ἄρα τὰ κατ' ἐμέ; ἴσθι δὴ με ἐν Ἰωαννίνοις με ὄντα τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐγχαράττω τὰ γράμματα, ἐγενόμην δ' ἐνταῦθα πρότρίτα μάλιστα ἀπὸ Κερκύρας, εἰς ἣν ἀπὸ Ἰταλίας ἔναγχος, ἐν ἣ διέτριψα ἐνιαυτὸν ὅλον καὶ τι πρὸς. πόλεις καὶ χώρας ἀμείβων κατ' ἀνάκτησιν ὑγείας ἦν ἀπώλεσα ἀνὰ κράτος φιλάττη μοι κορυφή! Τὰ γὰρ τοι ῥεύματα ἃ μοι ἠνόχλουν νῦν μὲν κατὰ τοὺς ὤμους, νῦν δὲ κατὰ τοὺς βρόγχους ὡς πολλάκις ἐδήλωσα τῇ σοὶ φιλόττη ὀλιγορηθέντα ἐκραταιώθησαν ἐπὶ τοσοῦτον ὡς καὶ μέχρι τοῦ θώρακος ἐκταθῆναι καὶ τὸν πνεύμονα ὅλον καταλαβεῖν, ὃν καὶ ἡσθηνότα πως ὑπὸ

τῶν περὶ τὴν σπουδὴν πόνων καὶ τῆς πολλῆς χρήσεως ἐν τε τῷ ἄδειν καὶ τῷ διδάσκειν τῆς φωνῆς, εὐρόντα, ἄλγεϊν τε ἐποίησαν καὶ αἰμορραγεῖν. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ μετέβην ἀπὸ Γερμανίας εἰς Ἰταλίαν κάκειθεν ἐνταῦθα. Ἐντεῦθεν δὲ συνοδίτας μόνον εὐρὼν μεταδήσομαι φίλην εἰς πατρίδα γαῖαν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐσχάτη τῆς τοῦ πάθους μου θεραπείας ἔλπις. Ἐκ γὰρ τῆς πολυμόχθου καὶ πολυδαπάνου πλάνης οὐδέν μοι προσεγένετο πλέον ἢ μικρά τις ὕφεις τῶν ἀλγηδόνων καὶ τῆς αἰμοπτόης ἀπὸ Αὐγούστου ἐς δεῦρο ἀνακωχή. Καὶ ταῦτα οὐ τέχνη ἱατρῶν οἷς ἐχρησάμην οὐδ' ἐβοηθεία φαρμάκων ὧν ἐπεπώκειν. ἄλλ' ἐκ τοῦ ἀπὸ Ἑνετιῶν ἄχρι Κερκύρας πλοός, ὅς μου τὸ νευρικὸν ἅπαν σύστημα διαταράξας καὶ πολὺν τινα τὸν ἐμετὸν ἐπενεγκῶν, ραῖσαι ὅπως οὖν ἐποίησε καὶ ἐλπίζειν βελτίονα. Καὶ τὰ μὲν ἐμὰ τέως μὲν ταῦτα, τίνα δὲ τὰ μετὰ ταῦτα ἐν γούνασι κεῖται Θεῶν, ἀγόντων καὶ κινούντων, ἢ φίλον αὐτοῖς τὰ ἀνθρώπινα. Σὺ δέ μοι φίλη κεφαλὴ, τὰ γράμματα ταυτὶ κομισάμενος, οὐκ ἂν φθάνοις δηλῶν μοι καὶ αὐτὸς τὰ σαυτοῦ προσθεῖς αὐτοῖς καὶ τῶν κοινῶν ὅσα ὠτάξια καὶ τὸ περιέργον τρέφειν πεφυκότα. Τὰ δὲ γράμματα ἐπιγράφεις μὲν ὀνόματι τῷ ἐμῷ, ἐπιστελεῖς δὲ διὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἐμπορευομένων αὐταδέλφων Ἀγγελέως καὶ Βέργου τῶν Μαμμαράδων. Προσκέισθω δὲ τῇ Γρηγορίῳ ἱεροδ. Κωνσταντᾷ ἐπιγραφῇ καὶ τὸ Μηλιώτῃ χάριν τοῦ σαφεστέρου, τὸ δὲ Δημητρίῃ καὶ Ζαγοραίῳ ἀπέστων τὸ μὲν γὰρ ἄγνωστον τοῖς ἡμετέροις τὸ δὲ μερικὸν καὶ μιᾶς τινος κώμης οἰκητόρων παρ' ἡμῖν χαρακτηριστικόν. Ἀσπασαί μοι τῶν φίλων ὅσοι μου μέμνηνται μάλιστα δὲ πάντων Γεώργιον τὸν κοινὸν φίλον πρὸς ὃν καὶ κοινὰ τὰ γεγραμμένα καὶ Λάμπρον τὸν Φωτιάδην οὐ τὴν πατρίδα τό γε νῦν ἔχον οἰκῶ καὶ Ἰωάννην, εἰ βούλει, τὸν Βόρνικον καὶ ἔρρωσθε σύ τε καὶ οἱ σοὶ πάντες».

Οὕτω μετὰ βίον πλάνητα καὶ πλήρη περιπετειῶν καὶ κινδύνων ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης πατρίδος. Ἡ ἄνεσις τῶν μόχθων, ὁ ζωογόνος ἀὴρ τῆς πατρίδος, τῆς ζωῆς γηραιᾶς αὐτοῦ μητρὸς ἡ πεφροντισμένη περιθαλψις, ἐνήργησεν θαυμασίαν τινὰ μεταβολὴν εἰς τὴν καχεκτικὴν τοῦ σώματος του κατάστασιν καὶ ὁ Κωνσταντᾶς ἀνέσφηλεν ἐκ τῆς νόσου.

Ἀμα ἀναρρωθεὶς προσεκλήθη κατὰ τὸ 1795 ἔτος ὡς δημόσιος διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον Ἀμπελακίων, κωμοπόλεως κειμένης εἰς τὰς

βορειοδυτικὰς κλιτύς τῆς Ὀσσης καὶ εἰς ἀνθηροτάτην οἰκονομικὴν κατάστασιν τότε οὔσης, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ τῆς ἀντικρῦ Ραφάνης, καὶ τῆς Ἀγιᾶς καὶ τοῦ Τουρνάβου εἶχον ἐργοστάσια ἐταιρικὰ βαφῆς νημάτων ἐρυθρῶν καὶ κατεσκευάζον τὰ πολύτιμα ἐνδύματα τὰ καλούμενα φιτιλιὰ καὶ ἀλαντζάδες. Περὶ αὐτῆς ὁ Κωνσταντᾶς γράφει. «Πόλις τῆς Θεσσαλίας μικρὰ μὲν, οὐκ ἄσημος δέ, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐμπόριον, ἐμοὶ δὲ φίλη διὰ τὸ φιλόμουσον τῶν κατοίκων της, καὶ ἐς αἰὶ ποθητὴ διὰ τὴν φιλίαν καὶ περιποίησιν, ὅπου μοι ἔδειξαν καὶ κοινῇ πάντες καὶ κατὰ μέρος ἕκαστος εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὅπου διέτριψα ἐν αὐτῇ 1).» Οἱ Ἀμπελακιῶται εἶχον ἐμπορικὰ πρακτορεῖα εἰς πολλὰς πόλεις καὶ δὴ ἐν Βιέννῃ ἔνθα μετέβαινον κατὰ ξηρὰν διὰ καραβανίων. Μεταβὰς ἐκεῖσε παρὰ τοῖς παλαιοῖς φίλοις ὁ Κωνσταντᾶς καὶ χρόνον ἱκανὸν σχολαρχήσας εἵλκυσε διὰ τῆς φήμης του πολλὰχόθεν πολλοὺς νέους φιλομαθεῖς καὶ διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκριβεστάτης διδασκαλίας του πολλοὺς τῶν προσφοιτησάντων ἐφώτισεν. Ἐδίδασκε δὲ οὐχὶ μόνον τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος ἐγίνωσκε καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰταλικὴν καὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν

1) Ἐξω τῶν Ἀμπελακίων πρὸς βορρᾶν, εἰς ἀπόστασιν 1900 βημάτων ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἡ καλουμένη βρύσις τοῦ Κωνσταντᾶ, τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ τότε ἰδρυθεῖσα. Ἐπεσκέφθημεν αὐτὴν καὶ ἐξεπλάγηνμεν ἐκ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ περιβάλλοντος, ἐπίομεν δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἀγνοῦ νάματος τῆς Κασταλίας ταύτης. Πορευόμενοι διὰ τοῦ δάσους ἡκούομεν μολπὴν ἀρμονικὴν ἀντικρῦ, προσεγγίσαντες δὲ εἶδομεν προκύψασαν αἶφνης πρὸ ἡμῶν τὴν βρύσιν ἐν τῷ δάσει, ὑπὸ τὴν σκιὰν δὲ τῆς παρ' αὐτὴν πλατάνου, ἣτις ἐφυτεύθη ὑπὸ Κωνσταντᾶ, παρθένους καλλιπαρεῖους, αἵτινες, ὀφθέντων ἡμῶν διέκοψαν τὸ φαιδρὸν ἄσμα, ὑπὸ ἐρυθμάτος χρωσθεισῶν τῶν παρειῶν αὐτῶν. Μειδιῶσαι ἀπῆλθον ἐκεῖθεν σιγῆδόν, τὴν πρὸς τὰ Ἀμπελάκια τραπεῖσαι διὰ τοῦ δάσους ἀόρατοι, ἐν εὐθύμοις γέλωσι καὶ φαιδροῖς ἄσμασι. Διακόσια βήματα ἐντεῦθεν τῆς βρυσεως πρὸς τὴν πόλιν εἶναι μικρὸν ἄνδρον ὑπὸ τὰ λάσια βᾶθη μικρῶς χαράδρας θαυμάσιωτάτη τοποθεσία. Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῶν Ἀμπελακίων, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀμαξιτοῦ, εἶναι βρύσις ἔχουσα ἔτος ZPK=1612. Τὰ ἐναπομείναντα βιβλία, πολύτιμα καὶ ταῦτα ὄντα ἐν οἷς καὶ τινα χειρόγραφα. τῆς βιβλιοθήκης Ἀμπελακίων εἶναι—οἰκτρὸν θεᾶμα—ἐρριμμένα φύρδην μίγδην ἐντὸς σκοτεινοῦ δωματίου ἐνὸς Σαμπαρᾶ! Τεκμήρια παρελθόντος μεγαλείου εἶναι ὁρατὰ πανταχοῦ ἐν Ἀμπελακίοις, ἀλλὰ τὸ ἐνεστὼς;

εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἐξέλεγεν ὁδηγόν τὸν Σοαῦιον.

Καταλιπὼν ἀκολούθως τὰ Ἀυπελάκια ἀπεδήμησε κατὰ τὸ 1803 ἔτος εἰς Βιέννην ζητῶν νέαν τοῦ πνεύματός του τροφήν εἰς ἐπίσκεψιν τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν. Τότε ἐνῆργησε τὴν ἔκδοσιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σοαυίου ἣν εἶχε μεταφράσῃ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν δημῶδη διάλεκτον ἥς θιασώτης καὶ ὑπέρμαχος ἦτο. Κατὰ τὸ 1805 εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν Τριεστῇ καὶ αὖθις ἐν Βιέννῃ. Μὴ δυνάμενος νὰ διαμένῃ ἴσως εἰς βόρειον κλίμα διὰ τὸ δυσχεύμερον ὡς πρὸς τὴν υἱείαν αὐτοῦ, ἐπανεκάμφε πάντως μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ θέρους εἰς Μηλέας. Πλὴν τῆς κατὰ τὸ 1812 μεταβάσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ὑπόλοιπον χρόνον διέμεινεν ἐν Μηλέαις διαρκῶς μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1812 δὲν ἔχομεν σαφεῖς μαρτυρίας. Ὁ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διδάσκαλος ἐν Μηλέαις γέρων διδάσκαλος Ἀνθίμος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν τοῦ βίου του ἀνίκανος ἤδη καταστάς διὰ τὸ ἐπίμοχθον ἔργον τῆς διδασκαλίας. Ὅθεν ἐνέπλησε χαρᾶς τε καὶ τοὺς κατοίκους ἅπαντας ἡ ἄφιξις τοῦ Κωνσταντᾶ ὅστις ἄφ' ἐνὸς μὲν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ εὐρυτέρων βάσεων τὸ ἔργον τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρός, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἐπεδόθη μετὰ υἱικῆς στοργῆς εἰς τὴν περιθαλψιν αὐτοῦ γλυκαίνων οὕτω τὰ ἔσχατα τοῦ βίου τοῦ γέροντος «ὅς ἀποκατέστησεν αὐτὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὡς ἂν ἐν ἐσχάταις ἡμέραις, ὅταν μὴ δύναιτο ὑπουργῆσαι τὴν ἀναγκαίαν τῷ σώματι ὑπουργίαν, βακτηρίαν ἔχοι τοῦτον τοῦ γήρωος καὶ ἀνακούφισιν τῶν μετὰ τοῦ γήρατος ἐπερχομένων δεινῶν, εἴ γε οὐκ ἔρχεται μόνον, κατὰ τὸν εἰπόντα, ἐπομένως δὲ ἀποκατέστησε τοῦτον κληρονόμον ὅλης αὐτοῦ τῆς περιουσίας κινητῆς καὶ ἀκινήτου μέχρι λεπτοῦ». Ἡ περιουσία αὕτη ἀνήκουσα κυρίως εἰς τὸ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς σχολῆς μονῆριον τοῦ Ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου ἦτο οὐ σμικρὰ ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος κατωτέρω διαλαμβανομένης ἰδιοχείρου σημειώσεως αὐτοῦ τοῦ Ἀνθίμου ἣν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Νικόλαος Μάγνης 1). Τὴν

1) Εἰκόζομεν ὅτι ὑπῆρχε τότε ἁμιλλὰ τις μεταξὺ Κωνσταντᾶ καὶ Γαζῆ πότερος νὰ φανῇ ὠφέλιμος τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι τυχὼν τῆς εὐνοίας τοῦ γέροντος καὶ καταστάς κληρονόμος καὶ διάδοχος, ἀλλ' ὁ Γαζῆς περισπώμενος ἐν Βιέννῃ ὑπὸ ἄλλων ἀναγκῶν καίπερ ἀναθεὶς τῷ Ἀνθίμῳ τὴν μετάφρασιν τῆς χημικῆς τοῦ Φουρκρουᾶ οὐδὲν ἀπέλαυσεν, ὁ δὲ παρῆρησεν καὶ ἀνακουφίζων τὸ γῆρας τοῦ Ἀνθίμου Κωνσταντᾶς ἔτυχε τοῦ σκοποῦ συνεχίσας μέχρι θανάτου τὸ ἔργον τοῦ γέροντος.

διαθήκην τοῦ Ἀνθίμου κεκρυμμένην ὑπὸ τοῦ Δημητριάδος Ἀθανασίου, ἀναλαβὼν ὁ Κωνσταντᾶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεζήτησε τὴν ἐπικύρωσιν καὶ τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ τότε Πατριάρχης Ἱερεμίας μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐξετέλεσε πάντα τὰ αἰτήματα τοῦ Κωνσταντᾶ, ὃν μεγάλως ἐτίμα, φροντίζων οὕτως ὥς πατὴρ διὰ τὴν σύστασιν καὶ συντήρησιν σχολείων καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας εἰς τὸ Γένος. Ὁ Κωνσταντᾶς πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν ἐνέγραψε τὴν σχολὴν μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὥς σταυροπήγιον καὶ ἔλαβε δεύτερον πατριαρχικὸν σιγγίλιον παρὰ τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον εἶχον λάβῃ ἄλλοτε οἱ Ἀδελφοὶ Ζαχαρίας καὶ Ἀνθίμος μοναχοὶ καὶ διδάσκαλοι ἐν Μηλέαις πρὸ τοῦ Κωνσταντᾶ. Ὁ αὐτὸς Ἱερεμίας ζήλω ὑπὲρ τῶν καλῶν κινούμενος ἐφωδίασε τὸν Κωνσταντᾶν καὶ δι' ἐπιτιμίου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας ἀναγκαίου ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς ὄντος διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἰδρύματος. Τοῦ ἐπιτιμίου, τοῦ σιγγιλίου καὶ τῆς διαθήκης τοῦ Ἀνθίμου ἀποθανόντος τῷ 1811 ἴσα καταχωρίζομεν κατωτέρω 1)

Διατρίβοντος ἤδη τοῦ Κωνσταντᾶ ἐν Βυζαντίῳ ἡ ἱερὰ σύνοδος καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους παρὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἕνεκα τῆς βασίμου παιδείας καὶ ἀγχινοίας του ἡγαπήθη καὶ ἐτιμήθη προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν σχολαρχίαν τοῦ κατὰ τὴν Ἐπιοκρήνην (Κουροῦ—Τζεσμὲ) σχολείου τοῦ Γένους καὶ μισθὸν ἀδρὸν προσφέροντες εἰς αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις μεγαλειτέρων ἀμοιβῶν προστιθέντες. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντᾶς φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος ὧν ἀνένευσε πρὸς τὴν πρόσκλησιν ταύτην καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ Πήλιον. Ὁ χρόνος καὶ ἡ πείρα ἐδίδαξαν αὐτὸν ὅτι μόνον ὑπὸ τὸν αἶθριον οὐρανὸν τῶν Μηλεῶν, ἀναπνέων τὴν ζειδωρον τοῦ Παγασητικοῦ αὔραν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Αἰγαίου πνέοντας Ἑλλησποντίας ἐφυλάττετο ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἡ ἀκροσφαλὴς ὑγίεια αὐτοῦ. Διότι οὐδέποτε

1) Τὰ δύο ταῦτα σιγγίλια καὶ ἄλλα τῆς σχολῆς ἔγγραφα, ὅτε κατὰ τὸ 1860 κραυγασίδαι τινὲς Μηλεῶται ἠπειλοῦν γῆν καὶ Οὐρανόν, κατέθηκεν ὁ κ. Κωνστ. Ἰωαννίδης εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κων]πόλεως. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἵνα ἡ κοινότης Μηλεῶν στείλῃ ἐπὶ τούτῳ τινὰ νὰ παραλάβῃ νῦν ταῦτα ἐκεῖθεν.

καθ' ἅπαντα τὸν βίον του ἀπέλειπεν αὐτὸν ὁ φόβος τῆς ἐπαναλήψεως τῆς αἰμοπτυσίας καὶ ἐν πάσῃ πρὸς πάντα φίλον ἐπιστολῇ αἰτιάται αἰεὶ νόσους ἀσθενείας αἰμοπτότην συνάγχην καὶ πάντα τοιοῦτον πειρασμόν, δωρηθέντα οὐκ οἶδ' ἐφ' ὅτῳ τοῖς βροτοῖς ὑπὸ τοῦ Πολυεμπλάγχου. Προϋτίμησε δὲ τὸ Πήλιον ὁ Κωνσταντᾶς καίπερ πανταχόθεν ἐπὶ ἀδροτάτοις μισθοῖς καὶ περιβλέπτοις τιμαῖς ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ ἰδιωτῶν ἐπιζητούμενος καὶ διότι ἔκρινε συντελεστικώτερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν τὴν σύστασιν σχολείων εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἐμψυχούμενος πρὸς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ ἐφημερεύοντος καὶ εἰς ἔκδοσιν κοινωφελῶν βιβλίων οἷον τῶν λεξικῶν, τοῦ λογίου Ἑρμοῦ καὶ ἄ. πρὸς διάδοσιν τῶν φώτων καταγινομένου ἀρχιμανδρίτου Ἀνθ. Γαζῆ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὧν ἡγόρασε πολλὰ βιβλία ἐν οἷς καὶ τὴν πρώτην ἐν Παρισίοις ἔκδοσιν τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἑνρίκου Στεφάνου, ἀποκείμενα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ νῦν. Ἐπὶ τῶν μετωπίων τῶν βιβλίων τούτων ἐπιγράφεται «Ἐωνήθη ἐν Βυζαντίῳ 1812 Γρηγ. Κωνσταντᾶς. Ταῦτα πράξάμενος ἐπ' ἀνέκαμψεν εἰς Μηλέας μὲν νέον ζῆλον πρὸς αὐξήσιν τῆς σχολῆς καὶ τῶν κατ' αὐτήν.

Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἔτυχον διατρίβοντες ἐν Βιέννῃ πολλοὶ ἐκ Θεσσαλίας λόγιοι οἷον ὁ μνημονευθεὶς Γαζῆς, Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης, Στέφανος ὁ Δούγκας, Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης καὶ Ζήσης Κάβρας ὁ ἱατρὸς πάντες ζηλωταὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν. Αἱ μετὰ τούτων ἐπιστολικαὶ συνδιαλέξεις τοῦ Κωνσταντᾶ παρήγαγον τὴν κοινὴν αὐτῶν βουλὴν καὶ ἀπόφασιν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐν συνεννοήσει μετ' Ἀθηναίων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τῇ συστάσει τῆς περικλύτου «Φιλομούσου Ἑταιρείας» ἧς φαινόμενος σκοπὸς σὺν ἄλλοις ἦτο καὶ ἡ σύστασις ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ Ἀκαδημείας, ἐν ᾗ ἔμελλον νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτῶν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Τῆς ἐταιρείας ταύτης, ἧς ὁ κανονισμὸς ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ ἀνεδημοσιεύθη δὲ καὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ Μαρίνου Π. Βρετοῦ τοῦ ἔτους 1869, καταχωρίζομεν ἐφεξῆς ἄρθρα τινὰ ἀφορῶντα τὸ Μουσεῖον καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Μηλεῶν.

Ἄρθρ. 1. Ὁ σκοπὸς τῆς φιλομούσου ἐταιρείας εἶναι ἡ καταβολὴ τῶν ἀναγκαίων χρημάτων διὰ τὴν ἑκτασιν τῆς παιδείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν κλασικῶν λεγομένων συγγραφέων καὶ διὰ

τὴν ἀναζήτησιν παντὸς εἶδους ἀρχαιοτήτων· ἡ δὲ τοῦ Πηλίου ὄρους ὁμήγυρις συγκροτεῖ ἐν σχολεῖον τακτικὸν κατὰ μίμησιν τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀρθρ. 6. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν τῆς ἐταιρείας μελῶν πρέπει νὰ ἐξακολουθῇται ὅσον τὸ δυνατόν συνεχῶς τε καὶ ἀκριβῶς, ὅπως δι' αὐτῆς εἰδοποιῇται τὸ γένος περὶ πάντων ὅσα τῆς προσοχῆς αὐτῶν ἀξία· κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ ἔφοροι τοῦ ἐν Πηλίῳ ὄρει γυμνασίου καθυποβάλλονται, ὅπως ἐξακολουθῶσι τὴν φιλολογικὴν ἀνταπόκρισιν μετὰ τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης ἐταιρειῶν εἰς ἃς εἶναι ἤδη γνωστοί.

Ἀρθρ. 8. Τὰ συναχθισόμενα ἀρχαιολογικὰ πράγματα ἀποταμιεύονται εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὸ Πήλιον ὄρος εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ κτίρια Μουσεῖα καλούμενα· οἱ ἔφοροι τοῦ Πηλίου ὄρους ὑποχρεοῦνται πρὸς τούτοις ὅπως καταγίνονται εἰς βοτανικὰς παρατηρήσεις, περιγράφοντες τὰ ἐκεῖσε περίεργα φυτὰ ὧν ἡ ὑπαρξὶς ἐνδέχεται ἀγνοεῖσθαι εἰς τὸ λοιπὸν τῆς Εὐρώπης.

Ἀρθρ. 9. Ἡ ἐταιρεία ἐπιτρέπει εἰς τὰ μέλη της ἵνα φέρωσιν ὡς σημεῖα τῆς αὐτῆς συγκαταριθμήσεως ἐν δακτύλιον χρυσοῦν μὲν διὰ τοὺς εὐεργέτας χαλκοῦν δὲ διὰ τοὺς συνηγόρους, φέρον τὴν γλαῦκα μετὰ τῆς ἔσωθεν ἐπιγραφῆς Φιλομουσῶν· τὰ μέλη δὲ τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Πηλίου ὄρους φέρουσι καὶ αὐτὰ ὡς παράσημον ἐν δακτύλιον μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Κενταύρου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως 1).

ὑπὸ τὴν λέξιν τοῦ κανονισμοῦ τούτου ἡμεῖς διορῶμεν τὸν κάλαμον τοῦ Γαζῆ. Πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐφόρους τῆς ἐταιρείας ἔγραφεν ὁ Γαζῆς ἐκ Βιέννης τῇ 14 8) βρίου 1814 . . . Τοιαῦτά εἰσι τὰ τῆς ψυχῆς μου αἰσθήματα, εὐχομαι δὲ νὰ ἐπιζήσω καὶ νὰ ἴδω τὰς Ἀθήνας 2) πάλιν ἀναγεννωμένας καὶ ἐν αὐτῇ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος λαμπροτέραν. Ὑμῖν δὲ εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἐμόνοιαν

Ἡ κατ' ἐκεῖνους τοὺς χρόνους τολμηρὰ τῆς ἐν Μηλέαις ἰδρύσεως Ἀκαδημείας βουλὴ ἐφάνη εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν εὐκατόρθωτος,

1) Τὰ ἄρθρα ταῦτα δὲν συμφωνοῦσι λεκτικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντ. Δουκιανοῦ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῶν κ. Κλεώπα καὶ Διμπεροπούλλου (ἐν Ἀθῆναις 1896 τύποις Σ. Κ. Βλαστοῦ) ἀτελῶς δυστυχῶς δημοσιευθέντα.

2). Ἐννοεῖ τὴν Ἑλλάδα;

ἀφοῦ τινες μάλιστα τῶν ὁμογενῶν μεγαλεμπόρων εἰς τοὺς ὁποίους τὴν ἐκοινοποίησαν ὑπέσχοντο τὴν γενναίαν των συνδρομὴν καὶ προεθυμῆθησαν νὰ καταβάλωσιν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα εἰς ἀγορὰν βιβλίων ἐργαλείων φυσικῆς καὶ χημείας, συλλογῶν φυσιογραφικῶν καὶ ἄλλων εἰς διδασκαλίαν ἀναγκαίων. Ὅθεν ταῦτα μὲν ἀγορασθέντα ἐστάλησαν εἰς Μηλέας, ὁ δὲ Δούγκας ἐνεκρίθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβῃ διὰ συνεργίας τῶν ἐκεῖ φίλων τὴν εἰς σύστασιν τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ καινοφανοῦς τούτου σχολείου ἀπαιτουμένην ἄδειαν τοῦ Σουλτάνου. Περὶ τούτου ἔγραψε καὶ ὁ Κωνσταντᾶς εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἐξόχους ἐν Βυζαντίῳ φίλους του. Ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι ἀμφοτέρων εὗρον ἐκ τῆς φιλοπόπτου διαθέσεως τῶν κρατούντων τηλικαῦτα προσκόμματα τὰ ὅποια οὔτε ὁ διακαὴς ζῆλος των οὔτε ἡ ἰσχυρὰ μεσιτεία τῶν φίλων των ἠδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ.

Μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ περὶ Ἀκαδημείας σχεδίου των ὁ Γαζῆς καὶ ὁ Κωνσταντᾶς δὲν ἀπέβαλον τὰς περὶ τῶν καλῶν ἐλπίδας των ἀλλ' ἀπεφάσισαν τὴν ἰδρυσιν λυκείου ἐν Μηλέαις διὰ τοῦ ἐξῆς μεταξύ των συμβολαίου.

Τύχη ἀγαθῇ.

«Κατὰ τὸ 1814 σωτήριον ἔτος ἐν μηνὶ Ἰουλίου α'. Γρηγόριος ἱεροδιάκονος ὁ Κωνσταντᾶς καὶ Ἀνθιμος ἀρχιμανδρίτης ὁ Γαζῆς, φιλογενεῖα κινηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ θεμελιώσωσι σχολεῖον τακτικὸν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν Μηλιαῖς, κατὰ τὸ Πήλιον ὄρος, πρὸς ἀνατροφὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν τέκνων τῶν ὁμογενῶν καὶ δὴ εἰς βεβαίωσιν τούτου ἀφίερωσαν ἑαυτοὺς εἰς αὐτό, ἐπομένως δὲ διὰ τε τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὰ λοιπὰ τούτου ἀναγκαῖα, ὁ μὲν Γρηγόριος Κωνσταντᾶς κατέβαλεν εἰς μετρητὰ χρυσοὺς Κайσαρικοὺς πενταχοσίους. Ὁ δὲ Ἀνθιμος ὁ Γαζῆς ὁμοίως χρυσοὺς πενταχοσίους καὶ ἅπασαν τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Ἔτι δὲ ἀφίερωσεν εἰς αὐτὸ καὶ ὅλην τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ.

Σημ. Μουσαγέται λέγονται ὅσοι τῶν συνδρομητῶν συνεισφέρουσιν εἰς τὸ ὑπὲρ πατρίδος τοῦτο καλὸν πεντήκοντα χρυσοὺς καὶ ἐπέκεινα, ὡς φιλοτιμούμενοι εἰσάξαι τὰς Μούσας πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ τινες θεωρούμενοι καὶ ὡς μέλη τῆς σχολῆς λαμβάνουσι παρ' αὐτῆς.

ὡς δῶρον εὐλογίας ἐν χρυσοῦν δακτύλιον, ἔχον ἐν αὐτῷ ἐκτετυπω-
 μένον τὸν Ἱπποκένταυρον τὸ παράσημον τῆς σχολῆς, μὲ ἐπιγραφὴν
 ἔσωθεν ΜΟΥΣΑΓΕΤΩΝ ὡς ἐν τῷ ὀπισθεν χάρτῃ τοῦ Πηλίου ὄρους
 φαίνεται.»

Καταγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν συνδρομητῶν καὶ Μουσαγετῶν
 τῆς Μηλιωτικῆς κοινῆς τοῦ Γένους σχολῆς καὶ μάλιστα τῶν Θε-
 ταλῶν.

1). Τῷ 1814 Μαΐου 16 ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Φίλιππος Παπα-
 Σακελλαρίου ἐκ Σιστοβίου χρυσοὺς Καισαρικοὺς τῆς Αὐστρίας
 δώδεκα 12

2). Τῷ αὐτῷ ἔτει Ὁκτωβρίου 15 ἀφιέρωσεν ὁ κύρ Νικό-
 λαος Χρυσοχόου ἐκ Μακρυνίτζης χρυσοὺς Καισαρικοὺς ἐξή-
 κοντα ἕξ 66

3). Τῷ αὐτῷ ἔτει Μαρτίου 12 ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Ἰωάν-
 νης Χαῖτῃ-Ἀποστόλῃ ἐκ Κυθωνιῶν χρ. Κ. δέκα πέντε . . . 15

4). Τῷ 1816 Ἀπριλίου 11 ἀφιέρωσεν ὁ μακαρίτης Γεώργιος
 Σωτήρη Σαμπαχτάνῃ ἐκ Φιλιππουπόλεως φιορίνια Ἀουστριακὰ
 500 ἥτοι χρυσοὺς Καισαρικοὺς ἑκατὸν ἑνδεκα 111

5). Τῷ 1816 Μαρτίου 15 ἀφιέρωσεν μακαρίτης Ἰωάννης Κα-
 λούσιος ὁ διδάσκαλος ἐκ Τυρνάβου δέκα κομμάτια βιβλία πα-
 λαιῶν συγγραφέων οἶον Θουκυδίδου Ξενοφώντος κλπ. ἐν οἷς γε-
 γραμμένον τὸ Δῶρον εἰς τὴν Μηλιωτικὴν βιβλιοθήκην Ἰωάννης
 Καλούσιος.

6). Τῷ αὐτῷ ἔτει ἀφιέρωσε τὸ ἐν Βιέννῃ παρεκκλήσιον τῶν
 παρεπιδήμων Γραικῶν (χάρτινα φιορίνια 500) ἥτοι χρυσούς . . 30
 Ὅμοίως ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δωδεκάς ἥτοι.

7). Ὁ κύριος Στέριος Τριανταφύλλου ἐκ Μεσόδου φιορί-
 νια 150 = 9

8). Ἀναστάσιος Δουδούμης ἐξ Ἰωαννίνων φιορ. 100 = . . 6

9). Οἱ ἀδελφοὶ Ποστολάκα Δημήτριος καὶ Νικόλαος χρυσούς . 10

10). Οἱ ἀδελφοὶ Πρωΐου ἐκ Χίου φιορ. 70 = 4

11). Ἰωάννης Διαμάντου ἐκ Καστορίας φιορ. 100 = . . . 6

12). Ἰωάννης Πετροβίχης φιορ. 100 = 6

13). Ἀθανάσιος καὶ Ναοὺμ Λαζάρου ἐκ Μπιτωλίων φιορ. 50 = . 3

14). Γιάντζος Ι. Τόσκου φιορ. 25 = 1

- 15). Γεώργιος Παπαΰ-Πολύζου φιορίνια 25 καὶ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ Καντεμῆρ = 14½
 16). Οἱ ἀδελφοὶ Ρίζου Ἰωάννης καὶ Βασίλειος ἐκ Θεσσαλονίκης φιοριν. 200 ἤτοι χρυσ. 12
 17) Χαρίζανος Ζαχαρίου ἐκ Μπλάτζης φιορ. 100 = . . . 6
 18) Μιχάλης Ἀδάμ Μάμμου φιορ. 40 = 2½
 19) Ἰωάννης Δημητρίου φιορ. 200 = 12

Ὅσα λαμβάνει ἡ Μηλιωτικὴ Σχολὴ ἀπὸ τὴν ἐταιρείαν τῆς ὁποίας τὸ γραφεῖον ἀντὶ τοῦ κυρ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου ἐπέρασεν εἰς Μυνιχίαν εἰς τὸν κύριον Βάαδεν.

20) Ἐλαβα διὰ τοῦ Μητροπολίτου κυρίου Ἰγνατίου τῷ 1815 Ἀπριλίου 24 ἐκ τῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔτος συναχθέντων φλωρία 371 φιορίνια 36 χρ. 56.

21) Ἐτησίως προσφέρει ὁ ἐν Βιέννῃ εὐγενέστατος κύριος Φρίες (Fries) χ. 25.

1815 ἐπλήρωσε

1816 ἐπλήρωσε

Καὶ ταῦτα μὲν ἔπραττεν ὁ Γαζῆς ἐν Βιέννῃ εἰς δὲ τὸν Κωνσταντιῶν ἔγραφε νὰ ποιησῇται ἑναρξιν τῆς οἰκοδομίας θαρρύνων αὐτὸν διὰ τῆς ἀποστολῆς βιβλίων πολλῶν καὶ ἐπαγγελιῶν περὶ μελλούσης ἀποστολῆς χρημάτων. Πρὸ τοῦ δὲ διατεθῶσι τὰ κατὰ τὸ Λύκειον εἶχεν ἀποστείλει ὁ Γαζῆς τὸν Γεώργιον Κλεόβουλον ἐκ Μηλέας ὑποθέτων ὅτι τὰ ἐκ τῶν κτημάτων τῆς σχολῆς εἰσοδήματα ἐπήρουν διὰ τὸν κατάρτισμόν καὶ τὴν συντήρησιν δημοτικοῦ σχολείου κατὰ τοὺς παιδαγωγικοὺς νόμους τοῦ Πεσταλότζι παρ' ᾧ ἐμαθήτευσεν ὁ Κλεόβουλος. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντᾶς εἰς τὸν ἐλθόντα ξένον παρέστησε τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ ὁ φιλογενὴς ἀνὴρ ἀπεδήμησεν ἄπρακτος ὠρησάμενος εἰς τὸ σχολεῖον τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, ἧς ἐφ' ἐκάστου τῶν νῦν εἰσέτι σωζομένων βιβλίων εἶναι γεγραμμένα τὰ ἀρχτικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματός Γ. Κ. Τὰ ἐν Βιέννῃ συνειλεγμένα χρήματα μόλις ἤρκεσαν διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν βιβλίων.

Ὁ δὲ ὀλιγαρχὴς Κωνσταντᾶς ὡς ὑποτακτικὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀνθίμου καὶ κατὰ τὰ θέσμια τῶν μοναχῶν κληρονόμος αὐτοῦ, τὰ ταπεινὰ κελλεῖα τοῦ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἄκραν τῶν Μηλεῶν μονιδρίου

τοῦ Ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου (1) ἐξέλεξεν ὡς κατοικίαν του διότι ἡ ἐκκλησία ἀνεκαινίσθη καὶ τὰ κελλεῖα ἐκτίσθησαν τῷ 1871 ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἡσυχαστήριον καὶ σχολεῖον (2) δαπάνη τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων Ζαχαρίου τοῦ ἐκ Γόλου καὶ τῶν ἀδελφῶν Ζαχαρίου καὶ τοῦ μνημονευθέντος Ἀνθίμου ἀμφοτέρων ἐκ Μηλεῶν. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶναι ἐκ τῶν μαγευτικωτάτων τοπίων τῶν Μηλεῶν. Περὶ τὸ ἐκκλησίδιον ἦσαν τότε δένδρα ποικίλα ἀειθαλῆ καὶ ὀπωροφόρα ἀποτελοῦντα ἄλσος τερπνόν. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ταναῆς καὶ πυκνοφύλλου δρυὸς ἐπὶ στοιβάδος (1) καθήμενος ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας τοὺς πανταχόθεν προσερχομένους νέους οὐδένα παρ' οὐδενὸς λαμβάνων μισθὸν τῆς πολυτίμου διδασκαλίας του. Μόλις καὶ μετὰ τινα ἔτη ἡδυνήθη ὁ Γαζῆς νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κωνσταντῶν ὀλίγον ἀργύριον ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ γενομένων ἐράνων ἐπαγγελόμενος νὰ στείλῃ ἀκολούθως εἰς αὐτὸν τὰ εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀρκοῦντα. Παρεῖχε δὲ εἰς τὸν Κωνσταντῶν βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἤθελε συναγάγῃ ἐκ συνδρομῶν ἱκανὸν κεφάλαιον ὥστε ἐκ τοῦ τόκου αὐτοῦ νὰ ἔχωσι τὰ πρὸς ζωᾶρκειαν οἱ διδάσκαλοι τοῦ Λυκείου καὶ τότε ἤθελε σπεύσῃ καὶ αὐτὸς νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Πήλιον μετὰ δύο ἄλλων διδασκάλων διὰ νὰ ἀρχίσουν τὴν τακτικὴν τῶν μαθημάτων παράδοσιν. Ὁ Κωνσταντᾶς προθύμως ἐπεχείρησε τῇ οἰκοδομίᾳ ἀναδεχθεὶς πρὸς τῇ πολυπόνῳ διδασκαλίᾳ καὶ τὴν καματηρὰν ἐπὶ τῶν οἰκοδομιῶν ἐπιστάσιαν. Κατ' ἀρχὰς εἶχε κατὰ νοῦν νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ Λύκειον ἐν τῇ περὶ τὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἔξωθι τῶν Μηλεῶν μαγευτικῇ θέσει ἁγία Τριάδι. Εἶχε δὲ πείσῃ εὐπορὸν τινα καὶ ἄκλῃρον Μηλιώτην Χατζῆν Πανταζῆν μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ φιλίας ἀδελφικῆς νὰ ἀφιερῶσιν τοὺς ἐκτεταμένους κατὰ τὸ Λυκομάγκανον ἀγρούς του, ἵνα ἐντὸς αὐτῶν κτισθῇ τὸ σχολεῖον. Πολλάκις κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς μῆνας μετέβαινεν εἰς Λυκομάγκανον

(1) Τοῦ νέου τούτου ἁγίου ἡμνήμη τελεῖται τῇ 9ῃ Μαΐου, ἡ δὲ ἀκολουθία εἶναι χειρόγραφος.

(2) Ὅντος τούτου πρότερον ἐν Ἀγίᾳ Μαρίνῃ.

1) Ἰσως ὅτε δὲν ἐδίδασκε· διότι ἂν δὲν ἦσαν καθέκλαι πολυτελεῖς τοῦλάχιστον σκαμνία ὑπῆρχον· ἤξεύρομεν μάλιστα καὶ τι ἀνέκδοτον ἀπόρρητον περὶ Ζαχαρίου καὶ σκαμνίου.

διαιτώμενος μετὰ τοῦ βίου ἐρημίτου διάγοντος Χατζῆ ἐν τῷ αὐτόθι κομφῷ καὶ ὑψηλῷ πύργῳ. Συνεχομίζε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ βιβλιοθήκην ὅλην ὅπως μὴ κατατρίβῃ τὸν χρόνον ἀπρακτῶν. Ἐγειρόμενος δὲ πρωταίτατα ἔπινε τὸ ὑπὸ τοῦ ποιμένος Κ. Ζαφείρι κομιζόμενον γάλα καὶ ἀφρόγαλα κλπ. Ἐτρέφετο δὲ διὰ καπρείου καὶ λαγωείου κρέατος ὃ ἐθήρευν αὐτὸς μετὰ τοῦ Χατζῆ συνήθως.

Τὸ ἄγαν προσήνεμον τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ πρὸ πάντων ὁ φόβος τῶν ληστῶν ὑπῆρξαν ἴσως ἐκ τῶν κυριωτάτων αἰτίων δι' ἃ δὲν ἀπεφασίσθη ἡ ἐκεῖ ἰδρυσις τοῦ Λυκείου. Ἀναφέρεται ὅτι πρὸς ἐκλογὴν τῆς ὑγεινοτάτης θέσεως ἐν Μηλέαις ἐκρέμασαν ἐν ὑπαίθρῳ ταῦτοχρόνως ἐν θερινῇ ἡμέρᾳ τρία ἡπάτα νεοσφαγῶν τράγων εἰς τρία ἐπίκαιρα σημεῖα τῶν Μηλεῶν : ἐν Ἀγία Παρασκευῇ, ἐν Ἀγία Μαρίνῃ καὶ ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὔρον ὅτι τὸ ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ εἶχε τοὺς ὀλιγωτέρους σχώληκας καὶ τὴν ἐλαφροτάτην ὁδμήν. Ὅθεν ἀμελλητὶ ἐκρίθη ἡ τοποθεσία τοῦ Ἀγίου Νικολάου ὡς ὑγεινοτάτη διὰ τὴν κτίσιν τοῦ σχολείου 1). Ἡρξάτο δὲ ἡ οἰκοδομία τοῦ Λυκείου τῷ 1814 καὶ τὸ ἔτος τοῦτο εἶνε γεγραμμένον ἄνωθεν τῆς θύρας ἐν ἄριστερᾷ τῷ εἰσιόντι. Περαιώσας δὲ διὰ τοῦ ἀκαμάτου τοῦ ζήλου τὸ ἔργον ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ τῇ 6ῃ Αὐγούστου 1815 καὶ ἡ ἡμερομηνία αὕτη ἐγράφη ἐρυθροῖς γράμμασι ἐπὶ τῆς δυτικῆς προσόψεως τοῦ πετροτζατμᾶ, ὅστις κατερρίφθη τῇ 4ῃ Μαΐου 1895 ὑπὸ τῆς κοινότητος ἵνα μὴ συμβῇ δυστύχημά τι ἐνεκα τῆς ἀπειλουμένης πτώσεώς του. Ἡ χρονολογία αὕτη περιλαμβάνετο ἐντὸς γραφικοῦ κοσμήματος ἐρυθροῦ, κομφῶς ἐξεργασμένου, ὅπερ πρὸς τὰ κάτω παρίστα δύο ὑπερμεγέθεις κεφαλὰς δρακόντων ἀγρίως σεσηρότων, καὶ ὃ, καταρριφθέντος τοῦ πετροτζατμᾶ, ἐξηφανίσθη νῦν 2). Περὶ τῶν διὰ τὸ οἰκοδόμημα δαπανῶν ἐσώθη ἡμῖν ἡ ἐξῆς σημείωσις.

1) Σημείωσις ἐξόδων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σχολείου 1814 Ἰουνίῳ μηνί· κατὰ-γιαπὶ 13,929 γρόσια καὶ 11 παράδες.

2) 1814 μηνί Ὀκτωβρίῳ. Σημείωσις ἐξόδων εἰς τὸ ξέχωμα τῶν

1) Ἡ διήγησις αὕτη ἀνεκτέα ἴσως εἰς τὴν ὑπὸ Ζαχαρίου κτλ. πρώτην κτίσιν τοῦ Σχολείου.

2) Ἰχνογραφήσαντες δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ξυλογραφήσωμεν ὅπως συνεκτυπώθῃ ὡδε.

θεμελίων, τραύηγμα χώματος εἰς ταῖς πεζούλαις ὀπίσω τῆς οἰκίας 750 γρόσια καὶ 20 παράδες.

3) 1815 μηνὶ Ἀπριλίῳ εἰς τὸ ἀρμάτωμα 7,263 γρόσ. καὶ 22 παράδες.

Ἦτοι τὸ ὅλον 11,943 γρ. καὶ 13 παράδες. Χάριν περιεργείας σημειοῦμεν ὅτι αἱ πλάκες αἵτινες εἶναι εἰς τὴν σκάλαν εἶνε δύο φορτώματα καὶ ἐκόστισαν γρ. 4.

Πλὴν τῶν δαπανῶν τούτων οἱ κάτοικοι προσήνεγκον ἐκουσίαν προσωπικὴν ἐργασίαν ἕκαστος δωρεάν.

Τὰ ὀλίγα ἐξ ἐράνων συνειλεγμένα χρήματα ἐδαπανήθησαν ὡς εἵπομεν διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν βιβλίων 1) καὶ τῶν ἄλλων χρεωδῶν. Ὁ δὲ Γαζῆς ἐκ Βιέννης ἦλθεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας κακείθεν μετέβη εἰς Ὀδησσὸν ὁπόθεν δι' Ὑδραϊκοῦ πλοίου κατέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔνθα διέτριψε χρόνον ἱκανόν. Ἐκεῖθεν διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου ὃ κατὰ συγκυρίαν εἶχε διατρίψει ἐν τῷ Κερατεῖῳ ἦλθεν εἰς Κέα ἥτις τότε ἐπεῖχέ πως τόπον τῆς νῦν Σύρου. Ὅπόθεν μετὰ τινος Μηλεώτου Γεωργ. Χαλκιαδάκη ὃν εἶχε παραλάβῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀκόλουθον μετέβη εἰς Ὑδραν ἔνθα συνήντησε τοὺς Κουντουριώτας κλπ. Ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ἔνθα συγκαλεσάμενος τοὺς προὔχοντας, ἐφόρους καὶ ἐταίρους τῆς φιλομούσου εταιρείας Κ. Βιτάλην, Π. Ποῦλον, Γ. Ψύλλαν, Ἀ. Πετράκιν, καὶ ἄλλους, ὥρκισεν αὐτοὺς τὸν ὅρκον τῆς ἐλευθερίας. Διελθὼν διὰ Λεβαδείας εἰς ἣν δικαστικῶς ὑπῆγοντο τότε τὰ ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου Χάσια ἐν οἷς καὶ αἱ Μηλέαι ἔφθασεν εἰς Ἀταλάντην ὅπου ἐπλευσεν ἐπίτηδες ἐκ Μηλεῶν πλοῖον, ἵνα παραλάβῃ αὐτὸν, διότι τότε τὰ τῆς ἐπικοινωνίας ἦσαν ἀτελέστατα. Ἡ περιήγησις αὕτη τοῦ Γαζῆ εἶχε χαρακτῆρα ἀποστολικὸν διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς φιλικῆς εταιρείας. Ἐν Μηλαῖς ἔφθασεν ὁ Γαζῆς τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐτέλει τοὺς γάμους τοῦ ὁ Γ. Κόκκινος τῷ 1817. Διῆλθεν ἡ συνοδεία ἐκ τῆς ἀγορᾶς προπορευομένου τοῦ Γεωργίου Χαλκιαδάκη μὲ ὄπλον ἐπ' ὤμου ἡγορασμένον ἐκ Βιέννης, παρακολουθοῦντος καὶ τοῦ Ἰτυος τοῦ πιστοῦ κυναρίου τοῦ Γαζῆ καὶ

1) Τινὰ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ νῦν ὄντων βιβλίων φέρουσιν ἐπὶ τῶν μετωπίων «ὠῶρον τῆς Αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης» ἄλλα «ἐωνήθη ἐν Βιέννῃ.»

ἀνέβησαν εἰς τὸ Σχολεῖον. Παρουσιάσθη ὁμως παρὰ τὰς προσδοκίας τοῦ Κωνσταντᾶ δυστυχῶς μὲ χεῖρας κενάς. Οὕτω τὸ Λύκειον ἔμενε χωρὶς τινος βοηθείας καὶ ὄχι μόνον ἐματαιοῦτο ἡ ἐλπίς τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων διδασκάλων εἰς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ οἱ δύο παρόντες διδάσκαλοι ἔμενον παντὸς πόρου ἐστερημένοι. Δὲν ἠθύμησε πρὸς τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς οὐδὲ ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ διδασκαλικὴν μισθοδοσίαν τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς ἔνεκα τῶν περιστάσεων καταχρέου τότε πατρίδος του. Ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ λαμπροῦ κιβωτίου του τὰ ὀλίγα λείψανα τῶν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ διὰ πολυμόχθου διδασκαλίας προσκτηθέντων χρημάτων, καταβαλὼν πρὸς τοῦτο καὶ τὰ καλούμενα θαπτικά ὅπως λέγει ὁ Γούδας καὶ προσέθηκεν αὐτὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέβαλεν ὁ Γαζής. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἡγοράσθη ὁ κατ' ἀγαθὴν τύχην τότε πωλούμενος ἐν θέσει Φανερωμένη ἐλαιὼν τῆς ἐν Νεοχωρίῳ Μονῆς Τουρκογιάννη ἀντὶ 6,000 γροσίων μετρηθέντων ὑπὸ Κωνσταντᾶ, Ἰωάν. Δήμου καὶ Χατζῆ Πανταζῆ. Ἐκ τῆς προσόδου τούτου ἔμελλον οἱ διδάσκαλοι νὰ ζῶσιν ὀλιγαρχῶς.

Οὕτω τὸ ἀπὸ τοῦ μέσων παρελθόντος αἰῶνος λειτουργοῦν σχολεῖον τῶν Μηλεῶν ἐγκαθιδρυθὲν ἤδη ἐν τῷ νεοτεύκτῳ οἰκοδομήματι, ἂν καὶ δὲν κατηρτίσθη κατὰ τὰρχικὸν σχέδιον τῶν δύο κλεινῶν τέκνων τῶν Μηλεῶν εἰς Ἀκαδημειαν ἀπέβη ὁμως νῦν φάρος τηλαυγῆς καταυγάζων εἰς μεγάλην ἀκτῖνα πέριξ. Οἱ ἀνὰ τὸ πανελλήνιον γνωστοὶ νέοι διδάσκαλοι Γαζής καὶ Κωνσταντᾶς, οἱ ἀναντιρρήτως πολλῶ ὑπέρτεροι τῶν συναδέλφων καὶ προκτόχων των Ζαχαρίου καὶ Ἀνθίμου προσέδωκαν εἰς τὸν νεόδμητον τοῦτον ναὸν τῶν Μουσῶν φήμην ἣτις διεθρυλήθη μακράν. Οὐ μόνον ἐκ τῆς Θεσσαλίας ἀλλὰ καὶ ἐκ πάσης τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐκ τῆς Συρίας ἔσπευδον ἄθροοι ὅπως μυηθῶσι τὰ σεμνὰ τῶν Μουσῶν ὄργια. Ἐδίδασκον δὲ τοὺς προσιόντας οὐ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν ἀλλὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φυσικὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἐκόμισαν ἐκ Βιέννης τὰναγκαῖα ὄργανα 1) καὶ τὴν γεωγραφίαν μαθηματικὴν καὶ πολιτικὴν καὶ φυσικὴν δι' ἣν γεωγραφίαν εἶχον κομίσῃ συλλογὴν πολλῶν χαρτῶν, σφαῖραν ὑδρόγειον καὶ οὐρανίαν ὡς καὶ

1) Λείψανα τῶν ὀργάνων σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ νῦν ἔτι.

σφαῖραν κρικωτήν· ἐκ δὲ τῶν ξένων γλωσσῶν τὴν λατινικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν καὶ ἄλλα μαθήματα νεοφανῇ καὶ ἄγνωστα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Ἀνατολῇ. Ὅτε ἐκομίσθη ἡ ἤλεκτρικὴ μηχανὴ συνήγαγον τοὺς πρὸυχοντας τῶν Μηλεῶν εἰς οὓς κρατηθέντας ἐκ τῶν χειρῶν ἐξεκένωσαν τὸ ἤλεκτρικὸν ρεῦμα. Τὰ νεοφανῇ ταῦτα οὐ μόνον ἐν Μηλέαις ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ τότε ἤλεκτρικὰ πειράματα ἐξήγειραν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀπλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, ὥστε διεδόθη ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἠδύναντο νὰ θανατώσωσι καὶ νὰ ἀναστήσωσιν ἄνθρωπον διὰ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ. Τὰ βιβλία, οἱ χάρται, αἱ σφαῖραι τὰ ἐργαλεῖα τῆς φυσικῆς καὶ τὰ ἄλλα χρειώδη τοῦ σχολείου ἐκομίσθησαν ἅπαντα ἐκ Βιέννης διὰ ξηρᾶς ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε πρὸς ἐμπορίαν διὰ καραβανίων μεταβαινόντων Ἀμπελακιωτῶν. Ἐκ Τεργέστης δὲ ἐφόρτωσαν πλοῖον ἰστιοφόρον δι' ἐτέρων βιβλίων ὁπως καὶ ταῦτα κομισθῶσιν εἰς Μηλέας, ἀλλὰ τὸ πλοῖον κατεποντίσθη μεταξὺ Σκοπέλου καὶ Σκιάθου καὶ τὰ βιβλία ἐχάθησαν. 1). Μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Σχολείου μετεποίησαν εἰς βιβλιοθήκην ἄνωθεν δὲ τῆς θύρας ἔθηκαν τὴν ἐπιγραφὴν ΨΥΧΗΣ ἈΚΟΣ ἥτις καὶ νῦν σώζεται. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς αἰθούσης ἐτοποθέτησαν μίαν μαρμαρίνην κεφαλὴν καὶ ἓνα χάλκινον Ἡρακλέα μὲ τεθραυσμένον ἀλλὰ προχείρως συνηρμοσμένον τὸν ἕτερον πόδα, ὡς Ο, 70 μ. μήκους μὲ τὴν λεοντὴν καὶ τὸ ῥόπαλον θαυμασίας τέχνης. Οὗτος εὐρέθη ἐν Ἀμπελακίοις ὑπὸ τινος Ὁθωμανοῦ, ὅστις ἔθραυσε τὸν ἕτερον πόδα ἵνα ἰδῇ ἐκ τίνος μετάλλου ἦτο κατεσκευασμένος, ἥθελε δὲ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς χύτην ἵνα τὸν τήξῃ καὶ κατασκευάσῃ ὄλμον. Μαθὼν τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς ἠγόρασε καινουργῇ ὄλμον (γαβάνι), ὃν ἔδωκεν εἰς τὸν Ὁθωμανὸν καὶ παρέλαβε τὸν Ἡρακλέα. Ἐτοποθετήθη δὲ ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῇ ΒΔ. γωνίᾳ τῆς βιβλιοθήκης ὑψηλά. Αὐτόθι ἐτέθησαν καὶ δύο μαρμαρίναι προτομαὶ ἃς εἶχεν εὖρη ζευγίτης τις ἄνωθεν τῶν Καλῶν Νερῶν ἐν ᾗ θέσει εὐρηνται καὶ νῦν ἐρείπια, ἃ πιστεύουσιν ὅτι εἶναι λείψανα τῆς Μαγνητικῆς Μεθώνης. Ταύτας ἠγόρασεν ὁ Γαζῆς καὶ ὠνόμασε

1]. Ἐν τῷ πλοίῳ ἦτο μέγα μέρος τῶν ἀντιτύπων τοῦ τρίτου τόμου τῆς α'. ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ. Τούτου ἔνεκεν παρατηρεῖται ὅτι πολλαχοῦ εὕρηται ὁ Α'. καὶ Β'. τόμος τῆς α'. ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ ἐλλείποντος τοῦ γ'.

τὸ ἐν μὲν Πλάτωνα τὸ δ' ἕτερον Ξενοφῶντα ἵνα αἰσθητοποιήσῃ τοὺς δύο τούτους ἐνδόξους ὁμιλητάς τοῦ Σωκράτους· ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκαλοῦντο εἰδῶλα. Αἱ ἀρχαιότητες αὗται ἦσαν ἀφορμὴ ὡς καὶ πολλὰ ἀρχαῖα νομίσματα συνειλεγμένα, τοῦ ἰδρυθησομένου Μουσείου.

Ὁ Γαζής ὅστις ὑπῆρξεν ἄλλοτε εἰς ἐκ τῶν ἐταίρων τῆς μυστικῆς τοῦ Ρήγα ἐταιρείας, ἧς τὰ καθέκαστα ἀπέσβεσεν ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόμος, ὁ Γαζής ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς ἐταιρείας τῶν φιλομούσων καὶ τῆς τῶν φιλικῶν, ὁ Γαζής περὶ οὗ λέγει ὁ Μένδελσων ὅτι ἀνέλαβε νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ Πηλίου καὶ ἔγραφε τῇ 9ῃ Ἰουλίου 1818 πρὸς τὸν Ξάνθον εἰς Κωνσταντινούπολιν «Μὴ ἀμελήσατε νὰ μᾶς συνδράμητε κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ σχολείου μας·» σχολεῖον ὀνομάζων τὴν ἐπανάστασιν κατέβη εἰς Μηλέας λόγῳ μὲν ἵνα παραμείνῃ ὡς διδάσκαλος τοῦ σχολείου τὸ δ' ἀληθές ὅπως προσηλυτίσῃ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς νοσημονεστέρους καὶ ἐνθουσιωδεστέρους ἐκ τῶν προεστώτων. Ὅθεν ἐλάχιστα παρέμενεν ἐν Μηλείαις τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐδαπάνᾳ εἰς περιοδείας καὶ εἰς ἐπισκέψεις τῶν πανηγύρεων, λόγῳ μὲν πρὸς σπουδὴν τῶν τόπων, ἔργῳ δὲ πρὸς τὸν ἄνω σκοπόν. Ἐκ τῶν ἐν Μηλείαις τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρείας μεμυημένων ἀναφέρομεν πρῶτιστα μὲν τὸν Ἰωάννην Δήμου 1) τὸν καὶ θῦμα ὑπὲρ πατρίδος γεγνημένον βληθέντα ὑπὸ ὁμοφύλου χειρός, ἔπειτα δὲ τὸν Κωνστ. Ραζήν, τὸν Ἀργ. Ν. Φιλιππίδην 2) σταλέντα εἰς Ὑδραν διὰ προμήθειαν πολεμοφοδίων καὶ τὸν Χατζήν Πανταζήν προεστῶτα τῆς χώρας (οὕτως ἀναγράφεται ἐν παλαιοῖς ἐγγράφοις) εἰς ὃν ὁ Γαζής εἶχεν ἐμπιστευθῇ χρηματικόν τι ποσὸν ὁ μετὰ τῶν ἰδικῶν του χρημάτων ὅτε τὰ γυναικόπαιδα τοῦ Πηλίου εἶχον καταφύγῃ εἰς Σκόπελον καὶ μετ' αὐτῶν καὶ αὐτός, ὡς γέρων, ἔκρυψεν ἐκεῖ ἐν τῇ γῇ.

Ἐξηκολούθησε λοιπὸν οὕτω διδάσκων μετὰ τοῦ Γαζῆ ὁ Κωνσταν-

1) Τούτου σώζεται παρὰ τῷ μ. Χ. Λογιωτάτῳ ἐν Λαρίσῃ ἐπιστολὴ μετὰ γράμματα τῆς φιλικῆς ἐταιρείας, χρονολογουμένη 22 Μαρτίου 1821,

2) Οὗτος εἶχε γράψῃ κατόπιν τὴν ἱστορίαν τῆς Μαγνητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κ. ἐ. ἐν εἴδει σειμειώσεων ζῶν ἔδωκε τὸ χειρόγραφον εἰς τὸν μ. Φίλιππον Ἰωάννου καὶ ἴσως νῦν εὔρηται ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτοῦ παρὰ τῷ κ. Φιλίππῳ Οἰκονομίδῃ.

τὰς ἀμισθὶ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα φωτίζων τοὺς πανταχόθεν προσφοιτῶντας νέους καὶ εὐεργετῶν διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπιθυμῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλλάδος καὶ προπαρασκευάζων αὐτὴν διὰ τῆς διδασκαλίας του, ἐνόμιζε μικρὰν ἀκόμη τὸν χρόνον τῆς πληρώσεως τῆς ἐπιθυμίας του, οὔτε ὑπώπτευε τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰ παράτολμα σχέδια τῆς φιλικῆς ἐταιρείας. Χωρῶν εἰς πᾶσαν πρᾶξιν μετ' εὐλαθείας καὶ περισκέψεως καὶ κρίνων ἀναγκαῖον νὰ προτελεσθῇ τὸ ἔθνος διὰ τῆς προσηκούσης παιδείας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀπεδοκίμαζε πάντα ἄκαιρον ἐνθουσιασμόν ὠθοῦντα ἀπερισκέπτως εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον, τὸ ἔτι ἀφώτιστον καὶ ὕλκιῶς ἀπαράσκευον ἔθνος, Ταύτην τοῦ Κωνσταντᾶ τὴν εὐλάβειαν γινώσκων κάλλιστα ὁ Γαζής, ἀπευχόμενος δὲ καὶ αὐτὸς τὴν πρόωρον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κίνησιν, ἐβράδυνε νὰ μυήσει αὐτὸν τὰ τῆς ἐταιρείας μυστήρια. Ὀλίγους δὲ μόνον μῆνας πρὸ τῆς παγγενοῦς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, ὅτε ἡ φιλικὴ ἐταιρεία, ἐλπίζουσα ἐκ τῆς ἀποστασίας τοῦ ἰσχυροῦ τῆς Ἡπείρου σατράπου ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν, ἤρχισεν ἤδη διὰ τῶν ἀποστόλων τῆς νὰ προαλείφῃ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀθλητάς, ἀγομένη ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου καὶ ἀκρατήτου φορᾶς τῶν πραγμάτων εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα, τότε ὁ Γαζής ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν φίλον καὶ ἐμόστεγόν του πάντα τὰ σχέδια τῶν ἐκτίρων. Ὁ Κωνσταντᾶς ἀκούσας ταῦτα ἐστέναξεν ἀπαισίην οἰωνιζόμενος τῆς πρόωρου κινήσεως τὴν ἔχθασιν. Μὴ ἔχων δὲ νὰ πράξῃ ἄλλο τι, ἐπεκαλεῖτο μόνον τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν τῆς φιλτάτης τοῦ Ἑλλάδος, ἐκτεθειμένης εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Τῆς ὑποβοσκούσης πυρκαϊᾶς ἀναλαμπὴ ἀπροσδόκητος ἐπεφάνη ἐν Μηλέαις τῷ Πάσχα τοῦ 1821 μετὰ τὴν δευτέραν ἀνάστασιν. Ὁ Ζαμπίτης Μπράμ-ἀγάς εἶχε μεταβῇ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἰς τὴν πατρίδα του Βελεστίνον. Ὁ Νικ. Ραζής ἦτο ἀρραβωνισμένος τὴν Ἀσημῆν ἀδελφιδὴν τοῦ Ἰωάννου Δήμου, ὅστις ὤπτα ἀμὺν ὀβελίαν παρὰ τὴν κυτάρισσον τὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς οἰκίας του. Εἶχε κληθῇ ὁ γαμβρὸς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου ὅστις πρῶτος εἶχε φέρῃ τὴν ἀνδρικήν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν εἰς Μηλέας καὶ τὸν πῖλον ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν συγγενῶν ἐν στενωπὸν κύκλῳ. Μεταξὺ τῶν

κεκλημένων ἦσαν καὶ οἱ δύο διδάσκαλοι. Πρὸ τοῦ τελείως ὀπτηθῆ ὁ ἄμνος ἡτοιμάσθησαν τὰ περιειλιγμένα ἐντόσθια ἅτινα διενεμήθησαν τοῖς παροῦσι μὴ καθίσασιν ἀκόμη εἰς τράπεζαν. Τότε συνέκρουσαν τὰ ποτήρια ἀναφωνοῦντες Χριστὸς ἀνέστη, ζήτω ἡ ἀνάστασις τῆς πα- τοίδος, ζήτω ἡ ἐλευθερία. Ὁ νήφων Κωνσταντᾶς ἀπαράσκευος διὰ ταπροσδόκητα ταῦτα ἐνέος καὶ βαρυθυμῶν ἐπίασε τὰς δύο παρειάς του μὲ τὰ μῆλα τῶν δακτύλων του καὶ μετὰ βαθεῖαν σιωπὴν στενάξας ἀνεφώνησεν. Ἄλλ' οἱ μόνον θὰ πάρετε τὸν κόσμον καὶ τὴν πατρίδα εἰς τὸν λαιμόν σας !

Ἡ σάλπιγξ τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἡχήσῃ ἐκκαλοῦσα ἀπὸ τῶν τάφων τὴν ἀπ' αἰώνων ἐν αὐτοῖς τεθαμμένην ἐλευθερίαν Ὁ ἦχος αὐτῆς ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰστρου μέχρι τοῦ Ταυγέτου καὶ τῆς Ἰδης κατεθρόησε τοὺς βαρβάρους ὡς σάλπιγμα ἀγγέλου κη- ρύσσοντος τὴν προσεγγίζουσαν θεῖαν ἐκδίκησιν. Αἱ καρδίαι τῶν Ἑλ- λήνων πανταχοῦ ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀνεσκίρτησαν καὶ πανταχοῦ τὰ πολεμιστήρια ἄσματα τοῦ νέου τῆς Ἑλλάδος Τυρταίου ἀντήχη- σαν. Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἤδη ἦτο ἀνάστατος ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεά, τοῦ φοβεροῦ δὲν σάλου ἡ ἀπήχησις διέδραμε τὰ ἐντεῦθεν τῆς Ὀθρυος ἀπρακτοῦντα πλήθη. Ἐδέησε νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Γαζῆς ἐκ τῆς βραχείας ἀνὰ τὰς νήσους καὶ μέχρι Πελοποννήσου περιοδεῖας του εἰς Μηλέας ἵνα ὑποκινήσῃ τοὺς ὀρρωδοῦντας ἕνεκα τῆς γειτνιά- σεως πολυαρίθμων Τούρκων πατριώτας του. Ὁ ἥλιος τῆς ς'. Μαΐου 1821 ἔτους ἀνατείλας ὑπὲρ τὸ Πήλιον ἔδειξεν εἰς τοὺς Μάγνητας τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας κυματίζουσαν ἐπὶ τριῶν πλοίων Ὑδραϊκῶν κυβερνωμένων ὑπὸ τοῦ Δ. Κριεζῆ, τὰ ὁποῖα προσορμισθέντα πρῶτον εἰς Τρίκερα εἰσέπλεον ἤδη εἰς τὸν Παγασαῖον κόλπον. Ἡ ς'. Μαΐου ἦτο ἡμέρα Παρασκευὴ καὶ ἅμα φανέντων ἐν τῇ θαλάσῃ τῶν πλοίων περὶ ὧν εἶχε γνῶσιν ἐκ συνεννοήσεως ὁ Γαζῆς συνηθροίσθησαν ἄνδρες πολλοὶ μεμυημένοι καὶ ἀμύητοι, διότι πλέον τὰ κρυφὰ μας ἦσαν φα- νερά μας, ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς παρὰ τὴν Σχολὴν ἐκκλησίας τοῦ ὁσιομάρτυρος Νικολάου, ὁποθεν ὁρᾶται ὡς κάτοπτρον ὁ Παγασιτικὸς καὶ παρετήρουν τὸν διάπλουν τῶν πλοίων. Ὁ Γαζῆς εἶχε δίοπτρον τηλεσκόπιον μικρὸν δι' οὗ θεωρῶν δὲν διακρίνετε, ἔλεγε, τὴν σημαίαν μὲ σταυρόν, καὶ τοὺς ναύτας;—Ναί, ἀπεκρίνοντο οἱ ἄλλοι παρ' οἷς αἱ αἰσθήσεις δὲν ἐλειτούργουν πλέον διότι μόνον γλυκεῖα ἐλπίδες καὶ

χρυσᾶ ὄνειρα μελλούσης ὀνειρώδους εὐδαιμονίας ἀνέβαινον εἰς τὴν διάνοιάν των. Λαμβάνων δὲ τὴν ῥίνα του μεταξύ ἀντίχειρος καὶ λιχανοῦ κεκαμμένου μετὰ τῶν ἄλλων δακτύλων καὶ κινῶν αὐτὴν ἐλαφρῶς ἄνω κάτω· νᾶ, δὲν αἰσθάνεσθε, ἔλεγε, μυρωδιά ; δὲν σᾶς μυρίζουν πῖσσα καὶ χρώματα καίόμενα ; Σήμερα καίεται ἡ Τουρκιᾷ ἀρμάδα εἰς τὸν Ταρσανᾶ. Καὶ λέγων ταῦτα ἐστρέφετο πρὸς τὸ Παλλάδιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν πόλιν τῶν Κωνσταντίνων. Ὡμολόγουν καὶ ταῦτα οἱ ἄπλοϊ· ἐκεῖνοι ἄνδρες οἵτινες δὲν εἶχον κεφαλὴν ἀλλὰ μόνον καρδίαν. Πάντες τότε ἠσπάσθησαν τὴν εἰς τὸ πέλαιος κυματίζουσαν σημαίαν χωρὶς νᾶ ἀναλογισθῶσι τὸν μέγαν κίνδυνον εἰς ὃν ἐνέβαλλον ἑαυτοὺς ἀντιτασσόμενοι μόνοι πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ πολυαρίθμους Ὀθωμανοὺς καὶ πρὸς στρατεύματα ὅσα ὁ Σουλτάνος πανταχόθεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκίνει, ἔδραμον εἰς τὰ ὄπλα ἵνα ἀγωνισθῶσι τὸν κάλλιστον τῶν ἀγώνων. Τοῦ κύβου ἀναρριφθέντος ὁ Κωνσταντᾶς παρέλιπε πάντα ἄκαιρον σχετλιασμὸν καὶ λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον ἔγραφε πανταχοῦ πρὸς τοὺς προύχοντας προτρέπων αὐτοὺς εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Αἱ σφαγαὶ τῆς Κωσταντινουπόλεως καὶ ὁ πανελλήνιος ἀναθρασμὸς ὡς βοή καὶ ἀπήχησις μακρὰν ἐκρηγνύμενης καταγιγδὸς προσέκρουον εἰς τὰ ὅτα χριστιανῶν καὶ Τούρκων ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν ὁποίων ἠνεψύχθη φρικτὸν χάσμα ἀμοιβαίων ὑπονομιῶν. Αἱ Μηλέαι ὑπῆρξαν τότε τὸ χαλκεῖον ἐν ᾧ ἐχαλκεύθη κατὰ μέγα μέρος ὁ ἱερὸς ἀγών. Ἐκ Μηλεῶν ἐξεπορεύοντο εἰς τὰ πέρατα τοῦ Πανελληνίου γράμματα δι' ὧν μεγάλα ἐτεκταίνοντο. Ἀθρωποὶ ἀγνώστου φυσιογνωμίας, ὡς ἔμποροι, ὡς ναυτικοί, ὡς ἱερεῖς μὲ θαυματουργὰ λείψανα καὶ εἰκόνας ἀγίων πολλαχόθεν ἐκ πάσης γῆς Ἑλληνικῆς ἤρχοντο εἰς Μηλέας ὡς ἀγγελιαφόροι καὶ γραμματοκμισταί. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1818 εἶχεν ἔλθῃ εἰς Μηλέας ὁ ἀρχισυνωμότης Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ὡς ἔμπορος λόγῳ μὲν ἵνα ἀγοράσῃ ἐλαιον διὰ τὴν Ὀδησσὸν πράγματι δὲ ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Γαζῆ καὶ καταθέσῃ παρ' αὐτῷ τὰ ἔγγραφα τῆς ἐταιρείας. Ὁ Γαζῆς ἔδωκεν αὐτῷ τὴν γνωστὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κόμητα Καποδίστριαν ἐν ᾗ ἔγραφεν. « Ἐνθυμήθητε, Κύριε Κόμη, ὅσα ἐλαλήσαμεν ἐν Βιέννῃ περὶ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους μας, καὶ τοὺς ὑμετέρους λόγους· Δὲν εὐρίσκεται μετὰξὺ σας εἰς μόνος Θρασύβουλος; ἰδέτε πόσοι Θρασύβουλοι σᾶς προσφέρονται ! » ἦν λαβὼν ὁ Ξάνθος κα-

τηυθύνθη εἰς Πετρούπολιν μὲ τὸ δίπλωμα τοῦ διορισμοῦ τοῦ κόμητος ὡς ἀρχηγοῦ τῆς ἐταιρείας. Ὀλίγον πρὸ τοῦ Πάσχα τοῦ 1821 εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὸ Ἀσπροπόταμον ὁ Χατζῆς Πέτρος μετάπεμπτος ὑπὸ τοῦ Γαζῆ φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἰωάννου Δήμου.

Τῇ αὐτῇ ἐσπέρᾳ τῇ 5^ῃ Μαΐου, καθ' ἣν ἐγνώσθη ὅτι ἤρχοντο τὰ Ὑδραϊκὰ πλοῖα μετέβη ὁ Γαζῆς ἐκ Μηλεῶν νύκτωρ εἰς Ἀγριὰν μετὰ τοῦ Ἰωάννου Δήμου, βαδίζοντες πεζῇ διὰ τόπων ἀβάτων καὶ ἀνυπόπτων, διότι κατὰ τὰς πονηρὰς ἐκείνας ἡμέρας τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν κινδύνων οἱ Τοῦρκοι εἶχον δώσῃ μυστικὰς ὁδηγίας εἰς τοὺς ἀγροφύλακας ὧν πολλοὶ διωρίζοντο Τουρκαλβανοὶ νὰ ἐπιτηρῶσι τὰ διαβήματα τῶν ἀπίστων καὶ νὰ παραμονεύωσι τὰς ὁδοὺς. Ἐν Ἀγριᾷ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ συνετοῦ καὶ φιλοπόλιδος ἀνδρὸς Χατζῆ Ρήγα ἐκ Μακρυνίτζης εἶχον συνέλθῃ πάντες οἱ ἐκ πάσης Μαγνησίας ἐταῖροι ἐν οἷς ὁ Γαζῆς, ὁ Ἰωάννης Δήμου, ὁ Ἀναγνώστης ἐξ Ἀγίου Γεωργίου, ὁ Στέφανος ἐκ Ζαγορᾶς καὶ ἄλλοι· ἐξαπατήσαντες δὲ εἶχον φέρῃ τὸν Βόιβοδαν 1) ἐκ Μακρυνίτζης. Τὰ Ὑδραϊκὰ διῆλθον ἐξ Ἀγριᾶς καὶ ἔπλεον γοργὰ παραλίως καθ' ἅπαντα τὸν Παγασητικόν. Ὁ Βόιβοδας ἡρώτα τί πλοῖα ἦσαν ἐκεῖνα. Ἐξ Ἀγριᾶς οἱ προεστοὶ μετὰ συνοδείας ἐνόπλων ἐξεκίνησαν ἵνα δῆθεν ὁδηγήσωσιν εἰς τὸ Κάστρον τὸν Βόιβοδαν, ὅστις ἐννοήσας τὴν ἀπάτην προσεποιεῖτο ἄγνοιαν προσπαθῶν καὶ αὐτὸς νὰ ἐξαπατήσῃ καὶ νὰ ἀποδράσῃ. Καθ' ὁδὸν παρὰ τὴν Γορίτσαν ἐφόνευσαν αὐτὸν τὸ μὲν ἵνα μὴ σωθεὶς προδώσῃ πάντα ὅσα εἶδεν καὶ ἤκουσεν ἐν Ἀγριᾷ, τὸ δὲ ἵνα ἐξαφθῶσι τὰ πάθη καὶ εὐρυνθῇ τέλος τὸ χάσμα τῶν σχέσεων αἰρομένης τέλεον τῆς ἐλπίδος ἐπαναλήψεως αὐτῶν καὶ ἐλέου τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Οὗτοι πάντες ἐλθόντες ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Κάστρον τοῦ Γόλου εἰς θέσιν «Ἑφτὰ Πλατάνια» προσυμπεφωνημένον τόπον συγκεντρώσεως πάντων τῶν Μαγνήτων πολεμητῶν.

Τῇ ἐπιούσῃ Κυριακῇ (8 Μαΐου) κατέβησαν ἑνοπλοὶ ἄνδρες μετὰ σημαιῶν ἀπὸ τὴν Τζαγκαράδα, ἀπὸ τὸ Ζωρίχι ἀπὸ τὴν Λαμπινούν, ἀπὸ τὴν Πρόπαν, ἀπὸ τὴν Βυζίτζαν, ἀπὸ τὰς Πινακᾶτες καὶ ἀπὸ τὰ περὶ χωρία εἰς Μηλέας καὶ ἐπληρώθη ἡ ἀγορὰ τῶν Μηλεῶν ἀνδρῶν ἐξάλλων ἀπὸ

1) Διοικητὴν τῶν ἐκ τῶν 24 χωρίων βακουφίων.

ἐνθουσιασμόν. Χαρὰ ἐνδόμυχος ἀπήστραπτεν εἰς τὰ ἐπ' αἰώνων πεπικρα-
μένα πρόσωπα πάντων. Ἡ βοή καὶ ὁ θόρυβος ἐκόπασε καὶ μόνον μυστη-
ριώδης θροῦς ἐβασίλευεν εἰς τὴν ἐστιδασμένην ἐκείνην ἀνθρωπίνην μᾶ-
ζαν. Αἱ κεφαλαὶ πᾶσαι ἐστράφησαν πρὸς ἓν σημεῖον. Ἐχομίζετο ἡ Ἀνά-
στασις τοῦ Χριστοῦ εἰκονίζουσα τὴν ἀνάστασιν τοῦ πρὸ αἰώνων δε-
δουλωμένου γένους. Σοβαρῶς ἐχώρει ὁ Κωνσταντᾶς μετὰ πάντων τῶν
ιερέων οἵτινες ἄθροοι ἔσπευσαν ἀπὸ τὰ ἐκατέρωθεν χωρία. Ἐν τῷ
μέσῳ τῆς ἀγορᾶς ἔστη ἡ Ἀνάστασις καὶ περὶ αὐτὴν αἱ σημαῖαι
πολυπληθεῖς ἐκυμάτιζον. Ὁ θροῦς ἔπαυσε καὶ σιγὴ βαθεῖα ἐπεκράτη-
σεν. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων ἀνέκραξεν ὁ ἱερεὺς ἡμφιεσμένος λευκὰ ἄμφια καὶ τὸ ἐπί-
χρυσον ἐπιτραχήλιον 1) καὶ ἤρξατο ψαλλομένη δοξολογία κατὰ τὴν
διάρκειαν τῆς ὁποίας ὅλη ἐκείνη ἡ ἀνθρωπίνη μᾶζα ἐδάκρυε. Τέλος
ὁ Κωνσταντᾶς ἀναβάς εἰς τὸ παρὰ τὴν πλάτανον λήθινον κρηπίδωμα
συγκεκνημμένος καὶ μόλις κρατῶν τὰ δάκρυα εἶπεν·

Ἐλευθερία !

Τὰ βᾶσανά μας ἐτελείωσαν, χαίρετε ἀδελφοί, χαίρετε. Ὅλον τὸ
γένος ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον εἶνε ἀνάστατον. Ἀπὸ τὴν Ῥουσίαν ἕως
εἰς τὴν Κρήτην ὅλοι οἱ ἀδελφοί μας χριστιανοὶ ἐσηκώθησαν, συντρί-
βουν τὰς ἀλύσεις τεσσάρων αἰώνων τυραννίας. Οἱ ἐχθροὶ μας εἶνε
ὀλιγώτεροι καὶ πολεμοῦνται ἀναμεταξύ τους. Τὸ αἷμα χιλιάδων ἁθώ-
ων ψυχῶν, ἔγινεν. Ὡκεανὸς καὶ θὰ καταποντίσῃ τοὺς τυράννους. Ὁ
Μωάμεθ δὲν θὰ σώσῃ πλέον τοὺς ἀγαρηνοὺς. Ἡ ἐξουσία του εἶναι
εἰς τὴν δύσιν της. Ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, ἀδελφοί, ἀγάπην καὶ ὁμό-
νοιαν ἔχετε καὶ σωζόμεθα. Ἡ ἔνωσις εἶναι δύναμις. Εἶναι προτιμώ-
τερος ὁ ἐνδοξος θάνατος παρὰ ἡ ἄτιμη ζωή. Ἄς ἀποθάνωμεν τί τὴν
θέλομεν τοιαύτην ζωὴν ; Ἄς ἀποθάνωμεν ὅμως ἐκδικούμενοι τὸ αἷμα
τῶν ἁθῶν ἀδελφῶν μας, τὸ αἷμα τόσων γενεῶν χριστιανῶν ὅπου
τοὺς ἔσφαζον ἀθεόφοβα οἱ ἄπιστοι ἀγαρηνοί, τὸ αἷμα τῶν πατέρων
μας ὅπου ἔτρεξε ποτάμι. Ἄλλ' ὅχι δὲν θὰ ἀποθάνωμεν θὰ νικήσω—

1) Τὸ ἐπι-τραχήλιον, τὴν ἐλαιογραφίαν τοῦ Γαζῆ, τὴν χαλκογραφίαν τοῦ
ὑπὸ Γαζῆ σχεδιασθέντος χάρτου τῆς Μαγνησίας, ὃν καὶ νῦν ἀνατυποῦμεν, τὸν
ὑπὸ τοῦ Γαζῆ γραφέντα κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγραφα
ἔσωσεν ἡμῖν ὁ κ. Κωνσταντ. Ἰωαννίδης φυλάξας ταῦτα ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

μεν. Χαίρετε, ἄδελφοί, χαίρετε θὰ βασιλεύσῃ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ.

Ἐλευθερία !

Καὶ τὰ δάκρυα ἔρρευσαν κρουνήδον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἡ συγκίνησις ἐκορυφώθη. Μένος Ἀρήιον διέδραμε τὰ στήθη τοῦ πλήθους. Δάκρυα χαρᾶς ἔρρεον ἀπὸ πάντων τῶν ὀφθαλμῶν. Οὐδεὶς ἔμεινεν ἄκλαυστος ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Γυναῖκες ἄνδρες παιδία ἀνελύοντο εἰς δάκρυα. Οἱ γέροντες ἔκραζον νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου. Ἀγαθός δέ τις Μηλιώτης ὀνόματι Κατζάκαρις ὑπὸ τοσοῦτου κατελήφθη ἐνθουσιασμοῦ ὥστε μέτῃν σημαίαν εἰς χεῖρας ἐρίφθη κάτω ἀπὸ τοῦ λιθίνου τῆς ἀγορᾶς κρηπιδώματος καὶ ἐξήρθωσε τὸν πόδα του. Μυριόστομος ἐπανελήφθη ἡ ὡς σύνθημα ριφθεῖσα ἐλευθερία δι' ἧς κατήρξατο καὶ κατέστρεψε τὸν λόγον ὁ Κωνσταντᾶς. Ἡ λέξις αὕτη ἀπέβη τὸ σύνθημα τῶν Πηλιορειτῶν κατὰ πάντας τοὺς ἀγῶνας 1) οὓς ἐπιτυχῶς διεξήγαγον κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν τοῖς ἄσμασιν, ἐν ταῖς πορείαις, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν τῇ μάχῃ καὶ καθ' ὕπνους πολλάκις ἀντήχει ἡ λέξις ἐλευθερία. Καὶ τὰ παιδία παίζοντα ἐλευθερία ἐπανελάμβανον. Καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Πηλιορεΐταις ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 δὲν λέγεται ἐπανάστασις ἀλλὰ ἐλευθερία.

Καὶ ἡ Μαγνητικὴ ἐπαναστατικὴ σφραγὶς ἔφερεν ἄνω μὲν σταυρὸν κάτωθεν δὲ ἐν δυσὶ στίχοις «Ἐλευθερία Μαγνησίας» καὶ κάτωθεν «1821»

Τὴν δὲ σημαίαν τῶν Μηλεῶν κατεσκεύασεν ἐν σπουδῇ ἡ Ἀσημῇ ἀδελφιδῇ τοῦ Ἰωάνν. Δήμου καὶ κατόπιν σύζυγος Νικολῇ Π. Ραζῇ. Συνίστατο δὲ αὕτη ἐκ λευκοῦ ὑφάσματος ἔχοντος μέγαν ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ, οὗ αἱ κεραταὶ δὲν ἐξικνουῖντο μέχρι τῶν ἄκρων τοῦ

1) Οἱ ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος γράψαντες ἠδίκησαν τὸ Πήλιον, ἐν Καρὸς μοίρα θέμενοι τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ὁ ἐξανδραποδισμὸς τοῦ Νεοχωρίου, ἡ πυρπόλησις καὶ σφαγὴ τοῦ Προμηρίου τοῦ Λαύκου καὶ τῆς Ἀργαλαστῆς, ἡ ἐκπόρθησις τῶν Λεχωνίων, ἡ πολιορκία τοῦ Κάστρου, αἱ μάχαι παρὰ τὴν Τζάσταινην, ἡ εὐφροσύνη δηλητηριάσις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ Λαυκιώτου Ζούζουλου καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐφάμιλλος πρὸς τὸ Βαλτέτζι καὶ τὴν Ἀράχωβαν λαμπρὰ νίκη τῆς Γατζαίας, ἔνθα ἐφονεύθη ὁ Ἀλιο-πασιᾶς ἐκρίθησαν ἀνάξια προσοχῆς. Ἡμεῖς πᾶσαν εἴδησιν καὶ πᾶν ἔγγραφον σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν συλλέγομεν μὲ σκοπὸν ὅχι νὰ θέσωμεν αὐτὰ ὑπὸ τὸν μόδιον. Εἰς τὸ οὐχὶ ἀγεννὲς τοῦτο ἔργον παρακαλοῦμεν τοὺς λογίους Μάγνητας.

ὕψαματος καὶ περὶ τέσσαρας ἄλλους ἐρυθροὺς σταυροὺς μικροτέρους εἰς τὰς γωνίας τοῦ μεγάλου σταυροῦ, εἰς τὴν κορυφὴν δὲ ἥλιον ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἡμισέληνον τῶν Τούρκων.

Αἱ δὲ ἄλλαι ἐν τῇ ἀγορᾷ κυματίζουσαι σημαῖαι ἦσαν ποικίλαι καὶ ἀνόμοιοι.

Τὸ πλῆθος μετὰ τὴν δοξολογίαν ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς πορευόμενον πρὸς τὰ κάτω. Συχνὰ ὑφ' ἑνὸς ἐκάστου ἐπανελαμβάνετο ἡ λέξις ἐλευθερία, ἐλευθερία ἠκούετο εἰς πάντας τοὺς τόνους τῆς φωνητικῆς κλίμακος. Ἦγειτο ὁ Κωνσταντᾶς μέχρι τοῦ κατωτάτου ἄκρου τῶν Μηλεῶν ἔνθα ἀναβάς ἐπὶ τινος σαπόπετρας μέχρι σήμερον κατὰ χώραν οὐσῆς κατὰ τὴν πρώτην καμπὴν τῆς πρὸς τὴν γέφυραν ὁδοῦ ἔψαλλε τὸ ἐμβατήριον τοῦ Ρῆγα.

Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων

ἄνδρες φίλοι τῶν κινδύνων

ἡ πατρίς μᾶς προσκαλεῖ !

Τότε ὁ Κωνσταντᾶς ἐδάκρυσε καὶ πολλοὶ ἠπόρουν πῶς αὐτὸς δακρύει 1). Ἐξ ὅλων τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων ἴσως μόνος αὐτὸς συνησθάνετο τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος καὶ τὴν βαρεῖαν εὐθύνην τῶν γενομένων.

*Ὡ πόσον ὑψηλὰ αἰσθήματα ἐπυρπόλουν τὰ στήθη λαοῦ ἡλεκτρισμένου ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἀναστάσεως! Ὡ πόσον ἔзоχον ἦτο τὸ θέαμα ἐκεῖνο ! Λαὸς τεθλιμμένος ὑπὸ τῆς τυραννίδος ἀποτινάσσει ζυγὸν σκληρόν, συντρίβει τὰ δεσμὰ καὶ ἀνακράζει ὀργιαστικῶς ἐλευθερία, ἐλευθερία. Τίς εὐρισκόμενος μεταξὺ τοῦ ἐξάλλου ἐκείνου πλήθους κατὰ τὰς ἱεράς καὶ πλήρεις μυστηρίου ἐκείνας στιγμὰς, δὲν θὰ προσέφερεν ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα ὑπὲρ τόσοις εὐγενοῦς ἰδέας. ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ὅποιον θάρρος ψυχικὸν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ πρῶτος ἐκστομίσας τὴν γλυκεῖαν, ἀλλὰ βρυτάτην ταύτην λέξιν, ἐν πλήρει συναίσθησει τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἀήθους ἐγχειρήματος.

Δυστυχῶς τὸ πλῆθος ἐκεῖνο, οὗ τὸ σφρίγος εἶχε μαράνη ἢ μακραιών

1). Ὁ ἐπιζῶν αὐτόπτης πολὺς μὲν εἶδος πολιώτερος δὲ σύνεσιν Κωνστ. Ἰωαννίδης υἱὸς τοῦ Ἰωαν. Δήμου, ὃς ἀφηγήσατο ἡμῖν ταῦτα ἐδάκρυσε καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀφήγησιν καὶ ἐφυγε συγχεκινημένος.

δουλεία, ἤγετο ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἄοπλον καὶ ἄσύντακτον. Ἡ ὀλίγη πυρίτις. ἦν ἕκαστος δι' οἰκιακὴν χρῆσιν εἶχεν ἑδαπανήθη εἰς ματαιοὺς πυροβολισμοὺς καὶ τὰ ὅπλα ἐξεκνεοῦντο εἰς τὸν ἄέρα· ἔθιμον παράδοξον πρὸς ἐπίδειξιν τῆς κοχλαζούσης εἰς τὸ στῆθος τοῦ Ἑλληνος χαρᾶς ἀμείωτον διὰ τῶν γενεῶν παραδοθὲν ἡμῖν ἔκτοτε. Μάτην ὁ Κωνσταντᾶς προέτρεπεν αὐτοὺς νὰ φυλάττωσι τὴν πυρίτιδα. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Λεχωνίων, ὧν ἐκ τῶν κατοικούντων Τούρκων οὐκ ὀλίγοι ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ ἄβραι καὶ ἀφρόπλαστοι χανούμισσαι, βία ἐκκαλυφθεῖσαι, ἀπήχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Μηλεωτῶν 1) Ἀγιογεωργιτῶν καὶ Ἀγιολαυρεντιτῶν. Χωροῦντες ἔφθασαν εἰς Ἀγριὰν πάντες οἱ ἐκ πάντων τῶν χωρίων ἠνωμένοι ἤδη, κάκειθεν ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν καὶ οὗτοι εἰς τὴν συμπεφωνημένην θέσιν «Ἑφτά Πλατάνια». Ὡσαύτως σῶμα στρατιωτικὸν ἐξ ἀνδρῶν ὀλίγων σχεδὸν ἀόπλων ἐκ τῆς Συκιᾶς τῆς Χαλκιδικῆς εἶχεν ἀποβιθασθῆ εἰς Ἱεῖον Ἰωάννην ἐπίνειον τοῦ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ Πηλίου χωρίου Κισσοῦ, ὅπου ἐν τῇ νεότητί τοῦ ἐδίδαξεν ὁ Ρήγας, ἐνωθέν δὲ μετὰ Κισσιωτῶν καὶ Ζαγοραίων ὑπερέβη τὸ Πήλιον, διὰ τῆς ἱστορικῆς ὑπερβολῆς «Μπασδέκη καλύδας», καὶ ἔφθασεν εἰς Ἀλικόπετραν, ἐνθα ὁ συστρατευόμενος Φίλιππος Ἰωάννου προσηγόρευσε τὰ πλήθη διὰ λόγου ἀρχομένου οὕτως. «Ἐνθυμηθῆτε ὅτι εἰσθε Ἕλληνες...—Εἴμαστι ζέεεε... τὸ ἀπόλεμον καὶ ἄσύντακτον καὶ ἄοπλον ἐκεῖνο πλήθος ἀντεβόησε 2). Ἐνωθέντες μετὰ Πορταριτῶν καὶ ἄ. ἐπῆλθον μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τοῦ Κάστρου καὶ ἐπολιόρκουν αὐτό.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ἐπεδείξατο θάρρος ἀκάματον ὁ Κυριακὸς Μπασδέκης παλαιὸς ἀρματωλὸς κατατρίψας ἅπαντα τὸν βίον ἐν ὅπλοις «ὦ αἰεὶ ἕρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε» Οὗτος ἵνα ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς ἡμετέρους κατεπτοημένους ἀπὸ τῆς μακρᾶς δουλείας, ἀνὴρ θαρραλεώτατος ὧν καὶ φιλοκινδυνότατος, παρὰ τὰς προ-

1). Ἐκ τῶν Μηλεωτῶν ὁ Φίλιππος Κωνσταντῇ καὶ ὁ Ἀναγνώστης Παπαδημητρίου ἔλαβον ἀνὰ δύο χανούμισσες, ἃς κατὰ τὴν πάνδημον μετοικεσίαν τῶν γυναικοπαίδων, φευγόντων τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δράμαλι, μετῆνεγκον εἰς Τρίκερα, ὅπου ἐφονεύθησαν ἀσπλάγχως ὑπὸ τοῦ μαινομένου πλήθους πυροβοληθεῖσαι, ἐνῶ ἀπέλπιδες ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως νηχόμεναι σωθῶσι.

2). Προσφώνησις καὶ ἀντιφώνησις ἀπέβησαν παροιμιώδεις.

τροπὰς τῶν συντηρητικωτέρων προελθὼν τοῦ στρατοπέδου, ἐχώρησε μέχρι τῆς πρὸς βορρᾶν πύλης τοῦ φρουρίου, ἀποτεινὼν λοιδορίας καὶ ὕβρεις πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ Τούρκους καὶ ἀσπάσας τὸ ρόπτρον τῆς θύρας ἐκτύπα μανιωδῶς, βοῶν τζεκούρι, τζεκούρι...βγαῖτε ντὲ κουτζοψ...δες, τὸ καραμπάτζι τοῦ Μωχαμέτῃσας ποῦ ἔχετε στὸ τζαμί θὰ τὸ πετάξωμε στὸ χαλὲ. Δυστυχῶς οἱ φόβοι τῶν ἡμετέρων δὲν ἀπεδείχθησαν μάταιοι· σφαῖρα ἐχθρική ἐπλήγησε καιρίως τὸν χρησιμώτατον ἄνδρα, ὅστις ὀκλάσας οὐκ ἐπαύσατο ὀνειδιῶν τοὺς Τούρκους. Πῦρ ραγδαῖον διηυθύνθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κατὰ τῶν περὶ τὴν Πύλιν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἐλάχουν οἱ ὀλίγοι Τούρκοι, οἱ καταπτοηθέντες ἀπεσύρθησαν πρὸς στιγμὴν ἐκεῖθεν. Τότε ὁ Μπασδέκης ἐρπυστικῶς ἀπεμακρύνθη ὀλίγον, οἱ δὲ ἡμέτεροι σπεύσαντες παρέλαβον αὐτὸν καὶ διὰ πλοίου ἀπέστειλαν εἰς Τρίκερα ὅπου νοσηλευθεὶς ἐπὶ μακρὸν, ἀπέβη ἄχρηστος διὰ τὴν πρώτην ἐλευθερίαν τῶν Μαγνήτων. Μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του ἐφονεύθη ἐν τινὶ συμπλοκῇ ἐν Ἀγίᾳ Μαρίνῃ παρὰ τὴν Στυλίδα. Ἐὰν μὴ συνέβαινε τὸ δυστύχημα τοῦτο, ἄλλοιᾶ πάντως θὰ ἦτο ἡ ἔκβασις τῆς Μαγνητικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἄλλοιᾶ ἡ ἔκβασις τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, διότι ἡ Μαγνησία ὑπὸ ἀμιγοῦς Ἑλλήν. πληθυσμοῦ οἰκουμένη ἠδύνατο νὰ τηρῇ ἐπὶ μακρὸν ἄσβεστον τὴν ἐπαναστατικὴν φλόγα καὶ νὰ ἐπιφέρῃ δεινὸν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ πρὸς τὴν νοτίαν Ἑλλάδα κατερχόμενα Τουρκικὰ στρατεύματα. Ἡ στέρησις τοῦ Μπασδέκη τοῦ ἐσχάτου τούτου γόνου τῶν ἐν Πηλίῳ ἄρματωλῶν, ὅστις μόνος θὰ ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὴν ἐν Πηλίῳ ἐπανάστασιν, διότι μόνος αὐτὸς ἦτο ἀνὴρ ἀντάξιός τῶν περιστάσεων ὡς εἰδήμων τοῦ τύπου καὶ ἐν μάχαις ἀνατραφεὶς ἐξημίωσε μεγάλως τὴν Μαγνητικὴν ἐπανάστασιν.

Ἡ φοβερωτέρα μάστιξ ἣτις ἐκώλυε τὴν συγχέντρωσιν μεγάλου Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου περὶ τὸ Κάστρον, ἦτο ἡ ἔλλειψις ὀπλων καὶ ἐφοδίων! Πᾶν σχέδιον καὶ πᾶσα ἐνέργεια παρελύετο πρὸ τοῦ ἀκαταμαχῆτου τούτου ἐχθροῦ. Ἀλλὰ ποῖος τόπος ἐκ τῶν περὶ παρῆγε τὰ πολύτιμα ταῦτα προϊόντα ἐν ταῖς δειναῖς ἐκείναις περιστάσεσι καὶ ποῦ χρήματα πρὸς ἀγορὰν αὐτῶν; Διὰ κοινοῦ ἐράνου συνελήχθησαν χρήματά τινα καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν δημογερόντων καὶ βουλευτῶν τῆς Μαγνησίας ὁ Κωνσταντῆς μὲ τὸν Παρρήσιν Χρυσό-

χὸν ἐπὶ τούτῳ εἰς Ψαρὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἵνα πείσῃ τοὺς Ψαριανοὺς ὅπως στείλῃσι πλοῖα τινα εἰς ἀποκλεισμόν τοῦ Κάστρου, ἐφωδιασμένοι μὲ τὸ ἐξῆς ἐγγράφον.

«Πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς Ἑλλήνας

Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν, οἵτινες ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους ἐκινήθημεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ ὅπλα, ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς ὁποῦ ἐφάνησαν ἐδῶ καράβια τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὰς 7 τοῦ τρέχοντος καὶ καταδιώκμεν τὸν ἐχθρὸν ἔξω εἰς τὰ Θεσσαλικά πεδία,

ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα στερημένοι πολεμικῶν ὑλῶν οἷον παρουτίου καὶ μολύβδου ἀπὸ τῶν ὁποίων μᾶς ζητοῦν ἔτι καὶ ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα γειτονικά μέρη, διὰ τοῦτο στέλλομεν ἐξεπίτηδες τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον κύριον Γρηγόριον Κωνσταντῆν καὶ τὸν τιμιώτατον κύριον Παρρῆσιν Χρυσοχοῦ τοὺς συμπολίτας μας, νὰ υπάγουν εἰς Ψαρὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη διὰ νὰ εὔρουν ἐκ τούτων τῶν πολεμικῶν ὑλῶν καὶ νὰ μᾶς φέρωσιν. Ὅθεν παρακαλοῦμεν ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς μας ἀδελφοὺς Ἑλλήνας ὅσους συναπαντήσωσι τούτους εἰς θάλασσαν καὶ ὅθεν διαβῶσιν εἰς τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς νὰ τοὺς ὑπερασπισθῶσι καὶ νὰ τοὺς βοηθήσωσιν εἰς πᾶν ὅ,τι λάβωσι χρεῖαν κατὰ τὸ ἀπαραίτητον χρέος τῆς ἀδελφότητος. Δηλοποιοῦμεν ἔτι, ὅτι οἱ ῥηθέντες ἀπεσταλμένοι ἔχουσιν ὅλην τὴν πληρεξουσιότητα ἀπὸ τὸ κοινόν μας εἰς τὸ νὰ λάβωσι καὶ δάνεια ἂν τὸ καλέσῃ ἡ χρεία πρὸς ἀγόρασιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ νὰ δώσωσιν ὁμολογίας ἐπ' ὀνόματί μας αἵτινες θέλουν πληρωθῇ εἰς τὴν διορίαν των τιμῶς.

Ἑγγαίνετε

Τῇ 12 Μαΐου 1821 ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον τῶν Μαγνητίων κατὰ τὸν Γόλον.

Οἱ δημογέροντες καὶ βουλευταὶ τῆς Μαγνησίας»

Παρὰ πόδας τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου εἶναι ἡ ἀπόκρισις τῶν Ψαριανῶν ὡς ἐξῆς.

(Τ. Σ.) «Ὁμολογοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὅτι ἐβοηθήσαμεν τοὺς ἄνω ἀπεσταλμένους σας εἰς ὅτι ἦτον τῆς δυνάμεώς μας ἀπὸ μερικὸν ὑπαρῶν καὶ ζαερέ, τῇ 3 Ἰουνίου 1821 Ψαρά

ἡ Βουλὴ τῆς νήσου Ψαρών»

Καθ' ὅσον ἡδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν ἐκ τοῦ τύπου ἡ σφραγὶς τῶν Ψαρῶν ἦτο τετρακόμματος ἔχουσα ἔκτυπον τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ περίξ «σφραγὶς τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Μύρωνος».

Ὁ ἀκάματος πρεσβύτης μεταβὰς εἰς Καλαμάκι σάalon ὄρμον τοῦ Αἰγίου ὑπὸ τὴν Πρόπαν εἰσῆλθεν εἰς τὸ μικρὸν πλοῖον τοῦ συγγενοῦς του Ἄντ. Χαρίτου καὶ περιφρονῶν πάντα κίνδυνον ἔπλευσεν ὅπου ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος ἐπιτακτικῶς τὸν ἀπέστελλεν.

Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Τοῦρκοι εἶχον ἐν μόνον τηλεβόλον τὸ ὁποῖον ὠνόμαζον Κοψαχείλην διότι ἔλειπεν ἐκ τοῦ στομίου ἐν τεμάχιον 1). Δὲν ἤξευρον δὲ αὐτοὶ νὰ τὸ γομώσωσι καὶ παρέλαβον χριστιανὸν ἐκ Κύπρου παρεπιδημοῦντα ἐν Γόλῳ ὀνομαζόμενον Χατζήν—Βαμβακῆν καὶ πωλοῦντα ξυλοκέρατα. Περί εὐθυβολίας καὶ εὐστοχίας οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γίνη.

Οἱ Μάγνητες μετὰ τῶν ὀλιγίστων Συκιωτῶν ἀντιταχθέντες μόνοι, ἄοπλοι σχεδόν, ἄνευ ἐφοδίων καὶ βοηθῶν δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν κατὰ τῆς πολυαρίθμου δυνάμεως τοῦ Δράμαλι, ὅστις μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Κωνσταντᾶ ἀγέρωχος μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καταβὰς ἐκ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις μεγάλου στρατοπέδου εἰς Λάρισαν συνήγαγε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Ὀθωμανοὺς καὶ ὀγκώσας τὰ στίφη του ἐφώρμησε κατὰ τῆς Μαγνησίας. Ἡ φήμη ἀπαισία προτρέχουσα διεσάλπιζε τὴν ἀναρίθμητον δύναμιν τῶν ἀγρίων καὶ μαινομένων τοῦ Σατράπου ὀρδῶν, αἵτινες κατέκλυσαν τὴν Θεσσαλίαν μέχρι Βελεστίνου. Οἱ ὀλιγάριθμοι καὶ ἄοπλοι πολιορκηταὶ τοῦ Γόλου καὶ τοῦ Βελεστίνου ἐθεώρησαν ἀσύνητον πλέον νὰ ἐπιμείνωσιν ἐν προφανεστάτῳ κινδύνῳ. Ὅθεν λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἀδυνατοῦντες δὲ νὰ σκεφθῶσι γενναῖον τι δι' ἑλλειψιν ἐφοδίων, ἀντὶ νὰ ὀχυρωθῶσι περὶ τὸ Σαρακηνὸν καὶ τὴν Γορίτζαν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὴν χερσό-

1) Λέγεται ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ παρὰ τὴν παλαιὰν ἀποβάθραν ἐν Γόλῳ ἐμπεπηγμένον, ἐσκωριασμένον νῦν.

νησον εἴσοδον τοῦ ἔχθρου, ἀφοῦ φόβος ἀποβάσεως ἐκ τῆς θαλάσσης δὲν ἦτο, ὑπεχώρησαν καὶ ὠχυρώθησαν εἰς τὸ Τισαῖον ὄρος ἐσχάτην παραφυᾶδα τοῦ Πηλίου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χερσονήσῳ (νῦν τῶν Τρικέ-ρων) ἐν θέσει καλουμένῃ Παναγιά παρὰ τὴν Τζάστεινην ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Καπετᾶν Γαρέφῃ, Χρίστου Κατζικᾶ, Νικόλα Γίδα καὶ Παρίσση Σαμμαρᾶ ἵνα ἔχωσιν ἐκ τῶν νώτων ἐπικουρίαν, αὐτοὶ οἵ-τινες ἦσαν λαὸς χριστιανικὸς Ἑλληνικὸς συμπαγῆς ἐκ τῆς ὑπὸ πλεί-στων Τούρκων οἰκουμένης τότε Εὐβοίας ἀφήσαντες οὕτω εἰς τὴν διά-κρισιν τοῦ ἔχθρου ἅπαντα τὰ 24 χωρία. Εἰς τὸ ἀτυχεῖς τοῦτο πολε-μικὸν σχέδιον κατέφυγον διὰ τὴν ἑλλειψιν ἐφοδίων πρὸς ἐξοπλισμὸν πλειόνων στρατιωτῶν. Ἐν τούτοις ἐκεῖ μετὰ θάρρους περιέμενον τὸν ἔχθρον. Ὁ Δράμαλης πυρπολεῖ τὰς κωμοπόλεις τοῦ Πηλίου ὧν οἱ κάτοικοι πανοικεῖ σχεδὸν εἶχον καταφύγη εἰς Σκόπελον καὶ Τρίκερα ἐκ τῶν εἰς χεῖράς του δὲ περιπιπτόντων, σφάζων γέροντας καὶ γραιάς καὶ μικρὰ παιδία καὶ αἰχμαλωτίζων παρθένους προухώρησε μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς ῥηθείσης Τισαίας χερσονήσου. Ἀποκρουσθεὶς δὲ μὲ φθο-ρὰν ἀπὸ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης θέσεως ὅπου καὶ τῆς στρατιᾶς τοῦ Κι-ουταχῇ χιλιάδες πολλαὶ ἔμελλον δύο ἔτη βραδύτερον νὰ κατατρεβῶσιν, ἀπεσύρθη εἰς Λάρισαν χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ σβέσῃ ἐξ ὀλοκλήρου ὡς ἐλογίζετο τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μαγνήτων.

Ὁ ἐν Μαγνησίᾳ ὑποκαίων καὶ τὴν Θεσσαλίαν συχνὰ κλονίζων οὗτος κρατῆρ, ἡ παρακολουθήσασα κίνησις τῶν Ἀγράφων, τὰ ζο-φερὰ νέφη τὰ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ γηραιοῦ Ὀλύμπου συμπυκνούμενα ἤδη καὶ ἀπειλοῦντα καὶ ἐκεῖθεν ἀστραπὰς καὶ κεραυνούς κατὰ τῶν τυράννων, ἠνάγκασαν τὸν Δράμαλιν νὰ παραμείνῃ ἔτος ὅλον εἰς Λά-ρισαν, χωρὶς νὰ προβῇ εἰς τὰς Θερμοπύλας.

Αἱ Μηλέαι ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἀμειλίχτου καταστροφῆς τὸ μὲν διὰ διπλωματικὴν δεξιότητα τῶν προεστώτων, τὸ δὲ διότι εἶχον κρύψῃ με-ταμφέσαντες εἰς καλόγηρον τὸν ζαμπίτην Μπράμ-ἀγᾶν εἰς τὴν μο-νὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Οἱ προπορευόμενοι τοῦ στρατεύματος δύο υἱοὶ τοῦ ζαμπίτη φανατικοὶ Μουσουλμᾶνοι Βελεστινιώται ἠπειλοῦν ὀλεθρον εἰς Μηλέας καὶ νὰ μὴ ἀφήσουν λίθον ἐπὶ λίθου. Ἡ μανία αὐτῶν ἐκόπασεν ὅτε παρουσιάσθη ὁ πατήρ των καὶ εἶδον αὐτὸν ζῶντα. Δύο μόνον οἰκίας ἐπυρπόλησαν τὴν τοῦ Χατζῆ-Πανταζῆ καὶ τὴν τοῦ Κατζάκαρι. Μετὰ δυσκολίας ἀπέσπατεν ὁ ζαμπίτης τοὺς ἐμπρηστὰς

στρατιώτας τοῦ Σουλτάνου ἀπὸ τοῦ νὰ καύσωσι τὴν παλαιὰν ὀλοιστόρητον Ἐκκλησίαν τῶν Μηλεῶν ἥτις σωθεῖσα εἶναι ἐν κειμήλιον τῆς χώρας 1).

Εἰς Τρίκερα καὶ Σχοπέλον καὶ Σκιάθον συνηθροίσθησαν τὰ γυναικόπαιδα πάσης τῆς Μαγνησίας ἐκτὸς τινων κρυβέντων εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰς χαράδρας καὶ τὰς ὁπὰς τῆς γῆς, περιερχόμενοι δὲ Τοῦρκοι Λεγωνῖται καὶ Βελεστινιῶται ὁμιλοῦντες Ἑλληνικὰ καὶ φωνάζοντες «Μαριγιώ, Λενιώ, Λεμονιά βγάτε τώρα ἔφυγαν οἱ σκυλό-Τοῦρκοι» ἐξηπάτων καὶ ἐκβάλλοντες τῶν κρυπτῶν ἐφόνευον ἢ ἀπῆγον εἰς δουλείαν. Ἐν Σχοπέλῳ καὶ Σκιάθῳ χιλιάδες, χιλιάδων ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Χαλκιδικὴν, ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Ὀλύμπου ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τὴν Εὐβοίαν καὶ πανταχόθεν πέριξ ἦσαν συνηγμένοι, ποιοῦντες παννυχίδας καὶ λιτανίας πανημερίους εἰς τὸν Ἅγιον Ῥηγῖνον Ἐνεκα τῆς χειρίστης διαίτης τῶν πλείστων τρεφομένων με ἄρτον ἀπὸ ληροκούκουτσο (= ἐν τοῖς σάκκοις ὑπόλειμμα ἐκθλιβομένου ἐλαίου) καὶ τοῦ συνωστισμοῦ, ἔτι δὲ καὶ τῆς δυσκόλου ἐπικοινωνίας καὶ τῶν καταστροφῶν, δεινὴ ἀνάγκη ἐμάστιζε τὰ πλήθη καὶ ἐπεκρέματο κίνδυνος νόσων ἐπιδημικῶν ἔνεκα τῶν παρομαρτουσῶν ἀκαθαρσιῶν. Πολυτιμώτατα πράγματα πωλούμενα ἀντὶ πινακίου φακῆς δὲν εὕρισκον ἀγοραστάς. Ἐν Σχοπέλῳ ἐλθὼν καὶ ὁ Γαζῆς ἐκινδύνευσε τὸν ἑσχατον κίνδυνον, ἐκμανέντος τοῦ πλήθους κατ' αὐτοῦ ὡς ὑποκινήτοῦ ἀκαίρου καὶ ἀτυχοῦς κινήματος, ἐσώθη δὲ ὡς ἐκ τοῦ θάρρους καὶ τῆς εὐγλωττίας του 2). Δυστυχῆς ἐστάθη ὁ Ἰωάννης Δήμου ὅστις μετέβαινεν εἰς Μηλῖναν ἵνα προσκυνήσῃ τὸν τόπον εἰς τὸν πασιᾶν

1) Ἡ ἐκκλησία αὕτη, πολύτιμον κειμήλιον διασωθέν, κινδυνεύει νῦν νὰ καταστραφῇ ὑπὸ τῆς μανίας τινῶν καινοτόμων οἵτινες ἠβουλήθησαν νὰ ἀνοίξωσι μεγάλην παράθυρα, νὰ καταστρέψωσι τὸν δυτικὸν τοῖχον, νὰ ἰδρύσωσι καφασιωτὸν γυναικωνίτην κ. ἄ. Ὁ Θεὸς ἐλευθερώσαι αὐτοὺς ἐκ τῆς μανίας ταύτης.

2) Καὶ ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Μηλέας ἐκ τοῦ ἐν Γόλῳ στρατοπέδου, ὁ Σταυράκις Μορφούλης ἐσήκωσε τὸ ὄπλον νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ φωνῶν «κ.. πήρατε τὸν κόσμον στὸ λαιμό σας», θὰ τὸν ἐφόνευε δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐκεῖ, ἂν μὴ ἐκράτει τις τὴν χεῖρα του. Αὐτὸς δὲ ὁ Σταυράκις πρότερον εἶχε πάρῃ διπλᾶ σακκιά διὰ νὰ φορτώσῃ γεννήματα, ὅταν θὰ ἔκαμνον ρισάλτο, ὡς ἔλεγον, εἰς τὸ φρούριον.

καὶ προλάβῃ τὰς ἐπὶ πλέον δηώσεις μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἀναμε-
νομένων ἐφοδίων καὶ ἵνα περισυλλέξῃ τοὺς σὰν τοῦ λαγοῦ τὰ τέκνα
σκορπισθέντας ἀρχηγούς.

«Εἰς Ἰωάννην Δήμου ἐκ Μηλεῶν τοῦ Πηλίου ὄρους
Πρηῦν Ἰωάννην, Πουλυφραδέ, υἱέα Δήμου,
Νηλιέα, κρατερὸν μνήστορ' ἐλευθερίας,
ἐνθάδ' ἀποκτείναντες ἐπ' ἀτραποῦ αἰμοφόρουκτον
ρίψαν ἐρημαίης ἄνδρες ἀλιτρόνοοι
οὔτε δίκην μερόπων, οὔτ' οὐρανίοιο ἄνακτος
δεῖσαντες θυμῷ ὑστερόποινον ὄπιν.
Οὐδ' ἄρ' ἐφείσατ' Ἀρης πάτρης γλυκερῆς προμαχεῦντος
τοῦτον συμφίλων πέφνε κακοφραδίῃ.
Ἄλλὰ κακῶς ἀπόλονται κακοὶ τάχα καὶ βαρυπενθοῦς
τίσειαν χήρης δάκρυα καὶ τεκέων.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἕτερον.

Πατρίδ' Ἰωάννης μεμαῶς ῥύσασθ' ἀλεγεινῆς
δουλοσύνης, υἱὸς Δήμου ἀριστόνους,
λαὸν ἐλευθερίας ἐπὶ δύσπονον ὤρσεν ἄεθλον
μάγνητ', Ὀθμανοῖς τ' ἔσσυτ' ἀντίβιον.
Δευθεῖς δὲ τύχης. οὐκ ἀλκῆς, ἔλλαχε πότμον
ἀνδρῶν ἐξ ἰδίων, ἐνθάδ' ἀποκτάμενος.
Αἶ, αἶ· τὸν μεγάλθυμον ἀλιτροὶ τίπτ' ἀεθλητὴν
καὶ κήρυκ' ἀδεῇ κτεínaτ' ἐλευθερίας;
Αἶψα κακοὺς κίχοι ὕμμε δίκῃ· στυγερῶ δ' ἀπόλοισθε
οἴτῳ, ὅσοι χεῖρας χρήνατε τῷδε φόνῳ

Σημ. Οἱ τοῦ Ἰωάννου Δήμου φονεῖς ὁ ἐκ Προμηρίου (γρ. Ἀρ-
γαλαστῆς) Σύρος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τῆς ἑαυτῶν ἀθεμητουργίας δίκην
τάχιστα ἔτισαν· μικρῶ γὰρ ὕστερον συλλαβοῦσα ἀπέκτεινεν αὐτοὺς
ἢ ἐν Τρικέροις ἀρχῇ. Φιλίππου Ἰωάννου».

Ἐφρονεύθη δὲ εἰς τὸν Ἅγιον Ἠλίαν τὸν πέραν τῆς Ἀφῆσου.

Ὁ Κωνσταντᾶς ἔμαθεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ἐθρήνησε τῆς Μαγνησίας
τὴν δυστυχίαν, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Σκόπελον ἐνθα συνηντήθη μὲ τὸν
Γαζὴν καὶ τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς οὓς διένειμε τὰ ὀλίγα τροφίμα.

Ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Τρίκερα καὶ παρέδωκε τὴν πυρίτιδα εἰς τὸ ἐκεῖ συνηγμένον Μαγνητικὸν στρατόπεδον διανείμας καὶ τινας ζωτροφίας εἰς τὰ λιμώττοντα πλήθη. Βλέπων δὲ πανταχοῦ ἀταξίαν καὶ μηδ' αὐτὸν ἀρχὴν κυβερνῶσαν τὸ ὅλον καὶ διευθύνουσαν ἀπληπίσθη τὸ πρῶτον περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος καὶ μετέβη εἰς Κύθηρα· ἀλλ' ἅμα καταλιπὼν τὸ πολεμὸκλονον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἤρχισε νὰ μετανοῇ. Ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀσφάλεια ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν θλιβερωτέρα παρὰ τοὺς κινδύνους καὶ ἡ ἐν ἀνέσει ζωὴ βαρυτέρα παρὰ τὴν ἐν ταλαιπωρίαις καὶ πόνοις. Ὅθεν εὐθὺς ὡς ἤκουσε τὴν ἀφίξιν τοῦ Ὑψηλάντου καὶ κατόπιν τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς Πελοπόννησον διεπεραιώθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Λακωνίαν καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα εἰς Τρίκορφα τῆς Τριπόλεως. Ἐβδομηκοντούτης σχεδὸν τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ γῆρας χρεῖαν ἔχων ἀναπαύσεως δὲν ἀπεδειλίασε πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἀπώκνησε πρὸς τὰς κακουχίας καὶ παντοειδεῖς στερήσεις τοῦ πλανήτου βίου, ἀλλὰ θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσθέστου ἔρωτος τῆς πατρίδος, ἀπεφάσισε νὰ δράμῃ πανταχοῦ ὅπου ἡ παρουσία του ἡδύνατο νὰ φέρῃ ὠφέλειάν τινα. Ἐπὶ τῶν Τρικόρφων εὗρε τὸν νέον ἔτι νεωστὶ τότε ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντα Μαυροκορδάτον, Θεόδωρον τὸν Νέγρην, τὸν Σεβασμιώτατον τότε μὲν Ταλαντίου ἔπειτα δὲ Ἀττικῆς ἐπίσκοπον Νεόφυτον, τὸν Νεόφυτον Βάμβαν, τὸν Βενιαμίν, τὸν Σκανδαλίδην καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν ἐκ τῆς Στερεᾶς προκρίτων καὶ λογίων. Συσκέψεως δὲ γενομένης ἐνεκρίθη νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἐν παντελεῖ ἀναρχίᾳ διατελοῦσαν τότε Στερεάν Ἑλλάδα καὶ νὰ συγκαλέσωσιν ἐκ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς πληρεξουσίους εἰς σύστασιν δύο κυβερνητικῶν ἐπιτροπῶν, τῆς μὲν ἐν τῇ ἀνατολικῇ τῆς δὲ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι, οἷον κέντρον ἐνώσεως τῶν μέχρι τοῦδε πάντῃ ἰδιορρυθμῶν καὶ ἀσυναρτήτων ἐπαρχιῶν, οὕτω δὲ παρασκευάσωσι τὴν συγκρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀναγκαίας ἐθνικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Κωνσταντῆς ἔγραψεν εὐθὺς πρὸς τοὺς ἐν Τρικέροις Μάγνητας προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐκλέξωσι τρεῖς πληρεξουσίους καὶ νὰ πέμψωσιν αὐτοὺς εἰς Ἀμφισσαν ὅπου μετέβαινε καὶ ὁ ἴδιος. Ἐκλεχθεὶς δὲ πληρεξούσιος αὐτὸς πρῶτος καὶ συμπληρεξουσίους ἔχων τὸν Γαζῆν καὶ τὸν Κυριαζῆν Ἀναγνώστου συνέπραξε δραστηρίως εἰς τὴν ἐν Ἀμφίσσῃ μερικὴν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος συνέλευσιν καὶ εἰς

τὴν ἐν αὐτῇ σύστασιν τοῦ Ἀρείου πάγου. Μεταβὰς δὲ κατόπιν μετὰ τῶν συμπληρεξουσίων του εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν, ὑπῆρξεν εἰς τῶν πεντήκοντα ἑννέα ἐκείνων ἀνδρῶν οὔτινες κατέβαλον ἐν αὐτῇ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος. Ὅχι δὲ μόνον εἰς τὴν πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, ἐξ ὧν οἱ κληρικοὶ ἀπεκλείσθησαν ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντᾶς σταθερὸς τῆς Μαγνησίας πληρεξούσιος, ἔχων πάντοτε συμπληρεξουσίου ἐκείνους τοὺς ὁποίους συνίστα εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας του. Τοσοῦτον οὗτοι ἐσέβοντο τὸν Κωνσταντᾶν ὥστε τὸν λόγον του ἐδέχοντο πάντοτε ὡς χρησμὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐρρυθμίζοντο.

Ἡ τότε συσταθεῖσα κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος καίτοι ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων καὶ τοῦ βόμβου τῶν πυροβόλων κυβερνώσα τὸ ἔθνος, δὲν ἐλησμώνησεν ὅτι οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες εἶχον τόσον μᾶλλον χρείαν παιδείας, ὅσον κινδυνωδεστέρα χωρὶς τοῦ ἡθικοῦ τούτου χαλινοῦ καθίσταται ἡ ἐλευθερία. Ἐχουσα δὲ χρείαν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ ἐφορᾷ καὶ διευθύνῃ τὰ σχολεῖα καθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἐπέβλεψεν εἰς τὰ φῶτα, τὴν μακρὰν πείραν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Κωνσταντᾶ, καὶ τοῦτον διώρισε γενικὸν ἔφορον τῆς παιδείας. Πόσον ὕψηλὴ ἦτο ἡ θέσις αὕτη θὰ κρίνωμεν, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι τότε ὑπουργὸς εἰδικὸς διευθύνων τὰ τῆς παιδείας δὲν ἦτο. Διέμεινε δὲ ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτους μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου, ὡς τοιοῦτος δὲ διατελῶν καὶ εὐρισκόμενος ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1824 ἐνόσησε νόσον βαρεῖαν θεραπευθεὶς ὑπὸ Σπυριδιῶν Καλογεροπούλλου ἱατροῦ.

Πολλὰ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μοχθήσας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος καὶ πολλαχῶς συνεργήσας εἰς τὴν εὐτυχῇ τούτου ἔκβασιν προσεκλήθη τὸ 1828 ἔτος ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἀνεργεθέντος Ὁρφανοτροφείου. Ἐδέχθη δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν εἰς μόνην ἀποβλέπων τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐν παντὶ δυνατὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, καὶ ὠκονόμησε τὸ φιланθρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα ἐπαινετῶς ὅχι μόνον ζῶντος τοῦ Κυβερνήτου ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναρχίᾳ καὶ γενικῇ ἐκείνῃ τῶν πραγμάτων παραλυσίᾳ, ὅτε μόνος ὁ ζῆλος τοῦ ἐπιστάτου καὶ μόνῃ ἢ παρὰ τοῖς ἐμπόροις προσωπικῇ αὐτοῦ ὑπόληψις ἠδύνατο νὰ πορίσωσι τὰ πρὸς συντήρησιν μέσα.

Μετὰ τὴν αἰσίαν ἔλευσιν τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Ὁθωνος δια-
 κλεύσας ὁ Κωνσταντᾶς ἐξ Αἰγίνης εἰς Ναύπλιον προσεκίνησε τὸν πρῶ-
 τον τῆς πατρίδος μονάρχην καὶ προσελθὼν εἰς τὴν προσήκουσαν ἀρ-
 χὴν ἔδωκε λόγον τῆς μέχρι τοῦδε ἐπιστασίας του. Ἄλλ' ἐνῷ προσε-
 δόκα ἕνεκα τοῦ ζήλου του καὶ τῆς ἀκριβεστάτης πληρώσεως τῶν κα-
 θηκόντων του ἔπαινον εὖρε παρ' ἐλπίδα παρὰ τῶν τότε κυβερνόντων
 καὶ ἀγνοούντων τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ δυσκολίας τινὰς πρὸς τὴν ἐπι-
 κύρωσιν τῶν λογαριασμῶν του καὶ εἰδὸς τι ὀλιγωρίας ἣτις ἔμελλεν
 ἀναγκαιῶς νὰ νύξη τὴν εὐαίσθητον καρδίαν τοῦ γέροντος.

Ὅθεν ἐκ φιλοτιμίας ἀπεφάσισε νὰ καταλίπη τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα
 ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἐπόνθησε καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δούλην ἔτι τότε
 Μαγνησίαν, νὰ καθίσῃ πάλιν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς συνήθους δρυὸς του
 καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς νέους τῆς πατρίδος του ἀποζῶν γλίσχρως ἐκ
 τῆς προσόδου τοῦ ἐλαϊῶνός του. Ὑπὲργηρως ἤδη τῷ 1834 ἐπανῆλθεν
 εἰς Μηλέας καὶ ἤρξατο ἐκ νέου μετὰ ζήλου νεανικοῦ τοῦ ὑψηλοῦ
 ἔργου τῆς διαπλάσεως τῶν ψυχῶν τῶν νέων. Ἀθροοὶ καὶ πάλιν παν-
 ταχόθεν ἔσπευσαν οἱ μαθηταὶ ἵνα θερμανθῶσιν ὑπὸ τὸ θάλπος τοῦ
 εἰς τὴν δύσιν κλίνοντος ἤδη ἡλίου.

Τὸ ἡγαπημένον τέκνον του, τὸ Σχολεῖον πολλαχῶς ἐλυμάνθη κατὰ
 τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας του. Αἱ δύο μαρμαρίναι προτομαὶ (τὰ εἰ-
 δωλα) καὶ ἡ μαρμαρίνη κεφαλὴ ἐκλάπησαν τῷ 1824 καὶ ἀπημ-
 πολήθησαν¹), ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Παππᾶ-Ἰωακείμ εἰς
 ὃν εἶχε γράψῃ ὁ Κωνσταντᾶς ὅτε ἤδη ἦτο εἰς Ψαρὰ εἰς τινα πλοίαρ-
 χον Τρικεριώτην ἵνα τὸν κομίσῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν. Πρὸς προφύ-
 λαξιν ἐτέθη εἰς τὸ ἄντλον τοῦ πλοίου τὸ ὅποῖον κατόπιν μετεβλήθη
 εἰς πυρπολικὸν πρὶν συναντηθῇ ὁ πλοίαρχος μὲ τὸν Κωνσταντᾶν.

Δυοῖν θάτερον λοιπὸν ἢ ἐλθσμονήθη ἐκεῖ καὶ ἔγινε παρανάλωμα
 τοῦ πυρὸς καὶ ὁ Ἡρακλῆς θυσιασθεὶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτὸς ἢ
 προηγουμένως ἐκλάπη καὶ ἀπημπολήθη. Ἡ βιβλιοθήκη ἣτις εἶχε
 μετακομισθῇ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τινα ἰδιωτικὴν
 οἰκίαν πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν καὶ ὑπέστη τὴν πρώτην γενναίαν
 ἀβαρίαν εἶχεν ἤδη μεταφερθῇ αὐθις εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 1824.
 Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν Μηλέαις ἐπίσκεψίν των οἱ Τοῦρκοι παρηκολού-

1) Τῷ 1860 εὐρίσκοντο αὗται παρὰ τῷ ἐν Σμύρνῃ ἐμπόρῳ Μάκρῃ.

θοῦντο ὑπὸ τινος ἱατροῦ Ἰταλοῦ, Ἀνδρέου Μπέμπου ἐγκατεστημένου ὡς πρόσφυγος ἐν Μακρυνίτζῃ· Οὗτος ἐπεσκέφθη τὴν βιβλιοθήκην καὶ ἀφῆρσεν οὐκ ὀλίγα βιβλία ἰδίᾳ Ἰταλικά. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε καταπέσῃ ὁ ἀνατολικὸς καὶ βορειονατολικὸς τοῖχος τοῦ σχολείου, ἐκεῖνοι ἀκριβῶς μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ αἰθουσα τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἀνηγέρθησαν αὖθις (1826).

Ὁ Ἀγγλος περιηγητὴς Οὕρκουαρτ λέγει 1) μετὰ θαυμασμοῦ ὅτι «καθ' ὃν χρόνον κατεστράφησαν τὰ 24 χωρία ὑπὸ τῶν Τούρκων εἶχον πρὸς τοῖς ἄλλοις καθηγητὴν τῆς χημείας καὶ τῆς πειραματικῆς φυσικῆς καὶ ὅτι μεταξύ τῶν λαφύρων ὅσα ἀπήγαγον οἱ πολέμιοι ὑπῆρχον καὶ σκεύη χρήσιμα εἰς τὰ πειράματα τοῦ γαλθανισμοῦ καὶ ἡλεκτρικαὶ μηχαναί.» Μετὰ τὰ ἄνω ρηθέντα εἶναι δύσκολον νὰ μαντεύσωμεν τίς ἦτο ὁ καθηγητὴς καὶ πόθεν ἀπήχθησαν τὰ ὄργανα ;

Τῷ 1828 ὅτε ὁ Γαζῆς παθὼν ἐξ ἀναιμίας εὐρίσκετο ἐτοιμοθάνατος ἐν Σύρῳ, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Μηλέαις ἀδελφιδοῦν Ἀργύριον Βασιλάκι Γαζῆν 2) νὰ λάβῃ ὠρισμένα βιβλία ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ὀνοματωδῶς καταγεγραμμένα. Οὗτος ἐφόρτωσε τρία κιβώτια καὶ ἐναύλωσεν ἐπὶ τούτῳ πλοῖον δι' οὗ μετέφερε ταῦτα εἰς Σῦρον. Τῷ αὐτῷ ἔτι ἀπέθανεν ὁ Γαζῆς, τὰ δὲ βιβλία ἐκληρονομήθησαν ὑπὸ τῆς ἀδελφιδῆς Μαρίας Βασιλάκι 3) καὶ σήμερον θὰ εὐρίσκονται, ἂν σώζονται, παρὰ τῇ οἰκογενεῖᾳ Βερσῇ ἐν Ἀθήναις. Ἐκάθησεν ὁ ἀκάματος πρεσβύτης καὶ ἐταξινόμησε τὰ βιβλία ἐπιμελῶς καὶ συνέταξε κατὰ λογὸν αὐτῶν βοθηούμενος ὑπὸ τοῦ τραγικόν ὑποστάντος θάνατον τῇ 18 Νοεμβρίου 1853 λογίου ἀνδρὸς καὶ μαθητοῦ του, Δήμου Ἰωαννίδου.

Ἐμεινεν οὕτω διδάσκων ἀμισθὶ ὁ σεβάσμιος γέρον μόνος τοὺς πανταχόθεν πρεσφοιτῶντας νέους. Ἀνεξίτηλος παραμένει παρὰ τοῖς

1) Ἱστορία Παππαρηγοποῦλ. τομ Ε' σελ. 555 ἐκδ. 6'.

2) Οὗτος λόγιος ὢν κατελήφθη ὑπὸ μανίας νὰ σαριζῇ βρύσεις καὶ φρέατα, δηχθεὶς δ' ὑπὸ ἐντόμου φλετροῦς καλουμένου ἀπέθανεν.

3) Τὰ θέλγητρα αὐτῆς ᾗδοντο ἐν Μηλέαις· ἐσώθησαν 4 στίχοι.

Αὐτοῦ Μαρὶώ μ' ποῦ περπατεῖς

Τρίζουν τὰ καλνδιρίμια

Γιατ' ἔχεις νόστιμο χορμὶ

Καὶ καγκιολᾶτα φρύδια.

πατράσιν ἡμῶν ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαυμασιωτάτου ζήλου αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1838 μόνον ἡ κοινότης, τῇ συστάσει αὐτοῦ προσέλαβε καὶ ἕτερον διδάσκαλον. τὸν υἱὸν τοῦ ἐκ Τουρνάβου Οἰκονόμου Ἰωάννου Πεζάρου, ὃς ὑπεγράφετο Ἀλέξανδρος Παῖσαρ. Ἀνέβησαν εἰς τὸ σχολεῖον οἱ προύχοντες ἵνα ἀναγγείλωσι τὸ χαρμόσυνον γεγονός καὶ εἶπον. «Τώρα, διδάσκαλε, θὰ ἀνακουφισθῇς καὶ σὺ διότι ἐφέραμεν διδάσκαλον καὶ ἂν θέλῃς διὰ διασκέδασιν κρατεῖς τὴν μικροτέραν τάξιν.» — «Ὁχι, εἶπεν, ἐγὼ θὰ πάρω τὴν τρανύτερη· πλειότερο σηκώνει μιὰ φωριάρα καμῆλα παρὰ ἓνας νιὸς γαίδαρος. Ἀλλὰ μετὰ ἓν καὶ ἡμιτυ ἔτος ἡναγκάσθη οὗτος νὰ παραιτηθῇ διότι τὰ τῆς κοινότητος εὐρίσκοντο ἐν χρεωκοπικῇ καταστάσει καὶ αἱ πληρωμαὶ δὲν ἐγίνοντο τακτικῶς. Τελευταῖον κατὰ τὸ 1842 ὁπότε ἡδυνήθη νὰ ἀπηλλαχθῇ ἡ κοινότης Μηλεῶν ἀπὸ τοῦ ὁσημέραι ὀγκουμένου κοινοτικοῦ χρέους (μουκατέμ-μπόρτζι) διὰ πωλήσεως πλουσιῶν κοινοτικῶν κτημάτων (1840) μετεκλήθη αὐθις ὁ αὐτὸς διδάσκαλος, ὅστις παρέμενεν ἐπὶ μακρὸν παρευρεθεὶς καὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντᾶ.

Ὁ Κωνσταντᾶς ἀπεστρέφετο τὴν Τουρκικὴν τυραννίδα ποθῶν ἀεὶ ποτε τὴν ἐλευθεράν Ἑλλάδα ὑπὲρ ἧς τόσα ἔπραξεν. Ὅθεν ἔγραψε πρὸς τὸν ἐπὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ φημιζόμενον καὶ ἐν Ρουμανίᾳ διαμένοντα Μηλεώτην Δανιὴλ Φιλιππίδην ἵνα ἀγοράσῃ τοὺς πωλουμένους Ὁραιοὺς ὅπως μετοικισθῶσιν ἐκεῖ οἱ Μηλεῶται. Εὐτυχῶς ὁ Δανιὴλ δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἐσώθησαν αἱ Μηλέαι αἵτινες ἴσως θὰ ἡρημοῦντο. Κατὰ δὲ τὸ 1837 ἔτος ἔγραφε πρὸς τινὰ τῶν ἐν Ἀθῆναις φίλων του λυπούμενος διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἀπέλευσίν του. «Τί ἔμελλον νὰ πράξω ; Κατεφρονήθην φίλτατε καὶ παρερρίφθην ὡς σκευὸς πεπαλαιωμένον καὶ ἄχρηστον· ἀλλὰ νῦν ὅτε ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν βασιλεὺς ἔλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως προσδέχομαι τὸ ἔαρ διὰ νὰ ἔλθω εἰς Ἀθήνας καὶ ζήσω τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας μου ἐν μέσῳ τῶν φίλων μου. Διότι περιέμενε τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Ὁθωνος. Τὸ ἔαρ ἦλθεν· ἀλλ' ὁ Κωνσταντᾶς ; Ὁ Κωνσταντᾶς ἔμεινεν ἐν Μηλείαις. Βαρυνόμενος ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν αὐξανόμενου ἄχθους τοῦ γήρατος τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον καθ' ἡμέραν δυσκινητότερον ἀνέβαλλεν ἀπὸ ἔαρος εἰς φθινόπωρον καὶ ἀπὸ φθινοπώρου εἰς ἔαρ τὴν εἰς Ἀθήνας μετάβασίν του, ἕως οὗ ἐπῆλθεν ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς γ'. Σεπτεμβρίου. Ἐκτοτε οὐδὲ λέξιν

ἀνέφερεν ὁ Κωνσταντᾶς περὶ τῆς εἰς Ἀθήνας μεταβάσεώς του, παρεκάλει δὲ μόνον τοὺς φίλους του νὰ γράφωσι πρὸς αὐτὸν συχνότερον τὰ τῆς φίλης Ἑλλάδος.

Μαθηταὶ ἐλθόντες ἐξ Ἀθηνῶν προσῆλθον κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1844 πρὸς τὸν Κωνσταντᾶν τοῦ ὁποίου ὁ λύχνος τῆς ζωῆς ἤρχισεν ἤδη νὰ τρεμοσβήνῃ καὶ νὰ ὠγριᾷ μετὰ νεανικῆς χαρᾶς καὶ σιληπορδίας ἀναγγέλλοντες τὴν εἰδήσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος ἀποδοχῆς τοῦ συντάγματος. Προσέφερον δ' αὐτῷ καὶ ἀντίτυπον λέγοντες· τὸ σύνταγμα, διδάσκαλε, τὸ σύνταγμα. Ἐλαβε τὸ φυλλάδιον μὲ τρέμουσαν χεῖρα ὁ συνετὸς γέρων καὶ χωρὶς νὰ ρίψῃ βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως μακρὰν ἐπιφωνῶν τὸ σύντριμμα. Ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα ὁ λύχνος τῆς ζωῆς του ἐσβέσθη διὰ παντός. Ἐπροφήτευσε ;

Τῇ 6ῃ Αὐγούστου 1844 ἡγέρθη κατὰ τὸ σὺνθηδες πρωϊαίτατα ἀπὸ τῆς κλίνης ἣτις ἦτο εἰς τὴν ἡρειπωμένην νῦν νοτίαν πτέρυγα τοῦ Σχολείου. Ἐκάλεσε τὸν διαιτώμενον παρ' αὐτῷ τότε μὲν παῖδα νῦν δὲ πρεσβύτην Δ. Ἀντωνιάδην καὶ τοῦ εἶπε νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ ἂν ἦλθον οἱ δύο ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας Παππᾶ-Κυπριανὸς ἐκ Δρακείας καὶ Παππα-Γρηγόριος, οἵτινες εἶχον μεταβῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Τεμπῶν καὶ τῆς ἐπὶ τῆς Ὅσσης μονῆς τοῦ ὁσίου Συμεῶνος (Φλαμουρίου) καὶ ἂν θὰ ἐλειτούργουν κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν. Ὁ Κωνσταντᾶς τρέμων ἐκ γεροντικῆς ἀδυναμίας ἤρξατο ἐνδυόμενος. Ὅτε ἐπέστρεψεν ὁ Ἀντωνιάδης εὗρεν αὐτὸν ἄπνουν κείμενον χαμαί ! ἐγγιζούσης τῆς κεφαλῆς του κατὰ τὴν κατινιακὴν χώραν ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἀνακλίντρου. Ἀστραπηδὸν διεδόθη ἡ λυπηρὰ εἰδήσις καθ' ὅλην τὴν κωμόπολιν· γενικὴ κατῆφεια ἐπὶ τῷ ἀνελπίστῳ γεγονότι κατέλαβε πάντας, οἵτινες ἐλάτρευον αὐτὸν ὡς πατέρα. Τὰ σήμαντρα τῶν ἐκκλησιῶν ἤρξαντο πάντα κρουόμενα πενθίμως καὶ πάντες ἔσπευδον πρὸς τὸν τόπον τῆς συμφορᾶς ὅπως ἴδωσι καὶ ἀσπασθῶσι τὸ ὕστατον τὸν πνευματικὸν αὐτῶν πατέρα, ὅστις ἐξέθρεψε καὶ ἐγαλούχησε μὲ τὸ νᾶμα τῆς παιδείας ἐπὶ μακρὰ ἔτη γενεὰς ὅλας. Αὐθημερὸν ἐγένετο ἡ κηδεῖα σεμνὴ παραστάντων ἀπάντων τῶν κατοίκων. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἐψάλη ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τοῦ Σχολείου. Ὁ διδάσκαλος Ἀλέξανδρος ἦτο κράσεως λεπτῆς καὶ ἡ φωνὴ του ἀσθενεστάτη. Ὁ λόγος οὗτος κατ' ἀγαθὴν τύχην

εύρεθῇ εἰς τὰ χαρτιὰ τῆς οἰκίας ἡμῶν, ἀντιγράφομεν δ' αὐτὸν ὧδε ἀκριβῶς ὅπως ἔχει ἐν τῷ ἡμαυρωμένῳ χάρτῃ, ἐν ᾧ εἶναι ἔκτοτε γεγραμμένος.

« Ἐπιτάφιος λόγος· Τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου.

Φρόντισον περὶ ὀνόματος αὐτοῦ γάρ σοι διαμένει ἡ χίλιος θησαυροὶ χρυσοῦ ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν καὶ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνα διαμένει.

Σειρὰχ Κεφ. μβ'. ἔδαφ. 12 στιχ. 13.

Λυπηρὰ περίστασις, φίλοι ἀκροαταί, πρὸς λυπηροῦ καθήκοντος ἐκτέλεσιν, ἡμᾶς συνήγαγε σήμερον ἐξαίφνης εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον περὶβολον. Ὁ σοφὸς διδάσκαλός μας, ὁ ἐνθερμος τῆς εὐτυχίας καὶ δόξης τῆς πατρίδος μας ζηλωτῆς, τὸ τελευταῖον καύχημα τῆς ταπεινῆς κώμης μας, ὁ συνετὸς εἰς τὰς ἀπορίας μας σύμβουλος, ὁ σεβαστὸς καὶ κοινὸς πατὴρ μας, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, ἐπέθηκε σήμερον ἡσυχῶς καὶ ἀπόνως τέλος εἰς τὸ πολυήμερον στάδιον τῆς κοινωφελοῦς ἀγαθῆς του ζωῆς· ἡμεῖς δὲ ὅλοι σκυθρωποὶ καὶ κατηφεῖς συνήλθομεν νὰ ἀποδώσωμεν πρὸς αὐτὸν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν καὶ νὰ τοῦ προσφέρωμεν μικρὸν σημεῖον τῆς χρεωστουμένης εἰς τὴν μνήμην του εὐγνωμοσύνης μας. Μικρόν, μικρότατον, ἀδελφοί, καὶ ἀνάλογον μόνον τῆς ἐδικῆς μας ἀδυναμίας καὶ μικρότητος, ὅχι δὲ ποτε ἀντάξιον τῆς παιδείας καὶ τῶν μεγάλων εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἡ πατρίς μας ἀπῆλαυσεν ἀπὸ τὸν μακάριον τοῦτον ἄνδρα.

Ὁ προκείμενος σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος, γεννηθεὶς μὲν ἀπὸ ταπεινῆς καταστάσεως γονεῖς, προικισθεὶς δὲ ἀπὸ τὴν θεῖαν χάριν μὲ σπάνια νοδὸς προτερήματα, συνησθάνθη σύγκαιρα τὰ θεῖα ταῦτα δῶρα καὶ ἐφρόντισε νὰ τὰ μεταχειρισθῇ εἰς ἰδίαν καὶ τῆς πατρίδος μάλιστα τὴν δόξαν καὶ ὠφέλειαν. Δὲν προσηλῶθη λοιπὸν εἰς ἀπόκτησιν φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου πλούτου, δὲν ἠθέλησε νὰ κοπιάσῃ μόνον πρὸς ἰδίαν ἀπόλαυσιν, δὲν ὑπέφερε νὰ ζήσῃ μόνον δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ τὸν πλησίον του, διὰ τοὺς συμπατριώτας του, δι' ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς του κατὰ τὸ σοφὸν λόγιον «Κατανοήσατε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπίασα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν». Ζηλωτῆς δὲ γενόμενος τοῦ κοινωφελοῦς παραδείγματος τῶν ἀοιδίμων διδασκάλων Ζαχαρίου καὶ Ἀνθίου οἵτινες ἂν καὶ καθιερωθέντες ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς ἄλλος Σαμουὴλ εἰς λειτουργίαν τοῦ θείου βήματος, δὲν ὑπέφερον ὅμως

νὰ κατακλείωσι τὴν ἀρετὴν των εἰς στενὰ τοῦ μικροῦ των ἡσυχαστηρίου ὄρια, ἀλλὰ τὴν ἐξέτειναν καὶ εἰς τῶν ἄλλων συμπατριωτῶν των τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, οὕτω καὶ ὁ ἄξιος ἐκείνων μιμητὴς καὶ διάδοχος, ὁ αἰοιδίμος διδάσκαλος, θέλων νὰ κατασταθῇ ὠφελιμώτερος καὶ νὰ ἀνυψώσῃ καὶ τὸ ἴδιον καὶ τῆς πατρίδος τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ταπεινότητος καὶ ἀσημότητος, ἀφῆκε πατρίδα καὶ συγγενεῖς, ἀπῆλθεν εἰς ξένους τόπους, καὶ ἀγνώστους ἀνθρώπους, ὑπέφερε κόπους καὶ δυστυχίας πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ μόνου ἀγαθοῦ, τῆς σοφίας καὶ οὕτω ἐπέτυχε τοῦ σκοπομένου. Διότι διὰ τῆς βαθείας σοφίας του, διὰ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν του, διὰ τῶν σοφῶν συγγραμμάτων του, ὅχι μόνον ἰδίαν δόξαν ἀπῆλause καὶ τὸ ταπεινὸν ὄνομα τῆς οἰκογενείας του ἀνυψώσε καὶ ἐν μέσῳ μεγιστάνων ἐκάθησε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πατρίδα του ἐξέχεε πολλὴν δόξαν. Διότι ἡ πενιχρὰ καὶ ἄσημος πρότερον πόλιν μας, διὰ τὴν παιδείαν τοῦ μακαρίτου διδασκάλου καὶ τῶν συμπατριωτῶν καὶ συνεργατῶν του, Ἀνθίμου Γαζῆ καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδου ἐγίνε γνωστοτάτη καὶ εἰς τὰ μακρινότατα μέρη.

Μέγιστον εὐεργέτημα, φίλοι συμπατριῶται, μέγιστον πλοῦτον ἐπρόσφερε πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος ἡ τριάς τῶν αἰοιδίμων τούτων ἀνδρῶν, τὴν ἐκτεταμένην παιδείαν των, τὰς ἀρετάς των, τὰ σοφὰ συγγράμματα των, ἰδίως δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς, παρεκτὸς αὐτῶν, σχολεῖον λαμπρότατον, ἀφ' ὧν τῶν γειτόνων μας. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ὁμογενεῖς καὶ τοὺς ἐτίμησαν καὶ τοὺς εὐχαρίστησαν καὶ πολλάκις εἰς τὸ μέλλον θέλουν εὐχαριστήσῃ εἰς τὴν μνήμην καὶ τούτων τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους. Μερικὸν δὲ καὶ ξεχωριστὸν χρέος ἡμῶν σήμερον εἶναι νὰ προσφέρωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας εἰς τὸν τάφον τοῦ μακαρίτου διδασκάλου, τὴν χρεωστούμενην ὅχι μόνον εἰς τὰς ἰδίας του εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ τῶν συναδέλφων, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα καὶ τοὺς τόπους κατέχουσι ξένοι γαῖαι. Τὴν εὐγνωμοσύνην δὲ χρεωστοῦμεν νὰ δείξωμεν, ὅχι μόνον μὲ τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου κοινὸν πένθος μας, ἀλλὰ μάλιστα μὲ τὴν διατήρησιν τοῦ πολυτίμου καὶ κοινωφελοῦς καθιδρύματος ¹⁾ τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῶν ἐξόδων, κόπων καὶ ἰδρώτων καθίδρυσαν καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ὅλοι γνωρίζετε μὲ πόσῃ φροντίδα ἔως χθὲς ὁ αἰοιδίμος ἐφρόντιζε· καὶ ἡ μόνη λύπη ἥτις ἐπὶ κράνε τὰς τελευ-

1) Τὸ ὁποῖον κινδυνεύει νὰ γίνῃ σωρὸς ἐρειπίων (Σ. Ε.)

ταία· ἡμέρας τοῦ ἦτον ἡ ἀδηλότης τῆς μελλούσης τύχης τοῦ ἀγαπητοῦ τούτου σχολείου. Δείξατε τὴν εὐγνωμοσύνην σας, μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων σας, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην τῆς πατρίδος· διότι οὕτω ἡμπορεῖ νὰ δείξη πολλαπλάσιον καρπὸν ὁ ἀγαθὸς σπόρος τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι κατέβαλον, καὶ θέλομεν φανῇ ἄξιοι κληρονόμοι τῶν εὐεργετημάτων των.

Ταύτην μόνην τὴν εὐγνωμοσύνην μᾶς ζητεῖ ὁ σεβαστός μας διδάσκαλος, ταύτας τὰς συμβουλὰς τὰς ὁποίας πολλάκις ζῶν μᾶς ἔκαμνε καὶ σήμερον νεκρὸς ἔμπροσθέν μας μᾶς ἀπευθύνει τελευταῖον. Δάκρυα δὲ διὰ τὸν θάνατόν του, οὔτε ἀπὸ συμπατριώτας, οὔτε ἀπὸ φίλους οὔτε ἀπὸ συγγενεῖς θέλει. Διότι εἰς τοιαύτην ἡλικίαν εὐτύχημα καὶ ἀληθῶς καλὸν νομίζεται ὁ θάνατος. . . ὦ θάνατε καλόν σου τὸ κρίμα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἐπιδεομένῳ καὶ ἐλασσομένῳ ἐν ἰσχύϊ ἐσχατογῆρῳ καὶ περισπωμένῳ περὶ πάντων.» Τὴν δὲ εὐτυχίαν τοῦ παρόντος κόσμου ἀπεσφράγισε [ἐπεσφράγισε :] μὲ τὸν πλήρη ἀριθμὸν τῆς ἀγαθῆς ζωῆς καὶ τοῦ αἰωνίου μνημοσύνου του· « Ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν καὶ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνα διαμένει.»

Ἄς ὑψώσωμεν δὲ ὅλοι καὶ χεῖρας καὶ καρδίας πρὸς τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Πολυευσπλάγχνου Θεοῦ καὶ ἅς παρακαλέσωμεν νὰ συγχωρήσῃ πάντα τὰ παραπτώματα αὐτοῦ, ὅσα ὡς ἄνθρωπος ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως ἤμαρτε καὶ νὰ κατατάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἐκφωνοῦντες τὸ ὅ Θεὸς συγχωρήσαι αὐτόν, ὁ Θεὸς συγχωρήσαι αὐτόν ὁ Θεὸς συγχωρήσαι αὐτόν.»

Ὁ Κωνσταντᾶς ζῶν πολλάκις ἐπέσκηψε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καὶ συνοῦσιν ἵνα μὴ ἐκχωσθῇ ὁ τάφος αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐκταφῶσι τὰ λείψανα αὐτοῦ, ἵνα μὴ γίνῃ ἀνακομιδὴ αὐτῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ αὕτη ἐτηρηθῇ εὐλαβῶς· ἴσως διότι δὲν ἀπῆλθε πόνον τινὰ ἢ δαπάνην.

Αἱ ἀνώμαλοι περιστάσεις ἃς διέτρεξε τὸ ἔθνος, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Κωνσταντᾶν ἵνα μεριμνήσῃ ἐγκαίρως, ὅπως ἀποκαταστήσῃ διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆς σχολῆς καὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς. Συναισθανόμενος δὲ τὴν προσεγγίζουσαν τελευτὴν τοῦ βίου του ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ταύτης μερίμνης. Μάτην ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν

Ἄγιω Ὅρει παλαιὸν αὐτοῦ μαθητὴν Ἰσίδωρον 1) προτρέπον καὶ ἀπειλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Μηλέας ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν κληρονόμον καὶ διάδοχον. Οὗτος ὡς καὶ ὁ ἐκ Πρόπαν ἄρχιμανδρίτης Πλάτων ὁ ἐπίτροπος τῶν ἐν Ρουμουνία κτημάτων τοῦ Παναγίου Τάφου πρὸς ὃν ὡσχύτως εἶχε γράψῃ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἐπίκρανε τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

Ὁ Κωνσταντᾶς ἦτο μέσου ἀναστήματος ἄνθρωπος, ἡ μᾶλλον ὑψηλὸς καὶ μᾶλλον παχύς, ξανθοπώγων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν μᾶλλον ἀτημέλητος, βραχυλόγος καὶ ἀπέρिटτος καὶ λιτότατος καὶ φίλος τῆς σωματικῆς ἐργασίας ὅπως καὶ τῆς διανοητικῆς. Καίπερ γέρων διετῆρει περὶ τὴν σχολὴν κήπους εὐθαλεῖς οὓς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐτὸς ἐκαλλιέργει. Ἐχώμισεν εἰς Μηλέας πρῶτος αὐτὸς τὰ γεώμηλα, σπάνια εἶδη κλημάτων ὡς καὶ τὰς ἀκακίας καὶ τὰς γραβανέας, ἃς αὐτὸς ἐφύτευσε καὶ ἐκαλλιέργει. Ἐφύτευσε περὶ τὴν σχολὴν δένδρα αἰθιαλῇ καὶ ὀπωροφόρα καὶ μετέβαλε τὸν περίχῳρον εἰς ἄλλος ἐπίχαρι. Κατεσκεύασεν ἀναδενδράδας ἐκ κλημάτων ἀετονυχίων, καλουμένων. Εἶχε φέρῃ ὕδωρ ἀπὰ τὰ Καναλάκια καὶ κατεσκεύασε δύο δεξαμενάς δι' ὧν ἐπότιζε κήπους καὶ δένδρα. Ὡστε ὁ περὶ τὴν σχολὴν χῳρος ἦτο τότε κατὰσκιος καὶ κατάρρυτος, ὥσπερ ἡ πάλαι Πλατωνικὴ Ἀκαδήμεια. Ἠγείρετο ἀπὸ τῆς κλίνης πρωΐαίτατα καὶ ἐξήργετο ἀσχολούμενος μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τοὺς κήπους καὶ τὰς ἀναδενδράδας, ἃς ἐκλάδευε μόνος, ἔχων πρὸς τοῦτο δύο μεγάλα τρισκέλια. Ἐν τῇ νεότητι ἡγάπα τὴν θήραν καὶ τὴν ἐξοχὴν, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἔαρ. Ἄν καὶ ἦτο δεινὸς εἴρων καὶ ἔτκωπτεν ἀμειλίκτως τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν ματαιότητα ὅπουδῆποτε καὶ ἂν συνήντα αὐτὴν, σπανιώτατα ἐγέλα. Εἶχε κεφαλὴν τεραστίου μεγέθους, λαίμῳν βραχύν, ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς καὶ ὄμμα διαπεραστικόν. Διὰ μιᾶς ἐταστικῆς ἐπισκοπῆσεως εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνῃ τοὺς πονηροὺς, καὶ

1) Τὰς πρὸς τούτοις ἐπιστολάς καὶ ἀπαντήσεις ὅρα ἐν Ἡμερολογίῳ Φήμη 1887 ἐν Βόλῳ σελ. 150 καὶ περιοδικὸν Προμηθεᾶ Αὐγούστον 1893 σελ. 453.

τοὺς ψευδεῖς καὶ νὰ ἀφοπλίζῃ παραχρῆμα τοὺς θρασεῖς. Δι' ἐνὸς ἀσκαρδαμυκτὶ βλέμματος κατέστησεν ἐνώπιον πολλῶν ἄφωνον καὶ γελοῖον ἓνα ἐκ τῶν ἐν Μηλέαις προυχόντων ὅστις προσῆλθεν ἰταμῶς ἵνα ὑποδείξῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν τὸ καθῆκον. Κατὰ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του ἀπέβη βραδυκίνητος· ἀδυνατῶν νὰ ὑψώῃ τοὺς πόδας ἔσυρε μόνον αὐτοὺς καὶ τὸ βῆμά του ἦτο αὐτόχρομα σημειωτόν, ἐνῶ τὸ σῶμά του διετηρήθη ἀλίγυστον μέχρι θανάτου. Ὁ νοῦς καὶ πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις διετηρήθησαν ἀκμαιόταται. Κατὰ τὴν ὑπερμεσοῦσαν ἡλικίαν μετεχειρίσθη δίοπτρα ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔσχατον γῆρας ἐπανῆλθεν ἡ ὄρασις καὶ ἀπέρριψε ταῦτα. Καὶ ἡ ἀκοή δ' αὐτοῦ ἐτηρήθη ἀκήρατος μέχρι θανάτου. Ἡμέραν τινὰ ἐνῶ ἐδίδασκεν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἄνωθεν τοῦ σχολείου δένδρων 1) κακοήθης τις μαθητὴς συνέλαβε μηλολόνην ἣν ἔδесе διὰ λεπτοῦ ράμματος καὶ ἰστάμενος ὅπισθεν τῆς καθέκλας ἄφηνε ταύτην νὰ βομβῇ περὶ τὰ ὦτα τοῦ γέροντος διδασκάλου, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ στραφῇ ἵνα ἰδῇ τὰ διατρέχοντα ἔλεγε «τὸ καταραμένο τὸ ζούμπερο». Μετὰ φοβεροῦ κόπου ἔσυρε κατὰ τὸ γῆρας τὸ σαρκίον του. Χρόνον πολὺν ἐχρειάζετο ἵνα καταβῇ ἀπὸ τοῦ σχολείου εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου ἐκάθητο εἰς τὸ ἐν τῇ κατωτέρᾳ γωνίᾳ σανίδωμα μετὰ τῶν ἄλλων προυχόντων, ὧν ἤκουε ὁμιλούντων αὐτὸς δὲ ἐσιώπα, γράφων μὲ τὸ ἄκρον τῆς βακτηρίας του γράμματα ἐπὶ τῶν χωμάτων τῆς γῆς. Καὶ ὅτε ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἀνέβαινεν εἰς τὸ σχολεῖον συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁμοδιαίτου Ἀντωνιάδου, πολλοὺς καθ' ὁδὸν ἔκαμνε σταθμούς, ὅτε δὲ ἐφθανεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ζαφρέλλια (νῦν Στρογγυλίδου) ἔλεγε «τῶρ' ἀπουδῶ καὶ σαπὰν θέλουμι γουμάρ». Κατελήφθη ποτὲ ὑπὸ ῥαγδαίας θερινῆς βροχῆς καθ' ὁδὸν καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ παραμερίσῃ ἐβρέχθη μέχρι σαρκός. Κατὰ τὸ γῆρας αἱ τρίχες ἐπολιώθησαν. Ἡ πέψις διετηρήθη ἀσινὴς μέχρι θανάτου. Ἡ γάπα τὰ ὄσπρια καὶ πρὸ πάντων τὰ φασόλια. Κάτωθεν τῆς κλίνης δὲν εἶχε στρῶμα παχύ. ἄλλ' ἀπλοῦν δέρμα ἐλάφου. Τὸ θέρος ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τινος μεγάλης τραπέζης ἐκ ξύλου καρυᾶς. Κατὰ τὴν ὑπερμεσοῦσαν ἡλικίαν ἔπαθεν ἐξ αἰμορροΐδων καὶ ὅταν μετέβαινεν εἰς ὉΟ ἐξήρχετο τὸ ἀπηυθυμένον, ἀλλὰ κατόπιν πάντα ταῦτα ἰάθησαν μόνα των. Ἦτο μου-

1) Διδασκαλία ὑπὸ τὰ δένδρα ! οἷα ἀπλότης !

σικός και ἔμμανής φίλος τῆς μουσικῆς. Τῇ 26ῃ Ἰουλίου τοῦ 1844, μνήμη τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, καθ' ἣν τελεῖται ἐν Μηλέαις ἡ ἐπιτόπιος πανήγυρις, δέκα δηλαδή ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀνέβη ὄχθον δυσανάβατον διὰ τοὺς τρέμοντας πόδας του, ἵνα ἀκούσῃ ἐν Ἀγίᾳ Παρασκευῇ τὸν καλλίφωνον ψάλτην Ἀνθιμον 1) ὅστις τότε ἐμαθήτευσεν παρ' αὐτῷ. Ἦτο εὐσεβὴς εἰς τὰ πάτρια καὶ φιλακόλουθος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοῦτο εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τῆς ὀρθῆς κρίσεώς του, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Εὐρώπῃ διατριψάντων τότε λογίων ἀπεβουκολήθησαν ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (πρβλ. ὀλίσθημα Καίρη.) Τῷ 1827 ἔτυχεν ἐν Σύρῳ μετὰ τοῦ Γαζῆ, ὁπότε προσῆλθον αὐτοῖς Ἀγγλαμερικανοὶ ἱεραπόστολοι τῆς ἐταιρείας τῶν καλουμένων εὐαγγελιστῶν βοσκόμενοι ὑπὸ κούφῳ ἐλπίδων νὰ προσηλυτίσωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ ἀδόγματα ὁρμάματα αὐτῶν. Ὁ Γαζῆς διπλωματικώτερον πολιτευόμενος ὑπέβασκε τὰς κενὰς αὐτῶν ἐλπίδας, συστήσας μάλιστα αὐτοῖς δύο νέους Πηλιορείτας, τὸν Νικολ. Μάγνητα ἐκ Μηλεῶν, κατόπιν δημοδιδάσκαλον ἐν Χαλκίδι καὶ τινα Εὐαγγελινὸν ἐκ Τζαγκαράδας μετονομασθέντα ὑπὸ τοῦ Γαζῆ Σοφοκλέα, ὅς μετὰ ταῦτα ἔγινε μέγας καὶ πολὺς καταλαβὼν θέσιν καθηγητοῦ ἐν τινι Πανεπιστημίῳ τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖας εἶπε καθαρὰ τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία, δημιουργημα θεῖον, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸν θεῖα βουλῇ ἐμπνευσθέν, εἶναι ἡνωμένη οὕτω συμφυῶς μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥς αἱ σάρκες μετὰ τῶν ὀστέων ἐν ζῶντι ὄργανισμῷ· καὶ ἡ διὰ τοῦ δηλητηρίου τῶν Εὐαγγελιστῶν στέρησις τῆς ὀρθοδοξίας ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥς ἡ διὰ τοῦ δηλητηριώδους χιτῶνος τῆς Διϊάνειρα ἀπόσπασις τῶν σαρκῶν

1) Ὁ οὐράνιος οὗτος ἄνθρωπος, μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος Ναυπακτίας, ἦτο ἐργάτης πάσης ἀρετῆς καὶ εἶχε τὸ δῶρον τῆς καλλιφωνίας εἰς τὸν ὕψιστον βαθμόν. Πάντες θαύμασαν, ὅσοι ἠτύχησαν νὰ ἀκούσωσι τὴν ὄντως ἁγγελικὴν φωνὴν αὐτοῦ ἱεουργοῦντος. Μετὰ στεναγμοῦ ἀκόμη τὸ ποίμνιόν του προφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἰδίοις ὡσὶν ἠκούσαμεν τοὺς ἀπλοῦς χωρικοὺς τῆς ἐπισκοπῆς του λέγοντας. «Κεῖδς δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ἦταν ἅγιος.» καὶ ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς τὸν διαδοχόν του Δαυτὸ Τολμίδην ἐκ Μηλεῶν δυστυχῶς, τὸν ψυχοπατέρα τῆς ὡραίας Σπυριδούλας ! Πόσον ὀλίγους ἐπισκόπους ὥς τὸν Ἀνθιμον ἔχομεν !

τοῦ Ἡρακλέους, θὰ ἐπέφερεν ἄφευκτον τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐκ τῶν
 ἀνθρωπίνων μωριῶν ὧν δούλη εἶναι ἢ καθ' ἡμᾶς κοινωνία, ὁ Κων-
 σταντᾶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ μόνον τὸν ταβάκον, ἐκ τῆς χρή-
 σεως τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐν τῷ ἐσχάτῳ γήρατι στάγδην κατέπιπτεν
 ἀπὸ τῆς ρινὸς πεφυρμένη βλένα ἐπὶ τῶν βιβλίων καὶ τετραδίων ἐφ' ὧν
 ἔγραφεν ὁπότε ἤκούετο φωνῶν « . . . τὴ μύτη σου.» Ἐκ τῶν ἐν τῇ
 βιβλιοθήκῃ βιβλίων τινὰ φέρουσι τὰ στίγματα τοῦ ρύπου τούτου.
 Καὶ ἡ μὲν καθ' ἡμᾶς κοινωνία ἣτις δουλεύει ἀνδραποδωδῶς εἰς μω-
 ρίας πολλῷ εἰδεχθεστέρας, δὲν θὰ ἐπικρίνῃ τὸν Κωνσταντᾶν διὰ τὸ
 ἐλάχιστον τοῦτο, ἡ δὲ μέλλουσα κοινωνία ἣτις πάντως θὰ εἶναι ἀπηλ-
 λαγμένη καὶ ἐλευθέρα τῶν κακιῶν τούτων θὰ δικαιώσῃ τὸν Κων-
 σταντᾶν, ἀναλογιζομένη ὅτι τοῦ αὐτοῦ πάτρωνος πελάται ἦσαν καὶ
 ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Ναπολέων. Ἦτο φίλος τῶν ζώων. Ὁ μακαρίτης
 Σπ. Φιντικλῆς ὅστις ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κωνσταντᾶ ὅτε οὗτος ἐδί-
 δασκεν ἐν Αἰγίνῃ ἀφηγήσατο ἡμῖν ὅτι, ὅτε ὁ Κωνσταντᾶς ἦτο ἐν
 Αἰγίνῃ εἶχεν ὡς πιστοὺς ἀκολουθοῦς του δύο μεγάλους κριοὺς, οὓς
 εἶχεν ἀσκήσῃ τὸ κυρίττειν· ἀστείότατα δὲ παθήματα ἔπασχον οἱ ἐπι-
 σκεπτόμενοι τὸν Κωνσταντᾶν καὶ μάλιστα οἱ ὀχληροὶ ἐπισκέπται.
 Ἐν Μηλέαις εἶχεν ὡσαύτως δύο κριοὺς μεγάλους οὓς ἔτρεφε συλλέ-
 γων βαλάνους ἀπὸ τὰς περὶ τὴν σχολὴν δρῦς. Τούτων τὸν ἕτερον ἐκά-
 λει Σαλὸν διότι εἶχε τὴν ἑξίν τοῦ κυρίττειν μετὰ μανικῆς ὀργῆς, τὸν
 δ' ἕτερον ἐκάλει Μπουνταλᾶν. Τὰ πιστὰ ταῦτα ζῶα ὡςάκις ἐβλε-
 πον τὸν προστάτην καὶ θεὸν των Κωνσταντᾶν καθήμενον εἰς τὸ κα-
 τῶτατον τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας κρηπίδωμα, ἔσπευδον καὶ ἔχω-
 νον τὸ στόμα των ἐντὸς τῆς ποδιᾶς τοῦ Κωνσταντᾶ ἵνα εὖρωσι βαλά-
 νους. Ὅρνιθες, ἀλεκτρυόνες, νῆσσαι, γαλαῖ καὶ ὁ πιστός του κύων,
 ὃν ἐκάλει Κέρβερν, περιστοίχουν τὸν Κωνσταντᾶν σοβοῦντα ἐν τῷ
 προαυλίῳ τῆς σχολῆς καὶ ἀπετέλουν συναυλίαν ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας
 ἵστατο αὐτός. Πολλάκις δέ, ἐνῷ ἐκάθητο, αἱ ὀρνιθες καὶ οἱ πετεινοὶ
 καὶ αἱ γαλαῖ ἀνερριχῶντο ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ γονάτων του μετὰ πολ-
 λῆς οἰκειότητος. Συγκινητικώτατον ἦτο τὸ θέαμα νὰ βλέπῃ τις ἐβδο-
 μάδας ὅλας μετὰ τὸν θάνατόν του τοὺς κάττους καὶ τὰς κάττας κλαυθ-
 μηρίζοντας καὶ τὸν πιστὸν Κέρβερν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον καταλεί-
 ποντα τὸν τάφον τοῦ Κωνσταντᾶ. Εἶχε τὴν συνήθειαν καθήμενος νὰ
 ἀκουμβᾷ τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῶν γονάτων ἢ ἐπὶ τῶν ἑρεσιχέρων

τῆς καθέκλας καὶ συμπλέκων τοὺς δακτύλους τῶν δύο χειρῶν ἐναλλάξ νὰ περιστρέφῃ τοὺς ἀντίχειρας περὶ ἀλλήλους.

Δὲν ἐπιτρέπεται βεβαίως νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς παιδείας ἀνθρώπου τινὸς ἐξ ἐπιστολῶν ἀτάκτως καὶ ἐν σχεδίῳ γεγραμμένων καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ ἀδεξίου χειρὸς δημοσιευομένων. Ἐκ τούτων ὁμως καίπερ τοιούτων καταφαίνεται ἡ ἀκραιφνὴς Ἑλληνομάθεια καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις τοῦ ἀνδρός. Ἄλλως τε καὶ ἀνὴρ ἀρμοδιώτατος νὰ κρίνῃ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου λέγει ὅτι ὁ Κωνσταντᾶς ἐγίνωσκε κατὰ βάθος τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἣν μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραφε. Ἐγίνωσκε προσέτι τὴν λατινικὴν καὶ τὴν Γερμανικὴν, ἥτο δὲ βαθύτατος γνώστης τῆς Ἰταλικῆς 1) καὶ τῆς Γαλλικῆς, προσέτι δ' ὠμίλει τὴν Ρωσικὴν, τὴν Ρουμουνικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν. Μὲ ὅλην τὴν συντελεσθεῖσαν πρόοδον πόσον ὀλίγους ὁμοίους τῷ Κωνσταντᾶ, ὡς πρὸς τὸ πολύγλωσσον ἔχει ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς σήμερον; Καίπερ πολυμαθέστατος ὁμως ἦτο εἰς τὸ ἄκρον μετρίοφρων, οὐδέποτε ἐπαιρόμενος διὰ τὴν βαθεῖαν παιδείαν. Τὸ λεγόμενον ὅτι ἀρίστη γυνὴ εἶναι ἐκείνη περὶ ἧς οὐδεὶς λόγος γίνεται οὔτε κακὸς οὔδὲ καλός, ὁ Κωνσταντᾶς εἶχε δι' ἑαυτοῦ. Ἐχθρὸς τοῦ θορύβου καὶ τῶν ἐπιδείξεων ἀσυνειδήτως ἔλαθε βιώσας. Ἀποθανὼν δὲ δὲν ἀφῆκεν οὔτε τὴν προσωπογραφίαν του οὔτε μίαν σημείωσιν περὶ ἑαυτοῦ. Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του, ἀγνοοῦνται τὰ καθέκαστα τοῦ βίου του, ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα τῶν γονέων του καὶ μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἐγνώσθη τὸ βαπτιστικόν του ὄνομα. Ἡ ἄκρα μετριοφροσύνη τοῦ ἀνδρός γίνεται δῆλη ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ πρὸς μεγάλους καὶ πρὸς μικροὺς συχνὰ ἐπαναλαμβάνει «ἡμεῖς καὶ μικροὶ ἄλλως ὄντες καὶ εἰς οὐδὲν ἐπιτήδαιοι» ἐν τινι δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην τὸν Ἡγεμόνα ἐπιστολῇ, ἀποκρινόμενος εἰς πρόσκλησιν αὐτοῦ διὰ τίς οἶδε τίνας ἡγεμονικὰς τιμὰς, λέγει «ἐφ' οἷς δ' ἡμᾶς τὸ ὑμέτερον ἀξιοῖ ὕψος εἰς τὴν Μολδαυίαν ἢ γοῦν τὴν τῶν πόλεων βασιλεῦσσαν ἀφικομένους ἐπιδεικτικώτερον καὶ οἶον ἐκ περιωπῆς

1) Τὴν Ἰταλίδα ἐθεώρει προσφορωτάτην πρὸς μὀρφωσιν τῆς Ἑλληνίδος νεολαίας καὶ μετὰ ζήλου ἐδίδασκεν αὐτὴν τοὺς μαθητάς του, διότι ἔκρινεν ὅτι ἐκ τῆς Ἰταλικῆς καὶ μόνης αὐτῆς ἡδυάμεθα οἱ νεώτεροι Ἕλληνες νὰ παραδειγματισθῶμεν πρὸς μὀρφωσιν τῆς ἡμετέρας διαλέκτου.

ὑπουργῆσαι τῷ γενεῖ, ἄλλως μὲν ἂν ἐπετάσθημεν, πτέρυγας περιστε-
 ρᾶς, τὸ τοῦ λόγου, ἀναλαβόντες εἰς γῆν μάλιστα, ἧς ἄρχει μὲν Ἄ-
 πόλλων, συνδιεξάγει δὲ ἡ πάρεδρος οἱ Ἀθηναῖ καὶ συνδιέπει Θέμις ἡ
 δέσποινα. . . ἔν τε τοῖς λόγοις οὐ πάνυ καλῶς καὶ ἡ δέον συντεταγ-
 μένοι, ἐν πόλει μεγέθει τε ἐξαισίῳ καὶ σοφίας περιουσίᾳ σεμνυνομέ-
 νη γενναῖον τι ἢ γοῦν τῆς ἡμετέρας προσδοκίας ἀνάλογον οὐδὲν ἡμεῖς
 ἐπιδειξάμεν. Χωρὶκὸς γάρ τις πάμπαν ἢ καθ' ἡμᾶς μουσα, ἡγεμὸν
 μεγαλοπρεπέστατε καὶ οὐκ ἐπιτηδεῖα ἀστικάς καὶ κομψότητι ἐνα-
 θρυνομέναις ξυνομιλῆσαι. Τότε λυχνάριον τὸ ἡμέτερον οὐ τοιοῦτον
 οἶον καὶ ἐπὶ λυχνίας τεθῆναι, ἡ δικαιοῦσι τὰ θεῖα λόγια, ἀλλ' ἐν γω-
 νίᾳ που καὶ ἐν παραθύστῳ καὶ αὐτὸ τοῦτο ὑπὸ τὸν μῦθον, φωτὶ με-
 γάλων καὶ λαμπρῶν φωστήρων οὐχ ὑπομένων ὅλως ἀντιπαρεξετά-
 ζεσθαι. Αἰρούμεθα τοιγαροῦν τὴν ἐσχατιὰν τῆς Ἑλλάδος ἐν ἡ ἔφυμεν
 καὶ ἐτρέφημεν χωρίον οὐσαν εἰς τε τὰ τῆς ὑγιείας ἡμῶν ἐπιτηδεῖον
 τῇ τε ἐν λόγοις ἡμῶν ἔξει ἀνάλογον. . . » Ἄς ἐξετάσῃ ἕκαστος ἑαυ-
 τὸν ἂν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θ' ἀπεποιεῖτο τοιαύτας προτεινομένας
 τιμὰς καὶ ἂν ἡ φιλαυτία του θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἐξενέγκῃ τοιοῦτους λό-
 γους ὑφίστης μετριοπροσύνης. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου ὁ Κωνσταντᾶς,
 οὔτε πλοῦτον οὔτε τιμὰς οὔτε πρωτοκαθεδρίας ἐπέδιώξεν. Ἐχειροτο-
 νήθη νεαρὸς ὢν ἱεροδιάκονος καὶ τοιοῦτος διέμεινε μέχρι θανάτου ἐνῷ
 ἡδύνατο νὰ γίνῃ καὶ πατριάρχης. Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἀρχιμαν-
 δρίτην Πλάτωνα, ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄντα καὶ μετὰ ταῦτα ἐπί-
 τροπον τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ρωσίᾳ καὶ Ρουμουνία ἔγραφε καλῶν
 αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ εἰς Μηλέας καὶ καταστήσῃ αὐτὸν διάδοχόν του σὺν
 ἄλλοις καὶ τάδε. « Ἄλλ' ἐρεῖτε ἴσως ὅτι ὁ Πλάτων ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει ἡμπορεῖ νὰ ἀναβῇ καὶ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, πι-
 στεύω. Ἄλλ' ὁ βαθμὸς οὗτος, πόνων μὲν καὶ μόχθων μεστός, μι-
 σθοδοσίαν δὲ οὐκ ἔχει οἶαν καὶ ὅσῃν ὁ οἰκονομῶν καὶ διατηρῶν σχο-
 λεῖον, ὅπερ ἐστὶν ἐργαστήριον, ἐν ᾧ πλάττονται καὶ μορφώνονται νέοι
 διὰ νὰ γένουν πολῖται ἀγαθοὶ καὶ ὑπήκοοι πιστοὶ εἰς τὸ κράτος. »
 Ἐδίδασκε καὶ ἐδιδάσχετο βελτιούμενος αἰεὶ καὶ ἐργαζόμενος ἐνδελε-
 χῶς. Σύντροφος ἀχώριστος τοῦ βίου του διετέλεσε τὸ βιβλίον καὶ σω-
 ρεία ὅλη βιβλίῳν ἐξεκομίσθη ἐκ τῆς νεκρικῆς κλίνης πρὸ τῆς ἐκφορᾶς
 τῆς σεπτῆς σοροῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς νεότητος μέχρι βαθέως γήρατος
 καὶ μέχρι θανάτου ἐνδελεχῶς εἰργάζετο. Ἐρῶτα ἐν τῷ βίῳ του οὐδένα

ἄλλον ἐδοκίμασε ἢ τὸν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς μαθήσεως. Καὶ προσέφερε μὲν καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι καθόλου ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἡ δράσις του κυρίως περιωρίσθη ἐν τῷ σχολείῳ. Τὸ ἰδανικὸν τοῦ βίου του ἦτο ἡ μόρφωσις τῆς νέας γενεᾶς, ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν ἀπαλῶν ψυχῶν τῆς Ἑλληνίδος νεολαίας καὶ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παρεξέκλινε τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ, ὃν ἔταξεν ἑαυτῷ. Ἐν τῷ ἔργῳ του ὁ Κωνσταντᾶς ἐδοξάσθη καὶ ἀνέδειξεν ἀγλαοὺς καρποὺς γαλουχήσας καὶ ἐκθρέψας γενεὰς ὅλας μὲ τὸ νῆμα τῆς διδασκαλίας του. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἐκ τῶν μαθητῶν του, πλὴν ἄλλων, ὑπῆρξεν, ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὁ Ἡρακλῆς Μητζόπουλος, ὁ Σπ. Φιντικλῆς, ὁ ἱερολοχίτης Διαμαντῆς Μάνιαις, ὁ Δρόσος Μανσόλας, ὁ ρηθεὶς Ἀνθιμος Ναυπακτίας, ὁ Δαβὶδ Μολοχάδης Δωρίδος κ. ἄ. Ὁ Κωνσταντᾶς ἔσχε μαθητὰς φανατικοὺς καὶ ἀφωσιωμένους εἰς αὐτόν, ὃ μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε πρότεράματα αἰρεσιάρχου.

Ὁ Κωνσταντᾶς ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐκλιποῦσαν ἤδη γενεὰν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες ἦσαν προωρισμένοι νὰ παρασκευάσωσι διὰ τῶν ἀρετῶν των καὶ ἐκτελέσωσι τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος. Αἰωνία ὀφείλεται παρ' ἡμῶν εἰς τοὺς ἄνδρας εὐγνωμοσύνη, οἵτινες παραλαβόντες παρὰ τῶν πατέρων των πατρίδα δούλην καὶ ταπεινὴν τὴν ἡλευθέρωσαν, τὴν ἐδόξασαν καὶ τὴν παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ ἑνδοξον. Εἶθε τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ τὸ φιλόπατρι νὰ μιμηθῶσιν αἱ ἐπιγινόμεναι γενεαί! Εἶθε τὸ παράδειγμα αὐτῶν νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς νέους Ἑλληνας, τὰς χρηστὰς ταύτας τῆς πατρίδος ἐλπίδας, τὸν αὐτὸν ἔρωτα τῆς ἐπιστήμης, τὴν αὐτὴν ζέσιν πρὸς πᾶν ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ δίκαιον, τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀκραιβνῇ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν. Ὁ Κωνσταντᾶς εἶχεν ἥθος ἀληθοῦς φιλοσόφου καὶ τρόπον ἀχαϊκόν. Ἦτο ἀπλοῦς, ἀκέραιος, εἰλικρινής, φίλος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμιότητος, ἐχθρὸς τῆς πονηρίας καὶ τῆς πανουργίας, εὐεργετικὸς, πρόθυμος νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο εἰς βοήθειαν τοῦ ὁπωσδήποτε δυστυχοῦντος. Μισῶν πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ πᾶν ἐπιτηδευτόν, ὅχι μόνον κατὰ τὸν ἱματισμὸν ἦτο σεμνὸς καὶ ἀκαλλώπιστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον ἀπερίεργος ἀπονεύων ἐπὶ τὸ ἀγροικότερον καὶ ἀπαιδευτον. Συνήθως βραχυλογώτατος ὢν καὶ πρὸς τοὺς ἀσυνήθεις σιωπηλὸς εἰς τὰς μετὰ τῶν φίλων καὶ συνήθων συναναστροφὰς ἐγένετο διηγηματικὸς καὶ

ἀστεϊότατος, πηγὴ ἀκένωτος ἀνεκδότων 1) χαριεστάτων, ὧν τὴν χάριν ἐπηύξανεν ὁ ἀφελὴς τρόπος τῆς διηγήσεως, Πεπρωτικισμὸς μὲ ὀξυδέρκειαν δὲν εἶχε χρεῖαν ὁμιλίας μακρᾶς διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐν βραχεῖ διαβλέπων εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥκειοτο μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ἀπεσώδει δὲ τοὺς πονηροὺς διὰ τῆς σκυθρωπότητός του καὶ τῆς δηκτικωτάτης του γλώσσης. Ἔνεκα τῆς σπανίας ἀγχινοίας του ἦτο ἐτοιμολόγος καὶ ἀποφθεγματικώτατος, τὰ δ' ἀποφθέγματα αὐτοῦ, τῶν ὁποίων πολλὰ σφύζονται εἰς τὴν μνήμην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἔχουσιν ὅλην ἐκείνην τὴν χάριν ἣτις εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων θαυμάζεται παρὰ πάντων.

Ὁ Κωνσταντᾶς καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα.

Ὁ Κωνσταντᾶς ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του δὲν εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ μερμᾶ περὶ πολλὰ. Τὰς περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης γνώμας του βλέπει τις σαφῶς ἐκτεθειμένας ἐν τῇ ἐξῆς κατακεχωρισμένῃ πρὸς τὸν Σάξονα Schneider Λατινικῇ ἐπιστολῇ. Ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ ἐξήνεγκε τὰς γνώμας ταύτας. Ἀλλ' ὁποῖον τί ἐστὶ τὸ ζήτημα τοῦτο; Ἡ ἀπλουστερία αὐτοῦ θέσις ἐξ ὧν ἡμεῖς ἔγνωμεν ἔχει ὧδε.

Πᾶς πολίτης γινώσκων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν πρέπει νὰ δύναται νὰ ἀναγινώσκει καὶ νὰ γράφῃ τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν ἣτις εἶναι καὶ γλῶσσα τοῦ ἔθνους του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγράμματος πρέπει νὰ ἐννοῇ ἀκούων ἀναγινωσκομένας λέξεις γεγραμμένας ὡς καὶ τὰς δι' αὐτῶν δηλουμένας ἐννοίας, ὅπως ἀναγνωρίζει τὸν φίλον του ἢ τὸν κύνα του ἐξωγραφισμένον ἀφοῦ διὰ τῶν γραμμάτων οὐδὲν ἄλλο ποι-

1) Πλεῖστα τοιαῦτα φέρονται διὰ στόματος τῶν θαυμαστῶν τοῦ Κωνσταντᾶ. Τινὰ τούτων ἀστραπτούσης εὐρυΐας ἐν στιγμαῖς ψυχικῆς παραχῆς πρὸς ἀγροίκους εἰρημένα ἔχουσί τι τὸ βαναυσικόν. Πολλοὶ ἐν Μηλέαις καὶ ἀλλαχοῦ ἔχουσι καταρτίσιν συλλογὰς ἀνεκδότων τοῦ Κωνσταντᾶ, αἵτινες τυπωνόμεναι θὰ ὑπερῆξανον τὸν ὄγκον τοῦ παρόντος. Χαριέντᾳ τινι ἀνέκδοτα ἐλάβομεν ὑπὸ τοῦ ἐν Τουρνάβῳ σεβ. πρεσβύτου Γρηγορίου Δροσιᾶ ἐπιτρόπου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἅτινα σκοποῦμεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἰδιαιτέρως μετ' ἄλλων πολλῶν.

οὔμεν ἢ εἰκονίζομεν τὸν λόγον. Ἐφημερίδες καὶ συγγράμματα μὴ καθαρῶς ἐπιστημονικὰ πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ νὰ ἐννοῶνται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν τῶν γινωσκόντων μόνον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ νὰ μὴ εἶναι ταῦτα κτήματα προνομιούχων τινῶν τάξεων ἀνθρώπων ὀλιγίστων πάντοτε, ἀλλὰ καὶ νὰ δύνανται οἱ τοιοῦτοι πολῖται, δηλ. οἱ γινώσκοντες γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἰδέας των εἴτε γραπτῶς εἴτε προφορικῶς ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ μητρικῇ των καὶ νὰ μὴ συγχεταὶ ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ ποιητὴς μὲ τὸν λόγιον. Τὸ νὰ ἐμμένωμεν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ νὰ γράφωμεν λέξεις ἐκλιπούσας καὶ τύπους λέξεων νεκροὺς εἶναι ἀνάξιον τῶν σημερινῶν χρόνων, εἶναι ὀπισθοδρόμησις, βαρβαρότης, Κινεζικὴ στασιμότης. Ὁ κ. Χατζιδάκις πρὸ ἐτῶν εἶχε τὸ θάρρος νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἐθνικὴν συμφορὰν τὴν ἐπάνοδον τῆς γραφομένης εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν ἤθελε συντελεσθῇ, ὅπερ βεβαίως ἀπίθανον, καὶ νὰ βοήσῃ τρόπον τινὰ «Μὴ περαιτέρω». Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἐξέφρασαν καὶ ἄλλοι ἔκτοτε καὶ σήμερον ἀμφίβολον εἶναι ἂν τῶν πα' ἡμῖν λόγου καὶ προσοχῆς ἀξίων λογίων εὐρίσκηται τις ἐμμένων τῇ παλαιᾷ ἐκείνῃ τῇ διὰ τοῦ ἀγῶνος μάλιστα ἐμπνευσθεῖσι δοξασίᾳ 1). Ὁ δὲ Faurir ἐδίδασκεν ἡμᾶς ὅτι ἡ δόξα τοῦ ἔθνους ἡμῶν δὲν κεῖται ἐν μόνῳ τῷ παρελθόντι ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ δὴ ὅτι μᾶλλον πρέπει νὰ φροντίζωμεν πῶς πρέπει νὰ λαλήσωμεν πρὸς ἅπαν τὸ ἔθνος σαφῶς καὶ εὐκρινῶς ἢ πῶς ἐλάλουν οἱ ἀρχαῖοι κλπ. ἄλλως δὲ ὅτι ματαιοπονοῦμεν ἐπιδιώκοντες τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης». 2) Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνεται ὁ νεώτερος πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἑθνικῆς γλώσσης. Ὑπὸ τοιαύτῃν ἔννοιαν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἐθνικὴν γλῶσσαν δὲν ἔχομεν· διότι ἡ μὲν ὁμιλουμένη εἶναι ἐστιγματισμένη ὡς χυδαία καὶ ἀκαλλιέργητος ὡς παράδεισος πνιγμένος ἀπὸ ἀρκυδόβατα, ἡ δὲ γραφομένη, ἡ ἄλλως καλουμένη καθαρεύουσα, εἶναι γλῶσσα συνθηματικὴ ἣν οὔτε οἱ τῆς ἀρχαίας μόνον γινώσται ἐννοοῦσι (ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι Ἑλληνισταὶ) οὔτε οἱ νεώτεροι Ἑλληνες, ὧν ἡ μητρικὴ γλῶσσα εἶναι ἄλλη, ἐὰν μὴ τις εἰδικῶς

1). Ἀθηνᾶς τομ. Ζ' σελ. 244.

2) Ἀθηνᾶς αὐτόθι.

ἐπὶ μακρὸν εἰς ταύτην ἀσχοληθῇ. "Ὅτι οἱ νεώτεροι "Ελληνες δὲν ἐννοοῦσι τὴν καθαρεύουσιν εἶναι πασίγνωστον. Τίς ἀγνοεῖ τὸ τί γίνεται μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπ' ἐκκλησίας δημοσίου τινὸς ἐγγράφου, ἅτινα πάντα γράφονται εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσιν; Τίς ἐκ τῶν λογιωτέρων δὲν ἠρωτήθη πολλάκις ἐν ἐκκλησίᾳ ἱστάμενος, ὑπὸ παραστατῶν, ἀνδρῶν ἀκήρατον ἔχοντων τὴν ἀκοήν, τί ἀνεγνώσθη κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν; 1) Ἐπειτα ἐνῶ πολλοὶ εἶναι οἱ ἐγγράμματοι (ἐγγραμμάτους λέγω τοὺς γινώσκοντας γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν) "Ελληνες ὀλίγιστοι εἶναι οἱ ἀναγινώσκοντες. Ἐν Μηλέαις, φερ' εἰπεῖν, τῇ πατρίδι μου, 95 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἐγγράμματι. "Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶναι 2,200 περίπου, ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις πάντες εἶναι γυναῖκες. Μένουσι λοιπὸν 1100 ἄρρενες. Ἀφαιρουμένων 18 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν παιδίων καὶ ἐσχατογῆρων ἦτοι 199 καὶ πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀγγραμμάτων ἦτοι 55 μένει ὑπόλοιπον 847. Ἐκ τούτων ὁ ἀνώτατος ἀριθμὸς τῶν ἀναγινωσκόντων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 50. Ἐκ τῶν 847 ἐγγραμμάτων ἐν Μηλέαις 50 μόνον εἶναι οἱ ἀναγινώσκοντες βιβλία καὶ ἐφημερίδας εἰς καθαρεύουσιν γεγραμμένα ἦτοι 6 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν περίπου. Ὁ ἄλλος κόσμος ἔμαθε τὰ γράμματα μόνον διὰ τὰ σημειώων τὰ ἡμεροκάματά του, τὰ γράφει τὰ δεφτέργιά του καὶ τὰ διαμείβει τὴν περὶ τῶν ὑποθέσεων του ἀλληλογραφίαν του, ἥτις δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν καθαρεύουσάν μας. Τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον ἐν Μηλέαις ἀλλὰ καθ' ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐλεύθερον καὶ δοῦλον. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀναγινώσκει τὰ σήμερον γραφόμενα· τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα ἐπετεύχθη βεβαίως διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς καθαρευούσης. "Ὅτι τοῦτο δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀφιλαναγνώστιας καὶ ἀφιλομαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ὅτι ὁ αὐτὸς λαὸς ἀπλήστως ἀναγινώσκει τὴν «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίαν» τὸν «Δαμασκηνὸν» τοὺς λόγους τοῦ Μηριάτου καὶ τὸν Ἑρωτόκριτον καὶ τὴν Ἑρωφίλην, ὅπου ταῦτα δὲν εἶναι δυσνόητα ἕνεκα τῶν γλωσσῶν των. Ἐνῶ δὲ ἐγράφησαν ἱστορίαι ὀγκώδεις, ἐξ οὐδεμιᾶς τούτων ὠφελήθη ὁ Ἑλληνικὸς λαός, αἱ δὲ γνώσεις αἱ ἱστορικαὶ αἵτινες ἀπέβησαν ἐθνικὸν κτῆμα εἶναι ἡντλημέναι ἐκ τοῦ Χρονογράφου τῆς Μονεμβασίας τὸν

1 Οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς.

ὅποιον ἐννοεῖ καὶ εὐχαρίστως ἀναγινώσκει ὁ λαός. Διὰ τὴν εὐχαρίστησιν ὡσαύτως ὁ λαὸς ἀναγινώσκει τὴν Χαλιμάν, τὸν Μπερτόλδον, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον τοῦ Καλλιθέου (;) ἐνῶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον τοῦ Λαμπρίου δὲν ἀναγινώσκει. Τῶν ἀποριῶν τούτων δὲν εἶναι δύσκολον νὰ δώσῃ τις τὴν λύσιν. Ἐπειτα ὅτι ἡ καθαρεύουσα δὲν ἐννοεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡμολογήθη σχεδὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων. Ὅτε πέρυσιν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδώσῃ ἐγκυκλίον τινα πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τῆς σπογγαλιευτικῆς δυστυχημάτων σκέψεις ἦτο νὰ γραφῇ εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ δεύτεραι φροντίδες (σοφώτεραι;) ἔσωσαν τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἑλλήνων Ὑπουργείου συνταχθεῖσης τῆς ἐγκυκλίου εἰς καθαρεύουσαν! Ἡ ἑλλειψὶς μιᾶς ἐθνικῆς γλώσσης παρ' ἡμῖν, πόσον ἐκώλυσεν τὸν μέγαν προορισμὸν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, τὸν διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπολιτισμὸν τῆς Ἀνατολῆς δὲν τὸν λέγομεν ἡμεῖς νῦν, διότι τὸ ἔρριψε χαιρεκάκως κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ὁ ἀρνησιπατρὶς Μαργαρίτης ἐν συνεντεύξει μεθ' ἐνός τῶν συντακτῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Βαρβάρους καὶ ἀπολιτίστους ὠνόμασαν τὰς χώρας ὧν τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων δὲν ἤξεύρει γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Δὲν ἐσκέφθησαν ὅμως νὰ δώσωσιν ὄνομα καὶ εἰς τοὺς λαοὺς ἐκεῖνους ὧν 96 τοῖς ἑκατόν, ἡξεύρουσι μὲν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, δὲν ἐννοοῦσι δὲ τὰ ἀναγινωσκόμενα. Δὲν ἔδωσαν δὲ ὄνομα διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λάβωσιν ὑπ' ὅψιν ὅτι ἔθνος ὁλόκληρον θὰ κατεῖχετο ὑπὸ τοιαύτας ἀγροικίας ὥστε νὰ δουλεύῃ μιᾷ τοσοῦτον ὑψηλῇ πλάνῃ, ὅπως ὁ Σόλων δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὅψιν ὅτι θὰ εὕρισκετο ἄνθρωπος νὰ φονεύσῃ τοὺς γονεῖς τοῦ καὶ δὲν ἔθηκε νόμον κατὰ τῶν πατροκτόνων.

Ὅτε κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ἡ ἀθρόα ἐκ τῆς Ἑσπερίας εἰσαγωγή τῶν φώτων εἰς τὸ ἐν ἐσχάτῃ ἀμαθείᾳ κυλινδούμενον Ἑλληνικὸν γένος κατέστησεν ἀναγκαίαν καὶ ἐπιτακτικὴν τὴν χρῆσιν κοινοῦ ὄργάνου πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους, οἵτινες ἕως τότε δὲν εἶχον λάβῃ καιρὸν νὰ ἀσχοληθῶσι σπουδαίως περὶ τοῦτο, ἔκθαμβοι ὑπὸ τῆς αἰγλῆς τῆς σεμνῆς ἀρχαιότητος πολλὰς παιδαριώδεις παραδοξολογίας ἐπρότεινον περὶ γλώσσης. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Πτωχο-Προδρόμου, τοῦ Μανουὴλ Μα-

λαξοῦ, τοῦ Δημ. Ζήνου, 1) τοῦ Καισαρίου Δαπόντε, τοῦ Βιντζέν-
τζου Κορνάρου κλπ. ἤρξατο διαμορφουμένη γλῶσσά τις δημοτικῇ,
δι' ἧς ἐξελαϊκεύθησαν ἱστορικαὶ ἰδίαι γνώσεις, ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος!
Ἡ γλῶσσα αὕτη κατεφρονεῖτο ὑπὸ τῆς χορείας τῶν μεγάλων τοῦ
ἔθνους διδασκάλων. Ἐκ τούτου ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, ὁ Λάμ-
προς Φωτιάδης καὶ πάντες οἱ τὸ σχολεῖον Βουκουρεστίου διευθύνον-
τες (πλὴν τοῦ Κωνσταντᾶ καὶ τοῦ Καταρτζῆ) οὐ μόνον ἔγραφον
ἀλλὰ καὶ ὠμίλουν ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν διαλέξεσιν ἄκρατον τὴν Ἀττι-
κὴν διάλεκτον, βαυκαλιζόμενοι ὑπὸ τινος γλυκειάς ἐλπίδος ὅτι τὸ
ἔθνος θὰ ἀποτινάξῃ ποτε τὸν ῥύπον τῆς ἀμαθείας καὶ θὰ παύσῃ ὀμι-
λοῦν τὴν γλῶσσαν τῶν μπακάλιδων τῆς Ζαγοράς καὶ τῶν χαμά-
λιδων τοῦ Βυζαντίου, θ' ἀναστηθῇ δὲ ἂν ὅχι ἡ γλῶσσα τοῦ Ὀμή-
ρου τοῦλάχιστον ἢ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Ξενοφῶντος! Ὑπὸ τῶν
αὐτῶν ἀγόμενοι αἰσθημάτων οἱ ἑταῖροι τοῦ ἐν Κυδωνίαις Ἑλληνο-
μουσείου, συνελθόντες ἐξέδωσαν τὸ περιβόητον ἐκεῖνο ψήφισμα οὐ ὅπα-
δὸς πιστὸς ἦτο ὁ Λογιώτατος τῆς Βαβυλωνίας καὶ τις τῶν ἐν Γόλφῳ
ἄλλοτε καθηγητῶν, ὅστις ἐξελληνίσας τό τε ὄνομα καὶ ἐπώνυμόν
του, ἔγραφε διατριβάς εἰς τὰς ἐφημερίδας τὴν τῶν προγόνων χρώ-
μενος. Κατὰ τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο «ἐπειδὴ τὴν πατρῶαν ἀναλαβέσθαι
φωνήν, τὴν δὲ χυδὴν καὶ ἀγοραίαν ὡς πάντῃ ἀνοίκειον ἡμῶν ἀπώ-
σασθαι ἐφιέμεθα, διδάχθω πᾶσιν ἡμῖν, νόμον εἰσενεγκεῖν, ὥσθ' ἡνίκα
ἂν συνῶμεν Ἑλληνιστὶ πάντας διαλέγεσθαι καταναγκάζειν». Οὐχ
ἦτον μεираκιώδης ἦτο ἡ γνώμη τοῦ συγχρόνου καὶ ἀντιπάλου τοῦ
Κοραῆ Δούκα. «Νὰ συνηθίζωσιν οἱ νέοι ἐν τοῖς σχολείοις νὰ ὀμιλῶ-
σιν Ἑλληνιστὶ, πρῶτον μὲν τὰ ὀνόματα, οἷον ἱμάτιον, χιτῶν, πῖ-
λος, ἀναξυρίς κλπ. εἶτα δὲ ἐν τῇ συντάξει, διδάσχομαι παρὰ σοῦ καὶ
ὅχι ἀπὸ σέ, δός μοι φαγεῖν κλπ... Διὰ μὲν τῆς γραφίδος οὐδ' αὐτὸ
τὸ ὅποῖον ζητοῦσιν (οἱ Κοραῖσται) κατορθωθήσεται. Γράψον μυριάκις
τὸ χύτρα· δὲν θέλεις δυνηθῇ νὰ ἐκριζώσῃς τὸ ἐμπεπηγμένον βαθέως
τζουκάλι, ἐκ δὲ τῆς ὀμιλίας κατορθωθήσεται, ὥστε καὶ τῆς νῦν συ-
νηθείας ἢ διόρθωσις μάλιστα εὐέλπεις». Ἀντιθέτως πρὸς τούτους ὁ
Κοραῆς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπρότεινον νὰ γράφηται μὲν ἡ ὀμιλουμένη,

1) Τούτου τῆς μεταφράσεως εἰς στίχους τῆς Ἰλιάδος πολὺτιμον ἀντίτυπον
ὑπάρχει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μηλεῶν.

ἀλλὰ κεκαθαρμένη ἀπὸ ὅλας τὰς λέξεις καὶ ὅλους τοὺς τύπους τοὺς κατὰ Κοραῖν βαρβάρους. Ὁ μὲν Κοραῖς ἤθελε «τυνάντησιν τοῦ λογίου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος» οἱ δὲ ἀρχαΐζοντες ἤλπιζον ὅτι ἡδύνατο νὰ ἀναβῇ ὁλόκληρον τὴν κλίμακα ὁ λαὸς 1). Ἡ πλάνη προφανῶς κεῖται εἰς τὸ ὅτι ὁ λόγιος τίθεται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος, ὁ δὲ λαὸς εἰς τὴν βάσιν, ὁ οὐκ ὀρθόν, διότι δὲν πρόκειται περὶ ἄλλης γλώσσης, τῆς ἀρχαίας, ἣν τυχὸν ἔμαθεν ὁ λόγιος, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, τῆς μητρικῆς ἡμῶν ἀπάντων. Ὁ λόγιος καὶ ὁ λαὸς ἴστανται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος γλωσσικῶς, διότι μητρικὴ γλῶσσα ἀμφοτέρων εἶναι ἡ αὐτή. Ὡς ὁ Γεννάδιος ὅστις διὰ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα τῶν εἰσφορῶν ἐξεκένωσε πρῶτος τὸ ἴδιον βαλάντιον, οὕτω καὶ Κοραῖς ἤρξατο τοῦ καθαρισμοῦ τῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ ὀνόματός (ὡς ἔλεγεν ὁ Κωνσταντᾶς) ὅπερ ἀπὸ Διαμαντάκις καθαρισθὲν ἔγινεν Ἀδαμάντιος καὶ χωρῶν οὕτως ἔγραφεν ἀντὶ παπούτσι, σανδάλιον, ἀντὶ ψάρι ὁψάριον ἢ κάλλιον ἰχθῦν, ἀντὶ ποτήρι ποτ ριον ἀντὶ νοικοκύρις οἰκοκύριος κλπ. ὥσπερ ἡτό ποτε δυνατόν συλλαβαί πρὸ αἰῶνων ἐκπεσοῦσαι νὰ συγκολληθῶσιν ἡ μέλος σώματος ὑγιοῦς νεκρωθὲν νὰ συγκολληθῇ καὶ ν' ἀναζωωθῇ 2). Ἐν μέσῳ τῆς δυσαρμονίας ταύτης ἐπνίγετο ἡ θελκτικὴ αὐδὴ μιᾶς ἀρμονικῆς Σειρήνος, τοῦ Κωνσταντᾶ, ὡς ἡ φωνὴ τοῦ βρέφους Διὸς ἐκ τῆς διὰ ξιφῶν κρούσεως τῶν ἀσπίδων ὑπὸ τῶν Κουρήτων καὶ μόλις σήμερον ἤρξατο ἡχοῦν τὸ γλυκὺ μέλος τῆς ὅχι τόσον ἡδέως ἐνωτιζόμενον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ παρακρούσει τερπόμενον νεοελληνικῶν εἴτων 3). Ἡ νεοελληνικὴ Γραμματεία ἐλοξοδρόμησε καμπύλην μεγάλην καὶ μόλις ἤδη προσπελάζει τὴν ἀφετηρίαν ἀφ' ἧς ὤφειλε νὰ ὀρμηθῇ ἀπ' ἀρχῆς. Ὁλοῦ αἰῶνος φιλογολογικὴ ἐργασία ἀπέβη ἐπὶ ματαιίῳ διότι δὲν ἡκούσθησαν αἱ περὶ γλώσσης γνῶμαι τοῦ Κωνσταντᾶ. Εὐτυχῶς ἡ ποίησις, ἡ κωμωδία, τὰ κωμειδύλλια, καὶ τὸ δράμα ἀπὸ τινος εἰσῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δημοτικῆς λαλιᾶς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον

1) Εἰδῶλων σελ. 293.

2) Εἰδῶλων σελ. 52 καὶ ἀλλαχοῦ.

3] Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γνώμης τοῦ Κωνσταντᾶ, διότι ἡ γλῶσσα μορφοῦται ὑπὸ ἐνδόξων συγγραφέων καὶ οὐχὶ διὰ συνταγῶν, ὡς διδάσκει ὁ σοφὸς περὶ ταῦτα κ. Χατζιδάκις ἐν εἰδώλων καταλύσει.

ἔχαμεν ἐσχάτως ἄλματα προόδου καταπληκτικὰ πληρούμενον θεα-
τῶν, ἀντιθέτως πρὸς τὰ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν συμβαίνοντα, ὁπότε οἱ ἡθο-
ποιοὶ ἀπήγγελλον τὰ εἰς καθαρεύουσιν διάλεκτον θεατρικὰ ἔργα ἀπέ-
ναντι κενῶν θρανίων. Μένει ἀκόμη ὁ πεζὸς λόγος, ὅστις θάττον ἢ βρα-
δύτερον θὰ εἰσέλθῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῆς δημοτικῆς δια-
λέκτου, τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἀφ' ἧς ὑπὸ ἀπραγματοποιήτων
ὀνείρων ἀποβουκολούμενοι οἱ λόγοι τοῦ ἔθνους μας ἐξέτρεψαν αὐτόν,
οὐ μικρὰν ζημίαν ἀπεργασάμενοι εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν ἄκοντες. Ἐν
τινι ἐπιστολῇ, ἣν ἔχει νῦν ὁ ἐν Λαρίσῃ δικηγόρος κ. Χ. Λογιωτάτου
ὁ αφεντῆς Βηλαρας λέγει «οπηος κατηγοραη εμας ρηχνη την κατη-
γορηα απανο στον Κωνσταντα» ἐξ ἧς βλέπομεν τὸν σεβασμὸν τὸν ὁποῖον
εἶχεν πρὸς τὸν Κωνσταντᾶν ὁ κορυφαῖος θιασώτης τῆς δημῳδούς
Βηλαρᾶς, ὅστις ἀνχνωρίζει τὸν Κωνσταντᾶν ὡς σημαιοφόρον του.

Τὰς περὶ τῆς γλώσσης γνώμας τοῦ δημοσίου ἐξήνεγκεν ὁ Κων-
σταντᾶς ἐν τῇ μετὰ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου συνταχθείσῃ καὶ τῷ
1791 ἐν Βιέννῃ ἐκδοθείσῃ Γεωγραφίᾳ Νεωτερικῇ, χρηματικῇ συνδρο-
μῇ τοῦ ἐντιμοτάτου Ἰβου Δροσινου Χατζῆ Ἰβου τοῦ ἐξ Ἀμπελα-
κίων, ἐν σελ. 95, 130, 177 καὶ 361.

«Ἐποχὴ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ πνεύματος ἐνὸς ἔθνους εἶναι ἡ
ἀρχὴ τῆς καλλιεργήσεως τῆς γλώσσης του· διατί, καθὼς σοφώτατα
ἓνας νεωτερικὸς συγγραφεὺς λέγει (α) τὸ πνεῦμα ἐνὸς ἔθνους δὲν ἡμπο-
ρεῖ νὰ τελειοποιῇται, παρὰ ὅταν τελειοποιῇ τὸ ἔθνος τὴ γλῶσσαν του.
Φλυαρεῖ ἐκεῖνος ὅπου λέγει πῶς ἡ φιλοσοφία δὲν πρέπει νὰ συγγίνε-
ται τῇ χύδην καὶ δημῳδῇ γλώσσῃ, καὶ δὲν στοχάζεται πῶς ὁ Ἀ-
ριστοτέλης καὶ ὁ Πλάτων, καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ φιλόσοφοι εἰς τὴν
χύδην καὶ δημῳδῇ γλῶσσαν ὠμιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν· μὰ δὲν θαυ-
μάζω διὰ ἓναν ὅπου λέγει ἔτι μὴν ἡξεύρωντας ἄλλη γλῶσσαν παρὰ
τὴ φυσικὴν του καὶ μερικὰ Ἑλληνικά, θαυμάζω διὰ μερικοὺς συγ-
χρόνους μας, ὅπου ἐδιάτρεψαν χρόνια μέσα εἰς τὴν Εὐρώπῃ σπου-
δάζωντας, καὶ ὅπου ἡξεύρουν καὶ ἄλλαις γλώσσαις, καὶ μ' ὅλον τοῦτο
δὲν εὐγῆκαν ἀπὸ ταῖς χυδαῖκαῖς καὶ λεξικαῖς πρόληψες, καὶ ἀνοίγουν

(α) Ὁ Κονδύλλιας στὴν ἀρχὴ τοῦ συγγράμματός του ὅπου ἐπιγράφεται
Ὁδὸς Σπουδῆς.

τὸ στόμα τους, καὶ ἀποσκυβαλίζουν τὴν πατρίό τους γλῶσσα, αὐτὴν ὅπου τὴν θαυμάζουν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τῆς Εὐρώπης, αὐτὴν, ἡ ὁποία εἶμαι βέβαιος, ἂν καλλιεργηθῇ, θὰ περάσῃ ὅλαις σχεδὸν ταῖς γλῶσσαις. Δὲν ἤξεύρω, τί στοχαζόμενοι λέγουν αὐτά; ἀπορῶ πῶς δὲν τοὺς ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ μιὰ ἀλήθεια τόσο ψηλαφητή; φοβοῦνται; τάχα μήπως χυδαῖσουν καὶ δὲν θέλουν νὰ γράψουν καθὼς ὁμιλοῦν; μὰ δὲν ἤξεύρουν πῶς θέλωντας νὰ μὴ χυδαῖσουν στὴ γλῶσσα, χυδαῖζουν εἰς τὰ φρονήματα, ὁ ὁποῖος χυδαῖσμός ἐστὶ χίλιαις φοραῖς χειρότερον ἀπὸ τὸν χυδαῖσμό τῆς γλώσσης, καὶ συναριθμοῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς χυδαῖους προκομμένους οἱ ὁποῖοι εἶναι πολλὰ ἀτοπώτεροι ἀπὸ τοὺς χυδαῖους τοῦ πλήθους; τὸ ἔκαμαν αὐτὸ διὰ νὰ ἀναστήσουν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα; μὰ δὲν ἤξεύρουν πῶς θεὸς νὰ ἀναστηθῇ, ὅταν θεὸς νὰ ἀναστηθῇ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἄλλοι; τὸ ἔκαμαν αὐτὸ θέλωντας νὰ τοὺς δοξάσουν οἱ ἄνθρωποι; μὰ δὲν ἤξεύρουν πῶς ἡ ἀληθινὴ δόξα καὶ διαρκὴς καὶ μόνιμη ἔχει τὴν βάσιν της ἐπάνω εἰς τὸ ὠφέλιμο καὶ τὸ ἔργο τους εἶνε παντάπασιν ἀνωφελές· καὶ πῶς ἐκείνη ἡ δόξα ὅπου δὲν ἔχει τὰ θεμέλιά της εἰς τὸ ὠφέλιμο, εἶνε ἐφήμερη, εἶνε ἓνας καπνὸς ἑνὸς τόπου; Ὅλα μεταβάλλουν εἰς αὐτὸν τὸν Κόσμον θέλεις τὸν φυσικὸ εἰπέ, θέλεις τὸν ἠθικόν· ἐπεὶ δὴ καὶ οἱ δύο ἔχουν μεγάλη σχέσιν ἀναμεταξύ τους· μεταβάλλει λοιπὸν καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ πρέπει νὰ ὑποκειμάσθε εἰς αὐτὴ τὴ μεταβολή, καὶ νὰ μὴν ἰσχυρογνωμονοῦμεν· ἐπεὶ δὴ κοντὰ ὅπου τοῦ χύκου ἐναντιονόμασθε εἰς τὴ φύσιν, φαινόμεσθε καὶ παράξενοι.

Ἀρχίσατε λοιπὸν ὦ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων καὶ περιφήμων Ἑλλήνων νὰ τοὺς μιμηθῆτε καλλιεργῶντες τὴ γλῶσσάν σας, καὶ τότε θέλετε μαθαίνει καὶ ἐλληνικὰ καλλίτερα καὶ εὐκολώτερα· ἐπεὶ δὴ διαβάζοντες τινὰς γραμματικὴν εἰς τὴ φυσικὴν τοῦ γλῶσσα, τὴ μαθαίνει πολλὰ εὐκολώτερα, καὶ ἂφ' οὗ τὴ μάθῃ, τὰ ἐλληνικὰ ὕστερα μένουν μιὰ διατριβή. Τότε νὰ εἰσθε βέβαιοι πῶς γυρίζει καὶ ἡ φιλοσοφία ἄλιν εἰς τὴν πρώτην της φωλιά· ἐπεὶ δὴ αὕτη ἀγαπᾷ νὰ ὁμιλῇ μὲ ζωντανούς ἀνθρώπους, καὶ ὅχι μ' ἀποθαμένων κόκκαλα.

Ἡ Ρωμείκη γλῶσσα ἡ ἀλόγως καὶ ἀμαθέστατα καταφρονουμένη ἀπὸ μερικοὺς, ἔχει μεγάλη συγγένεια μὲ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ εἶνε μιὰ θυγατέρα τῆς ὅπου σχεδὸν τὴν ὁμοιάζει· ἐπεὶ δὴ ὅλαις σχεδὸν αἱ λέξεις εἶνε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τ...

.. "Όσο διά τή διαφορὰ ὅπου ἔχει τώρα ἡ Κελτική μέ τήν 'Ελληνική, κάθε γλῶσσα ἀπό καιρὸ εἰς καιρὸ ἀλλάζει εἰς ὅλα, καὶ ἀλλοιῶς εἶνε ἀδύνατο· ἐπειδὴ τέτοια εἶνε ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Αὐτὴ ἡ μεταβολὴ γίνεται ὀγλιγορώτερη, ἢ ἀργότερη, ἀναλόγως μέ τήν ἀμάθεια ἢ μάθησι ἐκείνων ὅπου τήν ὁμιλοῦν· εἰς τοὺς ἀγρίους ἡ γλῶσσα ἀλλάζει πολλά ὀγλήγορα, καὶ τέτοιοι ἦταν τὸ παλαιὸ οἱ Πελασγοί.

.. ἡμεῖς ὅμως οἱ καλότυχοι ἀπόγονοί τους μήτε τὴ δική μας σπουδάζομεν, καὶ εἴμασθε αὐτὸ ὅπου εἴμασθε, καὶ θὰ εἴμασθε ἐν ὅσῳ ἀμελεῖ καὶ καταφρονεῖ τὸν ἀνθρωπισμὸ του διὰ νὰ 'πῶ ἔτσι. Μαθαίνουν μερικοὶ 'Ελληνικά, μὰ καὶ αὐτὰ μὴν ἔχοντας καλλιερ-γημένη τὴ γλῶσσα τους, μέ μεγάλη δυσκολία τὰ μαθαίνουν, καὶ πολλὰ ὀλίγοι, καὶ αὐτοὶ ὅχι καθὼς ἂν ᾔθελαν σπουδάζει προτῆτερα τὴ μητρική τους γλῶσσα· μαθαίνουν μερικοὶ Φραντζέζικα, 'Ιταλικά, Λατινικά, Γερμανικά· μὰ αὐταῖς ὅλαις αἱ γλώσσαις δὲν εἶνε γλῶσσα μας, εἶνε ξέναις, καὶ δὲν ἐξαλείφουν ἀπὸ τὸ βαρβαρικὸ κατὰστιχο ἐκείνους ὅπου ταῖς μαθαίνουν· ἔαρ χειλιδῶν οὐ καθίστησι μία, λέγει ἓνας λόγος· πεντῆξ προκομμένοι δὲν συστήνουν τὸ ἔθνος, ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἔμπορεῖ νὰ 'πῇ τινὰς τὸ ἔθνος· προκομμένο, ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅμως ἔμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινὰς καὶ αὐτοὺς βαρβάρους ἀμαθεῖς· καὶ μάλιστα αὐτοὺς ὅπου δὲν θέλουν νὰ γράφουν εἰς τὴν γλῶσσα τους διὰ νὰ μεταδίνουν τὴν προκοπὴ τους, ὅπου δὲν θέλουν νὰ δώσουν ἀρχαῖς εἰς τὴ γλῶσσα τους νὰ εὐκολύνουν τὴ σπουδὴ τῶν νέων διὰ νὰ μὴ κάμουν τόσα χρόνια εἰς τὰ σχολεῖα χωρὶς νὰ μαθαίνουν τίποτες. Ὁ περίφημος Μοντεσκιου λέγει εἰρωνικῶς διὰ τοὺς Σπανιόλους πῶς εὐρήκαν πολλοὺς τόπους εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον καὶ εἶνε τόποι εἰς τὴ Σπάνια ὅπου δὲν τοὺς ἤξεύρουν ἀκόμη, τί ᾔθελε εἰπῇ τάχα διὰ ἓνα σπουδαῖο δικό μας ὅπου ἤξεύρει πόσους χρόνους ῥημάτων ἐμεταχειρίζονταν προτῆτερα ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνους εἰς ταῖς 'Αθήναις, καὶ πόσους μεταχειρίζονται τώρα δὲν τοὺς ἤξεύρει. Τὸ πρῶτο καὶ φυσικὸ μάθημα τῶν νέων πρέπει νὰ εἶνε ἡ σπουδὴ τῆς μητρικῆς τους γλῶσσας, ὕστερα ἡ γεωγραφία, καὶ ἡ ἱστορία, ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ νέος ἔμπορεῖ νὰ προχωρῇ μέ μεγάλη εὐκολία εἰς κάθε ἄλλη γλῶσσα ὅπου ᾔθελεν ἐπιχειρησθῇ, εἰς κάθε ἐγκύκλιο μάθημα, καὶ εἰς κάθε ἐπιστήμη· κάθε ἄλλη μέθοδος εἶνε ὀλέθρια διὰ τοὺς ἀρ-

χαρίους, μάλιστα τὸ νὰ τοὺς βάνουν εἰς μιὰ παλαιὰ γλῶσσα πρῶτο μάθημα· ἀπ' ἐδῶ λοιπὸν προέρχεται ὅπου διαβάζουν, διαβάζουν καὶ δὲν μαθαίνουν τίποτε, καὶ τὸ χειρότερο εἶνε ὅπου μὲ αὐτὸν τὸν ὀλέθριο τρόπο τῆς σπουδῆς ἐξαμβλύνεται καὶ ὁ νοῦς τοὺς καθὼς μὲ μιὰ καλὴ μέθοδο ὀξύνεται καὶ τελειοποιεῖται. Οἱ πρόγονοί μας λοιπὸν εἶνε πολλὰ ἀξιέπαινοι διὰ τὴν γλῶσσα, μ' ὅλον ὅπου δὲν ἐσπούδαζαν ξέναις γλώσσαις· ἐπειδὴ ἐσπούδαζαν καλὰ τὴ δική τους : οἱ ἀπόγονοί τους ὅμως εἶνε τὸ ἐναντίον καὶ χειρότερα ἀκόμι ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ξέουρουν ἂν ἔχουν γλῶσσα καὶ ἰσχυρογνωμοῦν ἔτσι εἰς τὴν ἀμάθεια τους· ἄχ ! τί κατασχύνη εἶν' εἰς τοὺς παλαιούς Ἑλληνας νὰ ἔχουν τέτοιους ἀπογόνους !

Θεόφραστος ὅπου διὰ τὴ θεία του φράσι εἶχε τὸν μετονομάσῃ ὁ Ἀριστοτέλης ἔτσι, ἀγοράζοντας μιὰ φορὰ κάτι λάχανα ἀπὸ μιὰ γερόντισσα, ἐγνωρίσθηκε ἀπ' αὐτὴ πῶς δὲν ἦταν Ἀθηναῖος, καὶ τὸν ἐμεταχειρίσθηκε ἐκεῖνη σὰν ξένο, μ' ὅλον ὅπου εἶχε περάσῃ ὅλη του τὴ ζωὴ εἰς ταῖς Ἀθήναις, καὶ εἶχε καταβάλῃ καὶ μία ἐπιμέλεια ξεχωριστὴ εἰς τὸ νὰ προφέρνῃ καλὰ τὴν Ἀττικὴ διάλεκτο, ἀπὸ τοῦτο εὐκολὰ ἐλέγχονται ἐκεῖνοι ὅπου θέλωντας νὰ εὕγουν ἀπὸ μιὰ ἀτοπία τὸ πῶς δὲν πρέπει νὰ ἀφήνωμεν τὴ γλῶσσα μας ἀκαλλιέργητη, πέφτουν εἰς μιὰ ἄλλη πολλὰ χειρότερη, λέγωντας πῶς καλλιέργειά της (1) εἶνε νὰ μακραίνῃ ἀπὸ τὸ καθωμιλημένο ἰδίωμα, καὶ νὰ ἐγγίξῃ εἰς τὸ Ἑλληνικόν· καὶ κατ' αὐτὴ τὴ στραβὴ καὶ παράλογη ἀρχὴ τοὺς δίνουν κάτι κανόνας καὶ χαρακτῆρας οἱ ὅποιοι χαρακτηρίζουν ἓνα ἀφύσικο καὶ ἀμορφοτέρας, μιὰ γλῶσσα μικτὴ ἀπὸ δυὸ τρία μόρια ῥωμεῖκα καὶ λέξεις σχηματισμέναις καὶ συνταγμέναις κατὰ τὸν τύπο τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τὴν ὀνομάζουν μιξοβάρβαρη, καὶ ἔκαμναν καλλίτερα νὰ τὴν ὀνομάζουν μιξοβάρβαρη· διὰ τί ἀληθινὰ ἡ τέτοια γλῶσσα δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ μίξαις καὶ σάλια βαρβαρικά, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην μου νὰ μέ συγχωρέσῃ νὰ μιλήσω κομμάτι παρεκβατικώτερα.

(1) Γνωστὸν πόσος λόγος ἔγγεινεν ἐσχάτως περὶ τοῦ ὄρου τούτου. Ἄς πιστωθῇ ἅπαξ ἔτι πόσον εἶχε δίκαιον ὁ συντάκτης τοῦ Ψευδαττικισμοῦ ἐλέγχου γράφας ἃ ἔγραψε.

Καλλιέργεια μιᾶς γλώσσης εἶνε νὰ τὴν πλουτίσουν μὲ λέξεις, μὲ φράσεις, μὲ τρόπους τοῦ λέγειν, μὲ τροπαῖς καὶ μεταφοραῖς, μὲ παροιμίας καὶ γνώμαις ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι στερημένα καὶ φτωχὴ ἡ γλῶσσα ἐνὸς ἔθνους ὅπου δὲν εἶναι παιδευμένο ὅθεν διὰ νὰ πλουτισθῇ καὶ νὰ ἡμπορῇ νὰ παραστήσῃ κάθε λογῆς ἰδέα τοῦ ἔθνους ὅπου τὴ μεταχειρίζεται, τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κάθε γλώσσας, ἡμπορεῖ νὰ τὰ δανεισθῇ αὐτὰ ὅλα ἀπὸ μιᾶ ἄλλῃ ὅπου τᾶχει ἐξαιρῶντας μόνο ταῖς λέξεις ταῖς ὁποίαις πρέπει ἄλλαις νὰ ταῖς πάρῃ ἀπ' ἐκείνην ὅπου φαίνεται πῶς παράγεται, ἄλλαις νὰ ταῖς φτιάσῃ κατὰ ἀναλογίαν ἐκείνων ὅπου ἔχει· μὰ ἂν δὲν ἡμπορέσῃ νὰ κυβερνηθῇ καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, συγχωρεῖται νὰ ταῖς παρῇ καὶ αὐταῖς ἀπὸ ὅπου ταῖς εὔρῃ· πλὴν ὅ,τι πάρῃ τόσο ἀπὸ τῆ μητέρα της, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλαις ξέναις γλώσσαις, διὰ νὰ τὰ οἰκειοποιήθῃ καὶ νὰ τὰ κάμῃ ἐδικάτης, πρέπει νὰ τὰ μεταμορφώσῃ ὅσο τὸ δυνατό εἰς τὴν ἐδική της φύσι. ἂν θέλῃ νὰ φανῇ καλλιεργημένη, καὶ ὅχι μπαλωμένη μὲ λογῆς λογιῶν μπαλώματα. Αὐτὸ ἔκαμαν καὶ κάμουν ὅλο ἓνα οἱ Ἑγγλέζοι, οἱ Φραντζέζοι, οἱ Ἴταλοὶ, οἱ Σπανιόλοι, καὶ ὅσοι ἔτυχαν νὰ εὔρουν τὴ γλῶσσα τοὺς ἀκαλλιέργητη· αὐτὸ ἔκαμαν μιὰ φορὰ καὶ οἱ Λατίνοι· αὐτὸ ἔκαμαν (ἀκούσετε) καὶ οἱ προπάτορές μας Ἕλληνες, ὅ,τι ἐπῆραν ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις, τὸ ἐμεταποίησαν εἰς τὴν φύσι τῆς ἐδικῆς των τόσο, ὅπου καὶ οἱ ἴδιοι ἴσως μετὰ κχιρὸν ἐδυσκολεύονταν νὰ τὸ γνωρίσουν· Αὐτὸ ἄς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι τῶν περιφήμων ἐκείνων ἡ γλῶσσα μας ἔχει τύπους σχηματιστικούς, ἔχει κλίσι, ἔχει κανόνας συντακτικούς· λοιπὸν ὅταν θὰ γράψωμεν εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς τύπους της, τὴν κλίσι της, τοὺς κανόνας της ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κάθε γλώσσας, τὰ ὁποῖα τὰ εὐρίσκομεν ὅχι εἰς τὸν ἄερα θεωρῶντας, μήτε σὲ ἄλλῃ γραμματικὴ σκαλίζοντας, ἀλλὰ μέσα στὴν ἰδία γλῶσσα, παρατηρῶντας τὴ φύσι της, τουτέστι τὴν κοινὴ χρῆσι ὅπου εἶναι δημιουργὸς καὶ γραμματικὴ κάθε γλώσσας· διατὶ ἡ γραμματικὴ μιᾶς γλώσσας, ὅποιας δὴποτε δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ μιὰ περιγραφή τῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ζωγραφίζει, τὴ μορφή, τοὺς χαρακτήρας, τὰ ἰδιώματά της, διὰ νὰ τὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι καὶ νὰ μὴ γράφουν καθένας κατὰ τὴ φαντασίαν του (πάθος τοῦτο κοινὸ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποτρέπωνται ἀπὸ τὰ τετριμμένα)· αὕτῃ εἶναι καλλι-

έργεια γλώσσας, καὶ ἐκεῖνο ὅπου λέγουν πῶς καλλιέργεια εἶναι νὰ τὴν ἐγγίζωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, εἶναι καλλιέργεια, ἂν συγχωρῇται νὰ εἰπῶ ἔτι, καὶ διαφθορά, διατὶ ὅσο γυρεύομεν νὰ τὴν πλησιάζωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, τόσο τὴ μακραίνομεν ἀπὸ τὴ φύσιν της, τὸ ὅποιο βέβαια ἓνας φρόνιμος δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ εἰπῇ καλλιέργεια. Εἰς ἐκεῖνο ὅπου προβάλλουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπουδαῖοι μας, πῶς μῆτε ὁ Πλάτων μῆτε ὁ Ἀριστοτέλης μῆτε ἄλλος τινὰς ἔγραφε καθὼς ὠμιλοῦσε τότε ὁ πολὺς ἄνθρωπος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴ γνώμην τους, πῶς πρέπει καὶ καλὰ νὰ μὴ μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν κοινὴ ὁμιλίαν ὅταν γράφωμεν, ἀλλὰ νὰ κλίνωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν διὰ νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἀποκρίνομαι πῶς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Δημοσθένης ὅταν γράφουν, διαφέρουν πολλὰ ἀπὸ τὴν κοινὴ ὁμιλίαν, πλὴν ὅχι εἰς ἐκεῖνο ὅπου λέγουν οἱ σπουδαῖοι μας νὰ διαφέρωμεν ἡμεῖς, εἰς τὴν κλίσιν δηλαδὴ καὶ τὸ σχηματισμὸ τῶν λέξεων καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν περιπλοκὴ τοῦ λόγου, στὸ μακροσκελίσμα τῶν περιόδων καὶ σὲ κάποια παιγνίδια τῆς συντάξεως, τὰ ὅποια τὰ ἐπινόησαν αὐτοί, ἴσως διὰ στολισμὸ τῆς ὁμιλίας των, καὶ εἰς αὐτὰ ἐδιάφερναν ὅταν ἔγραφαν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν δημῶδη λαόν, μὰ καὶ ἀπὸ λόγου τους· διὰ τί τὸ κατεπεῖγον τοῦ ὁμιλεῖν δὲν συγχωρεῖ τὴ γλῶσσα νὰ περιπλέκη μὲ τέχνη, νὰ πρωθυστερίζη καὶ νὰ παίζη, καθὼς ἡ εὐκαιρία τοῦ γράφειν συγχωρεῖ τὸ κονδύλι, τὸ ὅποιο ἀκολουθεῖ εἰς κάθε γλῶσσα, καὶ πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς· τὰ πάθη ὅμως, τὴν κλίσιν καὶ τὴ μορφὴν τῶν λέξεων τὰ ἐμεταχειρίζονταν ὅταν ἔγραφαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Δημοσθένης ἀκριβέστατα, καθὼς τὰ ἐμεταχειρίζονταν ὅταν ὠμιλοῦσαν ὁ παπουτζῆς καὶ ὁ ράφτης καὶ ὁ μάγειρας τοῦ καιροῦ τους, καὶ δὲν εἶχαν ξεχωριστὴ κλίσιν καὶ σχηματισμὸ οἱ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς· καὶ ἡ γερόντισσα ὅπου ἐγνώρισε τὸν Θεόφραστο πῶς δὲν ἦταν αὐτόχθωνας, δὲν τὸν ἐγνώρισεν ἀπὸ σύνταξιν ἢ ἀπὸ κανένα σχῆμα. διατὶ αὐτὰ ὁ Θεόφραστος καλλίτερα τὰ ἤξευρε ἀπὸ τὴν γερόντισσα, ἀλλὰ βεβαίωτατα τὸν ἐγνώρισε ἢ ἀπὸ προφορὰ ἢ ἀπὸ πάθος κάμμιᾶς λέξεως.

Αὐτὸ λοιπὸν εἶνε ἐκεῖνο ὅπου λέγω καὶ ἐγὼ πῶς πρέπει νὰ κάμωμεν ὅταν γράφωμεν Ῥωμέϊκα, νὰ μιμούμεθα δηλαδὴ τὰ πάθη καὶ τὸ σχηματισμὸ ὅπου ἔδωκε ἡ κοινὴ χρῆσις εἰς τὴ γλῶσσα, ἂν θέλωμεν νὰ γράφωμε τὴν γλῶσσα ὅπου ἐπαγγελλόμασθε, καὶ διὰ νὰ

διαφέρωμεν ἀπὸ πολλοὺς, εἶνε ἄλλα πράγματα νὰ κάμωμεν εἶδὲ καὶ σχηματίσωμεν ταῖς λέξεις κατὰ τὴν κλίσι τῆς Ἑλληνικῆς, δὲν γράφομεν Ρωμέϊκα διατὶ δὲν ἀκολουθοῦμεν τῇ φυσικῇ χρῇσι τῆς γλώσσας· μήτε Ἑλληνικά· διατὶ δὲν ἀκολουθοῦμεν τοὺς συντακτικοὺς λόγους τῆς Ἑλληνικῆς, ἀμὴ γράφομεν ἓνα μικτὸ τέρας τὸ ὁποῖο ἂν τὸ διαβάσῃ ἓνας καθαρὸς Ἕλληνας, καὶ ἓνας καθαρὸς Ρωμαῖος, μήτε ὁ ἓνας μήτε ὁ ἄλλος θὰ τὸ γνωρίσουν τί γλῶσσα εἶνε· ἀμὴ δὲν εἶνε μεγάλη ἐντροπὴ νὰ καταφρονοῦμεν τῇ γλῶσσα μας, νὰ τὴ στοχάζωμάσθε βάρβαρη, καὶ νὰ φοβούμεσθε νὰ τὴ γράψωμεν καθαρὰ καθὼς μᾶς τὴν ἔδωκεν ἡ φύσι, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀνακατόνωμεν μὲ τὴν Ἑλληνικὴ διὰ νὰ εἰμασθε ἐξ ἡμισείας βάρβαροι, καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ τὴ γράψωμεν καθὼς πρέπει, διὰ νὰ εἰμασθε ἐντελῶς εὐγενεῖς, καθὼς νομίζονται καὶ εἶνε ὅλα τὰ ἔθνη ὅπου μιλοῦν καὶ γράφουν τῇ γλῶσσα τους καθαρὰ κατὰ τὴ φύσι καὶ χρῇσι τῆς; Πλὴν τοῦτο δὲν εἶνε νόσος μόνον τῶν Ρωμαίων· τὸ εἶχαν οἱ Φραντζέζοι ἕως τὸν ὑπερασμένον αἰῶνα· τὸ εἶχαν οἱ Γερμανοὶ ἕως προχθές· ὁ πρῶτος Φραντζέζος ὅπου ἔκαμε γραμματικὴ στὴ γλῶσσα του, τόσο ἐμισήθηκε ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ καιροῦ του, καὶ ἐπομένως καὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς διὰ τὴν πρόληψιν ὅπου εἶχαν εἰς αὐτούς, τόσο λέγω ἐμισήθηκε, ἐπειδὴ ἐσχημάτισε ταῖς λέξεις κατὰ τὴν κοινὴ χρῇσι, καὶ ὅχι κατὰ τὴ Λατινικὴ, ὡς ὅπου ἐφτώχυνε, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐγύριζε κἀνένας νὰ τὸν ἰδῇ, καὶ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πείνα· ὁμοίως καὶ ὁ πρῶτος Γερμανός· ὁμοῦς αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐγνώρισαν τέλος πάντων τὴν τύφλωσιν τους, καὶ θαυμάζουν ἐκείνους ὅπου ἐκαταφρόνησαν οἱ προπάτορές τους, καὶ τοὺς ἐκθειάζουν διὰ τὴν οἰζυνοῖά τους, καὶ τοὺς ἐμιμήθησαν καὶ τοὺς στήνουν κολοσσούς εἰς τὰ φιλογολικά τους βιβλία· διὰ τί τοὺς ἔνοιξαν τὰ μάτια καὶ τοὺς ἔδειξαν δρόμον ὁμαλὸν καὶ σύντομον διὰ νὰ προκόψουν· ἀμὴ ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι τῶν ἡμιθέων ἐκείνων ἀνδρῶν τῶν ὁποίων καυχούμεσθε, πῶς ἐκληρονομήσαμεν τὸ πνεῦμα, νὰ εἰμασθε χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Κελτοὺς καὶ Τεύτονας, δὲν εἶνε ἐντροπὴ μας; ἅς τὸ στοχασθῇ καθένας.»

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Στοιχείων τῆς λογικῆς, Μεταφυσικῆς καὶ Ἠθικῆς τοῦ Φραγκ. Σουΐτου, τῶν ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθέντων καὶ Ἑνετίησιν 1804 ἐκδοθέντων, διὰ μακρῶν ποιεῖται λόγον

περί τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐν λεπτομερείᾳ καὶ σαφηνείᾳ προσούσῃ τῷ φιλοσόφῳ νῶ τοῦ Κωνσταντᾶ.

« Οἱ μαθηταὶ . . . τρίβοντες τὸν εἰς ἐπίδοσιν ἀρμοδιώτερον καιρὸν τῆς ἡλικίας των εἰς τὸ νὰ γένουν ἐγκρατεῖς μιᾶς ξένης ἤδη πρὸ πολλοῦ τεθνηκυίας γλώσσης καὶ δι' αὐτῆς νὰ συνομιλήσουν ταῖς Μούσαις, ἀφοῦ κοπιάσουν ἀνήνυτα πέντε καὶ δέκα χρόνους ἀπαυδῶσι τέλος πάντων καὶ ἀφίστανται μὲ ναυτίαν τοῦ δρόμου ὁποῦ μεθ' ἡδονῆς ἄρχισαν.

.. Πονοῦμεν λοιπὸν ἀνήνυτα καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ οὗ ἔνεκα ἐκάτεροι ἀμαρτάνοντες καὶ προκοπὴ οὐδεμία ἢ πολλὰ ὀλίγη εἰς τὸ γένος μας Γλῶσσαν . . . μετεχειρίσθην τὴν κοινήν τοῦτ' ἔστιν ἐκείνην ὅπου καταλαμβάνει ὅλον τὸ γένος μου, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς μου ἀποβλέπει εἰς φωτισμὸν τοῦ ὅλου καὶ ὄχι ἐνὸς πολλοστημορίου. Εἶνε, ναί, ριζωμένη εἰς τὸ γένος μας μία πρόληψις, ὅτι ἡ γλῶσσά μας εἶνε ἀνεπιτηδεῖα εἰς φιλοσοφίαν. Αὐτὴ ἡ δοξα ἐπικρατοῦσεν ἕως προχθὲς καὶ εἰς τὰ εὐνομούμενα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ διετείνοντο ὅλοι ὅτι ἡ μόνη γλῶσσα τῆς φιλοσοφίας ἦτον ἡ λατινική. Ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ἡ πείρα ἔδειξαν ὅτι τοῦτο ἦτον ἀπάτη, καὶ ὅλαι αἱ γλῶσσαι χωρὶς ἐξαιρέσειν εἶνε ἐπιτηδεῖαι . . εἰς κάθε μάθησιν Τὰ ποιήματα τοῦ Γιακομάκη, τοῦ Ρίζου, τοῦ Κάλφογλου, τοῦ Σούτζου καὶ ἄλλων . . . εἶνε δείγματα προδηλώ-
τατα ὅτι ἡ γλῶσσα μας ποιητικίζει ἀρμονικώτερα ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρμονικωτάτην Ἰταλικήν. Οἱ λόγοι τοῦ Μηνιάτου δείχνουν ὅτι ρητορεύει ὄχι κατώτερα ἀπὸ τὸν Δημοσθένην· διατί λοιπὸν ἀφοῦ εἶνε ἐπιτηδεῖα εἰς αὐτὰ τὰ πλέον δυσκολώτερα ὡς πρὸς μίαν γλῶσσαν νὰ μὴν εἶνε καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸ ἀπλούστερον καὶ ἀφελέστερον; Ἄλλ' εἶνε πτωχὴ (λέγουν τινές) ἄλλ' ἡ πτωχεία τῆς γλώσσης εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἰδικῆς μας πτωχείας· μὴν ἔχοντας τὰ πράγματα ἔπεται ἀναγκασίως νὰ μὴν ἔχωμεν μήτε τὰ ὀνόματά των· ἀφοῦ πλουτήσωμεν ἡμεῖς ἀπὸ ιδέας πλουτίζεται καὶ αὐτὴ ἀπὸ λέξεις.

.. Αἱ Μοῦσαι ἱεζύρουν ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου φαίνεται· ὅμως ὅτι νοστιμεύονται καλλίτερα, νὰ ὁμιλοῦν μὲ κάθε ἔθνος εἰς γλῶσσαν ὅπου ἐξεύρει καλλίτερα τοῦτ' ἔστι τὴν καθωμιλημένην, ὡς ἂν ὅπου αὐτὴ μόνη διεγείρει εἰς τὸ ὅλον τὴν τῶν μαθήσεων ὁρεξίν

χωρίς τὴν ὁποίαν εἶνε ἀνωφελῇ καὶ μουσεῖα καὶ βιβλία καὶ ὅλα ὅσα ἐπιοιοῦνται εἰς τὴν τῶν Μουσῶν οἰκείωσιν. Ἐν ὧσιν τὰ Εὐρωπαϊὰ ἔθνη κατεφρόνουν τὴν καθωμιλημένην των γλῶσσαν αἱ Μοῦσαι ἦσαν κλισμένα: εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰ παλάτια, τοῦτ' ἔστι, τιφαρίκια εἰς μόνους ἐκείνους ὅπου εἶχον καιρὸν καὶ μέσα νὰ οἰκειωθοῦν μετ' αὐτῶν διὰ τῆς λατινίδος. Ἀφ' οὗ ὅμως συνιδόντες τὴν συμβαίνουσαν εἰς τὸ κοινὸν ζημίαν, ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν κάθε ἔθνος τὴν καθωμιλημένην των γλῶσσαν καὶ δι' αὐτῆς νὰ προέρχωνται τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐγίναν κοιναί, καὶ σοβοῦσιν ἤδη διὰ τῆς ἀγορᾶς, διὰ τῶν ἐργαστηρίων, διὰ τῶν στρατοπέδων, διὰ πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως ἀνθρώπων. Τοῦτο πρέπει λοιπὸν νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς ἂν θέλωμεν νὰ μὴν ἀντιφάσκωμεν ὅταν λέγωμεν ὅτι σπουδάζομεν νὰ ἀνακαλέσωμεν τὰς Μούσας εἰς τὴν πατρίδα μας. . . Ὅσον διὰ τὸ ὕψος τῆς γλώσσης ὅπου μετεχειρίσθην, τὴν μὲν ὅλην ὕψην τοῦ λόγου ἐσπούδασα τὸ κατὰ δύναμιν νὰ τὴν κάμω καθαρὰν σαφῇ καὶ ὁμαλὴν καθὼς πρέπει στοχάζομαι νὰ ὑφαίνεται καθε βιβλίον ὅπου ἐπαγγέλλεται νὰ διδάξῃ καὶ ὅχι νὰ τέρψῃ· εἰς δὲ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων ἐφύλαξα καὶ ἄκων παντοῦ τοὺς τύπους τῆς Ἑλληνικῆς, ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινων ὅπου αἰσθανόμενον ὅτι ἤθελαν προξενῇ ἀηδίαν, ἀν' ἐσχηματίζοντο Ἑλληνικά.

Εἰς τὴν σύνταξιν τέλος ἡκολούθησα τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης, ὅπου ἔγραφον, καὶ μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἤμποροῦσα νὰ κάμω ἄλλῶς. ἐκτὸς εἰμὴ ἂν ἤθελα νὰ σχηματίσω μίαν γλῶσσαν ἀνυπόστατον εἰς τὴν φύσιν. Τὸ γένος μας ἀφοῦ ἔχασε (φεῦ!) ὅλα τὰ καλὰ, ἔχασε μαζί μὲ αὐτὰ καὶ τὴν γλῶσσάν του, δὲν ἔχασεν ὅμως ἐκεῖνο τὸ δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ τὸ ὀνομάσω, ὅπου τὸ ὠθοῦσιν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ νὰ ζητῇ πάντα τὰ ὑψηλά. Ὅθεν οἱ ἐδικοί μας μετὰ τὴν ἐλεεινὴν πτῶσιν, θέλοντες νὰ γράψουν, καμμίαν ἐπιστολὴν ἢ ἄλλο τι παρόμοιον. . . . θέλοντες νὰ ὑψωθοῦν ἕως ἐκεῖ ὅπου ὑψώνετο ὁ Θουκυδίδης καὶ Δημοσθένης, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ πτερὰ καὶ τὰ νεῦρα αὐτῶν, ἐν τῷ ὑψῶσθαι ἐπίπτον καὶ ἐν τῷ πίπτειν πασχίζοντας νὰ ἀνυψωθοῦν ἐγέννησαν τὸ ὕψος αὐτὸ, ὅπου ὀνομάζουσι μίξοθάρβαραν· τὸ ὅποῖον κρίνοντάς τινας μὲ ὀρθὸν λόγον, εἶναι μία γλῶσσα ἀνύπαρκτος εἰς τὴν φύσιν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι μήτε Ἑλληνικὴ μήτε κοινή· εἶναι καθαρὸς τραγέλαφος, εἶναι ἓνα τέρας ἄτοπον, εἶναι ἀπὸ τὸ ὄνομά του κατάπυστον.

ἀλλὰ κακῇ τύχῃ ὅπου εἰς αὐτὸ θέλουν νὰ γράφουν οἱ περισσότεροι καὶ μάλιστα οἱ ἀστειότεροι τοῦ γένους μας! καὶ ὑπομονὴ ἂν περιώριζον τὴν χρῆσιν του εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους μόνον ἐπιστολάς· τὸ ἀπαιτοῦν πικρῶς καὶ εἰς τὰ διδακτικὰ βιβλία. (1) Θέλουν νὰ τὸ κάμουν κανόνα γενικὸν τῆς καθωμιλημένης γλώσσης μας. Ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θέλω συγκατανεύσῃ εἰς ταύτην τὴν ἄτοπον γνώμην. Ἡξεύρω ὅτι ἡ γλῶσσα ὅπου ὁμιλῶ σήμερον, δὲν εἶναι ἐκείνη, ὅπου ὠμιλοῦσέ ποτε ὁ Δημοσθένης καὶ Θουκυδίδης· ἡξεύρω ὅτι ἡ γλῶσσά μου διαφέρει ἀπὸ τὴν τοῦ Θουκυδίδου ὅσον ἡ γλῶσσα τοῦ Σοαυίου ἀπὸ τὴν τοῦ Ἀττικοῦ καὶ Κικέρωνος· ἡξεύρω ὅτι ἡ γραμματικὴ κάθε γλώσσης, ἀρύεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, καὶ ἡ γραμματικὴ ὅπου κανονίζει ἐκεῖνα ὅπου δὲν ἔχει ἡ γλῶσσα, δὲν εἶναι γραμματικὴ τῆς γλώσσης περὶ ἧς ὁ λόγος, ἀλλὰ εἶναι μιᾶς γλώσσης ἀνυποστάτου. Ὑψος μὲ περιόδους Δημοσθενικὰς διακεκομμένας μὲ ἓνα μόριον ὅπου καὶ νὰ καὶ τὰ παραπλήσια, εἶναι ὕψος ἄτοπον, εἶναι δεῖγμα ἀμαθείας καὶ ὀκνηρίας. Λέγω ἀναφανδὸν τὴν γνώμην μου, καὶ ἀναδέχομαι νὰ τὴν διαφεντεύσω ἐπὶ κριτῶν τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τῆς σοφῆς Εὐρώπης. Ἐδῶ ἴσως φαίνομαι ἄτοπος· ὅταν ὅμως ἐκθέσω τὴν δόξαν μου εἰς τὰ ἄ κ τ α τῆς δίκης, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλω λάβῃ τὰ νικητήρια. (2)

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θέλω ἀρέσῃ εἰς πολλοὺς καὶ μάλιστα τοὺς λογίους τοῦ γένους μου, οἱ ὅποιοι μὴ ἔχοντες μίαν κοινὴν γραμματικὴν νὰ διευθετῇ τὴν γραφίδα των, ἔχουν κάθε ἓνας εἰς τὴν κεφαλὴν του μίαν ἰδέαν σχηματισμένην κατὰ τὴν ἰδέαν του, καὶ κατ' ἐκείνην οὐ μόνον γράφουν, ἀλλὰ καὶ σταθμίζουσιν καὶ κρίνουν καὶ κατακρίνουν τὰ τῶν ἄλλων. . . Ἡ γλῶσσά μας εἶνε τρόπον τινὰ ἐν τῷ γίγνεσθαι· διὰ νὰ κανονισθῇ. . . χρειάζεται σκέψις πολλή, παρατήρησις ἀκριβής, συμβουλίαι, διαλέξεις, συζητήσεις. . . Ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσης ἐνὸς ἔθνους, καλλιεργεῖ καὶ πλουτίζει τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους· τὸ λέγει ὁ Λέκιος, ὁ Κονδυλιάκ· τὸ λέγουσιν ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης· τὸ ἔθνος ὅπου ἀμελεῖ τὴν γλῶσσαν του δὲν ἔχει γλῶσσαν εἶνε αὐτόχρημα βουδόν.

(1) Ὡς ἐσχάτως τὸ Ὑπουργεῖον τῆς παιδείας κελεύει νὰ γράφωνται εἰς καθαρεύουσιν τὰ γυμνάσματα συνθέσεως ἰδεῶν τῶν μαθητῶν ἐν τοῖς σχολείοις. (Σ. Ε.)

(2) Καὶ τὰ ἐλαβες Σ. Ε.)

**β. Περιγραφή τῶν Μηλειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας κόμας
τῆς Μαγνησίας.**

Μηλέαι ἡ πατρίς τοῦ Κωνσταντᾶ εἶναι μία τῶν μεγαλειτέρων Πηλιόρων κομῶν, ὡς ὀνομάζει ὁ Φίλιππος Ἰωάννου τὰ 24 χωρία τῆς Μαγνησίας, κειμένη ἐν τῇ δυτικῇ κλιτύϊ τοῦ μακροδείρου Πηλίου, εἰς ἀπόστασιν 7000 βημάτων ἀπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ. Κατὰ τὴν κάθετον διάπλασιν εἶναι, ὡς πᾶσα ἡ Ἑλλάς, χώρα ὑψηλὴ εἰς ὕψος 250—400 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἔχουσα ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς καὶ δύο ὕδατοχώστους κοιλάδας ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Παγασιτικοῦ, τὴν πιωτέραν τῆς Μπούφας καὶ τὴν τῆς Ζερβόχιας, προσκεχωσμένας καὶ διαρρεομένας ὑπὸ ὁμωνύμων ποταμῶν, ὧν ὁ πρῶτος ὡς αἶρους εἶναι εὐεργετικὸς χρησιμεύων πρὸς ἄρδυσιν τῶν κήπων (περιβολίων) καὶ ληϊῶν, ὁ δ' ἕτερος εἶναι χεῖμαρρος ὀρμητικὸς καὶ καταστρεπτικὸς. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτῶν, ἰδίᾳ τοῦ πρώτου ἔχουσι σχηματισθῇ στομαλίμναι ἀβαθεῖς ὧν τὰ ὕδατα ἀνομβρίᾳ ἀποτελματούμενα ἀπεργάζονται τὸ κλίμα νοσηρὸν διὰ τὴν ἐν θέρει ἐκεῖ διατριβήν. Τὰ χωρία τοῦ Γόλου ἢ τῆς Ζαγοράς ὡς ἐκαλοῦντο πρὸ τῆς κτίσεως τῆς πόλεως Γόλου 1) ἐπὶ Τουρκίας διηγεοῦντο εἰς βαχόφια καὶ χασία. Ταῦτα κάκεῖνα διωκοῦντο ὑπὸ συμβουλίου χριστιανῶν, τῶν προκριτωτέρων, ὧν εἰς ἐκαλεῖτο προεστὼς τῆς χώρας, προεδρευομένων ὑπὸ Τούρκων καλουμένων ζαμπίτ, οἰκοῦντος ἐν οἰκῇ καλουμένῃ κονάκι, στελλομένου, τοῦ τῶν χασίων μὲν ὑπὸ τοῦ πασᾶ Λαρίσης, τοῦ τῶν βικουφίων δὲ ὑπὸ τοῦ Μποσταντζῆ τοῦ ὑπὸ τῶν χριστιανῶν καλουμένων βόεβοδα, ἀντιπροσώπου τῆς Βαλιδέ-Σουλτάνας, ἧς κτῆμα ἦσαν τὰ βικούφια, ἐδρεύοντος ἀρχῆθεν μὲν ἐν Ἀργαλαστῇ κατόπιν δ' ἐν Μακρυνίτζῃ καὶ ἐσχάτως ἐν Κασαμπασίῳ. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ, περιλαμβάνοντι τοὺς ἐπὶ πλούτῳ καὶ γένει προέχοντας, πᾶν ὅ,τι σεβαστὸν καὶ τίμιον εἶχεν ἐκάστη χώρα, ἐδικάζοντο πᾶσαι αἱ ἀναφυόμεναι μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφοραὶ ταχύτατα καὶ τελεσιδίκως σχεδόν, διότι ὀλίγιστοι φιλέριδες καὶ στρε-

1) Ἡ νῦν πόλις ἤρξατο συνοικιζομένη ἀπὸ τοῦ 1835· πρότερον ἦτο τὸ Κάστρον οἰκούμενον ὑπὸ Τούρκων.

ψιάδαι ἔξεκάλουν τὰς ὑποθέσεις εἰς ἀνώτερα δικαστήρια· Τὸ ἀδίκανον τῆς δίκης, τὸ ταχὺ τῆς ἀποφάσεως καὶ ἐκτελέσεως, ἔστω καὶ ἐν ἀδικίᾳ, σπανίως γινομένη, κατέστησε τὰ γεραρὰ ταῦτα συμβούλια σεβαστὰ, ὥστε νῦν μὲ τὰ πολυδάπανα καὶ ἀτελείωτα Ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἐν οἷς βασιλεύει καὶ στρεψοδικία, μετὰ στεναγμοῦ οἱ πολλοὶ ἀναμιμνήσκονται τῶν χρόνων ἐκείνων. Αἱ Μηλέαι τότε μὲν ἦτο ἐν τῶν χασίων, νῦν δὲ εἶναι πρωτεύουσα δήμου ὁμωνύμου ἀπαρτιζομένου ἐκ τῶν κωμῶν Βυζίτζης (729 κατ.), Πινακατῶν (803) καὶ Πρόπαν (606), καὶ τῶν συνοικισμῶν Μπούφας (62 κατ.) καὶ Καλῶν Νερῶν (92 κατ.) Αἱ Μηλέαι κατὰ τὴν ἐσχάτην ἀπογραφὴν ἔχει (1999 κατ.). Ὁ Δῆμος κατὰ τὸ λῆγον ἤδη ἔτος εἶχε προϋπολογισμὸν ἔσοδα μὲν 28,090 ἔξοδα δὲ 21,425 καὶ ἀποθεματικὸν 6,665, ἡ δὲ κοινότης Μηλεῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἶχεν ἔσοδα μὲν 13,649 ἔξοδα δὲ 5,590 καὶ ἀποθεματικὸν 8,059. Εἶναι δὲ καὶ ἔδρα Εἰρηνοδικείου ἐκδικάσαντος κατὰ τὸ λῆγον ἤδη ἔτος ἀποφάσεις πολιτικὰς μὲν 260. ποινικὰς δὲ 204, καὶ προσέτι ἔδρα Ἀστυνομικῆς περιφερείας περιλαμβάνουσα καὶ τὸν δῆμον Ἀφετῶν,

Ὁ Κωνσταντᾶς ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του (Βιέννη 1791) δὲν ἀναφέρει τὸν ὀλικὸν πληθυσμὸν τῶν 24 χωρίων, ἀναφέρει ὅμως πόσαι οἰκογένειαι ἦσαν εἰς καθὲν ἐκ τῶν χωρίων. Ἐκ τούτου ἡμεῖς ποιησάμενοι ὑπολογισμὸν τινα, εὑρομεν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Πηλίου τότε ἦσαν περίπου 42,000. Ἡ νῦν ἐπαρχία Βόλου ἔχει 62,000 κατοίκους ἐξ ὧν ἀφαιρουμένων τῶν δήμων Βοίθης καὶ Φερῶν, οὐχ ὑπαγομένων εἰς τὰ 24 χωρία, ὡς καὶ τῶν 16,000 κατ. τῆς πόλεως Γόλου, ἥτις συνωκίσθη μετὰ ταῦτα ἐξ ἐπηλύδων διαφόρων μερῶν καὶ ὡς ἐμπόριον τῆς ὅλης Θεσσαλίας δὲν τρέφεται μόνον ἐκ τῶν 24 χωρίων 1). μένει περίπου ὁ αὐτὸς πληθυσμὸς ὁ καὶ πρὸ 100 ἐτῶν! Γεννᾶται ἡ ἀπορία, πῶς ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἠυξήθη, τουλάχιστον ἐπαισθητῶς, ὁ πληθυσμὸς, ἂν καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν τυραννίδα τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐκ τε τῶν Ἀγράφων καὶ τῆς Ἠπείρου μετενάστευσαν πολλοὶ εἰς τὸ Πήλιον. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως ἢ ὅτι πολλοὶ ἐντόπιοι ἀπεδήμησιν ἀλλαχοῦ, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσωσιν ἐν τῇ πα-

1) Τὰ χωρία ταῦτα δὲν εἶνε 24 ἀλλὰ πολλῶν πλείονα ἐπεκράτησεν ὅμως νὰ λέγωνται οὕτω.

τρίῳ γῆ¹ καὶ τοῦτο διότι ὀλίγαι χῶραι τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦνται πυκνότερον τοῦ Πηλίου, ἀναλόγως τῶν γεωργησίμων γαιῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Πηλίου ἀπέβη τόσον πυκνός, τὸ μὲν διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ τόπου, πρὸ τῆς εὑρέσεως τῶν ἄλλων ἐλαίων. Ἰντος κατ' ἐξοχὴν ἐλαιοπαραγωγῷ, τὸ δὲ διότι τὰ 24 χωρία ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶχον προνόμια, ὡς κτῆμα τῆς Βασιδῆ-Σουλτάνας (βασιλομήτορος) καὶ δὲν ἡμποροῦσε κάθε ἓνας νὰ ἐξασκήσῃ τὴν θηριότητά του, 1) ὡς λέγει ὁ Κωνσταντᾶς Ἐνεκα τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ τὸ Πήλιον ἐφαλακρώθη σχεδόν, ἰδίᾳ ἐν τῇ δυτικῇ κλιτύϊ, ὥστε τὰ κάρβουνα π. χ. πωλοῦνται 15 λεπτά ἐν Μηλέαις, ἐνῷ ἐν Πειραιεὶ πωλοῦνται 8—9 λεπτά. Ἡ ξυλεία ἥ τε οἰκοδομήσιμος καὶ ἡ καύσιμος ἐξέλιπε σχεδόν, ἐνῷ ἄλλοτε ἔθριθεν ὁ τόπος ξύλων οἰκοδομησίμων καὶ αἱ παλαιαὶ οἰκίαι ἔχουσι δοκοὺς τεραστίου ὄγκου καὶ βάρους, ἃς ἐξυλεύοντο ἐντὸς ἡ πέριξ τῶν χωρίων. νῦν δὲ μετὰ κόπου ἀνευρίσκονται ξύλα πρὸς καῦσιν εἰς δώρον ἀπὸ τῶν χωρίων ἀπόστασιν, προσγινομένης καὶ χρόνου καὶ χρημάτων ἀπωλείας. Ἡ δὲ οἰκοδομήσιμος ξυλεία κομιζομένη κατὰ μέγα μέρος ἔκωθεν ἀποβαίνει τοσοῦτον δαπανηρὰ ὥστε ἐν Μηλέαις π. χ. ἡ ἀνέγερσις οἰκίας εἶναι διπλασίας ἀξίας ἢ ἐν Γόλφ. Ἐὰν ὁ πληθυσμὸς μείνῃ ὅπως ἔχει, ἰδίᾳ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ Πηλίου ἀποφιλωθείσης δασῶν, πολλοὶ προφητεύουσιν ὅτι μετὰ 50 ἔτη δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὐδὲ ἡ ἀπόλυτος ἀναγκαία καύσιμος ὕλη διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν.

Πρὸ 100 ἐτῶν τὸ πρῶτον προϊὼν ἦτο ἡ μέταξα. δεύτερον δὲ ἦτο τὸ ἔλαιον καὶ τὰλλα μικροῦ λόγου ἄξια προϊόντα, νῦν δὲ εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν χωρίων, πλὴν τοῦ ἐν Ἀλεωνίοις μεταξουργεῖου τοῦ κ. Κοκωσλῆ, παρασκευάζεται μέταξα, κουκούλια δὲ παράγονται εἰς πάντα σχεδόν τὰ χωρία, ἀλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦσιν εἰσόδημα δευτερεύον, πρωτεύοντος τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν ἐλαίων. Καὶ τότε οἱ μὴ δυνάμενοι ἢ μὴ βουλόμενοι νὰ κατεργασθῶσι τὰ κουκούλια 1)

1) Γεωγραφία Σελ. 215

2) Εἶναι ἄξιον θρήνου ἡ ἐγκατάλειψις ὑπὸ τῆς παρούσης γεννεᾶς τῶν πατρῶν ἔργων. Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν θηλέων ἀντὶ νὰ διδάσκονται αἱ μέλλουσαι οἰκοδόποιναί, τὸ ξαίνειν, τὸ νήθειν, τὸ κλώθειν, τὸ ὑφαίνειν, τὴν ἐξεργασίαν κουκουλιῶν καὶ μετ' αὐτῆς, τὰ ἔργα τῶν προμητόρων ἡμῶν, διδάσκονται τὰ τρίχαπτα, τὰς κεντητὰς ἐμβάδας(-ίς) καὶ προσκεφάλαια, τὴν παρακολούθησιν τοῦ

καὶ νὰ μεταβάλῃσιν αὐτὰ εἰς μέταξαν, τὰ ἐπώλουν ἀκατέργαστα, ἀλλ' ἐκ τοῦ τιμήματος μιᾶς ὁκάς κουκούλιων ἡγόραζον τέσσαρα κιλὰ σίτου ἢ 13 ὁκ. τραγείου κρέατος δι' οὗ κατ' ἐξοχὴν τρέφονται τὰ χωρία τοῦ Πηλίου. Νῦν δὲ πρέπει νὰ πωλήσῃ τις τρεῖς ὁκ. κουκούλια καὶ πλεον ἵνα ἀγοράσῃ ἓν κιλὸν σίτου. Ἐν καιρῷ καματηροῦ (καματηρός, ὁ, ὀνομάζεται ἐνταῦθα ἡ βομβυκοτροφία) ἔλεγον ἄλλοτε ὡς παροτρυντικὸν πρὸς ἐργασίαν τὸ λόγιον «ἡ ἓνας φλάει τζ' δώδεκα» ἥτοι ἡ ἐργασία ἐνὸς μηνὸς δίδει κέρδος καὶ διὰ τοὺς δώδεκα. Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν διδακτικὴν σημειώσιν ἐξόδων διὰ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ σχολείου Μηλεῶν. τῷ 1814 μηνὶ Ἰουνίῳ, ἐξ ἧς ἀρυόμεθα χρησιμωτάτας πληροφορίας. Κατὰ ταύτην τὸ ἔλαιον τότε ἐτιμαῖτο παράδες 78, ὁ σῖτος γρόσια 10¹/₂, τὸ λουτζέκι (= 22 ὁκ. περίπου), ὁ ἀραβόσιτος 6³/₄ γρ. τὸ λουτζέκι, ἡ κριθὴ 5¹/₂ γρ. τὸ λουτζέκι (= 17 περ. ὁκ.), τὸ ἄλας 5 παράδες ἡ ὁκά, τὰ σκόρδα 10 γρ. ἡ χιλιάς, τὸ βούτυρον 3¹/₂ γρ. ἡ ὁκ. ἰχθύες πρῶτοι 35 παράδες ἡ ὁκά, κατώτεροι 24 παρ. τὸ βόειον κρέας 12 παρ. τὸ προβάτειον 20 παρ. εἰς τράγος γρ. 15, ὄριζα 20 παρ. ἡ ὁκά, πλάκες διὰ στέγασμα ἐκ Πρόπαν 60 παρ. τὸ φόρτωμα, ἡμεροκάματα σκάψιμον σύψωμα παρ. 30, ἀγώγιον ἀπὸ Δράκειαν γρ. 3, σίδηρος ἐν γρόσιον ἡ ὁκά, πτύον σιδηροῦν ἐν γρόσιον, ἡμεροκάματον ξυλουργῶν σύψωμα παρ. 45, ἐν συκώτιον ἀρματωμένον παρ. 60, σανίδες λεύκιναι, πλατάνιναι καὶ κάρουναι γρ. 2 ἐκάστη, κασθαναῖιναι γρ. 1. κτλ. Ἦγουν μὲ τὸ τίμημα μιᾶς ὁκ. ἐλαίου ἡγόραζε τις τότε 4¹/₄ ὁκ. σίτου, ἐνῶ νῦν μὲ τὸ αὐτὸ τίμημα (1,05 δ.) μόλις ἀγοράζομεν 2¹/₂ ὁκ. σίτου (45 λ.) καὶ τοῦτο ἐνῶ τότε μὲν (1814) ἦτο σιτοδεία ἔνεκα τῆς ἀναστατώσεως τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις δύο ἔτη πρότερον ἐτάραξε διὰ τῆς ἐπιδρομῆς του τὴν Ρωσίαν, τὸν σιτοβολῶνα τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ σήμερον ὁ σῖτος ἐφθασεν εἰς ἄκραν ὑποτίμησιν. Μὲ τὴν τιμὴν μιᾶς ὁκ. ἐλαίου ἡγόραζε τις τότε 15 ὁκ. ἄλας, ἐνῶ νῦν ἀγοράζει μεῖον τοῦ

συρμοῦ μετὰ βλακώδους εὐλαθείας ἄνευ σκέψεως ὅτι τὰ μέσα ἡμῶν οὐδόλως ἐπιτρέπουσι τὴν μωρὰν τῶν ὀθνείων ἀπομίμησιν. Ἐὰν αἱ ἀνώτεροι τάξεις, αἱ καλαὶ νοικοιρᾶδες, αἱ νέαι Πηνελόπειαι ἐλάτρουον ἱστόν τε ἡλακάτην τε καὶ ἐκήρυττον πόλεμον κατὰ τοῦ συρμοῦ καὶ τῆς πολιτελείας

ἡμίσεος. Ὡσαύτως μὲ τὴν αὐτὴν ἡγόραζέ τις τότε 6 ὀκ. κρέας βόειον, 4 ὀκ. προβάτειον πλέον τῶν δύο ὀκ. τράγειον καὶ 4 ὀκ. ὄρουζαν, ἐνῶ νῦν χρειάζεται μίαν καὶ ἡμίσειαν ὀκ. ἐλαίου διὰ μίαν ὀκ. ὀρύζης. Μὲ τὸ αὐτὸ τίμημα ἡγόραζέ τις τότε πλέον τῶν δύο ὀκ. πρώτων ἰχθύων (τρύγλας ῥοφούς συναγρίδας κτλ.) καὶ πλέον τῶν τριῶν ὀκ. δευτέρων (ζυμαρίδας, ἀφύας κτλ.) ἐνῶ νῦν οἱ μὲν πρῶτοι συνήθως τιμῶνται 1,40 δρ., οἱ δὲ δεύτεροι 80 λ., τοῦ ἐλαίου τιμωμένου 1,05 δρ. Τότε μὲ τὴν τιμὴν μιᾶς ὀκ. ἐλαίου ἐπλήρωνέ τις δύο ἡμεροκάματα ἐνὸς ἐργάτου σκαφέως, ἐνῶ τώρα τὸ σκάψιμον ἔχει ἡμεροκάματον 3 δρ., τοῦ ἐλαίου τιμωμένου 1,05 δρ. ! Ἐντεῦθεν εἶναι προφανεστᾶτη ἡ ὑποτίμησις τῶν κυρίων εἰσοδημάτων τοῦ δυσμοίρου τούτου τόπου ἐν σχέσει πρὸς τὰ πολύτως ἀναγκαῖα τοῦ ζῆν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ τόπος οὗτος πάλαι ᾤκειτο ὅσον καὶ ὅπως νῦν, ὅτι οὔτε τὸ ποσὸν οὐδὲ τὸ ποιὸν τῆς γεωργίας καὶ τῆς γεωργησίμου γῆς ἡὔξησεν οὐδὲ δύναται νὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἄλλοτε ἦνθαι ἐν τῷ τόπῳ βιομηχανία ποικίλη, ὅτι ἐν πάσῃ οἰκίᾳ ἦτο στημένος ὁ ἀργαλιὸς ὡς θεὸς ἐφέστιος προστάτης τῆς οἰκογενείας 1) ὅτι κυρία ἀσχολία τῶν προμητόρων μας ἦτο ἡ ῥοδάνη, τὸ δοξάρι, δι' οὗ ἐστιβάζετο ὁ βάμβαξ, ἡ ἀνέμη, ἡ ἀνεμοδοῦρα, ὁ μάγκανος, ἡ μαδάνη, τὸ τυλιγάδι καὶ ἡ ἡλακάτη, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἀνατολικοῖς χωρίοις ἤκμαζεν ἡ κατασκευὴ σκουτίων τιμωμένων ἴσον πρὸς τὴν τζόχαν, καὶ κηπωτῶν ὧν μεγάλη ἐξαγωγή ἐγίνετο, ἐν δὲ τῇ Μακρυνίτζῃ ἡ βυρσοδεψικὴ, ἐν δὲ τῇ Πορταριᾷ ἡ κατασκευὴ γαιτανίων, μπρισιμίων καὶ κομβίων διὰ τὰ ὁσημέραι ἐκλείποντα σχιστὰ καὶ ψαλιδωτὰ ἐκεῖνα γελέκια καὶ τζάκες μετὰ καλλιτεχνικωτάτων παρυφῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οὔτε ὁ καφές, οὔτε τὰ παικιλῶνουμα πνευματώδη ποτά, οὐδὲ τὰ καφενεῖα, τὰ καταγώγια ταῦτα τῆς σπατάλης καὶ τῆς διαφθορᾶς ὑπῆρχον τότε, ὅτι τὰ πλεῖστα

1) Ἐνταῦθα ἀναμνησκόμεθα τὸ

Τιμὴ μεγάλη καὶ τρανὴ

Ποῦ ν' ἀργαλιὸς στὸ σπίτι,

Τὸ κάθε δόντι τοῦ χ-ενιοῦ

Ἀξίζει μαργαρίτη.

τῶν χρειωδῶν κατεσκεύαζον μόνοι των οἱ κάτοικοι, οἷον σάκκους δι' ὧν ἐξεθλίβον τὸ ἔλαιον, ὑφάσματα διὰ τὰ ἀσπρόρρουχα, ράμματα διὰ ράψιμον, ὅτι ἀντὶ πυρεῶν μετεχειρίζοντο πυριόθλους, ὅτι μὴ ὑπάρχοντος τότε τοῦ συρμοῦ ἐνδύματα καὶ ἄλλα πράγματα ὄντα ἀπλοικώτερα καὶ ἐπιτήδεια πρὸς τε τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐκληροδοτοῦντο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἀπὸ μητρὸς εἰς θυγατέρα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν σημαντικὸν κεφάλαιον οἰκονομίας, λαμβανομένων λέγω πάντων τούτων ὑπ' ὅψιν θαυμάζει τις πῶς ἡ μάζα αὕτη τῶν συνωστισμένων ἀνθρώπων πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν νῦν. Καὶ ναί μέν, μέγα ποσὸν χρημάτων εἰσάγεται ἀπὸ τῶν εἰς τὴν ξένην ἀποδημούντων καὶ ποικίλα ἔργα μηχανωμένων ταλαιπώρων βιοπαλαιστῶν Πηλιορείτῶν, ὧν πολλοὶ συνεκομίσαντο μεγάλας περιουσίας καὶ ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των ἐν τῇ ξένῃ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι νέον διότι ἀνέκαθεν ἐγίνετο καὶ αἱ πλείεσται τῶν μεγάλων περιουσιῶν τῶν παλαιῶν νοικοκυραίων ἐκ τῆς ξένης καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν παριστρίων Ἑγεμονιῶν εἰσεκομίσθησαν ἄλλως τε καὶ τοῦτο οὔτε εἰς πάντα τὰ χωρία συμβαίνει οὐδὲ εἰς πάσας τὰς οἰκογενείας. Μένει λοιπὸν ἡ καθαρῶς λαϊκὴ μάζα ἡ ἐκ μόνου τοῦ εἰσοδήματος τῶν κτημάτων προσδοκῶσα, ἣτις φθίνει οἰκονομικῶς καὶ σήπεται καὶ ἀσφυκτιᾷ. Ἐνταῦθα παρατηρεῖται τὸ μοναδικὸν ἴσον ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑψηλὸν φαινόμενον, οἱ μὲν κτηματῖαι νὰ εἶναι κατάχρεοι καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσιν οὔτε εἰς τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας τῶν κτημάτων των, οὐδὲ εἰς τὰς ἀπολύτους τοῦ βίου ἀνάγκας, οἱ δὲ ἐργάται νὰ εὐημερῶσι. Τοῦτο δὲ εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅσῳ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ εἶναι κρίσις κοινωνικὴ τῶν κεφαλαιούχων ἀπορροφώντων τὸν ἰδρωτὰ τῶν ἐργατῶν. Ἐνταῦθα δὲ ὑπάρχει κρίσις ὀξυτάτη κοινωνικὴ, ἀλλ' αὕτη μαστίζει ἀνηλεῶς τοὺς δυστυχεῖς νοικοκυραίους. Τὸ κακὸν ὀξύνεται ὀσημέραι καὶ τότε μόνον θὰ ἐκλίπη καθ' ἡμᾶς, ὅταν οἱ πολλοὶ τῶν κατοίκων δεινῇ ἀνάγκῃ πειθόμενοι, ἄκοντες θὰ καταλίπωσι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ θὰ ζητήσωσι βελτίωσιν τῆς τύχης των διὰ μονίμου ἐγκαταστάσεως εἰς ἄλλους τόπους, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτομάτως θ' ἀραιωθῇ κατὰ τὸ ἥμισυ ἴτως. Διότι μετὰ τὸν ἐπελθόντα οἰκτρὸν ἐκπесμὸν τῶν προϊόντων των καὶ τὸν εἰσφρήσαντα δαπανηρότερον βίον, μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν ἄλλων ἐλαίων, ἅτινα αἴρουν πᾶσαν ἐλπίδα ἀνατιμῆσεως τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος, θὰ ἦτο ἄκρον ἄωτον μω-

ρίας, ἐνῶ τὰ χρέη των ἐξογκοῦνται, εἰς ἐπιμένωσιν ὑφιστάμενοι τὴν Σισύφειον δοκιμασίαν, προσδοκῶντες ἔτος παρ' ἔτος εἰσόδημα τῶν ἐλαίων, τὸ ὁποῖον, καὶ καθὼς τὸ ὀνειρεύονται εἰς γίνῃ, πάλιν δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ νὰ ἀποπλύνῃ οὐδὲ τὴν παροψίδα τῶν οἰκτρῶν οἰκονομικῶν ναυαγίων. Ὁ τόπος αὐτὸς μὲ τὰ εἰσοδήματά του, δὲν χωρεῖ πλεον τόσον πληθυσμὸν εἰς δὲν γίνῃ μεταβολή τις εἴτε εἰσαγομένης τῆς βιομηχανίας εἴτε μεταβαλλομένης τῆς καλλιιεργείας. Τοῦτο πρέπει διατόρως νὰ διασαλπισθῇ ἵνα γνωσθέντος τοῦ αἰτίου τῆς νόσου γίνῃ ἡ δέουσα χρῆσις τοῦ καταλλήλου φαρμάκου. Πονεῖ ἡ καρδιά ἡμῶν διότι ἀναγκαζόμεθα νὰ γίνωμεν μάντις κακῶν καὶ κήρυκες ἀπαισίων ἀληθειῶν, ἃς ἄνδρες ὑπέρτεροι ἡμῶν, σοβαροὶ καὶ νουνεχεῖς διειδόν καὶ διορῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ λέγεται καὶ πικρὰ ἦ.

Ἐπικρατεῖ ἡ πλάνη ὅτι ἡ σημερινὴ δυστυχία ὀφείλεται εἰς τὴν ἀφορίαν· ἀλλὰ προκειμένου νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς προσόδου κτήματος ἡ χώρας δὲν πρέπει νὰ συγκρίνωμεν μίαν ἢ δύο εἰσοδείας πρὸς τὴν μοναδικὴν εἰσοδείαν ἔτους ἐκ τῶν τοῦ παρελθόντος τὸ ὁποῖον ἔτυχε νὰ εὐφορήσῃ καταπληκτικῶς, ἀλλὰ νὰ συγκρίνωμεν τὴν εἰσοδείαν ἐκάστου ἔτους κατὰ μέσον ὅρον λαμβανόμενον ἐκ περιόδου εἰκοσι τοῦλάχιστον ἐτῶν πρὸς τὸν μέσον ὅρον προηγουμένης ὁμοίας περιόδου. Τοῦτο ὁμως εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ὡς μὴ ὑπαρχούσης στατιστικῆς. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀφηγήσεων τῶν πρεσβυτέρων τὰ παλαιὰ ἔτη δὲν ἦσαν εὐφορώτερα τῶν νῦν, ἀφοῦ ὑπῆρξαν χρόνοι μακροὶ καθ' οὓς τὸ ἔλαιον συνεκομίζετο οἶκαδε οὐχὶ δι' ἄσκων ἀλλ' ἐντὸς κολοκύνθης. Ἐπειτα σήμερον εἶναι καὶ τὸ εὐτύχημα ὅτι τοῦλάχιστον πρὸ δύο γενεῶν δὲν ἐκάθησάν ποτε αἱ ἐλαῖαι ἐκ τοῦ ψύχους, τὸ ὁποῖον συχνότερον, ὡς τοῦλάχιστον ἀφηγοῦνται, ἐγένετο πρότερον, ὅπερ ἐπέφερεν ἐρημίαν καὶ ἀπραξίαν. ἀναγκαζομένων τῶν προπατόρων ἡμῶν νὰ ἀποδημῶσιν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ξένην, ὅπως πορίζωνται τὰ ἄλφιτα. Ὡς συνέβη τῷ 1782 ὁπότε «ἐπάγωσαν αἱ ἐλαῖαι ὡς τὴ ρίζα» (Γεωγραφία Κωνσταντᾶ σελ. 131) καὶ οἱ πρόπαπποι ἡμῶν μετηνάστευσαν πανοικεῖ εἰς τὴν Σπάρτην τῆς Πισιδίας ἐργαζόμενοι καθ' ὁμάδας ὑπὸ ἀρχηγούς, τὰ ρίζαρια μετενεγκόντες κατὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν καλλιιεργίαν ταύτην καὶ ἐμβολιάσματα κεράσου ἐκ τοῦ εἵδους τῶν παραγόντων λευκὰ κεράσια, ἅτινα ἐκ Μηλεῶν κατὰ πρῶτον μετεδόθησαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία κατόπιν.

Δὲν ἀντέχομεν νὰ μὴ καταχωρίσωμεν τοὺς περὶ τοῦ κλήρου τῶν 21 χωρίων καὶ τῶν Μηλεῶν λόγους τοῦ Κωνσταντᾶ: «Οἱ ἱερεῖς τοὺς εἶναι καὶ πρακτικοὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ ἡμποροῦσαν νᾶναι καὶ προκομμένοι, ἂν ἐλάβαναν οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς κάποια ἐπιμέλεια, τὸ τὸ ὅποιον, εἶναι καὶ ἀπαραίτητό τους χρέως, μὰ αὐτοί, καθὼς καὶ ἄλλου, δὲν κιτᾶζουν παρὰ τὰ χειροτονικά μόνο, καὶ νὰ γίνωνται καὶ πολλοὶ διὰ νὰ πέρνουν καὶ ἡ ἀγιωσύνη τοὺς πολλὰ ἡ ἐκκλησία, ἃς τολμήσω νὰ τὸ πῶ, ἐκατάντησε τὴν σήμερον ἕνα μυστηριοπώλιο, τὸ «ἐποίησατε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου οἶκ...» κανένας δὲν τᾶκούει (Γεωγραφία σελ. 217). Αἰὼν καὶ πλέον παρῆλθε καὶ ἡ αὐτὴ ἐλεεινότης βασιλεύει καὶ νῦν. Οὐ μόνον ἐν Μηλέαις ἀλλ' οὐδὲ καθ' ἅπαν τὸ Πήλιον εὗρητα: εἰς καὶ ἱερεὺς πεπαιδευμένος θεολογικῶς καὶ ὁ κληρὸς ἀντὶ νὰ εἶναι κορυφὴ τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ τρυξ καὶ ἡ ὑποστάθμη, ἔχων σὺν ἄλλαις κακίαις καὶ τὸ ἀλλήλοισ μῖσος, ἀντὶ τῆς ἀγάπης, εἰς ὕψιστον βαθμόν. Καὶ πῶς νὰ μὴ εἶναι τοιοῦτος ἀφοῦ στρατολογεῖται ἐκ τοῦ συρφετώδους ὄχλου, τῶν ἀκαμάτων ναυαγίων παντὸς ἄλλου βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος; Οἷα οἰκτρὰ ἀντίθεσις πρὸς τὸ Βέλγιον π.χ. ὅπου ἐὰν μεταβῇ τις καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην κώμην καὶ ζητήσῃ τὸν λογιώτερον κωμήτην ὡς τοιοῦτος θὰ ἐπιδειχθῇ ὁ ἱερεὺς!

Ταῦτα μὲν εἶναι σκιαὶ θλιβεραὶ τῆς εἰκόνης ἡμῶν, ἥτις δὲν ἔχει μόνον σκιάς ἀλλὰ καὶ φῶς καταυγάζον. Ὁ μακαρίτης Ἀφεντούλης ἐκάλει τὴν Θεσσαλικὴν Μαγνησίαν Ἑλβετίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀποβλέπων εἰς τὰς φυσικὰς τοῦ Πηλίου καλλονάς. Πολλοὶ ἐπισκεψάμενοι τὴν Ζαγοράν καὶ τὴν Πορταρίαν ἐγοητεύθησαν ἐκ τῆς τοποθεσίας. Αἱ Μηλέαι ἔχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν γνώμην ἐστεμμένης κεφαλῆς, τὴν τοῦ φιλέλληνος πρίγκιπος τῆς Σαξονικῆς Μεινίγκης, ὅστις ἐθέληθη ἐκ τῶν ἐξαισιῶν φυσικῶν καλλονῶν τῶν Μηλεῶν. Ἦρχετο ἐκ Ζαγορᾶς, ἥτις κατὰ τὴν ἐκφρασιν τῶν κατοίκων τῶν δυτικῶν χωρίων «εἶναι πίσω τὸν ἥλιον», καὶ δικαία ἡ ἐκπληξίς διὰ τὰς Μηλέας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ζαγοράν. Καὶ εἶναι μὲν πιθανὸν ὅτι οἱ λόγοι τοῦ ὑψηλοῦ ξένου ἦσαν φιλοφρόνημα πρὸς τὸν ξενίζοντα αὐτὸν τόπον, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Γαζῆς ἐφθασε μέχρι τοῦ χείλους τοῦ τάφου καὶ ἐλθὼν εἰς Μηλέας (ἀθῆ 1), τὸ ὅτι ὁ Κωνσταντᾶς προεγράφη ὑπὸ

1) Περὶ τούτου λόγον ποιεῖται ἐν τῷ προλόγῳ τῆς α' ἐκδόσεως τοῦ Λεξικοῦ.

τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐκτῆσατο ὑγιεῖαν σιδηρᾶν ἐν Μηλείαις, ἐνθα ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετέλει ὡς ἐν πολιορκίᾳ, μὴ δυνάμενος νὰ παραμερίσῃ ἐκ φόβου ἐπαναλήψεως τῆς αἰμοπτυσίας καὶ τῶν παρομαρτούντων δεινῶν, μοὶ φαίνεται, ὅτι ἀλήθειαν τὸ φιλοφρόνημα ἀποδεικνύουσιν. Αἱ Μηλείαι εἶναι τόπος θερινὸς ἅμα καὶ χειμερινός, διότι οὐδέποτε ὑπὸ τῶν χιόνων ἀποκλείονται αἱ ὁδοί, ὡς συμβαίνει ἐν Ζαγορά καὶ ἄλλοις χωρίοις. Ἡ ἀφθονία τῶν ποτίμων ὑδάτων καὶ τὸ πλῆθος τῶν βρύσεων 1) ἀνὰ πᾶν βῆμα συναντωμένων, βρύσεων οὐχὶ φερτοῦ ἔξωθεν ὕδατος, ὡς ἐν Λεχωνίοις καὶ Πορταρίᾳ. ἀλλὰ κατὰ χώραν πηγάζοντος καὶ τοῦτο ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἀργαλαστὴν π. χ., ἥτις μίαν καὶ μόνην βρύσιν ἔχει καὶ ταύτην ἐκτὸς τοῦ χωρίου, τὰ καταρρέοντα κατὰ ψυχρὰ μυλοπόταμα δι' ὧν κινοῦνται ἐλαιοτριβεῖα καὶ μύλοι κείμενα στιχῆδον—γραφικώτατον θέαμα—ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ἄκρας μέχρι τῆς κατωτάτης, καὶ δι' ὧν τὴν κατάσκιον τῶν Μηλεῶν ἀγορὰν καταρρέοντων καὶ τὸ θερινὸν θάλπος τοῦ ἡλίου εἰς δροσερὰν κρᾶσιν μεταβαλλόντων, ἀρδεύονται οἱ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν οἰκιῶν κῆποι, τὰ σκιερὰ καὶ κατάρρυτα τοπεῖα τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν Μηλεῶν ὄντα, αἱ γευστικαὶ καὶ διαυγεῖς πηγαὶ ὧν τὸ κέλαρυσμα τοῦ ὕδατος καθιδύνει τὴν ὄρασιν καὶ κατακλεῖ τὴν ἀκοήν· ἔπειτα αἱ ἐξοχαὶ τῶν Μηλεῶν, οἷον τὸ Λυκομάγκανον ἄνδηρον ἐκ τῶν θελκτικωτάτων συγκεντροῦν ἐν ἑαυτῷ φύσιν ἡμέρον καὶ χαρίεσσαν μετὰ τῆς δρόσου τοῦ βουνοῦ, ἄλλος πυκνοσκίων πλατάνων καὶ ὕδωρ ἀφθονώτατον καὶ διαυγέστατον, αὔραν ὀρεστιάδα καὶ αὔραν ποντιάδα, ἥτις ἀθρόον καταπνεῖ διὰ τινος ὀρεικοῦ αὐχένος ἄνωθεν, εἰς τρόπον ὥστε ὀλίγον κάτωθεν μαστοειδοῦς προβολῆς τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐνθα ὁ Γα-

1) Βρύσεις τινὲς ἔχουσι ποιητικώτασα ὀνόματα, οἷον Μπέλλα, Βάρφισι, Μανωλάκι, Κρύα. Περὶ τῆς Μανωλάκις ὑπάρχει τὸ ἑξῆς τετράστιχον

Τῆς Μανωλάκις τὸ νερὸ

Μοῦπαν πῶς ἔχει ἀθδέλλες

Μὰ ἐγὼ τὸ καλοξέτασα

Κι' ἔχει ὁμορφες κοπέλλες.

ζῆς τοποθετεῖ τὸν ναὸν τοῦ Ἀκραίου Διὸς δὲν ὑπάρχει θερινὴ ἡμέρα νὰ μὴ πνέῃ ἡ ζεῖδωρος αὕτη ποντιάς, ὁ Ταξιάρχης μὲ τὰ σπήλαιά του ἅτινα περιβάλλουσι φοβεροὶ λαϊκοὶ μῦθοι (1), τοπεῖον φαραγγῶδες δεσ καταπληττον τὴν ὄρασιν διὰ τὴν μεγαλομέρειαν, μικρογραφία χαρίεσσα τῶν Τεμπῶν, καὶ ταῦτα πάντα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν κωμοπόλεις ἀναδεικνύουσι τὰς Μηλέας ἐκ τῶν ἀρίστων χωρίων τοῦ Πηλίου ὡς πρὸς τὰς φυσικὰς καλλονάς. Καὶ ἅπαν μὲν τὸ Πήλιον «ἐν ᾧ ἐξετράφη ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ἐνεπνεύσθη ὁ Ρῆγας» κα-

1] Τὸ ἕτερον τούτων οὐ ἐκ τῆς κορυφῆς κρίμανται σταλαγμίαι καὶ μυθολογεῖται ὅτι ἔχει ἔξοδον εἰς τὸ Μαλάκι δηλ. εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρῶν λέγεται ὅτι εἶναι «τὸ ἄντρον τοῦ Κενταύρου Χείρωνος». Τοῦτο φαίνεται πιθανόν διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. α'.] Οἱ Κένταυροι εἶναι δαίμονες τῆς καταιγίδος τῆς ἀθροισμένης εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ ἔχουσι μητέρα τὴν νεφέλην τὴν χέουσιν χειμάρρους βροχῆς· χειμάρρος δὲ μέγας διαρρεῖ τὴν θέσιν αὐτήν. β'.] Ὁ Χείρων ὥκει εἰς τὰς ἀγρίας χαράνδρας τοῦ Πηλίου, καὶ τοιαύτη ἐκ τῶν φοβερωτέρων εἶναι ὁ Ταξιάρχης. γ'.] Οἱ Κένταυροι οἰκοῦσιν εἰς τὰ ὄρη ἀντηχοῦντες ἐκ τῶν φοβερῶν κραυγῶν (Τηλεθόας, Ἐρίδουπος)· φοβερά δὲ εἶναι ἡ παραγομένη ἐν τῷ Ταξιάρχῃ βοή καὶ ἀντήχησις ἐκ τοῦ καταρρέοντος χειμάρρου. δ'.] φοιτῶσιν εἰς τὰ δάση [Ὑλαῖος, Δρύαλος,] δάσος δὲ μέγα ἦν καὶ εἶναι ἐκεῖ. ε'.] μάχονται διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκρίζουμένων δένδρων καὶ βράχων τοιούτους πελωρίους βράχους καὶ μέγιστα δένδρα ἐκρίζωνει μετὰ φοβεροῦ πατάγου ὁ ἐκεῖ χειμάρρος. ς'.] εἶναι ταχεῖς καὶ ὀρμητικοί· καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ παραρρέων χειμάρρος. Ἐπειτα τὸ ὅτι ὑπάρχει βωμὸς ἱερός τῶν Ταξιαρχῶν [Κενταύρων ;] εἰς τὸ ἄκρον διαδρόμου, οὗ μέρος εἶναι ὀφθαλμοφανῶς λαξευτόν, ὅστις διάδρομος κεῖται εἰς τὸ μέσον κατακαθέτου βράχου ὀλιγιώδους ὕψους, ἐνθα ἀναβαίνουσιν οὐχὶ ἀκινδύνως διὰ βαθμίδων, τὸ ὅτι ὑπάρχει λαϊκὴ παράδοσις, ὅτι ὁ Ταξιάρχης διῆλθεν ἔφιππος καὶ ἔταμε διὰ ῥομφαίας τὸν βράχον καὶ κατεσκεύασε τὸν διάδρομον, τὸ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος διαδρόμου ὀπαί, ἃς δεικνύουσιν οἱ ἄνθρωποι ὡς ἵχνη τοῦ ἵππου τοῦ Ταξιάρχου, ἐνῷ οὔτε ὑπὸ τῶν ζυγῶν οὐδὲ ὑπὸ τῶν συναξαριστῶν παρίστανται ἔφιπποι οἱ ἄγγελοι καὶ ἐξ οὗ ὁ κ. Παπαδόπουλος ὁ Κεραμεὺς εἶκαζεν ὅτι πρόκειται περὶ Κενταύρων [=ἱππανθρώπων], τὸ ὅτι συνήθως τὰ χριστιανικὰ ἱερὰ ἰδρύοντο ἐπὶ προηγουμένων τοιούτων Ἑλληνικῶν, πάντα ταῦτα καθιστῶσι πιθανὴν τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐν λόγῳ σπήλαιον εἶναι τοῦ «Κενταύρου Χείρωνος τὸ ἄντρον».

ταστέφεται ὑπὸ θελκτικῶν παραδείσων καὶ εἶναι ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐξυμνηθέντων ὁρέων τῆς Ἑλλάδος διότι «ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ παρὰ τὰς κρυσταλλίνας πηγὰς καὶ τὰς χλοεῖας κοιλάδας καὶ ὁ μᾶλλον ἀδιάφορος θεατῆς μεταβάλλεται εἰς ἐνθουσιώδη λάτρην τῆς μαγευτικῆς ἐκείνης φύσεως, ἔνθα ψυχρὰ καὶ μυροβόλος ἡ αὔρα τῆς πρωΐας διερχομένη διὰ τῶν δροσολούστων ὄξυων φθάνει ἀσθενὴς μέχρι τῶν ἀκροτάτων βράχων; περίξ δὲ ἄχανές ἐκτείνεται τὸ μέγα ἐκεῖνο πανόραμα, πανήγυρις τῶν ὀφθαλμῶν ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς». Ἄλλ' αἱ Μηλέαι εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων ἀνθέων τοῦ τοῦ ἐπιγείου τούτου παραδείσου, συνενούσα ἐν θελκτικωτάτῃ ἀρμονίᾳ ἔδαφος μετρίως ἐπικλινές, ἀέρα ὑγιεινόν, περιέχον ἡμερον, ἀφθονίαν ποτίμων ὑδάτων καὶ βρύσεων ὧσιν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Πηλίου καὶ συντόμως εἰπεῖν φύσιν γόησσαν καὶ μαγευτικὴν. Οὐδὲ τυφλούμενοι περὶ τὸ φιλούμενον λέγομεν ταῦτα.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς πρώτης κτίσεως τῶν Μηλεῶν· πάνδημος παράδοσις τῶν κατοίκων ἀναφέρει ὅτι Εὐβοεῖς ἐκ τινος νῦν μικρᾶς κώμης παρὰ τὸ Ξηροχώριον, Μηλεῶν καλουμένης, πρὸ πέντε γενεῶν ἀνθρώπων, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὰς ἀρπαγὰς, τὰς σφαγὰς, τὰς δῶσεις, τὰς ἀτιμωτικὰς πράξεις καὶ ἐν γένει τὴν ἀφόρητον καὶ φρικτὴν τυραννίδα τῶν Τούρκων βέηδων τῆς Εὐβοίας μετώκησαν κρύφα ἐνταῦθα καὶ συνωκίσθησαν εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Μηλεῶν τὴν καλουμένην Γυφτακαίικα, κειμένην εἰς τὸ κατώτατον ἄκρον ὅπισθεν ῥάχους καὶ τοῦτο ἐγένετο σκοπίμως ἵνα μὴ ὦσιν ὁρατοὶ εἰς τοὺς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον προσπλέοντας Τούρκους καὶ τοὺς τὰς παραλίας λυμαينوμένους πειρατάς. Ἐκ τῆς συνοικίας ταύτης ἦτο ὁ Κωνσταντᾶς γεννηθεὶς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἣν νῦν ἔχει ὁ δισέκχονος αὐτοῦ Δημ. Πατζᾶς. Ἐντεῦθεν ἡ θέα εἶναι περιωρισμένη ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄνω συνοικίας, ὁπόθεν ἡ θέα εἶναι ἐξαίρετος, ὁρωμένου ἔμπροσθεν μὲν ὡς μεγαλοπρεποῦς κατόπτρου τοῦ Παγασιτικοῦ, πέραν δὲ τοῦ Τυφρηστοῦ, τῆς Ὀθρυος καὶ τοῦ Παρνασοῦ ἐπὶ τῆς Στερεᾶς, ἐπὶ δὲ τῆς Εὐβοίας τοῦ Μακίστου καὶ τῆς Δίρφυος. Αἱ ἐντυπώσεις τῆς νεότητος ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς κρίσεως τοῦ Κωνσταντᾶ ἀποφαινομένου ὅτι αἱ Μηλέαι εἶναι «μέρος ὀπίσω ἀπὸ ῥάχεις, ὅπου τὴν ἐμποδίζουν ὀλίγον τὸ θῶρι τῆς θαλάσσης» (σελ. 228) ἐνῶ ἀκριβολογῶν θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ συνοικία τῶν Μηλεῶν Γυφτακαίικα μόνον εἶναι ὀπίσω ἀπὸ ῥάχεις. Ὁ

αὐτὸς λέγει ἐξῆς «τὸ βόρειο μέρος ὁμῶς ἔχει ἓνα θῶρι ἐξαίρετον. Ἐ-
 λεγε δὲ προσέτι παίζων ὅτι τοῦ μήλου τοῦ ὑπὸ τῆς Ἑριδος ριφθέντος
 κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως, οἱ σπόροι ἔπεσον ἐνταῦθα· ἐκ
 τούτου δὲ καὶ αἱ διαιρέσεις, αἱ φιλονεικίαι καὶ τὰ κόμματα εἶναι ἀδύ-
 νατον νὰ ἐξαλειφθῶσιν. Ἐκ παραδόσεως ὡσαύτως ἀναφέρεται ὅτι ἡ
 πρώτη οἰκοδομηθεῖσα ἐν Μηλέαις οἰκία εἶναι ὁ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀγίου
 Κωνσταντίνου καὶ ἐγγὺς τῆς ἐκκλησίας Παναγίτζας κείμενος οἰκίσκος
 ὃν νῦν ἔχει ὁ Εὐαγ. Γαϊτανᾶς καὶ ὅς ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸν ἐκ τῶν
 πρώτων οἰκητόρων τῶν Μηλεῶν Χαλάμην, οὗ ἐξέλιπε τὸ ὄνομα νῦν.
 Ἐκ τῶν ἀπὸ Μηλεῶν τῆς Εὐβοίας εἰς τὰς ἡμετέρας Μηλέας ἀποι-
 κησασῶν οἰκογενειῶν ἀναφέρεται ὅτι ἦσαν ἡ ῥηθεῖσα τοῦ Χαλάμη,
 ἡ ὡσαύτως ἐκλιπούσα τοῦ Καῖρλα, αἱ καὶ νῦν οὔσαι πολυμελεῖς, τῶν
 Φιλιπιδῶν, τῶν Καβουρῶν, τῶν Σδούγκων, τῶν Στάμων καὶ ἄ.
 Ἡ παλαιότης ἐν Μηλέαις χρονολογία 1510 εἶναι ἐν τῷ μνημο-
 νευθέντι χειρογράφῳ ἐξ Ἀγίας Μαρίνας, ὃ ἐσχάτως ἦτο ἐν Ἀγίῳ
 Κωνσταντίνῳ καὶ ὃ νῦν ἀπόκειται ἐν τῷ βιβλιοθηκῇ. Ἐν ταῖς ἀνα-
 τὰς Μηλέας κρήναις ἐκκλησίαις καὶ οἰκίαις, ἐν αἷς εἰσιν ἐντετειχισμέ-
 ναι πλάκες ἐνεπίγραφοι, οὐδαμοῦ ἐνετύχομεν ἐπιγραφῇ παλαιότερα
 τοῦ 1737. Λέγεται ὅτι εἰς τὰ ἀρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1650
 δὲν εὐρίσκεται γεγραμμένον τὸ χωρίον, Μηλέαι, ἀλλ' ἄλλο τι χωρίον,
 Παναγιᾶ-κιόϊ ἀναγραφόμενον, ὃ ἔκειτο μεσημβρινῶς τῶν Μηλεῶν,
 ἐν τῷ κοιλάδι τῆς Ζερβόχιας ἔνθα καὶ νῦν ἡ θέσις ὀνομάζεται
 Παναγιᾶ. Κατὰ ταῦτα οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Μηλεῶν ἐκεῖθεν ἦλθον,
 φεύγοντες τὴν βίαν τῶν Τούρκων, οἱ κατέλαβον ἅπασαν τὴν κοιλάδα
 καὶ τὰς ἐκατέρωθεν κλιτύς ἐξ ὧν ἀπήρτισαν τὸ τζιφλίχι τῆς Ζερβό-
 χιας. Ἐκ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν τῶν Μηλεῶν ἀναφέρονται ὡσαύτως
 ἡ τῶν Χατζαίων, Τζωραίων, Καμηλαραίων καὶ ἄ.

Φαίνεται ὁμῶς ὅτι ἔκπαλαι ὤκειτο ὁ τόπος ὃν νῦν ἔχουσιν αἱ Μη-
 λέαι. Τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τάφων μάλιστα εὐρεθέντων εἰς δύο ση-
 μεῖα τῶν Μηλεῶν εἰς τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων, οὐδὲ ἱερὸν φαίνεται
 ὑπάρξαν ποτέ. Ἀνασκάπτων πέρυσιν ὁ κ. Ἀργ. Φ. Φιλιππίδης τὸν
 περὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖόν του χώρον, εὔρε τάφον κεκαλυμμένον ἄνωθεν δι'
 ὑπερμεγέθους πλακὸς προφανῶς παλαιόν, ἐν ᾧ ἦτο λύχνος πῆλινος ἑ-
 χων ἐν τῷ μέσῳ σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων Χ.Ρ. ἐξ ὧν δηλοῦται
 ὅτι ὁ τάφος ἦτο Χριστιανικὸς μὲν, πάντως ὁμῶς οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπὶ

Τουρκοκρατίας ὀρυσσομένων. Περὶ δὲ τὴν νεόδμητον ἐκκλησίαν Ἁγίου Γεωργίου, ὑπῆρχεν ἄλλος ἐκ δρυῶν καὶ φηγῶν, ὧν μία ἐκρίζωθεῖσα κατέπεσε πρὸ τριακονταετίας περίπου. Ἐκοψαν τὸ δένδρον καὶ ἐμέτρησαν 1200 συγκεντρικοὺς κύκλους. Κάτωθεν τῆς ρίζης τοῦ κολοσσοῦ τούτου ἦτο τάφος, ἐν ᾧ εὑρέθησαν δύο κρανία νεκρῶν καὶ μία λήκυθος. Ἐκεῖ πέριξ εὑρέθησαν κατόπιν καὶ ἄλλοι τάφοι μετὰ πλείστων κτερισμάτων, ἰδίᾳ λύχων διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων καὶ ἀγγείων ὧν τινα λεπτῶς ἐξεργασμένα. 1) Ταῦτα βεβαίως δὲν ἦσαν ἡλικίας πέντε γενεῶν ἀνθρώπων.

Ὁ ἐκ Μηλεῶν Νικολ. Μάγνης ἐν τῇ περιηγήσει τῆς Θεσσαλίας ἣν ἐδημοσίευσεν τὸ 1860 ἐν Ἀθήναις, λέγει ὅτι ὁ Κάδμος ὁ εἰσαγαγὼν τὴν γνῶσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὰ 24 χωρία τοῦ Γόλου ἦτο Ζαχαρίας τις ἐκ τινος οἰκογενείας ἐν Γόλῳ Παππαϊάννου-λαίων, ὃς σπουδάσας ἐν Ἀθήναις τὴν Ἑλληνικὴν ἦλθεν εἰς Ζαγορὰν ἔνθα ἐγένετο διδάσκαλος. Ἡ φήμη μέχρι Μηλεῶν ὁπόθεν μετέβησαν οἱ αὐτάδελφοι Ζαχαρίας καὶ Ἀνθιμος υἱοὶ τοῦ εὐπατρίδου Παππα-Πανταζῆ καὶ μαθητεύσαντες παρ' αὐτῶν ἐπὶ τινα χρόνον παφέλχον καὶ τὸν γέροντα ἤδη Ζαχαρίαν εἰς Μηλέας ὅπου ἰδρυσαν σχολεῖον Ἑλληνικόν, ἐν ᾧ ἐδίδασκον τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τῆς Παιταγωγίας (= Παιδαγωγίας, εἰδους βιβλίου περιέχοντος Ἀλφαριθμητικὸν αἶμα καὶ Ἀναγνώσματικόν) μέχρι τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Πινδάρου. Πρὸς ταῦτα δὲν συμφωνοῦσιν ἐντελῶς τὰ ὑπὸ Φιλιππίδου καὶ Κωνσταντᾶ (Γεωγρ. 232) εἰρημένα «εἰς ταῖς Μηλιαῖς μόλις εἶναι 30 χρόνια, ἅφ' οὗ ἔμαθαν πῶς εἶναι Ἑλληνικὰ στὸ κόσμον· κάποιος Ἀνθιμος ἐντόπιος παρακινούμενος ἀπὸ μιᾶ φυσικῆς του φιλομάθειας ἐπέειπε καὶ ἐπροσκολλήθηκε κοντὰ εἰς ἕναν ὁποῦ εἶχε σπουδάζῃ στὴν Ἀθήνα· ὕστερα ἐπαραινέθησαν καὶ ἄλλοι » Ἀξίον ἀπορίας εἶναι ὅτι λέγει «κάποιος Ἀνθιμος» ἀδιαφόρως, ἐνῶ ὁ Ἀνθιμος αὐτὸς ἦτο ὁ γέρων, οὗ ὁ Κωνσταντᾶς ἦτο ὑποτακτικὸς, ὁ διδάσκαλος ὁ μυήσας οὐ μόνον αὐτὸν τὰ πρῶτα μυστήρια τῆς παιδείας ἀλλὰ καὶ τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν Γαζήν.

1] Ταῦτα πάντα κακῶς ἀπώλοντο. Μίαν μόνον λυχνίαν περιεσώσαμεν ἡμεῖς καὶ σκοποῦμεν νὰ τὴν δώσωμεν εἰς τὸ Μουσεῖον Μηλεῶν ἕαν κατορθωθῇ νὰ περισυλλεχθῶσιν αἱ πέριξ ἀρχαιοῦτες.

Ὁ γέρων Ζαχαρίας ὁ ἀπὸ Γόλου ἀπέθανεν ἐν Μηλέαις καὶ ἐτάφη ἐν τῷ θαπτηρίῳ τῆς Μηλευτικῆς Σχολῆς ἄγνωστον κατὰ ποῖον ἔτος. Εἰς τὴν πλάκα τῆς προθέσεως τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου, εἰς τὸν περίβολον τῆς ὁποίας εἶναι ἡ σχολὴ καὶ τὸ ἐν λόγῳ θαπτήριον, πρῶτον εἶναι γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Ζαχαρίου τούτου ἐπομένων τῶν ὀνομάτων Ζαχαρίου καὶ Ἀνθίμου. Ἐν τινὶ ἐπιστολῇ στελλομένῃ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐκ Μακρυνίτζης πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἀνθιμον, Ζαχαρίας ὁ ἀπὸ Γόλου καλεῖται «ἅγιος διδάσκαλος». Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή. ἐν ἣ δυστυχῶς δὲν σημειοῦται τὸ ἔτος.

«† Τὴν πανοσιολογίωτίτα σου παπᾶ κύρ Ἀνθιμε ἀσπάζομαι κατὰ πολλά, ὁμοίως τὸν ἅγιον διδάσκαλον προσκυνῶ, καὶ τὸν παπᾶ κύρ Ζαχαρία ἀκριβοχαρετῶ, θέλει ἡξεύρη ὅτι τὸ γράμμα ὅπου με ἔστειλεις, τὸ ἔλαβα, μίαν ταχυνὴν, μὲ τὸ ἔστειλεν ὁ κύρ Θανάσις τοῦ Ζήσι ἀπὸ τὴν πορταρίαν μὲ ἓνα παιδί, ἤμουν ἄρωςτος ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, λιπῶν λαμβάνοντας τὸ γράμμα ἔλαβα μεγάλην χαράν, καὶ εὐθὺς ἔκανα ἄρχῃ καὶ μάζωνα τὰ ροῦχα μου, μὲ γνώμην νὰ μὴν τὸ ἡμολόγισον τινὸς πῶς ἔχω νὰ φύγω· ὅμως ἡ ἁμαρτία μου τὸ ἐμπόδισαν καὶ τοῦτο, διότι τὸ ἐπέιραν εἰδῆσιν ἡ γιτόνι, καὶ δίδουν χαμπέρι τοῦ ἁγίου ἐπειτρόπου τοῦ καϊμπαλή, καὶ ἔτζη μὲ χίλιας μηχαναῖς μὲ ὑπόσχεσις νὰ μιδόσι αὐτὸς μυστικὰ 25 γρ. καὶ τοκινὸν 40, καὶ ἔτζη ἔκανα ἀπώφασιν νὰ μὴνω αὐτὸν τὸν χρόνον πλὴν ἀκόμι γράμμα δὲν μὲ ἔδωσαν ὡς καθὼς ὑποσχαίθησαν καὶ προσμένω ἀκόμη καμπόσαις ἡμέραις ναῖδῶ τὴν γνώμην τοὺς ἀληθέβουν· ὡς τόσων ἡ πανοσιότισου δός του τὴν ἀπόκρησιν, πῶς πῶς ἔμνηνα διαμίν με προσμαίνουν, ὡς τόσων μὲ λυπημέναν καρδίαν, κάθωμαι ἐδῶ εἰς τὴν μακρηνίτζα, καὶ ἡ εὐχῇ σας νὰ μεβωθηθήση—καὶ πάλαι σᾶς γράφω ὑγεαίνεται—σεπτεμβρίου 14

Εἰς τοὺς ὀρισμούς σας

Ἀνθιμος ἱερμόναχος

Τὸ γράμμα τοῦ ὠρολογὰ τὸ ἔλαβα ὁμοίως καὶ τὸ ἰδικόν μου».

Περὶ Ζαχαρίου τοῦ ἀπὸ Γόλου μαρθάνομεν τὰς ὀλίγας ταύτας εἰδήσεις ἀπὸ τε τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου καὶ τοῦ Μάγνητος. Αὐτόγραφον μνημεῖον αὐτοῦ οὐδὲν ἐσώθη ἢ τοῦλάχιστον ἡμεῖς δὲν εἶδομεν εἰσέτι.

Τοῦ ἐτέρου Ζαχαρίου τοῦ ἐκ Μηλεῶν εἶδομεν ὀλίγας λέξεις γεγραμμένας ἰδίᾳ χειρὶ ἐν τινι βιβλίῳ τῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθμ. 35 τοῦ καταλόγου «κτῆμα καὶ τόδε Ζαχαρίου τοῦ Μηλιώτου». Ἀναφέρεται προσέτι περὶ αὐτοῦ ὅτι δεξιῶς ἐχρῆτο τῷ καλᾷ καὶ ἐποίει στίχους. Χάριν περιεργείας καταχωρίζομεν ὧδε οὓς ἡμεῖς μετὰ δυσκολίας ἀνέγνωμεν στίχους τοῦ μακαρίου ἀνδρός.

αψε δο χρόνω 1779(;)
 Καὶ σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ
 Ἦ βρύσις αὕτη ἐκτίσθη
 Ἐν σιτοδείᾳ μεγίστη
 Τὸ στᾶρι τὸ λουτζέκι γρόσα τρία
 Καὶ μισὸ ἀκόμη, ὦ πεῖν' ἀγρία
 Καὶ χειμῶν βαρὺς πλημύρα τε ὑδάτων
 Καὶ ψύχρα πολλή καὶ ψόφος τῶν προβάτων
 Ἦ ἀκρις κατέφαγε συκαῖς σκαμναῖς καὶ κήπους
 Τοὺς ἀνθρώπους ἔκαμε πάντας περιλύπους
 Χασὰν πασᾶς φθορεὺς τῶν Ἀλβανίτων
 . . . ἔσαεὶ ἔπαινος τῶν Μωραΐτων
 Ζαχαρίας ξοδευτῆς ἱερομόναχος
 Νικολὸς τοῦ Γώργου ὁ κτίστης

Οἱ στίχοι οὗτοι ἦσαν κεχαραγμένοι ἐπὶ λιθίνης πλακὸς ἣτις ἀργῆθεν μὲν ἦτο ἄνωθεν βρύσεως, κειμένης ὑπὸ στοᾶν τινα καλύπτουσαν αὐτήν καὶ δύο παρακειμένους κλιβάνους, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἦτο προσηρτημένον ἐπίμηκες οἰκοδόμημα χρησιμεῦον ὡς ζυμωτήριον. Ἡ στοὰ μετὰ τοῦ ζυμωτηρίου ἀπήρτιζον τὸ σχῆμα Γ. Τῆς βρύσεως ταύτης εὗρομεν ἡμεῖς κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἀνερχόμενοι πρὸς τὴν νέαν βρύσιν τὴν ἄνωθεν τοῦ σχολείου τὰ πῆλινα σωληνάρια ἃ ἐξέχωσαν τὰ ὑέτεια ὕδατα. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς προσόψεως τοῦ ζυμωτηρίου ἄνωθεν παραθύρου τινὸς ἦτο ἐντετελιχισμένη μέχρις ἐσχάτων ἡ ἐπιγραφή. Ἡ στοὰ συνείχετο μὲ τὸ οἰκοδόμημα τὸ ὀνομαζόμενον νῦν κελλίον καὶ χρησιμεῦον ὡς οἶκημα συνήθως τῶν ξένων διδασκάλων καὶ ὁ ἄλλοτε ἦτο σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδαξαν οἱ δύο Ζαχαραῖαι καὶ ὁ Ἀνθιμος καὶ ὠνομάζετο τὰ Παλαιὰ ἀντιθέτως πρὸς τὴν νέαν οἰκοδομήν τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ Κωνσταντᾶ. Τοῦ Ζαχαρίου ἔχομεν καὶ ἄλλους

στίχους οὕς ὡς καθυπτομένους μιᾶς τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν δὲν δημοσιεύομεν.

Ὁ δὲ Ἀνθίμος ἀπέθανε τῷ 1811 ἔτει πλήρης ἡμερῶν καὶ ἐν ὑπολήψει ἁγιότητος. Εἰς τοῦτον ὁ Γαζῆς ἀφιερῶντι τὴν μετάφρασιν τῆς Χημικῆς τοῦ Φορκουᾶ. Κατωτέρω καταχωρίζομεν ἴσον τῆς διαθήκης του, ὃ ἔσωσεν ἡμῖν ὁ κ. Κωνσ. Ἰωαννίδης. Δι' αὐτῆς καθιστάνει κληρονόμον καὶ διάδοχον τὸν Κωνσταντῶν καὶ ἐπίτροπον τῆς σχολῆς καὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς τὸν Ἰωάννην Δῆμου. Γραπτὸν μνημεῖον ἄξιον περιεργείας γεγραμμένον ἰδίᾳ χειρὶ εἰς τὸ ἐξώφυλλον Εὐαγγελίου τινος ἔσωσεν ἡμῖν ὁ Νικολ. Μάγνης.

Η

Η Η Η

Η

ΑΨΠΗ. Σεπτεμβρίου 15.

Τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον, ὑπάρχει τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου, ἡ ὁποία αὕτη ἐκκλησία ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸ ἀψοα. ἔτος. Ὁμοίως καὶ τὰ κελλεῖα δι' ἐξόδων τῶν δύο ἱερομονάχων αὐταδέλφων Ἐξαχαρίου καὶ Ἀνθίμου, υἱῶν τοῦ Παπα-Πανταζῆ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας Μηλιαῖς ὄντων καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ γέροντος αὐτῶν Ζαχαρία τοῦ ἀπὸ Γόλου ὄντος.

Ὁ τόπος ὃν ὠρίζεν αὕτη ἡ ἐκκλησία εἶναι ἕως ἔξω ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ ἕως εἰς τὸ αὐλάκι κάτω καὶ ἕως τρεῖς ὀργυῖαις ὀπίσω ἀπὸ τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ ἕως εἰς τὴν ἀστρέχαν ἀπὸ τὰ κελλεῖα· τὰ δὲ κελλεῖα εἶνε ἐκτισμένα μέσα εἰς τὸν τόπον τῆς μαλαμίτζας, ἡ ὁποία ἔχει δι' αὐτὸν γρόσια τρία (!) παρμένα, καὶ τρία ὀνόματα γραμμένα εἰς τὴν πρόθεσιν † Ἀρχόντως, Νικολάου καὶ Παναγιώτου.

Ὅπισω ἀπὸ τὸ βῆμα εἰς τὴν κερασίαν ὁ τόπος ἦτον τοῦ παπα Ἀργύρη, καὶ τὸν ἔκαμεν ἀλλαξίαν μετὰ τὸν παπα-Ζαχαρίαν, μετὰ ἄλλον τόπον, ὁποῦ ἔχει τὸ σπῆτι μέσα ὁ παπα Ἀργύρης.

Ἀπὸ τὴν κερασίαν, ἕως τὴν ἄλλην κερασίαν, τὸ ἀμπέλι τὸ ἀφιέρωσεν ὁ παπα Γαλακτίων τοῦ Εὐαγγελينوῦ Βύσου, καὶ ἔγραψεν ὀνόματα δύο Γαλακτίωνος ἱερομονάχου καὶ Κωνσταντῆ ἱερέως.

Ἀπὸ δὲ τὴν κερασίαν ἕως εἰς τὸ ρεῦμα τὸ ἀμπέλι καὶ τὰς συκαμηναίας τὸ ἔχει ἀγορασμένον διὰ γρόσια 45 ὁ παπα Ζαχαρίας, ἀπὸ τὸν Νικολὸν Βύσσια, καὶ εἶναι ἀφιερωμένον καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἰδίαν

ἐκκλησίαν, καὶ ἕως αὐτοῦ εἶναι τῶρα ἡ περιοχὴ τῆς ἐκκλησίας· καὶ μηδεὶς ἀποτολήσῃ νὰ τὸν ἀποξενώσῃ, ὡς ἀφιερωμένον ὄντα καὶ ἱερὸν τόπον.

Ἔχει δὲ καὶ ἔξω περιβόλια ἀφιερωμένα ταῦτα.

Εἰς τοῦ Λογκᾶ ἐλαῖς, πέρα ἀπὸ τὸ ρεῦμα, τῆς Ἑλένης Σκαρλάτου, δι' αὐταῖς ἔχει ὀνόματα δύο εἰς τὴν πρόθεσιν, Ἑλένης καὶ Ἀποστόλη.

Εἰς τὰ παλιάχωρα ἐλαῖς τοῦ Ἰωάννου Νικολοῦ†Βασίλη Ἰωάννου.

Ὀλίγον παρακάτω, ἐλαῖς τῆς Ἑλένης τοῦ Γεωργίου Γαρόφλου † Ἑλένης.

Εἰς τὴν Στενάδα ἐλαῖς τοῦ Γεωργίου Νικολοῦ†Γεωργίου Μαρίας.

Εἰς τοῦ κακράκη, ἐλαῖς τοῦ διακόνου Γρηγορίου † Εὐσταθίου καὶ Γρηγορίου.»

Οὐδὲν τῶν ἀφιερωμάτων τούτων, ἐπιφέρει ὁ Μάγνης, ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σχολῆς. Μιαροὶ φάρυγγες κατεβρόχθισαν ταῦτα καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων.

Πιστεύομεν ὅτι ἐπισταμένη ἔρευνα τῶν παλαιῶν ἐγγράφων, ὧν οὐκ ὀλίγα χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος σώζονται ἐν Μηλέαις καὶ ἐν Ζαγορᾷ, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ ἡμῖν καὶ ἄλλα αὐτόγραφα αὐτῶν τε τῶν δύο καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν Ζαχαρίου. Περὶ τοῦ Ἀνθίμου ἀναφέρεται ὅτι ὅτε τὸ πρῶτον ἐπανεκάμφεν ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἀποδημίας ὁ Κωνσταντᾶς κατὰ τὸν πλοῦν καὶ τὴν πορείαν ἔπαθε φθειρίασιν πληρωθεῖσων φθειρῶν τῶν πολυτίμων αὐτοῦ μιλωτῶν. Διαποροῦντος δὲ αὐτοῦ περὶ τοῦ πρακτέου.—Δὲν ξέρεις εἶπεν ὁ Ἀνθιμος, τί ἔκαμνεν ἡ μάνα σου ὅτε ἦσο μικρὸς καὶ ἐψύριαζες ; —Ἐξεμάτιζε τὰ φορέματα, εἶπεν ὁ Κωνσταντᾶς—Αἶ! αὐτὸ νὰ κάμῃς καὶ σὺ, ἐπεῖπεν ὁ Ἀνθιμος καὶ κατέπεισεν οὕτω τὸν Κωνσταντᾶν καὶ ἐξεμάτισε τὴν πολυτίμον μιλωτὴν ἣτις ὡς ἐκ τούτου ἀπέβη αὐτῷ ἄχρηστος. Ἀναφέρεται προσέτι ὅτι ἦτο εἰρων καὶ θέλων νὰ σκώψῃ χάριν ἀστειότητος τὸν Κωνσταντᾶν νεωστὶ ἐξ Εὐρώπης ἀφικόμενον διὰ τὴν ἐκ τῆς συνοικίας Γυφτακαίικα καταγωγὴν του, ἐκάλεσεν εἰς ἑστίαν τοὺς προύχοντας τῶν Μηλεῶν ἐν οἷς ἐπλεόναζον οἱ Γυφτακιῶτες κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου τοῦ Νέου (9 Μαΐου) καὶ ἔψαλεν αὐτοσχέδιον τροπᾶριον εἰς ἤχον δεύτερον:

«Δεῦτε Γυφτακεῖς καὶ ὅλ' οἱ Χαῖρλᾶδες ἀσπάσασθε τὸν Γύφτον τὸν Κωνσταντᾶν Γρηγόριον»

Τούτου εἶναι καὶ τὰ δύο τροπάρια γεγραμμένα ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 57 βιβλίου τῆς βιβλιοθήκης, ἅτινα ἐψάλλοντο καὶ ψάλλονται πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου τῶν Μηλεῶν καὶ προστάτου τῆς σχολῆς Ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ Νέου.

«Μηλεῶν τὸ καύχημα σὲ ὕμνῳ, σχολῆς τὸν προστάτην, διδασκάλων τε μαθητῶν, αὐτοχθόνων ξένων καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει σοὶ προστρεχόντων, μάρτυς σοφὲ Νικόλαε».

Ἔτερον

«Δεῦτε μετὰ πόθου τε καὶ χαρᾶς ἐν ᾧδαῖς ᾠμάτων, εὐφημήσωμεν οἱ πιστοί, τὸν ἐκ τῆς Ἑώας αὐγάσαντα ἄστέρα, Βουνένας ἐν τῷ ὄρει Νέον Νικόλαον».

Κατὰ τὸν Μάγνητα τὸ Σχολεῖον Μηλεῶν ιδρύθη τῷ 1745. Ἐπανακάμψαντες ἐκ Ζαγοράς οἱ αὐτάδελφοι Ζαχαρίας καὶ Ἀνθίμος μετὰ τῶν διδασκάλων αὐτῶν Ζαχαρία καὶ Ἀνθίμου κατόκησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν ἔνθα ἐδίδασκον τοὺς προσφοιτοῦντας χρώμενοι πάντως τῇ ψυχαγωγικῇ μεθόδῳ περὶ ἧς ὁ Βηλαράς ἀπεφαίνεται ὅτι ἦν ἡ αἰτία τῆς διαφθορᾶς τοῦ γλωσσολογικοῦ τῶν Ἑλλήνων αἰσθήματος, οὗ ἕνεκεν ἀπέβαινε δυσχερὴς ἡ χρῆσις τοῦ δημώδους γλωσσικοῦ ἰδιώματος εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Παρ' αὐτοῖς ἐπαιδεύθη προβεβηκώς ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ ὁ κτήτωρ (αὕτη ἡ λέξις εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τῆς ἐν τῇ προσόψει πλακῶς) τῆς Ἀγίας Μαρίνης Γαβριήλ ὁ ἱεροδιάσκαλος 1) ὅστις ἱδρυσεν τότε ἐν Ἀγίᾳ Μαρίνῃ βιβλιοθήκην ἐκ συγγραμμάτων ἰδίᾳ πατερικῶν, ἣν ἐπυρπόλησε γραῦς τις φρενοπαθὴς διαιτωμένη τότε ὡς νεωκόρος ἐνταῦθα καὶ καλουμένη Μαλάμω Ἀκολούθως ἔκτισαν τὰ νῦν κελλεῖα τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐν οἷς καὶ ἐδίδασκον, μετέπειτα δὲ ἀνεκαίνισαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ ἄνω αὐτογράφῳ τοῦ Ἀνθίμου. Τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῆς περιοχῆς καὶ τῶν κελλεῶν, ἃ ἐχρησίμευσεν ὡς σχολεῖον, ἐνέγραψαν ἕκτοτε εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὡς σταυροπήγιον, ἵνα μὴ μετὰ τὸν θάνατόν των κληρονομῇ ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Δημήτριος.

1) Μετὰ τοῦτον τὸν τίτλον εὑρομεν τὸ ὄνομά του γεγραμμένον.

«Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας (Μηλεῶν) αὐτῆς, λέγει ὁ Κωνσταντᾶς (σελ. 229), ἔχουν τόπο ἄρκετὸ ἐργάσιμο, πεδιάδα καὶ πλαγιανὰ, ἐλαιῶνας πολλοὺς καὶ συκαμεῶνας, καὶ ἄλλον τόπο σπάρσιμο, ἔχουν ἀκόμι καὶ ἀγεώργητο ἄρκετὸ διὰ ζῶα, εἶναι μ' ὅλον τοῦτο καταχρεωμένοι, καὶ κοινῶς ὅλος ὁ δῆμος, καὶ ξεχωριστὰ καθ' ἕνας, ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν κακὴν διοίκησιν καὶ διχόνοια καὶ ἀναξιοτήτα τῶν προεστῶν, τὸ ἄλλο ἀπὸ τῆς δικῆς του ξεχωριστὰ ὁ καθ' ἕνας· φθόνος, καταδρομαῖς, ἀπείθειαι, ψεῦδος, ἐμπέγματα, εἶναι τὰ ἐπικρατοῦντα προτερήματά τους». Καὶ οὕτω διὰ μακρῶν ζωγραφῶν τὰ ἐλαττώματα τῶν συμπατριωτῶν του ἐπιλέγει (σελ. 231) «Ὡς τόσο παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἴδια φιλαλήθεια, δὲν ἤμπορῶ νὰ ἀποσιωπήσω κάποια προτερήματα ὅπου ἔχουν· εἶναι φιλομαθέστεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Μάγνητας, καὶ ἴσως αὕτη ἡ φιλομάθειά τους θὰ τοὺς φωτίσῃ καμμιὰ φορὰ εἰς τὰ ἀληθινὰ τους συμφέροντα· εὐρίσκει τινὰς περισσότερους Μηλιώτας λογιωτάτους παρὰ Μακριντζιώτας . . . παρὰ Ζαγοριανοὺς ὅπου πρὸ πολλοῦ ἔχουν σχολεῖο Ἑλληνικό.» Καὶ κατωτέρω «ὅλα ὅμως τὰ προτερήματά τους εἶναι ἄργά, νεκρά, λείπωντας ἐκεῖνα ὅπου ἐμψυχώνουν τὰ τοιαῦτα δῶρα τῆς φύσεως. . .» Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος φαίνεται ὡς νὰ ἐγράφη διὰ τοὺς σημερινοὺς Μηλιώτας καὶ ὄχι διὰ τοὺς πρὸ 100 ἐτῶν προγόνους των. Ἡ αὐξάνουσα παιδεία εἰς τὴν εἶχε τὰς ἐλπίδας ὁ Κωνσταντᾶς, ἡ ἐπὶ τόσα ἔτη παρ' αὐτοῖς διδασκαλία τοῦ ἰδίου, ὁ χρόνος καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ἐπελθούσα ἐλευθερία δὲν ἴσχυσαν νὰ μεταβάλωσιν ἐπὶ τὰ βελτίω τὸ ἡθικὸν τῶν Μηλιωτῶν. Ἐν Μηλείαις τὰ ὑψηλότερα ζητήματα τῆς Μεταφυσικῆς εἶναι λελυμένα κατὰ τὸν τρόπον παράδοξον καὶ πρωτοφανῆ· Θεός, κόσμος, ψυχὴ, ἀθανασία ψυχῆς, πέραν τοῦ τάφου ζωὴ, θεωροῦνται σχεδὸν μῦθοι. Οὐκ ὀλίγοι Μηλεῶται θεωροῦσιν ἀνάξιον ἐαυτῶν τὸ φοιτᾶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ἀσπάζεσθαι τὰς ἁγίας εἰκόνας, τὸ λαμβάνειν ἀντίδωρον παρὰ τοῦ ἱερέως, τὸ μεταλαμβάνειν τῶν ἀχράντων μυστηρίων κλπ. Ὑπάρχουσι λόγοι (;) ἐν Μηλείαις καυχώμενοι ὅτι ἢ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἢ οὐδέποτε εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν !

Αἱ Μηλείαι εἶνε κωμόπολις κατ' ἐξοχὴν γεωργικῇ. Καλλιιεργεῖται ἡ ἐλαία. ἡ συκομαρέα, ἡ ἄμπελος, ἐξ ἧς παράγεται οἶνος μέλας ἀκὶ ὀλίγος μοσχᾶτος 1) ἡ συκῇ, ἡ ἀχράς, ἡ κέρασσος, ἡ μηλέα, ἡ κοκκυμηλέα, ἡ Περσικὴ μηλέα, ἡ δαμασκηνέα, καὶ ὀλίγα ἐσπεριδο-

ειδῆ. Παράγονται ὄσπρια καὶ λαχανικὰ διάφορα, εὐδοκιμεῖ ἡ ση-
ρουργία καὶ ἡ μελισσοκομία. Φύεται ἡ πλάτανος, ἡ λεύκη, ἡ δρύς,
ἡ φηγός, ἡ κασθαναία ἀγρία καὶ ἡμερος, ἡ ὀξύη, ἡ πρίνος, ἡ πετε-
λέα, ἡ γραβανέα, τὸ σκληθρον, ἡ καρυὰ. Ἐχει ἐρεικιάς ἐξ ἐρεικῶν
κομάρων, ἀρκεύθων, λαδαινῶν, φυλλικίων κλπ. Ἐν τῇ περιφερίᾳ Μη-
λεῶν ἐν θέσει Φτελιὰ εἶναι καὶ μία μόνη πίτυς. Αἱ Μηλέαι παρά-
γουσι κατὰ μέσον ὄρον ἐνιαυσίως 7,000—8,000 ὀκ. κουκούλια τι-
μώμενα πρὸς 3½ δρ. κατ' ὁκᾶν 25,000 δρ. περίπου. 20—25,000
ὀκ. σῦκα πρὸς 20 λ. κατ' ὁκᾶν, 5,000 δρ. 15—20,000 ὀκ. πατά-
τες πρὸς 20 λ. δρ. 3,000· 100,000 ὀκ. βρωσίμους ἐλαίας πρὸς 30
—60 λ. δρ. 30,000· 125, 000 ὀκ. ἔλαιον πρὸς 1,20 δρ. κατ' ὁκᾶν
δρ. 150,000. 2) 400,000 σταφυλὰς πρὸς 15 λεπ. κατ' ὁκᾶν δρ.
60,000. Παράγουσι προσέτι γεννήματα ἀξίας δρ. 25,000 ὀπωρικὰ
διάφορα (μῆλα, κεράσια, κάστανα κλπ.) δρ. 5,000, εἰσόδημα ἐκ με-
λισσιῶν περίπου 2,000 δρ. ἐξ ἀδήλων πόρων εἰσέρχονται εἰς Μη-
λέας περίπου δρ. 50,000. Ἦτοι τὸ ὅλον ποσὸν τῶν εἰσοδημάτων
τῶν Μηλεῶν ἀνέρχεται περίπου εἰς 355,000 δρ. κατ' ἔτος ἀναλο-
γούσας 170 περίπου δρ. δι' ἕκαστον ἄτομον ἥτοι δι' ἑκάστην οἰκο-
γένειαν ἐκ 5 ἀτόμων συγχειμένην 850 δρ. Ἐς ἀναλογισθῇ ἕκαστος
οἰκογενειάρχης ποῖος βαθμὸς οἰκονομίας χρειάζεται ἵνα συντηρῇ τὴν
οἰκογένειάν του μὲ τὸ γλίσχρον τοῦτο ποσόν. Ὀλίγιστοι ἐν σχέσει
πρὸς τὰ ἄλλα χωρία τοῦ Πηλίου ἀποδημοῦσιν εἰς τὴν ξένην καὶ ὀ-
λίγιστοι ἐν τε τῇ ξένῃ καὶ τῇ γεννετείρᾳ ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν ἐμ-
πορίαν, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τοῦ τόπου τὰ προϊόντα δὲν εὐρέθη εἰς Μη-
λεώτης νὰ τὰ ἐμπορεύηται καὶ τὰ ἐμπορεύονται ξένοι. Τούτου ἔνε-
κεν ἴσως ὑπάρχει καὶ σπάνις μεγάλων περιουσιῶν. Πλούσιοι ἐν Μη-

1) Ἐὰν ἡ καλλιέργια τοῦ ἀνθοσμίου τούτου ἐπιμελέστερον ἐπεδιώκετο θὰ
προσεκόμισε ἄδρὸν κέρδος· διότι νομίζομεν ὅτι ἴσως οὐδαμῶς ἀλλαχού ὁ οἶνος
οὗτος ἔχει τοιαύτην γεῦσιν καὶ εὐωδίαν. Γευόμενος ἀπατάται τις ἂν εἶναι
οἶνος ἢ ἄλλο τι ποτὸν καινοφανές.

2) Ἡ δεκάτη τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν ἐλαίων τῆς ἐνεστώσης εἰσοδείας οὔσης
ἐκ τῶν καλλίστων ἐπωλήθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς δρ. 34,
535. τοῦ ἐλαίου τιμωμένου κατὰ τὸ παρὸν ἐνταῦθα δρ. 105.

λέαις εἶναι ὀλίγιστοι, ὁ δὲ πλοῦτος αὐτῶν εἶναι κτηματικὸς ὀλιγίστων ὄντων κεφαλαιούχων καὶ μάλιστα οὐχὶ τοιούτων οἱοὶ οἱ ἐν Τζαγκαράδα, Πορταρία, Κισσῶ κλπ. συνάδελφοί των, ἔνθα εὕρισκει τις πολλοὺς καὶ ἑκατομμυριούχους. Τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντᾶ ὅτι εἶνε οἱ φιλομαθέστεροὶ καὶ λογιώτεροι τῶν Μαγνήτων ἀληθεύει καὶ νῦν ἱατροί, δικηγόροι καὶ πρὸ πάντων διδάσκαλοι εἶναι πλεῖστοι ἐκ Μηλεῶν. Τὸ ἐπὶ 150 ἔτη λειτουργοῦν σχολεῖον τῶν Μηλεῶν τόσον ἐπέδρασεν ὥστε 95 τοῖς 100 ἐκ τῶν ἐν Μηλείαις ἀνδρῶν εἶναι οἱ γινώσκοντες γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Τοῦτο δὲ εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ καθόσον ἐκ τῶν κατὰ τὸν Γαλλο—Γερμανικὸν πόλεμον αἰχμαλωτισθέντων Γάλλων ἐλέχθη ὅτι τὰ τρία τέταρτα ἡγνῶσιν τέλεον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ἐν Μηλείαις εἶναι πλεῖστοι γέροντες ὀρθογραφοῦντες καὶ πολλὰ ἔγγραφα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος χρονολογούμενα εἶναι ὀρθογραφημένα. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς παλαιοῖς ἐγγράφοις ἀνευρίσκεται εἰς γραφικὸς χαρακτήρ κομψὸς καὶ εὐανάγνωστος ὥσπερ πάντα ἐγράφησαν ὑπὸ μιᾶς χειρός. Εἶναι εὐλαβὴς ἀπομίμησις ἀγαπητοῦ διδασκάλου, τοῦ Κωνσταντᾶ, ὑπὸ τῶν μαθητῶν του. Ὁ ὁσημέραι ἐκλείπων οὗτος γραφικὸς χαρακτήρ ἀνευρίσκεται οὐ μόνον ἐν τοῖς παλαιοῖς ἐγγράφοις τῶν Μηλεῶν ἀλλὰ καὶ ἄλλων χωρίων οἷον τῆς Ἀργαλαστῆς καὶ τῆς Πορταρίας, ἔνθα ζῶσι γέροντες ἤδη πολλοὶ μαθητεύσαντες παρὰ τῷ Κωνσταντᾶ. Δυστυχῶς καίτοι πλυνθῶρα λογίων ἐν Μηλείαις, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἡδυνήθη νὰ ἐξαρθῇ εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῆς κοινωνίας καὶ νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐπίζηλον ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ. Μετὰ τὸν Γαζήν, Κωνσταντᾶν, καὶ Φιλιππίδην, οἵτινες ἀληθῶς ἔτυχον τελείας Εὐρωπαϊκῆς μορφώσεως, οὐδένα ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσιν αἱ Μηλείαι. οὔτε καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου ὡς ἡ Ζαγορά καὶ Πορταρία, οὐδὲ εἰς ἄλλο στάδιον εὐδοκίμοῦντα νῦν. Αἷτιον τούτου δὲν εἶναι βεβαίως ἡ ἑλειψὶς ἀγχινοίας, ἧς ἄμετρον ποσὸν καταναλίσκεται εἰς τὴν ἱλαδὸν πανημέριον καὶ παννύχιον πολλάκις ἐν τοῖς καφενείοις χαρτοπαιξίαν, τὰς ἀλλήλοισι ἀντεγκλήτει, τὰ ἀμυστὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κεράσματα, ἅτινα ἐκλαμβάνονται ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης ἐλευθεριότητος ! καὶ τὰς ἄλλας κακίας, ἃς ἐπιτυχῶς ἐζωγράφησεν ὁ Κωνσταντᾶς, ἀλλὰ ἡ ἑλλειψὶς δαπάνης, ἧς ἀπαραιτήτως δεῖται ἡ παιδεία. Καθόσον, ὡς εἴπομεν, οὐδεὶς τῶν Μηλεωτῶν ἔχει πλοῦτον ἐπαρκῆ ὅπως ἀναβῇ

μέχρι τῆς κορυφῆς τὴν κλίμακα τῆς κοινωνικῆς προόδου, ὅπερ δι' ὧν χρηματικῶν μέσων διαθέτει καὶ ὁ καλύτερος νοικοκυῖρις τῶν Μηλεῶν, εἶναι δύσκολον.

Μηλέαι, Μηλιαί, Μηλιαῖς, Μηλαῖς, Μηλιές εἶναι αἱ διάφοροι γραφαὶ τῶν λογίων. Ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ καλοῦνται Μλιές. Ὁ Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Φιλιππίδης χρώμενοι τῇ δημῳδῇ διαλέκτῳ ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν ἔγραφον Μηλιαῖς ἢ Μηλαῖς, ὡς ἔγραφον πορτοκαλαῖς, σπηλαῖς κλπ. Ὁ Γαζῆς ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ τοῦ Μελετίου ἦν ἐξέδωκε γράφει Μηλιαῖς, ἐν δὲ τῷ λεξικῷ ὑπογράφεται «Ἀνθιμος Γαζῆς ἀπὸ Μηλεῶν τοῦ Πηλίου ὄρους.» Ὁ Μάγνης λέγει ὅτι ὠνομάσθησαν Μηλέαι διότι ἐφύοντο αὐτόθι μηλέαι αὐτοφυεῖς ! Τὸ ὑπὸ Κωνσταντᾶ λογοπαικτοῦντος λεγόμενον ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιτοπίου παραδόσεως διελάβομεν ἤδη. Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου στοιχῶν ἴσως τῇ ἁμαρτύρῳ γνώμῃ καθ' ἣν αἱ ἐν Εὐβοίᾳ Μηλέαι (ἐξ ὧν κατὰ τὴν παράδοσιν αἱ ἡμέτεραι) ἢ Μηλιαί, ἐκλήθησαν οὕτω ἅτε τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀποικησάντων ἐκεῖσε ἐκ τῶν Μηλιῶν (=Μαλιῶν ἐξ ὧν ὁ κόλπος) τῆς Φθιώτιδος γράφει Μηλιαί, Μηλιῶν καὶ ἐθνικὸν Μηλιεύς. Νομίζομεν ὅτι οἱ μὲν χρώμετοι τῇ δημῳδῇ διαλέκτῳ ὀφείλουσι νὰ γράφουσι Μηλιές ἢ Μλιές (ὅπως καὶ τὸ ὁμώνυμον δένδρον) οἱ δὲ χρώμενοι τῇ καλουμένῃ καθαρευούσῃ ὀφείλουσι νὰ γράφωσι Μηλέαι· πᾶσα ἄλλη γνώμη εἶναι ἀσύστατος. Ἡ σφραγὶς τοῦ δήμου φέρει τὰ γράμματα «δῆμος Μηλεῶν» ἢ δὲ τοῦ Εἰρηνοδικείου «Εἰρηνοδικεῖον Μηλιῶν» καὶ τοῦτο ἐνῷ δὲν εἰσῆλθῃ εἰσέτι ἡ δημῳδῆς διάλεκτος ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις.

γ'. Λόγοι καὶ Ἐπιθυμιαί.

Οἴμοι, κύριε, ὁ μάρτυς μου. Τὶ ἐκάωσας τοῦ παραδοῦναι παιδαρίοις ἀναισχύνοις, καθηγητῇ τε εὐθεσετάτῳ τὴν μουσικὴν ταύτην σάλπιγχα ! Οἶα (οἶας :) ἀηδόνες (ἀηδόνας :) λιγυρὰν φωνὴν πρῶτον ἀνέφερόν σοι καὶ οἶον τῆς εὐθείας ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ κατακρατεῖ ! Ἄνες. κύριε, ἄνες, μακροθύμησον, αἱ ἡμέτεραι ἁμαρτίαι καὶ ἡ δυστυχὴς εἰμαρμένη τῶν παύρων φοιτητῶν τῶν πρώτων ἐξείλκυσε δὲ [ν] δίκαιον θυμὸν σου ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ λαμπρὰ ἔργα τῶν τῆς σχολῆς ταύτης κτιτόρων. Ἄρα ἐλεύσομαι πάλιν τοῦ θητεῦσαι παρὰ τῷ ἡγα-

πημένω μοι. Ναί, κύριε, σύ δός μοι ταύτην τὴν χάριν. Ἐλέος (ς;) ποίησον ἐμοὶ τῷ δούλῳ καὶ υἱῷ τῆς παιδίσκης σου. Ἀλλὰ (ὠβελισμένον) ἵνα τί ἐγκαυχῶνται οἱ δίκαιοι ἐν κυρίῳ, εἰ μὴ διότι ἔσσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν ὑπανισταμένων ἀναγκῶν καὶ θλίψεων χάρις τῷ εἰρήνην δόντι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

8. 9126367. 1256183609. 123.

Γράφον χεῖρ καλῶν σὺ δὲ γνώμη ὑπαγόρευσον μέγιστον (!) τὸν Θεὸν ὁψόμεθα τῷ φωτὶ τῆς ἡμῶν ἀπολυτρώσεως. — καὶ σὺ ! ὁ τούτων ἡγητὴς μὴ ἔπαιρε σαυτὸν τὸ ἄτυχές (ὅτι κάτοχος;) τῆς μουσικῆς (τῆς μουσικῆς) ταύτης καθέδρας γέγονας· ἀνάξιον γὰρ εἶναι (εἰ καὶ) τοῦ κύψας (κῦψαι;) τοῖς προπυλαίοις αὐτῆς προσκυνῆσαι. Ἔτερος ὅμιλος, ἐτέρα φυλὴ ταύτην θαίξει (καθέξει;). ψυχὴ τί (:) περὶ λυπος ἐγένου. μικρὸν ὑπόμεινον καὶ ὄψει τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὅσον εἰς τοὺς ταύτης τῆς. ἐξικνεῖται. Τὶ λέγω οὐ τοῦτο μόνον λυπηρόν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκέστορες, τὰ καθάρματα, τὰ κύβαλα καὶ πίτυρα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας παραβάλλουσιν ἑαυτοὺς ἡμῖν τοῖς. οὐκέτι στέγω λοιπόν, καλέσω μου τοὺς φίλους καὶ ὑμνήσω σε.

ᾠδὴ μουσικὴ φόρμιγξ ὑμνήσω σε ἐπ' ἐκκλησίας πολλῶν εἰδημόνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης. Ὁ αὐτὸς γέγραphen ἐν Ὀλυμπιάδι. ξ. β. ρσ. τ. κατὰ μῆνα Μάρτιον.

Γ.;) Κ.

Μετάμελος ἦκω σοι. προτέρων, ὧ ἡγαθέ, εἰς ἄλλα γὰρ τὰ πρότερα ἀπέβλεπον, πλὴν τοῖς προτέροις ἐπίμετρον τοῦτο σοι ἐπιλόγιον λέγω σοὶ τε καὶ τοῖς Γ. Ι.

1826 μὴν

Ἰούλιος.»

Τὰ γριφώδη καὶ ἀδιανόητα ταῦτα γράμματα εἶναι γεγραμμένα ἐπὶ τοῦ τοίχου ἔνδοθεν τῆς θύρας τῆς βιβλιοθήκης ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν πολλῶν εἶναι τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν. Ὁ Κωνστ. Ἰωαννίδης ὑποθέτει ὅτι ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Δήμου Ἰωαννίδου καὶ τοῦτο συνάδει τῇ ἄνω φερομένη χρονολογίᾳ ὅτε ἀπῆν ὁ, τε Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Γαζῆς ἐκ Μηλεῶν. Ὁ Ἰωαννίδης,

υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Δήμου, ἦτο καὶ αὐτὸς μεμυημένος τὰ τῆς ἐταιρείας.

Στενά μοι πανταχόθεν, τοῦτο δὴ τὸ πάλαι τῷ Δαβίδ πρὸς τὸν Γὰδ εἰρημένον, εὐλογον ἔμοι εἶπεῖν· κινδύνων γὰρ ἐν μεταίχμιῳ κεῖμαι δύο ἀπορῶν ὅ,τι καὶ δράσω, πότερον φθέξωμαι ἢ σιγήσω. Ἐμοὶ γὰρ καὶ τὸ πρῶτον κακὸν καὶ τὸ δεύτερον μεῖζον (χειρόν;) φθεγξάμενος μὲν γὰρ δέδοικα μὴ τῷ ἡμετέρῳ προσκρούσας ὕψει δίκας δῶ τῆς λαλιᾶς, σιγήσας δ' ἂν ὑπερορροῶ μὴ τῆς πατρικῆς παραπολεύσας ὀργῆς καὶ υἱὸς ἀρᾶς γενόμενος ἄλλ' οὐκ εὐχῆς 1. Τοῦτο δὴ κατ' ἑμαυτὸν ἀναπεμπαζόμενος κάπῃ πολὺ τὴν διάνοιαν ταλαντευόμενος οὐκ εἶχον οὐδέν ἀποφῆνασθαι, τέως δὲ νικᾷ τὸ β'. καὶ λύει τὴν γλῶτταν κινουῖν ἅμα καὶ τὴν χεῖρα. Οὐκ ἄγνοεῖ δὴ πού τὸ ὑμέτερον ὕψος ὅ,τι καὶ λέγω. Οὐ γὰρ οἱ πρῶτον, δεύτερον δὲ καὶ μὴ αὐτὸς ἦν ὁ πρῶτος. γραφῇ φθέγγομαι. Πατὴρ μὲν οὖν ὁ ἐμὸς διακελεύεται μοι ἀπελθεῖν ὡς αὐτὸν ὀφομένῳ τε καὶ τῆς εὐχῆς ἐκείνου τευξομένῳ, πατὴρ δὲ αὐτὸς ἄλλος, καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τῶν ὑπὸ σέ, κοινός, οὐκ ἐπιτρέπεις· κελεύεις δέ με ἐνταυθοῖ μένειν τὸ τῆς εὐχαριστίας ἀφοσιούμενον χρέος. Ἀλλὰ τουτί μὲν αὐτὸς οὐκ ἂν ἔξαρνος γενοίμην μὴ οὐχὶ ἐκτίσαι, οὐ μὲν οὖν. Μὴ γὰρ εἰς οὕτω ποθ' ἰκοίμην μανίας, ὡς τῶν πολλῶν ἤδη καὶ μεγάλων, ὢν παρὰ τοῦ ὑμετέρου ὕψους ἀπολαύσας ἔτυχον, ἐπιλαθέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐς γ' αὐτὰς τῆς οἰκουμένης μεταστῆναί με δεήσει (γρ. — ση) τὰς ἐσχατίας, οὐδ' ὥς, ἐκείνων ἀμνημονήσω. Τί γὰρ ἂν: δυοῖν θάτερον, ἢ τοι ἀναισθητεῖν ὅλως ἔδοξα, ἢ ἀχαριστεῖν· ἀχαριστίας δὲ καὶ Περσικὸς νόμος δίκας εἰσπράττεται. Ἐκεῖνο δὲ καὶ μάλα ὅλη τῇ ψυχῇ βουλοίμην ἂν. Τὸ ποῖον; Τὸ ἐπιτρέψαι μοι ἀπελθεῖν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τῆς ἐκείνου εὐχῆς τυχεῖν (ἥς οὐδὲν ἔμοι ἐν τῇδε τῇ κατὰ τὸν βίον περιφορᾷ γένοιτ' ἂν χρησιμώτερον, οὐδὲ λυσιτελέστερον) εἴτ' αὖθις ἐπανακάμψω παρὰ τὸν κοινὸν πατέρα, ὅτε καὶ μᾶλλον ἱκανὸς πρὸς τὴν τῆς φειλῆς ἔκτισιν γενήσομαι, τῇ τοῦ πατρὸς εὐχῇ καλῶς ἐφοδιασθεῖς, ὃ δὴ καὶ ποιήσεις.

1) Αἱ ἀπὸ τοῦ καὶ μέχρι τοῦ εὐχῆς λέξεις εἶναι ὠβελισμέναι ἐν δὲ τῷ μετωπεῖῳ ἀντικρὺ εἶναι ἡ λέξις σόλοικον γεγραμμένη.

Τῆς Ὑμετέρας ὑψηλότητος ἐλάχιστος καὶ ὑποκλινέστατος δοῦλος,
τῆς ὑμετέρας αὐθεντικῆς σχολῆς.

Εὐγενεῖω ἱεροδιακόνῳ Κερκυραίῳ
τῷ Βουλγάρι.

Νεόφυτος ἱεροδιάκονος Πελοποννήσιος ἐξ Ἑδραίων.

Ἐνῷ ἡμᾶς μόσχοι τε καὶ ταῦροι πίονες περιέσχον, τοὺς γὰρ ἄμφι
τὸν Σκυλίτζην κύνας αὐτὸς οὐκ ἂν εἴποιμι, ἀναφανέντα τὰ φιλοσοφίας
καὶ παραινέσεως καὶ τῆς τῶν προὔπηργμένων ἀμνηστίας, ἔτι μὴν
καὶ θάρσους ἀνάπλεω ἐλλόγιμα ὑμῶν γράμματα, ἡμῖν μὲν ἀμύθητον,
πῶς οἶει, τὴν εὐθυμίαν ἐπρυτάνευσε, τοὺς δὲ, ναρκῶντάς τε ἅμα καὶ
διακενεῖς χανόντας ἀναπέφηνεν ἥ σαν (ἦσαν;) Καὶ γὰρ οἷς καθ'
ἡμῶν ἀνυποστάτως ζυμφορήσαντες συνεπλάσαντο καὶ τὸ ὑμέτερον,
τῶν ἀνεξιχώων, οἱ δυσμενεῖς εὐμενὲς εἰς δυσμένειαν παρυποστήσαν-
τες (1). Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ θριαμβεύοντι, ὑμῶν μὲν τὸ ἀμνησίκα-
κον, ἐκείνων δὲ τὸ χαιρέκακον καὶ ἡμῶν τὸ ἐπ' ἐλπίδι ἀκαταίσχυντον.
Ἦκε μὲν εἰς τοῦτο τὰ καθ' ἡμᾶς, ὥστε καὶ δικάσασθαι καὶ τὰ τῆς
δίκης ἐκκαλέσασθαι καὶ τῆς γε μην ἐν τῇ δίκῃ διαλέξεως τὰ ὑπο-
μνήματα ἐπεξεργασαμένοις ἐπιστεῖλαι διέγνωμεν. Οἷς δὴ καὶ ἐπιστή-
σαντες, εἰ μὲν τῇ κανονικῶς ἀποδεδειγμένῃ ἀληθείᾳ δικαιοσύνην ἐπι-
βραβεύοντα τὸν καιρὸν ξυνειδείητε, κοινώσατε δῆπου ἄλλοις τε, καὶ
ὁτῷ μάλιστα διαφέρει διευθύνειν τὰ τοιαῦτα, ξυνεισφέροντες καὶ αὐτοὶ
τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπ' ἀσφαλείᾳ, τῶν τὸν κανονικὸν ἐδρασμὸν κατα-
πείειν (κατασεῖειν;) πειρᾶται τὰ ἐν πιθανολογίᾳ τυχὸν ἀντιπίπτοντα,
εἰ δὲ πονηρὰς ξυνορᾷτε τὰς ἡμέρας, ἐξαγοραζέσθω τέως ὁ καιρὸς. Ἐδ-
ρωμένως μοι διαβιώεις καθ' ἑκάτερα διδασκάλων ἐμοὶ γνησιώτατε,
τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔμφυχον ἄγαλμα.

Τῷ αὐτῷ

Ὅρεσιτρόφοις σιγᾶν, μουσοτρόφοις λέγειν ὥσιόνται, αὐτὸς δὲ τῶν βων

(1) Μάτην ἐπειράθην διὰ στίξεως ἢ διορθώσεως νὰ θεραπεύσω τὸ χωρίον.

ἐπέχων τὸν τόπον τῶν αὐτῶν ἐμιμήσω τὸν τρόπον, χρῆν δὲ οὐχί· δυοῖν δὲ τοι θάττερον ἦτοι τὸν τρόπον ἀμεῖψαι. Ἐρρώσω.

Τῷ αὐτῷ.

Ἐγὼ σε καὶ σιγῶντα οὐχ ἦττον καὶ φιλῶ καὶ ἀσπάζομαι καὶ θέλῃς καὶ μὴ θέλῃς. Τὸ γὰρ σε τὰ κατ' ἐμὲ παρ' οὐδὲν τίθεσθαι, τὸ γινῶθαι σαυτὸν μοι μνημονεύεται καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον σε φιλῶ, ὡς εἰς τὴν ὄντως φιλοσοφίαν ἀνάγοντα σιγῶντα ἢ περ φθεγγόμενον. Ἐρρώσω.

Τῷ αὐτῷ

Τῶν ὡς ἡμᾶς παρ' ὑμῶν εἰσφοιτῶντων, σεβασμιώτατε, ἄλλος μὲν ἄλλο τι τῶν σῶν καλῶν καὶ πάντες ὁμοῦ τὴν ἐπανθοῦσάν σοι τῶν λόγων ἀφροδίτην διεξερχόμενοι πρὸς τὴν σὴν εὐνοίαν τοὺς ἐραστὰς τῶν καλῶν διεγείρουσι. Προσθεῖς δὲ καὶ γὰρ παρ' ἐμαυτοῦ, ἃ τε εἶδον, ὧν τε ἐπειράθην, σοί ποτε συγγενόμενος, σφοδρότερον τοὺς περὶ ἐμὲ εἰς τὴν σὴν ἑμιλίαν ἐξέκαυσα. Καὶ εἰ μὴ προσίστατο τούτοις τὰ πράγματα, μικροῦ τὸ τῶν μουσῶν εὐγενὲς ἄντρον στενοχωρηθὲν ἂν κατέπεσε, μὴ ἐξαρχοῦν τοὺς αὐτομόλους ἐπιξενώσασθαι. Παρ' ἡμῖν δὲ, ὧ φιλοσοφίας ἔμψυχον ἄγαλμα, καὶ ἄντρον ἐστὶ πλατὺ καὶ μουσοτρόφων πληθὺς καὶ πάντα καλὰ καὶ οὐδενὸς ἄλλ' ἢ μουσῶν χρεῖα, μᾶλλον δὲ σοῦ μόνου· σοὶ γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι ὡς αὐταὶ ξυνοικισθήσονται. Αὐτοῦ μὲν γὰρ χαλεπαινούσαις σοὶ πως εἰκόασι τὴν σφῶν εὐγενειαν ἐνὶ τῷ καταδουλώσαντι, ὧδε δὲ καὶ χάριν εἰσούσι σοι τῆς ἐλευθερίας ἣν δέον πρὸ παντὸς ἄλλου τίθεσθαι τὸν φιλόσοφον, τῶν πρὸς τοὺς ἀποτρόφους ἀμελοῦντα, ἃς ἐκεῖνοι πρὸς τὸ θεαθῆναι καὶ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ξυνέθεντο, μικρὰ, ἢ οὐδὲν φιλοσοφίας [τε] καὶ τῶν ταύτης τροφίμων φροντίζοντες· μᾶλλον δὲ καὶ ὧδε σοι τὸ πιστὸν ὑπάρξει τῶν πρὸς ἐκείνους ξυνθηκῶν οὐδὲν ἔλαττον. Εἰ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐκείνοις ξυνέθου φιλοσοφεῖν, οἷς καὶ ξυνέθου, παραπαίωμεν ἡμεῖς, ἀφιστᾶν σε πειρώμενοι ὧν οὐχ οἶόν τε, εἰ δὲ ξυνέθου μὲν μόνον ἐκείνοις, τὸ δὲ τῆς φιλοσοφίας τέμενος ἐκείνοις μὲν οὐ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἡνέφκται, κἄνταῦθα φιλοσοφῶν, τῶν πρὸς ἐκείνους συνθηκῶν οὐκ ἡλόγησας. Τὸ περὶ ὀρισμοῦ δὲ σύνθημα ἀθετητέον σοι μάλιστα

τῇ παροιμίᾳ πειθόμενον, ἔππον εἰς πεδίον καὶ ποταμούς εἰς θάλασσαν
τρέχειν ἀγορευούσῃ· π ό λ ι ν τ ε γ ά ρ έ π' ὄ ρ ο υ ς κ ε ἴ σ θ α ι
χ ρ ε ώ ν καὶ λ ύ χ ν ο ν έ π ι λ υ χ ν ί α ς. Πρὸς δὲ καὶ ἀπραγμο-
νέστερον, ὧδε ἡ αὐτοῦσε (γρ. αὐτίθι) συγγενέσθαι ταῖς μούσαις γε-
νήσεται, συντελοῦντος εἰς τοῦτο τοῦ ὄρου τὰ μέγιστα. Τὸ δὲ τῆς
θαλάττης περίβλεπτον καὶ τὸ τεῦ περιέχοντος εὐκρατον, καὶ τὴν ἐν-
τεῦθεν εὐξίαν, τὰ τε ὀρεινὰ καὶ διαυγῇ τῶν ὑδάτων καὶ ἀπλῶς ὦν
ἡμῖν ζακόρως, ὑμῖν δὲ μηδ' ὄναρ ἐξῆν ἐντροφᾶν, παρίημι· νοσώδους
γὰρ χωρίου, τοῖς μὲν περὶ τὸν Πλάτωνα ἴσως, ἡμῖν δὲ οὐ δεῖ. Πά-
ρεστι γὰρ ἡμῖν ἀνώνητόν τι χρῆμα, αὐτόκλητος ἡ ἐγκράτεια, τὸ τοῦ
χείρωνος δυσπειθές τιθασσεύουσα, μᾶλλον δὲ τοῦ συναμφοτέρου πανά-
ριστον φάρμακον, τοῖς μὲν δυσπόριον (γρ. δυσπόριστον) ἡμῖν δὲ καὶ
περιούσιον. Ἐγὼ δέ σου καὶ καταχρούειν εἰσέτι δοκεῖ μοι τὰ καθό-
λου φιλοσοφοῦντος ζητεῖν, τὸν φιλόσοφον ἀναπηδῶντα τῶν μερικῶν,
ὃ σε ἐν λόγοις φιλοσοφοῦντα, καὶ πράττειν εἰκός, ὡς ἂν ἡ τὰ τῶν
λόγων τοῖς πράγμασι σύνδρομα. Οἶονεῖ γάρ τι κέντρον τῆς ὑπὸ τῶν
πιστῶν οἰκουμένης τουτὶ τὸ ὅρος συνέστηκεν, οὐκ ἄγνοεῖς δὲ ὡς τὰ
πρὸς τὴν περιφέρειαν προσπίπτοντα ἀλλήλοις συνέρχεται. Ἡμεῖς μὲν
οὖν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς ὁ παναγιώτατος Κύριλλος, τὴν ὑμετέραν
προστασίαν καὶ ποθοῦμεν καὶ ἐνασμενιζόμεθα. Αὐτὸς δὲ καλῶς ποι-
ήσεις, εἰ γ' ἐξ αὐτῆς ἡμῖν τὰ τῆς σαυτοῦ προθέσεως ἐξαγγείλεις. Ἐ-
σται γὰρ σοι τοῦγχείρημα συναινέσαντι, καὶ παρὰ τῶν εἶναι τι δο-
κούντων ἐν τῇ Κωνσταντίνου, οὐ τὸ τυχὸν ἐντεῦθεν ἐδραίωμα, ὡς
γε ἡμᾶς οἱ μὲν τινες αὐτῶν ῥήμασιν, οἱ δέ, καὶ γράμμασιν αὐτοῖς
ἐπιστάσαντο. Καὶ εἴσφισι σου ζυνθεμένου συνίεσαν πάλαί ἂν σοι προ-
σεκυρώθῃ τουγχείρημα, ὦν σε δυσωπηθέντα τῆς ὑπεροχῆς τὸ αἰδέσι-
μον, οὐχ ὅπως καταδέξασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπιταχῦναι χρεῶν τὴν με-
τοίκησιν, σοὶ μὲν αὐτῷ εὐκλείας περιουσίαν, ἧς σοι θετέον τὰ πάντα
δεύτερα, ὡς καὶ τῷ Σολομῶντι δοκεῖ, τῷ δὲ χριστεπωνύμῳ πληρώ-
ματι σέμνωμα, τοῖς δὲ μαθητῆσι ἐπίδοσιν, πρὸ πάντων δὲ καὶ μετὰ
πάντων, δόξαν τῷ τῶν ὅλων θεῷ πρυτανεύουσιν, ἧς ἔνεκα πᾶνθ' ὅσα
πραγματεῖόμεθα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἐγκελευόμεθα.

Τῷ οἰκουμένικῳ Πατριάρχῃ.

Εὐδαιμονία, φασί, πόλεως ἄρχων φιλοσοφῶν ἢ φιλοσοφίαν ἄρχειν· ὁποτέρων (ὁπότερον;) ἂν εἴποις φιλοσοφίαν τε καὶ ἄρχήν. Φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῃ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης τυποῦσθαι καὶ βιοῦν. Τίνα γοῦν ἐφ' ἡμῶν ἄλλον ἐπεῖδεν ὁ ἥλιος ἢ ἐν ἄρχουσι φιλοσοφοῦντα ἢ ἐν φιλοσόφοις ἄρχοντα; Τὴν οἰκουμένην [δὲ] ταύτην ἄρχήν, οἷος ἡμῖν ἀνεφάνης ὁ τῆς οἰκουμένης ὀξυδερκέστατος ὀφθαλμός, ὁ τὰ δέοντα ὀξὺς μὲν συνιδεῖν, ὀξύτερος δὲ ἐπιτελέσαι, ὁ πολὺς μὲν τὸ εἶδος πολιώτερος δὲ τὴν φρόνησιν, ὁ νηφάλιος μὲν ἐν τοῖς παροῦσι, προνοητικὸς δὲ τῶν μελλόντων, ὁ ἥδὺς μὲν τὸν λόγον, ἡδίων δὲ τὸν τρόπον, οὗ ἢ πρᾶξις ἔλλογος καὶ ὁ λόγος ἔμπρακτος. Τῶν γὰρ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος πλεονεκτημάτων οὕτως ἀπανταχοῦ διὰ τῆς φήμης περιλάμπει τὸ φῶς, ὥστε ξύμπαντας δοξάζειν, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν οὐρανοῖς, τοὺς μὲν, αὐταῖς ὄψεσι τῶν ἡμετέρων ὑπεντρυφῶντας καλῶν, τοὺς δέ, ἐνηχουμένους, ἄλλου πρὸς ἄλλον δι' εὐφήμου γλώττης ἄγοντος ὑμῶν τὰ τε ἄλλα καὶ μάλισθ' ὅπερ ἡ ὑμετέρα μεγαλόνοια τοῖς πράγμασιν ἐπρυτάνευσεν εἰρηναῖόν τε καὶ ἀσασίαστον, τὰς ἀπάντων διαθέσεις, οἷα μαγνῆτις τὸν σίδηρον, μᾶλλον δὲ ἡλιακὸν ὥσπερ φῶς, τὰς τῶν ὑγιαίνουσων ὄψεις τῆς ὑμετέρας φιλοστοργίας ἐξαρτήσασα, ὥστε καὶ ἐφ' ὑμῶν πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον ἰδοὺ καθέστηκά σε σήμερον. Οὐ μὲν οὖν ἐκρίζοῦν οὐδὲ κατασκάπτειν, ἀλλὰ τὰ κατεσκαμμένα ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν, μᾶλλον δὲ καὶ τὰ μὲν ἐπαιρόμενα τῶν λογισμῶν ὀχυρώματα κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, τῇ τούτου πανοπλίᾳ καθαιρεῖν, τὰς δὲ παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθοῦν, τὸ ἡσθενηκὸς ἐνισχύοντα, τὸ συντετριμμένον καταδεσμοῦντα, τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφοντα, τὸ ἀπολωλὸς ἐκζητοῦντα, τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσοντα, οὐδενὸς τοῦτων καταναρχῶντα, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἂν εἴποι Παῦλος ἥδιστα ἐκδαπανῶντα καὶ ἐκδαπανώμενον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Καὶ γὰρ οὐχὶ καὶ ποιοῦντα καὶ λέγοντα τῶν ὅσα καὶ οἷον τὸν ἀληθῆ ποιμένα χαρακτηρίζειν πέφυκε; Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ αὐτός, ἔτι μὴν καὶ τὰ τούτων πλείω καὶ μείζονα, οὐ μενοῦ ἂν εἴποι τις, ἡλίκα καὶ ὅσα νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡ-

μέραν, καὶ δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους τὰ ὦτα περιθρυλλούμενος, ἑ-
μακάρισα μὲν τὴν τῶν ἐκκλησιῶν μητέρα τῆς εὐδαιμονίας, τοῦτον
εἶναι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τιθέμενος, καθ' ὃν συγκόφουσί φησι τὰς
μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ζιβίνας (γρ. σιδύνας) αὐτῶν εἰς
δρέπανα. Ἡγῆμαι δὲ καὶ ἑμαυτὸν μακάριον, μέλλων εἰς ὑμᾶς ἀνα-
θήσειν τὴν κριτικωτάτην λέγω τῶν ἀκοῶν, ἅττα αὐτὸς πέρυσι πρὸς
τινας τῶν ἔσω λόγου χίων (λογίων;) περὶ τινος ζητήματος διηνέ-
χθην μὲν τὴν δὲ τούτων ἀναφορὰν ὑπερεθέμην εἰς δεῦρο, τοῦ Θεοῦ,
οἶμαι, ταύτην ἐπὶ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος ὑποταμιεύσαντος.
Ἀντειπόντων καὶ γάρ τινων ἐφ' οἷς ἐπερωτηθεῖς, τὰ παριστάμενά
μοι, μᾶλλον δὲ τὰ τοῖς κανόσι δοκοῦντα ὑπηγόρευτα περὶ τινος γα-
μικοῦ συναλλάγματος, ἀκριβεστάτην ἐξῆς, ὡς ἐγώ μαι, περὶ τοῦ
πράγματος πεποίηκα τὴν συζήτησιν πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν ἀνθυποφε-
ρομένων κανονικῶς ἵνα μὴ λέγω νεανικῶς καὶ γενναίως ἀπηντηκῶς,
ὥς μοι καὶ οἱ ἐκ παιδείας γνώριμοι ξυνεπιμαρτυροῦντες φαίνονται.
Ἄλλ' ἐπειδὴ τῶν κατὰ καιροὺς ὀναφυσμένων ἐκκλησιαστικῶν ζητη-
μάτων τὴν διάγνωσιν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀξιοῦσιν οἱ κανόνες ἀνατίθεται,
νόμοι καὶ αὐτὸς εἰκὼν ἐκκλησιαστικοῖς, τῇ ὑμετέρᾳ θεοσόφῳ πανα-
γιότητι, τὰ τηνικάδε διηγωνισμένα μοι φέρων ἀνατίθημι. Καὶ ὅττα
τὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας αὐθεντίας προσκυνητὴν περιμένων διάγνωσιν,
οἷός εἰμι καὶ ταῖς ὑμῶν πειθαρχῆσαι ἀντιγραφαῖς, θεογράφους αὐτό-
χρημα πλάκας αὐτὰς ἐντεῦθεν ἤδη καὶ ἡγούμενος καὶ σεβόμενος.

Ἐγκώμιον εἰς αὐθέντην.

Τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦτο μυστήριον, τίς ἡ καινὴ αὕτη κράσις ἣ
ὅλως χρῆ κράσιν ταύτην ἣ μῖξιν ἀποκαλεῖν. Οὐ γὰρ σωματῶν πα-
ράθεσις ὡς ὁ τῆς κράσεως ὀριστικὸς βούλεται λόγος, ἣ ποιότητων
ἀντέμβασις, ἣ σύζευξις σωματῶν τὰς ἐν αὐτοῖς ἀντικρινόντων ποιότη-
τας, ἣ οὐσιῶν ἀλλήλας ἑτεροῖα συνδρομὴ καὶ τῶν περὶ αὐτὰς ποιο-
τήτων ἀντεμβολὴ δοκεῖ εἶναι ἢ τῆς τοῦ νῦν καὶ λόγου Θεότητος μετὰ
τῆς ἀνθρωπότητος σύζευξις, ἀλλὰ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις. Τί δὲ θου-
λόμενος (—νον;) τὸ κρεῖττον τὴν παράδοξον κράσιν ταύτην ἐμῆχα-
νήσατο; Πῶς δὲ καὶ βαν ἡμῖν κοινωνεῖν κοινωνίαν ὁ αὐτὸς κατεδέ-
ξατο, καὶ ταῦτα τῆς προτέρας μικρῷ παραδοξοτέραν, ὅσῳ περ τηνι-
καῦτα μὲν τοῦ κρεῖττονος μεταδέδωκε, νῦν δὲ μεταλαμβάνει τοῦ χεί-
ρονος (χεῖρον γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ὡς πρὸς τὸ θεῖον παραβαλλόμενον).

μῶν ὡς τοῦ ζωοῦ δεόμενος ἢ ὡς τοῦ λογικοῦ ἀπόνασθαί τι βυλόμενος ; οὐ μενουν (φησὶ γὰρ κύριός μου εἰ σὺ ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις) ἀλλ' ἵνα μεταδῶ καὶ μόνον ἡμῖν τοῦ βελτίονος (ὡς τῆς φιλάνθρωπίας) καὶ σῶση μὲν τὴν εἰκόνα ἧς αὐτοὶ μεταλαμβάνοντες οὐκ ἐφυλάξαμεν ἀπαθανάτιση δὲ τὴν σάρκα ἣτις ἐν μεταίχμιῳ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας οὕσα τὸ πρότερον, φθαρτὴ ὑμετέρᾳ κάκῃ ἐγένετο ὕστερον. Δι' ὃ καὶ οὔτε σῶμα μόνον (ὥς τινες κακῶς νοοῦντες ᾤήθησαν) οὔτε μὴν ψυχὴν καὶ μόνῃ νσαρκωθεὶς ἀνείληφεν, ἀλλὰ τὸ συναμφότερον, σῶμα γὰρ ὀργανικὸν λογικῇ ψυχῇ εἰδοποιημένον ἀνέλαβε, ταυτόν εἰπεῖν ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἵνα ὅλῳ τὴν θεραπείαν δωρήσαιο (ἀθεράπευτον καὶ γὰρ καὶ ἀπρόσληπτον) ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἵνα κατὰ ταυτόν τὴν τε γέννησιν καὶ τὸν γάμον τιμήσῃ καὶ τὸ τῆς παρθενίας προτιμήσῃ κειμήλιον, γεννᾶται μὲν ἐκ παρθένου δέ, μᾶλλον δὲ ἀειπαρθέιου, ψυχὴν καὶ σῶμα προκαταρθείσης (γρ. προκαθαρθείσης) τῷ πνεύματι, καὶ πρὸς δεξιόθεν μὴ ἐνιστάς, μητρὸς δεξιᾷ ὡς βρέφος βαστάζεται ὅπως ἂν κακείων ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ στήτη καὶ τοὺς ἐπικαλουμένους δεξιὰν πᾶσιν ὀρέξῃ. Τοῦτο τῆς καινῆς κράσεως καὶ τῆς δευτέρας κοινωνίας τὸ τελικὸν αἷτιον, τοῦτο ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἐορτάζομεν σήμερον. Τοῦτ' ἄρ' ἐστὶ καὶ ὅπερ Ἰωὴλ ὡς παρὰ θεοῦ προκατῆγγειλε· δώσω τέρατα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς αἷμα καὶ πνεῦμα καὶ ἀτμίδα καπνοῦ, τέρατα μὲν ἐν οὐρανῷ λέγων (ὡς ἐμαυτόν πείθω) τὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος κατὰ σάρκα γεννήσεως ἡμεροφαῖ ἄστέρᾳ, τὴν τε τοὺς ποιμένας περιαστράψασαν τότε ἤδη δόξαν Κυρίου, καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων δῆμον, αἷμα δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, πῦρ δὲ τὴν θεότητα, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ τὸ πανάγιον καὶ τελεταρχικὸν πνεῦμα τὸ καὶ τῇ παρθένῳ ἐπελθὼν καὶ ἐπισκιάσας αὐτὴν καὶ δι' Ἡσαίου τοῦ προφήτου λαλήσαν, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Καλέσουσιν ἔφη, ἀλλ' οὐ καλέσει. εἴτ' οὖν κληθήσεται, καὶ γε οὐκ ἀπεικότως, οὐ γὰρ περὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἐνταῦθα ὁ λόγος τῷ προφῆτῃ, ἀλλὰ περὶ τῶν τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ καθορώντων ἢ διακουόντων καὶ δι' αὐτὰ ταῦτα, τό, ὁ θεὸς μεθ' ἡμῶν (Ἑβραϊστὶ Ἐμμανουήλ λέγεται) σὺν ἐκπλήξει· καὶ τερπωλῇ φεγγομένων. Μεθ' ὧν καὶ ἡμεῖς τήμερον τὰ αὐτοῦ σωτήρια ἄγοντες γενέθλια τὸ αὐτὸ φεγξώμεθα, καὶ μετ' ἀγγέλων αὐτὸν ἀνυμνήσαντες, θαυμάσαντές τε μετὰ τῶν ἀγραυλούντων ποιμέ-

νων, καὶ μετὰ μάγων ἀντὶ χρυσοῦ καὶ λιθάνου καὶ σμύρνης, πίστιν ἑλπίδα τε καὶ ἀγάπην αὐτοῦ προσενέγκαντες καὶ λατρευτικῶς προσκυνήσαντες καθικετεύσωμεν λέγοντες· ὦ δέσποτα Χριστέ βασιλεῦ, ὁ διὰ τῆς καινῆς ταύτης καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἰσσεύου σου καὶ κράσεως καὶ δευτέρας κοινωνίας ἐπιτελέσας τὸ πάντων καινῶν καινότατον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ σώσας μὲν τὴν εἰκόνα, τὴν δὲ σάρκα ἀποθανατήσας, καὶ στερεώσας ἡμᾶς ἐν τῇ πίστει σου, στερεώσον δὲ καὶ τὸν ὑψηλότατον, σοφώτατόν τε καὶ θεοσεβέστατον ἡμῶν αὐθέντην ἐπὶ τὸν ἑκλαμπρον καὶ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ θρόνον, καὶ χάρισαι αὐτῷ βίον ἐπιμήκιστον, ὑγίαν πανευφρόσυνον, εὐδαιμονίαν ἀμετάπτωτον, γῆρας βαθύτατόν τε καὶ λιπαρώτατον, στερεώσόν τε διηνεκῇ καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ πάνθ' ὅσα ἂν αὐτῷ ἢ θυμῇ τε καὶ σωτηριώδη αἰτήματα. Ναὶ ἄγιε Ἰησοῦ, τήρησον αὐτὸν ἀσινῇ καὶ ἀλώβητον καὶ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως κρείττονα καὶ ἀξιώσον αὐτὸν μετὰ τῆς εὐσεβεστάτης καὶ ἐκλαμπροτάτης κυρίας δόμνης, καὶ τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ περιβλέπτων μπετζαδέδων καὶ δομνητζῶν, τοῦ τε πανιερωτάτου, λογιωτάτου τε καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου, καὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν τε ἐνδοξωτάτων ἀρχόντων καὶ πιστῶν θεραπόντων καὶ πάσης ἀπλῶς τῆς ἡγεμονικῆς καὶ συγγενικῆς αὐτοῦ ὁμηγύρεως καὶ τῆς περιφήμου τζάρας, καὶ αὐθεντίας, ἐρρωμένως ἐορτάζειν καὶ φαιδρῶς πανηγυρίζειν τὰ φαιδρὰ καὶ κοσμοσωτήριά σου γενέθλια, τῇτές τε καὶ ἐς νέωτα καὶ ἐν ἄλλοις πλείοσι πανευδαίμοσί τε καὶ χαρμοσύνοις ἐν τ' αὐτοῖς (γρ. ἐνιαυτοῖς) καὶ ἡλίου περιδινήσῃς· ἀμήν.

Πάτερ, λόγε, πνεῦμα, εἰς Θεὸς φώτισέ με.

Θείας οὔσης ἐντολῆς, οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου κενός. Δεῖ δὴ ἡμῶν ἕκαστον τῷ Θεῷ Λόγῳ καρποφορεῖν, σήμερον σαρχὶ δι' ἡμᾶς νηπιάσαντι. Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο, καὶ ἄλλο ἄλλος καρποφορεῖτω, ἐγὼ δὲ λόγων ὧν ἔχω τὸ κάλλιστον τε καὶ τιμιώτατον. Ἄλλως τε καὶ λόγον τιμῶν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς λογικῆς φύσεως, ἧς δὴ καί, ἵνα τὸ κοινὸν ἐπισημάνηται τῷ κοινῷ τοῦ θαύματος, ἐκ παρθένου τίχτεται. Καθάπερ γὰρ ὁ Ἀδὰμ γυναικὸς δίχα γυναῖκα ἐξήνεγκεν, ὡσαύτως καὶ ἡ παρθένος ἄνευ ἀνδρός, ἄνδρα τέτοκε, Θεὸς κακεῖ κἀνταῦθα τελεῖ τὰ παράδοξα. Καὶ αὖ πάλιν ὥσπερ τὸν Ἀδὰμ τὴν πλευρὰν ἀφελόμενος οὐδὲν ἐλυμήνατο, οὕτω τὸν καὶ τῆς

παρθένου τέλειον ἄνθρωπον δείξας, αὐτὴν οὐ διέφθειρεν· σῶος ὁ Ἀδάμ καὶ μετὰ τὴν τῆς πλευρᾶς ἀφαίρεσιν, ἄφθορος καὶ ἡ παρθένος μετὰ τὴν τοῦ βρέφους ἐξ αὐτῆς προέλευσιν. Δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ὡς ἂν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ μὴ ἐκ φύσεως. Ἄνωθεν εἰς τὸν κόσμον παρεισφθαρεῖσαν, δηλώσεις ταῦτ' ἄρα· καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις τὰ φυσικὰ μόνα καὶ ἀδιάβλητα ἐνανθρωπίσας ἀνείληφε, τῇ ἁμαρτίᾳ, ὡς παρὰ φύσιν, χαίρειν εἰπών. Μαρτυρεῖ μὲν τῷ λόγῳ ὁ Ἀπόστολος φάμενος ἔχομεν ἄρχιερέα πεπειραμένον κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίαν. Δι' ἣν δὲ καὶ οὐ μόνον ἀσπύρως καὶ ἀφθόρως, ὡς προῦφημεν, τεχθῆναι πιστεύεται, ἀλλὰ δὴ καὶ τέλειον εἰσάπαξ συλληφθῆναι ἔμβρυον, καὶ τοῦτο δὴ κατὰ λόγον, πρὸς ἀτελοῦς γὰρ τῷ κατὰ μικρὸν νόμῳ σώματος διαπλάττεσθαι. Ἡ δ' ἀτέλεια ἐκ διαμέρου ἀντίκειται τῇ τελειότησι, ἀρετῇ ἀντικρυς οὔσης, τὰ δ' ἐναντία ἀξιοῦται κοινῶς πᾶσι τοῖς φιλοσοφοῦσι, τῷ εἰδότεϊ ὧν εἰσιν ἐναντία εἶναι ἀρίδηλα. Ἐὼ δὲ λέγειν ὅτι καὶ ἵνα ἡ μὲν γεννᾶται, τιμῇσει τὴν γέννησιν, ταῦτόν εἰπεῖν, τὸν γάμον, ἥ δὲ ἐκ παρθένου, τὸ τῆς παρθενίας προτιμήσει κειμήλιον, καὶ ἐν ὅπως [τὸ] καθ' αὐτὸν καὶ τὸ δι' Ἡσαΐου προρρηθὲν ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἐξει καὶ τέξεται υἱὸν πληρωθῇ ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ πληρωθὲν προρρηθῇ· τὸ γὰρ οὐ ἔνεκα αἰεῖ, τοῦ ἔνεκα του προηγεῖται τῷ λόγῳ κατὰ τὸν φιλόσοφον. Ἀλλ' ἵνα μὴ δοξάζωμεν βεβοημένα ἐπιδιηγούμενοι, δεῦτε καὶ σιγῇ μᾶλλον τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν τιμήσωμεν καὶ τὸν ταῦτις αὐτουργὸν μετὰ ποιμένων θαυμάσωμεν, μετὰ δὲ μάγων ὠροφορήσωμεν, καὶ μετ' ἀγγέλων ἀνυμνήσωμεν λέγοντες· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ἀλλ', ὦ δέσποτα Χριστέ βασιλεῦ, ἐκ παρθένου ἀσπύρως καὶ ἀφθόρως γεννηθεὶς κατὰ σάρκα σήμερον, ἵνα τὸν φθαρέντα τῇ ἁμαρτίᾳ ἀναπλάσης ἄνθρωπον καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ σῇ τὸν αὐτὸν στερεώσης, στερεώσον δι' εὐχῶν τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατρὸς καὶ πατριάρχου κυρίου, κυρίου Ἀβρααμίου, καὶ τὸν ὑψηλότετον σοφώτατόν τε καὶ θεοσεβέστατον ἡμῶν αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγκροβλαχίας, κύριον, κύριον Ἰωάννην Ἀλέξανδρον Ἰωάννου Ὑψηλάντου βοεβοδα ἐπὶ τὸν ἐκλαμπρον καὶ ἡγεμονικὸν αὐτῆς θρόνον, χάρισαι αὐτῷ ζωὴν ἐπιμήχιστον ὑγίειαν πανευφρόσυνον, εὐδαιμονίαν ἀμετάπτωτον, γῆρας βαθύ τε καὶ λιπαρόν, καὶ στερεώσον διηνεκῇ καὶ ἀνεπηρέαστον,

καὶ τήρησον αὐτὸν ἄσινῃ καὶ ἀλώβητον καὶ παντός ἐναντίου καὶ ἀνισοῦ συναντήματος χρείττονα, καθυπόταξόν τε ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ ἀξίωσον αὐτὸν μετὰ τῆς εὐσεβεστάτης καὶ ἐκλαμπροτάτης κυρίας δόμνης καὶ τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ περιβλέπτων μπεϊζαδέδων καὶ δομνίτζης, τοῦ τε μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ πατριάρχου καὶ τοῦ πανιερωτάτου λογιωτάτου τε καὶ θεοπροβλήτου ἡμῶν μητροπολίτου καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων καὶ πιστῶν θεραπόντων καὶ πάσης ἀπλῶς τῆς περιφημοῦ τζάρας καὶ αὐθεντίας, ἐορτάζειν φαῖδρῳς καὶ πανηγυρίζειν πανευκλεῶς τὰ κοσμοσωτήριά σου γένεθλια μυριοστήν ἡλείου περίοδον.

Πολυχρόνιον.

Πολλοὶ μὲν βασιλεῖς, πολλοὶ δὲ ἡγεμόνες, καὶ μεγαλοπρεπεῖς δὲ ὀλίγοι τινές, μᾶλλον δὲ οὐδ' ὀλίγοι, ἀλλὰ μόνος ἦ μετ' ὀλίγων μόνος ἂν αὐτὸς μάκαρ Ἀλέξανδρε, μοιρηγενές, ὀλιδοδαίμον, ἵνα καθ' Ὅμηρον εἶπω, δικαίως ἀκούσεις. Καὶ γὰρ καθάπερ σοφίας καὶ ἀρχικῆς ἀρετῆς οὕτω τοι καὶ μεγαλοπρεπείας τὸ γένος καὶ τὰς συστατικὰς διαφορὰς πάσας συλλαβὼν ἐν σεαυτῷ ἔσχηκας. Μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ ὁ ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος δαπάνην πρέπουσαν ἐν μεγέθει ἐριζόμενός που τὴν μεγαλοπρέπειαν. Καὶ τίς ἄλλη τῆς εἰς κοινὸν ἀφορώσης ὄφελος πρεπωδεστέρα γένοιτο ; ποία τις εἰς ναοὺς καὶ διδασκαλεῖα γιγνομένη μείζων ; δι' ὧν τό τε θεῖον τιμᾶται καὶ τὰ ἥθη κοσμεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ τελεωτέρα καθίσταται, ἐῷ δὲ λέγειν ὅτι καὶ νόμοι καὶ πολιτεῖαι καὶ τέχναι καὶ τάξεις ἐν ἀνθρώποις ἐντεῦθεν πηγάζουσι τε καὶ διασφύζονται. Πῶς οὖν οὐκ ἂν αἰτίδους τῷ ἡμετέρῳ ἡγεμόνι ὀφείλομεν χάριτας, ὅς ἡμῖν τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν μέσα ἐφιλοτιμήσατο (ἐφιλοδωρήσατο ;) Πῶς οὐκ ἂν αὐτὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ οἱ δυσμενεῖς αὐτὸν ὀνομάσειαν (θαυμάτων γὰρ, ἀνδρὸς ἀρετὴν οὐδὲ καὶ πολέμιος) καὶ ἀδιαλείπτως, ἐν οἷς δεῖ, ἀναλίσκοντα.

Γρηγόριος πρὸς Γεώργιον Καστρίσιον ἀπρίοντα ἀπὸ Βιέννης εἰς Βουκουρέστιον.

Κυρ Γεώργιε

Σᾶς εὐχομαι καλὸν κητευσδιον καὶ κάθε εὐτυχίαν. Τὸ σεனுόχ·

ὁποῦ σᾶς ἐνεχείρισα ἔχει 152 βιβλία ὅλα τὰ αὐτὰ (ἐπιστολάρια Συνεσίου) θέλετε φροντίσῃ λοιπὸν νὰ πωληθοῦν εἰς λογαριασμὸν μου πρὸς δύο γρόσια τὸ ἓν καὶ μῆτε περισσότερον μῆτε ὀλιγώτερον. Διὰ τὴν φροντίδα καὶ τὸν κόπον σας θέλετε προβεζιόνα ὅσα πέρνετε καὶ ἀπὸ ἄλλους φίλους τὰ 100. Ἄν τὸ εὐρίσκῃς εὐλογον θέλεις δώσει καὶ εἰς τὸ ἐργαστήρι τοῦ θανόντος (Θανάση;) Ἀλεξανδρῇ. Ὑγίαινε.
1792 Ἰουλίου 3 Βιέννα Γ. Κ.

Διὰ Σμύρνην Νο 1.

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους καὶ χρησιμωτάτους κυρίους Ἰωάννην Μοροζίνου καὶ συντροφία. Βιέννα 1792 6) 17 Ἰουλίου.

Διὰ συμβουλῆς τῶν ἐδῶ ἐδικῶν σας κυρίων Παναγιώτου Παπαγιαννόπουλου καὶ συντροφία προστρέχω φιλικῶς διὰ νὰ λάβω τὴν διὰ γραμμμάτων γνωριμίαν σας, παρακαλῶντας σας θερμῶς διὰ νὰ δεχθῇτε ἐν σεντούκι μὲ βιβλία κομμάτια 157 ἐπιστολάρια τοῦ Συνεσίου, ὁποῦ μέ μέσον τῶν αὐτῶν κυρίων ἐδικῶν σας διὰ λογαριασμὸν μου καὶ μέσον τῶν ἐν Τριεστίῃ γνωστῶν σας φίλων κυρίων Δημητρίου τοῦ Ἰωάννου καὶ συντροφίας εἰς περιλαβὴν σας ἔστειλα. Τὸ ὁποῖον σεντούκι ἦν σεσημειωμένον μὲ Γ. Κ. μάρκα Νο 1. καὶ παρακαλῶ ὅταν σὺν Θεῷ ἤθέλετε τὰ παραλάβῃ καλῶς κυβερνημένα ἢ καὶ τούναντίον νὰ μὲ δώσητε τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτῶν πληροφορίαν τὸ πῶς τὰ εὑρετε διὰ ἡσυχίαν μου προσπαθοῦντες διὰ τὴν πώλησίν των τὸ κάθε κομμάτι ἀπὸ γροσ. 2 καὶ παράδες 30 ἢ τὴν ὀλοῦστερινὴν τιμὴν εἰς τὰ δύο γρόσια καὶ μὲ ὑποχρεῶνετε μεγάλως δι' αὐτό, Καὶ σᾶς τάζω καὶ ἀπὸ μέρους μου τὴν συνήθη προβεζιόνα σας ὁποῦ καὶ ἀπὸ ἄλλους φίλους λαμβάνετε. Καὶ διὰ νὰ μὴν σᾶς βαρύνω περισσότερον ἀσπαζόμενός σας ἀγαπητῶς μένω εἰς τοὺς ὀρισμούς σας μὲ ἐπιθυμίαν τῶν τιμίων σας.

Γρηγόριος ἱερδ. Κωνσταντῆς.

Διὰ Σμύρνην Νο 2.

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους καὶ χρησιμωτάτους κυρίους κυρίους Ἰωάννην Μοροζίνου καὶ συντροφίαν. 1794 Νοεμβρίου 18 Μηλιαῖς.

Εἰς τὰ 1792 Ἰουλίου 6)17 σᾶς ἔστειλα ἀπὸ Βιέννης μὲ μέσον τοῦ κυρ Παναγιώτου Παπαγιαννόπουλου ἀνθρώπου σας ἐν σεντούκι μὲ 154 ἐπιστολάρια τοῦ Συνεσίου διὰ νὰ τὰ πωλήσητε εἰς λογαριασμόν μου πρὸς γρόσια 2 παράδες 30 ἢ τὴν ὁλοῦστερινὴν τιμὴν εἰς τὰ 2 γρόσια τὸ καθὲν κομμάτι. Ἀπὸ γράμμα σας πρὸς τὸν ρηθέντα κυρ Παναγιώτην Παπαγιαννόπουλον ἐπληροφορήθην ὅτι τὰ ἐπεριλάβετε καλῶς κυβερνημένα καὶ μὲ τὸ νὰ μοι ἔτυχε νὰ ταξιδεύσω εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης δὲν ἔλαβον εὐκαιρίαν νὰ σᾶς ξαναγράψω περὶ αὐτῶν. Ἦδη δὲ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα μου δὲν λείπω μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας σας νὰ σᾶς παρακαλέσω ἀπὸ τὰ ἄσπρα τῶν μέχρι τοῦδε πωληθέντων βιβλίων εὐγάνωντας ἐξ αὐτῶν τὴν συνήθη προβεζιόνα σας ὅπου καὶ ἀπὸ ἄλλους φίλους λαμβάνετε καὶ τὸ τί ἄλλο ἐξωδεύσατε εἰς αὐτὰ νὰ τὰ μετρήσητε τῷ ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Ζανῇ Βλαστῷ ὅπου σᾶς ἐγχειρίζει τὸ παρόν μου ἐγχειρίζοντας εἰς αὐτὸν καὶ τὰ ἀπώλητα βιβλία ἃν ἔμειναν διὰ νὰ μὲ τὰ στείλῃ ἐδῶ καθὼς γράφω τὸν ἴδιον, ἐπειδὴ εἰς τοῦτα τὰ μέρη ἔχουν ἔζητον καλὸν καὶ δὲν εὐρίσκονται. Εἰ δὲ καὶ ἀγαπᾶτε ἡ ἐντιμότης σας νὰ τὰ βαστάζητε εἰς λογαριασμόν σας πρὸς 2 γρόσια τὸ κομμάτι τὴν ὁλοῦστερινὴν τιμὴν, βαστάξατέ τα καὶ μετρήσατε τὴν τιμὴν τοὺς τῷ κυρίῳ Ζανῇ Βλαστῷ. Ἐγὼ δὲ διὰ νὰ μὴν σᾶς βαρύνω περισσότερον ξαναπροσκυνῶντας σας μένω μὲ ἐπίθυμίαν τῶν τιμῶν σας.

Εἰς τοὺς ὀρισμούς σας προθυμότατος.

Γρηγόριος ἱερδ. Κωνσταντᾶς.

Ἐστάλη διὰ Ἀργυρίου Φιλιππίδου μετὰ ἀντιγράφου τοῦ πρὸς τούτους πρὸς Ζανῇ Βλαστόν.

Διὰ Κωνσταντινουπόλιν.

Πρὸς τοὺς Μαμμάρας.

Τὴν εὐγενεῖαν της ἀκριβῶς ἀσπαζόμενος ὡς εἰκὸς προσκυνῶ. 1794 Νοεμβρίου 18. Μηλιαῖς.

Γράφας πρὸ καιροῦ Ἰωάννη τινὶ Ἀλτίνῃ Ζαγοραίῳ εὐρίσκομένῳ εἰς Γιάσι παρὰ τοῖς κληρονόμοις, τοῦ μακαρίτου Κυριάκη νὰ σᾶς ἐμβάσῃ μερικὰ ἄσπρα ὅπου ἦτον εἰς χεῖράς του ἀπὸ βιβλία μου, ἔλαβον ἀποκριτικόν του γραμμένον ἀπὸ 14 Ἰουλίου 1794 ἐν ᾧ μὲ

γράφει ὅτι σᾶς τὰ ἔμβασεν. "Ὅθεν μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας σας παρακαλῶ νὰ λάβετε τὴν καλοσύνην νὰ διορίσητε τὸν κύρ Νικόλαον Φιλίππου, ἣ τὸν κύρ Βέργον αὐτάδελφόν σας νὰ μὲ μετρήσῃ ἐδῶ τὰ ὅσα σᾶς ἔμβασεν ὁ ρηθεὶς Ἰωάννης Ἀλτίνης καὶ μένω δι' αὐτὸ ὑπόχρεως διὰ βίου καὶ εἰς τοὺς ὀρισμούς σας προθυμότατος.

Γρηγόριος ἱερδ. Κωνσταντᾶς.

25 Φεβρουαρίου 1795 ἔγραψα ἐκ τρίτου πρὸς Ἰωάννην Μοροζίνου καὶ συντροφίαν διὰ μέσου πάλιν τοῦ Ἀργύρη Φιλιππίδου περὶ τῶν 154 ἐπιστολαρίων τοῦ Συνεσίου διὰ νὰ μετρήσῃ εἰς Σμύρνην τῷ Ζανῇ Βλαστῷ τὰ ἄσπρα τῶν πωληθέντων κτλ. ἐπαναλαβὼν τὸ δεύτερον πρὸς αὐτοὺς γράμμα μου.

Διὰ Σμύρνην Νο 4.

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους κυρίους Ἰωάννην Μωριτζίνου καὶ συντροφίαν, 19 Ἰουλίου 1795 Ἀμπελάχια.

Σᾶς ἔγραψα 1794 Νοεμβρίου 13 μὲ μέσον τοῦ κύρ Τζανῇ Βλαστοῦ διὰ τὰ καλόμοιρα βιβλία ὅπου προτροπῇ τοῦ κύρ Παναγιώτου Παπαγιαννόπουλου ἀπὸ Βιέννης κατὰ τὸ 1792 Ἰουλίου 6) 17 σᾶς ἔστειλα διὰ νὰ μοι πωλήσητε εἰς λογαριασμόν μου καὶ ἀπόκρισίν σας δὲν ἤξιώθην, σᾶς ἔγραψα περὶ τῶν αὐτῶν καὶ Φεβρουαρίου 25, 1795 διὰ μέσου τοῦ ἰδίου κύρ Βλαστοῦ καὶ οὐδὲ εἰς αὐτὸ μοι ἀπεκρίθητε, ἀλλὰ μὲ ἐμηνύσατε διὰ τοῦ κύρ Βλαστοῦ ὅτι δὲν σᾶς γράφει ἀπὸ Βιέννης ὁ Παπαγιαννόπουλος νὰ μὲ γνωρίσητε κύριον τῶν βιβλίων, πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ ἐναντιώτατον ὅχι μόνον εἰς τὴν φήμην ὅπου ἤκουον τοῦ ὀνόματός σας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐμπορίας. Σᾶς γράφω καὶ τώρα μέσον τοῦ κύρ Νικολάου Παναγιώτου Μωραλῇ περικλείωντάς σας καὶ τὴν τοῦ κύρ Παναγιώτου Παπαγιαννόπουλου δι' ἧς σᾶς ἐνθυμίζει τὴν κυριότητά μου εἰς αὐτὰ τὰ κακῇ τύχῃ σταλθέντα ὑμῖν βιβλία περικλείωντας τῷ αὐτῷ κύρ Νικολάῳ Παναγιώτου Μωραλῇ καὶ ταῖς κόπιας τῶν γραμμάτων ὅπου σᾶς ἔστειλα περὶ αὐτῆς τῆς υποθέσεως, τόσον τοῦ ἀπὸ Βιέννης πρώτου ὅσον καὶ τῶν ἀπὸ Μηλιαῖς. Καὶ λοιπὸν λαμβάνωντας τὰ γράμ-

ματά μου θέλτε δώση τὸν λογαριασμὸν τῶν ῥηθέντων βιβλίων τῷ ῥηθέντι κυρίῳ Νικολάῳ Παναγιώτου Μωραλῇ μετρῶντας τῇ ἐντιμότητί του τὰ ἄσπρα τῶν πωληθέντων κατὰ τὴν διορίαν ὅπου σᾶς γράφω εἰς τὸ ἀπὸ Βιέννης πρῶτον γράμμα μου κρατῶντας ἐξ αὐτῶν τὴν δικαίαν προβεζιόνα σας καὶ τὰ ἔξοδα ὑποῦ ἐκάματε εἰς αὐτὰ ἀπὸ Τριέστι ἕως αὐτοῦ ἐγχειρίζοντας προσέτι τῷ αὐτῷ καὶ τὰ βιβλία ὅπου ἔμειναν ἀπώλητα ἂν ἔμεινε κανένα. Καὶ διὰ νὰ μὴν ἀποκναίω τὰς ἀκοάς σας μὲ περισσότερα ξαναθυμίζοντάς σας νὰ ἐνθυμηθῇτε τὰ δίκαιά μου καὶ τὴν ἀδικίαν ὅπου ἐκάματε εἰς ἓνα καψοσπουδαῖον ὅπου ἐπρόστρεξεν εἰς τὴν σκέπην σας καὶ τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ δεῖξητε καὶ ὅτι περοποιεῖσθε, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, καὶ δι' αὐτὸ ὅπου αὐτοὶ οἱ καψοσπουδαῖοι σᾶς ἀνοίγουν τὰ μάτια καὶ σᾶς δίδουν τὰ πτερὰ μὲ τὰ ὅποια πετᾶτε εἰς τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου. Παρακαλῶ νὰ κάμετε προθύμως ἐκεῖνο ὅπου σᾶς γράφω τώρα τελευταῖον καὶ ἡ ὑπόληψίς σας ἀπαιτεῖ καὶ μένω,

Εἰς τοὺς ὀρισμούς σας προθυμότητος
Γρηγόριος ἱερὸ. Κωνσταντῆς Μηλιώτης.

Διὰ Σμύρνην.

Πρὸς τοὺς κυρίους Ἰωάννην Μορινζίνου καὶ συντροφίας 1795
Βιέννα Ἰουνίου 13 N.

Ὁ ἐν Ἀμπελάκια εὐρισκόμενος ὁσιολογιώτατος ἱεροδιάκονος κύριος Γρηγόριος μὲ ἐδηλοποίησεν ἤδη ὅτι σᾶς ἔγραψε πολλάκις περὶ τῶν βιβλίων του καὶ δὲν τοῦ ἀπεκριθήκατε προφασιζόμενοι ὅτι ἔχετε ὀρδινον ἀπὸ ἐμένα ὅτι νὰ μὴ τὸν ἐγνωρίσατε διὰ τὰ βιβλία ποῦ σᾶς ἔστειλε νὰ τοῦ πουλίσητε. Ἐγὼ βέβαια ἔπρεπε νὰ εἶμαι ὁ πλέον ἀξιοκατάχριτος ἂν ἤθελα νὰ οἰκειοποιηθῶ τὸ ξένον δίκαιον καὶ νὰ σᾶς γράψω μὲ τοιοῦτον ἥφος ὡς ἀποκριθήκατε τοῦ αὐτόθι κύρ Βλαστοῦ εἰς καιρὸν ὅπου ἐγὼ δὲν σᾶς ἔστειλα τὰ αὐτὰ βιβλία ἀλλὰ ἡ λογιότης του καὶ ὡς φίλος μου σᾶς ἐπαρακαλοῦσα νὰ τὸν δουλεύσητε χριστιανικὰ καὶ νὰ ἐμβάσητε τὴν ξεκαθάρισίν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἕως τώρα δὲν ἠθελήσατε νὰ ἀκολουθήσητε θέλετε συγκχτανεύσει καὶ βλέποντες τὴν καροῦσάν μου νὰ γλυτώσητε τὴν λογιότητά του ἀπὸ αὐτὴν τὴν φροντίδα δίδοντές του τὸ δίκαιόν του. Σᾶς διορίζει εἴτε τὰ

βιβλία του εἴτε τὰ ἄσπρα του διὰ νὰ μὴν ἀγανακτῇ κατ' ἐπάνω σας καὶ εἶναι ἁμαρτία ἀγαπητοὶ νὰ φέρησθε ἄσπλαγχνα εἰς καθ' ἓνα μὴ δίδοντες τὸ δίκαιόν του, εἰς καιρὸν ὅπου ἐπαγγέλλεσθε ὅτι νὰ εἰσθε οἱ πλέον καλιώτεροι χριστιανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου καὶ μοῦ κακοφρίνεσθαι ὅπου εἰσθε φίλοι μου καὶ ὁ κύρ Γρηγόριος νομίζοντας ὅτι ἔχω συντροφίαν μὲ λόγου σας παραπονεῖται καὶ εἰς ἐμένα, πλὴν ἐγὼ δὲν τὸν ἔγραψα ὅτι εἶναι τρία χρόνια ὅπου δὲν ἔχω νὰ κάμω μὲ τὴν αὐθεντίαν σας εἰς καμμίαν συντροφικὴν ἐπιχείρησιν καθὼς εἶναι ἡ ἀλήθεια. Διὰ τοῦτο μὴν λείψητε παρακαλῶ νὰ τὸν γλυτώσητε διατί εἶναι ἐντροπή σας καὶ ἁμαρτία παρὰ Θεοῦ. Μὲ συμπαθατε ὅπου σᾶς γράφω μὲ ἥφος καθαρὸν ἐπειδὴ καὶ μὲ βιάζουσι τὰ εἰς ἐμὲ γραψίματα τοῦ ἄνωθεν φίλου καὶ χαιρετῶντάς σας μένω εἰς τοὺς ὀρισμούς σας.

Παναγιώτης Παπαγιαννόπουλος

Διὰ Βιέννην.

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους κυρίου Δημήτριον καὶ ἀδελφία Μαμμάρια.

1796 Ἰουνίου 3/11.

Καθὼς ἀνεχώρησα ἀπὸ Βενετίαν δὲν ἀξιώθηκα πλέον νὰ σᾶς γράψω κατὰ τὸ χρέος μου ἓνα μὲν διὰ τὰς περιστάσεις τῶν καιρῶν μου καὶ ἄλλο διὰ νὰ μὴν σᾶς ἐνοχλῶ χωρὶς αἰτίαν. Τώρα ὅμως εὐρίσκοντας αἰτίαν δὲν λείπω νὰ ἐρευνήσω διὰ τὴν ἐφετὴν μοι ὑγείαν σας καὶ νὰ σᾶς δημοποιήσω καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ ὑγιαίνω σὺν Θεῷ ἀγίῳ καὶ εὐρίσκομαι εἰς Ἀμπελάκια παρὰ τοῖς παλαιοῖς φίλοις ἀκολουθώντας τὸ παλαιὸν ἔργον τῆς διδασκαλίας. Ἡ δὲ αἰτία ὅπου μὲ ἐπαρακίνησε νὰ ἀνακαινίσω τὴν φιλικὴν γραμματοδοσοληψίαν εἶναι αὕτη.

Ὁ κύρ Ἀγγελῆς μὲ ἐμήνυσε διὰ τοῦ Παπα-Δανιὴλ ἀπὸ Πόλιν ὅτι ἂν εἶχεν εἰς τὸ μαγαζί του Γεωγραφίας ἤμποροῦσε νὰ πωλήσῃ πρὸς τρία καὶ τέσσαρα γρόσια τὴν κάθε μίαν καὶ ἕκαμνα καλὰ νὰ τοῦ στείλῃ ἕως διακόσιας. Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν ἐντιμότητά σας καθὼς καὶ ἄλλοτε ὡς συμπατριῶται μὲ ἐσυντρέξατε νὰ λάβετε καὶ τώρα τὴν καλοσύνην νὰ πάρετε ἀπὸ τὸν σιὸρ Φρόνιμον 150 καὶ νὰ ταῖς δώσητε νὰ δεθοῦν καὶ νὰ ταῖς στείλετε μὲ πρώτην ὀκαζιόνα ὅπου εὗρητε εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν κύρ Ἀγγελῆ σημειώνοντας τὰ ὅσα ἠθέλετε ἐξοδεύσῃ τόσον εἰς δετικά ὅσον καὶ εἰς ἄλλα.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐντιμότης σας ἔχετε πολλαῖς φροντίδες, ἰδοὺ γράφω τοῖς Μαρκίδαϊς νὰ ἀναλάβουν τὴν φροντίδα νὰ ταῖς πάρουν ἀπὸ τὸν κύρ Φρόνιμον νὰ ταῖς δέσουν καθὼς τοὺς γράφω, νὰ ταῖς σεντουκώσουν καὶ νὰ σᾶς ταῖς δώσουν ἑτοιμαίαι, μένει εἰς τὴν ἐντιμότητά σας νὰ ἀναδεχθῆτε δι' ἀγάπην μου μόνον τὴν προστασίαν. Γράφω προσέτι τοῖς ρηθεῖσι Μαρκίδαϊς νὰ δέσουν 150 ἐπιστολάρια Συνεσίου ὁποῦ ἔχω ἀφειμένα εἰς τοὺς ἰδίους καὶ νὰ σᾶς τὰ δώσουν καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια στείλετέ τα καὶ αὐτὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τὸν κύρ Ἀγγελῇ διὰ τὸ ὅποιον μὲ ὑποχρεώνετε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι μὲ ὑπεχρεώσατε ἕως τώρα. Καὶ ξαναπροσκυνῶντας σας μένω.

Εἰς τοὺς ὀρισμούς σας προθυμότατος.

Γρηγόριος ἱεροδ. Κωνσταντᾶς.

Διὰ Βιένναν.

Πρὸς τοὺς ἐντιμοτάτους κυρίους Μαρκίδας 1796 Ἰουνίου $\frac{3}{11}$ Ἀμπελάκια.

Ἄριστοι φίλοι μου, τὴν ἀδελφικὴν σας ἀγάπην ἀκριβῶς κατασπάζομαι. Προχθὲς 28 Μαΐου σᾶς ἔστειλα διὰ Ἀβραμίου γαμβροῦ τοῦ κύρ Ἰβου ὁποῦ ἐκίνησε διὰ αὐτοῦ ἓνα βιβλίον ἐκκλησιαστικὸν ἐνὸς ἀρχιερέως φίλου μου διὰ νὰ τὸ τυπώσετε. Τὰ ἔξοδα τὰ κάμνει ὁ ἴδιος, σᾶς στέλλονται αὐτοῦ διὰ μέσου τοῦ κύρ Ἰβου, ἀλλὰ περὶ τούτου θέλω σᾶς γράψαι μὲ δευτέραν διορίζωντας τὸν ἀριθμὸν τῶν βιβλίων τὸ μέγεθος καὶ τὰ λοιπά, ἐπειδὴ ὅσον νὰ κατευοδοθῇ αὐτοῦ ὁ κομίζων ἔχομεν καιρόν. Ἐν τοσοῦτῳ ὅμως σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ κάμετε τὴν ἐξῆς χάριν.

Εἰς τὸν κύρ Φρόνιμον ἔχω ἀφειμέναις ταῖς Γεωγραφίαις καθὼς σᾶς εἶναι γνωστόν. Γράφω αὐτοῦ τοῦ σιὸρ Μαρμάρα νὰ στείλῃ 150 σῶματα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μὰ ἐπειδὴ αὐτὸς ἔχει πολλαῖς φροντίδαϊς καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἔχει πεῖραν τόσῃν βιβλιακῶν υποθέσεων παρακαλῶ τὴν ἀδελφικὴν σας ἀγάπην νὰ λάβετε τὸν κόπον νὰ ταῖς δώσετε. Νὰ δεθοῦν κατὰ τὸ δέσιμον ἐκεῖνο ὁποῦ ἔχω ταῖς ἄλλαις δεμέναις ταῖς ὁποῖαις ταῖς εἶδετε, νὰ ταῖς σεντουκώσετε καθὼς ἤξεύρετε καὶ νὰ ταῖς ἐγχειρίσετε τῷ κύρ Μαρμάρα ἀπὸ τὸν ὅποιον λαμβάνετε τὰ ἔξοδα ὁποῦ θέλετε κάμη. Θέλετε δέσει ἀκόμη καὶ 150 ἐπιστολάρια τοῦ Συνεσίου κατὰ τὸ ἴδιον δέσιμον τῶν Γεω-

γραφῶν καὶ σεντουκῶνωντές τα θέλετε τὰ ἐγχειρίση καὶ αὐτὰ τῷ αὐτῷ κύρ Μαμμάρα λαμβάνοντες καὶ τὰ εἰς αὐτὰ καταβληθησόμενα ἀπὸ τὸν ἴδιον. Αὐτὴν τὴν χάριν παρακαλῶ πολλὰ νὰ μὲ τὴν κάμετε καὶ διὰ τὸν κόπον καὶ τὰ χαστημέριά σας ζητήσατέ με ὅ,τι θέλετε καὶ εἶμαι ἑτοιμος νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. Θέλετε παραγγεῖλῃ τὸν βιβλιοδέτην νὰ τὰ δέσῃ καλὰ νὰ μὴν κόψῃ πολὺ τὰ περιθώρια καὶ τὰ διαγράμματα τῶν Γεωγραφῶν νὰ τὰ βάλῃ τὸ καθένα εἰς τὴν σελίδα του καὶ ὅχι ὀπίσω ὅλα μαζὺ καὶ μὲ πρῶτον παρακαλῶ νὰ ἔχῃ ἀπόκρισίν σας πληροφοροετικὴν διὰ τὴν παρακάλεισιν ἂν τὴν δέχσθε καὶ δηλωτικὴν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας σας. Ἐρρωσθε.

Γρηγόριος ἱεροδ. Κωνσταντᾶς.

Διὰ Βιένναν

Πρὸς τὸν ἐντιμότετον κύρ Ἰωάννην Φρόνιμον 1796 Ἰουνίου 3)14 Ἀμπελάκια.

Τὴν ἐντιμότητά σας κύρ Ἰωάννη φίλε μου ἀκριδῶς ἀσπαζόμενος προσκυνῶ. Μετὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας σας δηλοποιῶ τῇ ἀγάπῃ σας ὅτι ὑγιαίνω σὺν Θεῷ ἀγίῳ εὕρισκόμενος εἰς Ἀμπελάκια παρὰ τοῖς παλαιοῖς φίλοις καὶ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὰ τῆς ἐφετῆς μοι ὑγείας σας. Ὅθεν λαμβάνωντας τὸ παρόν μου παρακαλῶ νὰ καταδεχθῇτε νὰ μὲ ἀξιώσετε τιμίων σας. Γράφω τῷ σιὸρ Μαμμάρα νὰ στείλῃ εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ ταῖς Γεωγραφίαις, ὅθεν ἂν σᾶς ζητήσῃ δότε του ὅσαις ζητήσῃ καὶ εἶναι καλὰ δομέναις. Ἐγὼ ξαναπροσκυνῶντας σας μένω εἰς τοὺς ὀρισμούς σας προθυμότατος.

Γρηγόριος ἱεροδ. Κωνσταντᾶς.

1799 Ὀκτωβρίου 2 ἔγραψα τῷ Γεωργίῳ Καστρισίῳ διὰ νὰ δώσῃ τῷ Γιαννάχῃ Χ. Κώστα εἰς Βιένναν τὰ ἄσπρα ὅσα ἔχει συναγμένα ἀπὸ τὰ πωληθέντα εἰς Βουκουρέστι βιβλία μου.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔγραψα τῷ Λαμπανιτζιώτῃ νὰ μοὶ δηλώσῃ εἰς ποῶν ἔδωκε τὴν καστέλαν μὲ τὰ βιβλία ὑποὺ τὸν ἐδιόρισα νὰ μετακομίσῃ ἀπὸ Παρσκοβὸν εἰς Βουκουρέστι (ἔμαθα ἀπὸ γράμμα τοῦ Καστρίσιου ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ εὕρισκονται εἰς αὐτόν)

26 Μαρτίου ἔγραψα πάλιν τῷ Καστρισίῳ νὰ ἐμβάσῃ τὰ 169 1/2

γράφει ὅπου εἶναι εἰς χεῖράς του πρὸς τοὺς Χ. Πρασάδες εἰς Βασιλεύουσαν.

Λάμπρῳ Φωτιάδῃ.

Καὶ κατὰ τὴν Θ'. τοῦ τρέχοντος σοὶ ἔγραψα διὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ πάλιν (μὲ τὸ νὰ εἶναι ἄστατα τὰ τῶν ἡμετέρων) σοὶ γράφω διὰ τῆς Βιέννης ὅτι θάρρει τῆς παλαιᾶς φιλίας μας ἐδιόρισα τὸν ἐν Βιέννῃ ἀρχιμανδρίτην κύρ Ἀνθιμον Γαζῆ νὰ στείλῃ εἰς τὴν ἀγάπην σου 150 σώματα τῶν Φιλοθέου Παρέργων ὅπου δι' αὐτοῦ οὐκ οἶδ' ὅφ' ὅτου κινούμενος ἐτύπωσα. Εἰς αὐτὰ θέλεις εὖρη προσέτι ἐπτὰ σώματα καλοδεμένα καὶ εἰς χαρτὶ Ὀλλανδέζικον τυπωμένα ἀπὸ τὰ ὅποια δύο εἶναι τῆς ἐλλογιμότητός σου, ἀπὸ δὲ τὰ λοιπὰ πέντε θέλεις προσφέρει ἓνα τῷ κοινῷ φίλῳ κύρ Γεωργάκῃ Ἰωάννου Βυζαντίου, ἓνα τῷ ἄλλῳ κοινῷ φίλῳ κύρ Νικολάῳ τῷ ἐκ Σκοπέλων, ἓνα τῷ ἄρχοντι Κλουτζιάρῃ Κανταρτζῆ, ἓνα τῷ ἄρχοντι λογοθέτῃ Σκαρλάτῳ Γκίκα, καὶ ἓνα τῷ Γρηγορήσκῳ Γκίκα προσφέροντες ἐκάστῳ καὶ τὰ ἐκ μέρους μου προσκυνήματα. Τὰ δὲ 150 θέλεις τὰ δώσῃ εἰς κανένα βιβλιοπωλεῖον νὰ πωληθοῦν εἰς λογαριασμόν μου ἀπὸ μὲν ἓνα, ἓνα πρὸς παράδες 80 τὸ κάθε σῶμα ἕως 60. Ἄν ὅμως ἡμπορέσης νὰ τὰ δώσῃς τινὶ ὅλα μαζωμένα δὸς τα πρὸς παράδες 40 καὶ τὰ ἀργύρια ἔχε τα ἕως νὰ γροικηθῶμεν μαζὶ κτ.

τῇ 20 Νοεμβρίου 1800 ἐν Ἀμπελακίαις.

Κόπια γραφῆς τοῦ Ἀργύρη Φιλίππου πρὸς Δανιὴλ τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν σταλείσης δι' ἐμοῦ.

Ὁ πατὴρ μας σᾶς εὐχεται.

Τὴν σοφολογιότητά της ἀδελφικῶς προσκυνῶ. 1800 Ὁκτωβρίου 22 Ἀμπελάκια.

Δὲν λείπω καὶ μὲ τὸ παρὸν διὰ μέσου τοῦ φίλου μας κύρ Γρηγορίου ὅπου νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν ἀκριβῆ μοι ὑγείαν της καὶ ἐπομένως νὰ σᾶς δημοποιήσω ὅτι καὶ ἡμεῖς ὑγιαίνομεν μέχρι τῆς σήμερον. Ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ τόσον καιρὸν νὰ εἶμαι ἄνευ γράμματος σας δηλαδὴ τῶρα ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας μῆνας καὶ παραπάνω· τὸ αἶτιον δὲν ἤξεύρω, ἴσως μοὶ φαίνεται ἡ ἀναξιότης τοῦ ἐδικοῦ μας Θεο-

δωρῇ (τὸ ὅποῖον καὶ δὲν ἐλπίζω). Σᾶς ἔχω ἄρκετὰ γραμμένα, μὲ τὸ παρὸν ἐπτά ὁποῦ σᾶς ἀποκρίνομαι εἰς τὸ τελευταῖόν σας μέσον τοῦ Θεοδωρῇ βία πόλεως καὶ βία Βιέννης διὰ τοῦ Γαζῆ. Ἰδοὺ πάλιν δὲν λείπω ὡς καὶ εἰς τὸ ἄνωθέν μου διὰ Βιέννης νὰ σᾶς φανερώσω ὅτι ἡ Ζερβόχια ἐπωλήθη ἀπὸ τὸν πάτον ὡς ἐποθούσαμεν· πῶς καὶ μὲ τί τρόπον δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ σᾶς τὸ φανερώσω. Μᾶς ἐκόστισεν ἡ μισὴ ζωὴ μὲ κρίσεις μὲ νεζάδες μὲ φερμάνια, ὡς εἶναι γνωστόν σας. Λοιπὸν τὰ σιωπῶ καὶ σᾶς λέγω ὅτι: ἐπήραμεν τὴν μισὴν ἡμεῖς διὰ ἄσπρα 35000 τὸ μέρος τῆς χώρας μας, τὰ χωράφια καλλίτερα καὶ ἐλιαῖς ὅλαις εἰς τὸ μέρος μας καὶ ὅλην τὴν Δρούζιαν ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω μὲ ταῖς βρύσαις της καὶ μὲ τὰ νερά της καὶ μὲ τὸ σπίτι της καὶ μὲ ὅλα τὰ ὀρμάνιά της. Τὴν Δρούζιαν ὅλην καθὼς ἄνωθεν καὶ 150 στέμματα χωράφια, τὸν μισὸν μπαχτζὲν λεμονιαῖς, τὸ μέρος ὅλον ὅπισθεν τοῦ πύργου, τὰ μισὰ σπίτια καὶ τὸν μισὸν πύργον τὰ ἐκρατήσαμεν διὰ λογαριασμόν μας δηλαδὴ διὰ μερίδια τέσσαρα, ἐν μερίδιον τοῦ Νικολοῦ, ἐν τοῦ Κωνσταντᾶ καὶ ἐν ἰδικόν μου καὶ τὸ ἕτερον λέγω τὸ τέταρτον τοῦ κυρ Δανιήλ καὶ τοῦ κυρ Γρηγορίου καὶ θέλομεν ἐπιστατῇ μὲ τὴν ἀράδα τὸν κάθε χρόνον ὃ ἕνας μας ἕως ἐρχομόν σας. Λοιπὸν ἐκάμαμεν ἀρχὴν σήμερον μὲ ἄρκετους ἐργάτας καὶ ἀρχίσαμεν νὰ τὴν καλλιερ-γοῦμεν. Ἐδόσαμεν μετρητὰ διὰ τὴν ἄνωθεν κουμπανίαν γρόσια 14,000—δέκα τέσσαρες χιλιάδες γρόσια—ἐσπείραμεν τὰ χωράφια. Ἦ ἔξοδον ὁμῶς καὶ ἔσοδον θέλομεν βαστᾶ κατὰστιχον φανερώνον-τάς σας τὸν καθέκαστον καὶ ἔστω πρὸς εἰδήσιν σας. Θέλω ὁμῶς σᾶς τραβῆξαι πόλιτζαν διὰ γροσ. 1000 σφαλῶντας καὶ τὰ ἐδῶ ἰδικά σας καὶ ἂν ἔχητε τρόπον μᾶς τὰ ἐμβάζετε καὶ ὅλα καὶ ἅς στέκωνται ἐδῶ τὰ ἄσπρα 800 μὲ τὸ ἰντερέσιον πρὸς 12 τὰ 100 ὅπως σᾶς φανῇ ἄρεστόν σας. Τὰ χίλια θέλω σᾶς τὰ σύρῃ πόλιτζαν καὶ ἐλ-πίζω ἕως ἐρχομόν σας νὰ κάμῃ αὐτὸ ὁποῦ ἐπήραμεν 30,000 ἢ καὶ 40,000 χιλιάδες γρόσια. Ἐπῆρε καὶ ὁ Δῆμος Εὐσταθίου τῶν παι-δίων του χωράφια 2,000 γρόσια καὶ ἐτράβηξε διὰ μέσου μου πόλι-τζαν κατὰ τὸ παρὸν ἄσπρα 1200 καὶ νὰ τοὺς εἰπῇτε νὰ τὴν πλη-ρώσουν τιμημένα.

Ὑγιαίνεται

Ἀργύρης Φιλίππου ὁ ἀδελφός.

Νικολάω τῷ Σκοπελίτῃ.

Πολὺς ἐξ οὗ χρόνος τὸ ἐπιστολικὸν ἡμῖν διεκόπη συνάλλαγμα, φιλτάτῃ μοι κεφαλῇ, τὸ μὲν γ' ἐμὸν κτλ. ὥσπερ ἄνω διείληπται ἡ ἐπιστολὴ σελ. 10.

Τὰ ὅσα ἔστειλα τῷ ἀγίῳ Σταγῶν.

1 σῶμα Γαλατείας. 1 σῶμα μυθολογικόν. 1 Καλυψοῦς. 1 Φιλώτα. 1 Ἀρχαιολογία Ἑλλήνων. 1 Ἱστορικὸν Φραντζῆ. 1 Ἀγαθαγγέλου.

Τῷ κυρ Ἰῶ.

1 σῶμα Γαλατείας. 1 Ἀγαθαγγέλου.

Εἰς τὸ παιδί τοῦ Χατζῆ Κώστα Ἀγυιώτου.

Εἰς ἕνα σενδούκι Μαΐου 8, γρ.

4

Μαΐου 15 εἰς σαποῦνι.

— 23

1800 Σεπτεμβρίου 17 ἔγραψα τῷ ἐν Βιέννῃ Ἀνθίμῳ νὰ στείλῃ ἀπὸ τὰ Πάρεργα Φιλοθέου εἰς Γιάσι πρὸς Δανιὴλ σώματα 150 ἐξ ὧν 20μισοδεμένα. Εἰς Βουκουρέστι πρὸς Λάμπρον σώματα 150 ἐξ ὧν δέκαμισοδεμένα. Εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τοὺς κυρίους Χρόνην (ἢ Δρόσον) Χ. Ἰβου Σφάρδι καὶ συντροφίαν σώματα 400 ἐξ ὧν 20μισοδεμένα. Ἐδῶ 150 ἐξ ὧν 50μισοδεμένα. Καὶ ἔτι πρὸς τὸν Δανιὴλ τρία ὀλοδεμένα, πρὸς τὸν Λάμπρον ἐπτά, πρὸς τοὺς ἐν πόλει πέντε, ἐδῶ δώδεκα καὶ ἔχω εἰς ἐνθύμισιν.

Σημείωσις ἐξόδων τῆς βίβλου τῶν Φιλοθέου παρέργων ἐκ γράμματος τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ.

132 εἰς τὸν τύπον.

123 τῷ βιβλιοδέτῃ.

5 εἰς σεντούκια καὶ βαστάζους.

266 σοῦμα :

66 κατεβάζοντας ἀπὸ βιβλία πωληθέντα εἰς Βιέννην.

194 μένουν νὰ δώσω τῷ Ἰωάννῃ Χ. Κώστα.

Γράμμα Υιοθετήσεως.

Κύριον καὶ καθ' αὐτὸ αἷτιον παιδογονίας ὡς μὲν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργοῦ προνοίας ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐστίν· αὐξάνεσθε γάρ φησι καὶ πληθύνεσθε· καὶ κατὰ τοῦτο εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ Θεοῦ καθ' ὃ εἰς γένεσιν ἀνθρώπου ἄνθρωπος συνεργεῖ. Ὡς δὲ πρὸς ὃ ἀποβλέπουσιν οἱ παιδογονοῦντες, ἄλλως μὲν εἴη ἂν καὶ ἡ τοῦ γένους διαδοχὴ καὶ ἡ κληρονομία τῶν ὑπαρχόντων, πρῶτιστον ὅμως καὶ σκοπιμώτατον ἡ ἐν γήρατι ἐλπιζομένη θεραπεία τε καὶ περίθαλψις. Ἐνθεν τοι καὶ τοῖς ἰδίων ὀποιοδῆποτε λόγῳ μὴ εὐποροῦσιν ἁλλοτρίων παῖδας εἰσποιεῖν σφίσι· καὶ ἐν μοίρᾳ γνησίων ἀποκαθιστᾶν οἱ τε φυσικοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἐπιτετράφασιν· οἷς δὴ ἐπόμενος καὶ αὐτὸς ἀποκαθίστημι ἰδιὸν μου υἱὸν τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος, ὡς ἂν ἐν ἐσχάταις ἡμέραις μου, ὅτ' ἂν μὴ δυναίμην ἤδη αὐτὸς ἐμαυτῷ ὑπουργῆσαι τὴν ἀναγκαίαν τῷ σώματι ὑπουργίαν, βακτηρίαν ἔχοιμι τοῦτον τοῦ γήρωος καὶ ἀνακούφισιν τῶν μετὰ τοῦ γήρατος ἐπερχομένων δεινῶν, εἰ γε οὐκ ἔρχεται μόνον κατὰ τὸν εἰπόντα. Ἐπομένως δὲ ἀποκαθίστημι τοῦτον καὶ κληρονόμον ὅλης μου ἀπλῶς τῆς περιουσίας κινητῆς καὶ ἀκινήτου μέχρι καὶ λεπτοῦ. Δι' ὃ δὴ γέγραπταί μοι καὶ τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμάρτυρον γράμμα καὶ ἐδόθη αὐτῷ πρὸς ἔνδειξιν ταυτησί μου τῆς ἐξ ὅλης καρδίας εἰσποιήσεως καὶ υἱοθετήσεως. Τῷ αψπε' Μαρτίου 13 ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ἰωάννη Ζανέτω μεγάλῳ λο[γο]θέτῃ.

Ἐχάρην ὑπερφυῶς. Καὶ πῶς οὐκ ἔμελλον, φιλοσοφίαν τιμωμένην ἀκούων; Συγχαρῆναί γε μὴν αὐτοπροσώπως, ὡς εἰκός, οἷς εἰκός, οὐκ ἔχω, πολλὰ πονήρως ἔχων τοῦ σώματος. Πονηρὸς γάρ τις μοι κατάρρους ἐνσκήψας οὕτω διέθηκε κακῶς ὥστε μὴδὲ τῆς κλίνης ἐξαναστῆναι δύνασθαι, μὴ ὅτι γε τοῦ οἰκήματος προελθεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ναί, λόγε φίλε! γένοιτό μοι πολλάκις εἰσαυθίς ποιῆσαι. Ὑμεῖς δὲ εὐτυχεῖτε διὰ παντὸς τοιοῦτοις ἀκούσμασι τοὺς φίλους διατεθέντες. αψπζ' Φεβρουαρίου δ'.

Τὴν ὑπόσχεσιν μικρὸν ἀνασφάλας πληρώσω· εἰ μὴ γε Καρακάσ-

σης ἔτι καὶ νῦν ἀσθενεῖ, μέχρι γὰρ πρότεριτα ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔμοι κα-
κεῖνος ἐτύγχανεν ὦν.

Δημητρίῳ μεγάλῳ Κλουτζιάρῃ.

Καππαδόκης ὁ κομίζων τὸν λόγον. Καππαδόκην δ' εἰπὼν δοκῶ
μοι μὴ δεῖν οὐδὲ Παῦλον, οὐδ' ὅτι φίλος ἐμός τε καὶ σὸς ἐπειπεῖν,
ὅτι καὶ τῶν μουσῶν καὶ φίλος καὶ ἐραστής εἴ τις καὶ ἄλλος μάλι-
στα. Ἐρρωσο καὶ φρόνει περὶ τοῦ κομίζοντος ὅσα κ' ἐγώ. αψπζ' φε-
βρουαρίου 8.

Ματαιόφρονι τινι Νικ.

Εἰ μὴ (γρ. μὲν) ἀθυμῶν γράφεις, ἅττα καὶ γράφεις, ἐλεῶ σε,
εἰ δ' ἐπιδεικτιῶν, πάλιν ἐλεῶ σε, τὸ μὲν τῆς ἀκαίρου καὶ παντὸς
ἔξω λόγου ἀθυμίας, τὸ δὲ τῆς ἀμέτρου οἰήσεως· γνῶθι σαυτόν. αψπζ'
φεβρουάριος.

Λάμπρῳ ἐταίρῳ,

Ἐγώ σε καὶ ἡνωχλημένον ὑπ' ἐμοῦ μεῖζον ἢ ὅσον ἔδει γινώ-
σκω, ἀλλὰ καὶ φίλον εἵπερ τινα ἄλλον ἐμαυτοῦ καὶ περὶ φίλους
πρόθυμον οὐχ ἤττον ἢ Θησέα. Θαρρῶν οὖν σοι προσθήκην καὶ τήν
δε ταῖς πρόσθεν ὀχλήσεσι προστίθημι, σὺ δὲ ἢ τοι θάρρος φιλικὸν ἢ
θράσος τὸ πρᾶγμα νομίσας πέμψεις μοι τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Θεο-
τόκη. Ὁ δὲ γε τοῦ θεσπεσίου Δαυτῖδ ἢ πρὸς ἄλλων οἰκίαις πόδα
συνεχῶς μὴ ἐπιβάλλειν πειθέτω, ἢ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἡμῖν Λάμ-
πρους δεξάτω ἵνα μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν ἀεί, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους
ἢ καταφεύγειν ἀνάγκη ἐλαυνομένοις. Ἐρρωσο καὶ φρόνει περὶ ἐμοῦ
ὅσα ἐγὼ περὶ σοῦ.

Φιλαρέτῳ Δημνίκου.

Καὶ οὗτοι οἱ δύο μαθηταί, πανιερώτατε δέσποτα, Θεόδωρος Θεσ-
σαλονικεὺς καὶ Κωνσταντῖνος Καστοραῖος, οὓς πρῶτην τοῖς τῶν τριῶν

συνετάξατε, τὸν μὲν ὡς νέηλυν ὄντα, τὸν δὲ ὡς ἐλάττονος τῶν ἄλλων δυνάμεως δέονται ἤδη τῆς ὑμετέρας κηδεμονικῆς πανιερότητος ἐναρίθμιοι τοῖς τῶν τεσσάρων γενέσθαι, ὁ μὲν, ὡς ἱκανοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς καταγραφῆς διελθόντος, ὁ δὲ ὡς ἱκανῆς δυνάμεως γεγονὼς καὶ τοῖς λοιποῖς ἐξισάζων· μαρτυρῶ δὴ καὶ γὰρ τούτους ἀξίους τυχεῖν οὐ δέονται καὶ ἐπιτηδεῖους ἀνάλογον, οἷς ἔλαβον, τὸν καρπὸν ἀποδοῦναι. αψπζ' Μαρτίου

Νικολάφ Γραμμα . . .

Ἀπέστειλά σοι τῶν βιβλίων ἐκάτερον καὶ συγγνώμη διὰ τε τὴν βραδύτητα καὶ ὅτι δι' ἐτέρου, αὐτὸς γὰρ δι' ἑμαυτοῦ κομίσαι οὐκ ἔσχον πράγμασι πολλοῖς ὑποδεδυκώς, ἥμην γὰρ ἂν εἴπερ δεκάκις εἰμὴ γε ἑκατοντάκις ὡς ὑμᾶς ἀφιγμένος. Ἐρρωσο καὶ ἀγάπα τοῖς παρὰ τῶν ἀγαπώντων σε μηδὲν ὅπως ταῦτα γίνηται περιεργαζόμενος. πζ' Μαρτίου 5.

Ἰωάννη διδασκάλω τῷ ἐξ Ἀγράφων.

Πολλή μοι πολλάκις ὁρμὴ τοῦ γράψαι πρὸς τὴν ὑμέτεραν ἐγένετο σοφολογιότητα, καὶ αἰεὶ τι ἐπεγίνετο κώλυμα. Τέως μὲν γὰρ αὐτόθεν ἀφιγμένος ἐνταῦθα προεθυμήθην ἐπιθῆναι πέρας, οἷς καὶ παρ' ὑμῖν ἔτι ὦν ἐμελέτων καὶ ἔνθεν μὲν ἀσχολίας τῆς καταστάσεως πραγμάτων τῶν κατ' ἐμέ, ἔνθεν δὲ ἀπορία τῶν ὡς ὑμᾶς χειμῶνος ἀφικνουμένων ἐπέσχον μου τὸ πρόθυμον. Εἵτα δ' ἐκείνων ἀρθέντων ἐπεὶ με πάλιν κοινῶν (καινῶν ;) πραγμάτων κατέλαβον ἀσχολίαι, συνεποδίσθην ἐς τόδε τοῦ ποιῆσαι τι εἰ καὶ μὴ εἰς ἔκτισιν τῶν πολλῶν γε ἐκείνων, ὦν ἀπωνάμην τῆς σῆς καλοκαγαθίας, ἀλλὰ γε εἰς ἔνδειξιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐμῆς διαθέσεως. Δι' ὃ καὶ ἐν θλίψει πολλῇ καὶ λύπῃ διάγω ζυνειδῶς ὅτι ἐλλέλειπται μοι ταύτη τὸ καθ' ὑμᾶς. Καὶ εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς ἴσαν πρὸς οὓς ἂν ταῦτ' ἐγγόνει τάχ' ἂν οὐδὲ ἐτόλμησα ἔτι γραφίδα ἢ γλῶτταν ὅλως φιλίαν ἐπαγγελλομένην κινῆσαι, τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐ τῶν τοιούτων ὁμολογῶ. Νῦν δὲ οὐ τοῦτό γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πρεσβείων

ἀμφισβητῶ. φιλοσόφοις καὶ γὰρ ἀνδράσιν οὐκ ἐκ τῶν ἀπὸ τύχης ἢ τῶν καιρῶν ἐπιβαίνοντων, ἐκ δὲ τῆς γνώμης οἱ φίλοι κρίνονται· ταύτην δ' ἔγωγε ὡς μὲν εἰλικρινῇ, ὡς δὲ βεβαίαν καὶ, ἔν' οὕτως εἶπω κυβερκὴν περὶ φίλους ἔχω. Καὶ οἱοί περ αὐτοὶ μάλιστα, ἔδειξα μὲν, οἶμαι, παρῶν ὑμῖν ἱκανῶς, δείξω δὲ καὶ τοῦ λοιποῦ ξὺν Θεῷ ὅσον ἔστι πρὸς ἀπόντας ἀπόντι. Ἐρρωσθε ἐν εὐδαιμονίᾳ φιλοσοφοῦντες φιλοσοφίας ἐμψυχον ἄγαλμα. πζ' ἀπριλίου ιδ'.

Φιλαρέτῳ ἐπισκόπῳ Δημνίκου.

Νικόλαον, ὃν ἀνακρίναι δι' ὑμετέρου προσκυνητοῦ πιττακίου ἐπιτετάγμεθα ἀνακρίναντες εὖρομεν αὐτὸν ἄξια πεπονθότα καὶ χωρὶς ἀνακρίσεως. Μέλει γὰρ αὐτῷ τῶν μαθημάτων οὐδέν, ἀλλ' εὐθὺς ἀρχομένης τῆς ἡμέρας τῆς σχολῆς ἐξελθὼν ὑπὸ σκότει ἐπάνεισι καὶ τὰ πολλὰ οὐδ' ἐπάνεισι. Τὴν δὲ ἡμέραν ὅλην ἐν οἰκίαις οὐκ οἶδαμεν ὧν τινων καταναλίσκει παιδᾶς φασὶ διδάσκων ἐπὶ μισθῷ τὴν σχολὴν ὡς πανδοχεῖον ἔχων καὶ ἡμῖν ἐμπαίζων. Δύναμις δὲ οἱ ἐν λόγοις, οὔτε τῷ χρόνῳ ὃν παρ' ἡμῖν διατρίβει ἀνάλογος οὔτε μὴν τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τῇ τῶν πολὺ ὕστερον αὐτοῦ εἰς τὴν σχολὴν παρελθόντων ἰσόμετρος. Μαρτυροῦσι δὲ τοῖς εἰρημένους οἱ βαρβαρισμοὶ τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ, ἣν ἐκ μελέτης καὶ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας πολλῆς, ὡς συστήσουσαν αὐτόν, οὐ λέγομεν δ' ὅτι καὶ ἀντιγράφου γραφῆς καλῶς ἔχοντος ἔγραψε. Καὶ οὗτος μὲν τοιοῦτος, ὁ δ' ἕτερος, ἔστι μὲν φύσεως ἀγαθῆς καὶ οἷος ἐν ὀλίγῳ πολλὴν ἐπίδοσιν ἐπιδείξασθαι, καὶ δυνάμειος ἤδη ἱκανῆς. Εἰ δὲ τοιοῦτου προστάτου ἢ φασιν (ἡμεῖς γὰρ οὐκ ἴομεν) τί τὸ κωλύον μὴ οὐχὶ καὶ τοῦτον τοιοῦτον ὄντα τῶν μὴ τοιοῦτων τοῦ καταλόγου διαγράψασθαι; Ἡ τί ἄτοπον, τόπον ἓνα καὶ δύο μένειν κενοὺς ἀναμένοντας τοὺς ἀπὸ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ὑμῖν καὶ δι' ὑμῶν ἡμῖν στελλομένους; Ταῦτα γράψαντες ὡς θεῖον δόγμα τὸ ὑμέτερον ἐκδεχόμεθα ψήφισμα. πζ' ἀπριλίου κ'.

Τῷ αὐτῷ.

Θεόδωρόν τινα Θεσσαλονικέα μὲν τὴν πατρίδα τῆς δὲ τάξεως τῶν

ὕπ' ἐμοὶ μαθητευόντων ἐτέρῳ τινὶ τῶν ὑπὸ τῷ Πανταζῇ τελούντων κατακόρως ὁμιλοῦντα ὄρων, ὑπώπτευσα ὑποψίαν αἰσχροῦ. Καὶ δὴ ζητήσας διὰ πολλῶν πεπληροφόρημαι ὥς εἶη μὲν πεπραχὼς ἄπερ ὑπώπτευσα, οὐ μὲν τοί γε μεθ' οὐ ἐγὼ ὑπετόπαζον, ἀλλὰ μεθ' ἐτέρου τινὸς παιδαρίου, ὅπερ ἐγὼ παραλαβὼν ἀνέκρινον εἴ πως ἄρα γινώσκει τι ὑπὲρ ἐκείνων, μὴ εἰδὼς αὐτὸν εἶναι τὸν πάσχοντα. Πεπληροφόρημαι δὲ οὐκ ἐξ εἰκότων καὶ σημείων ἀλλ' ἐκ μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ παθόντος . . . ταῦτα δὴ συμπεσόντα ἡμῖν ὥς μὴ ὤφειλεν, ἐγὼ μὲν πνευματικῷ τῷ τρόπῳ ἀναφέρω τῇ ὑμετέρᾳ συνέσει, σὺ δ' ὁ κοινὸς ἡμῶν ἀπάντων πατήρ καὶ καθ' ἐκάτερα κηδεμῶν διαθέσεις ἕκαστα τὸν τρόπον ὃν ἂν σε ἡ χάρις τοῦ ἐνοικοῦντός σοι κινήσῃ πνεύματος. φψπζ'. Ἰουνίου 15.

Τὴν λογιότητά σας μετ' εὐχῆς ἀσπαζόμεθα.

Οἶδαμεν τὰ τοῦ ἀχρείου μαθητοῦ σας αἰσχροουργήματα καὶ ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν χορείαν τῶν μαθητῶν διὰ νὰ μὴ μεταδώσῃ τὴν φώραν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Ὅθεν κράξατέ τον πάλιν πνευματικῷ τῷ τρόπῳ καὶ εἶπατε αὐτῷ νὰ σηκώσῃ ὅσον τάχος τὰ βροῦχά του χωρὶς νὰ ἰξυῖρῃ τινὰς διατί, ἐπεὶ δὴ ἄτοπον νὰ ἀκούωνται ἀπὸ σπουδαίους τοιαῦτα. Εἶπατε αὐτῷ νὰ προσέχῃ ὅπου νὰ μὴ εἰπῇ τινι τίποτε ἢ καυχόμενος ἢ παραπονούμενος διατὶ ἂν πέσῃ εἰς αὐτὰ ἄλλων θέλει δοκιμάσῃ καὶ ἐξωτερικὴν παιδείαν.

Ἐρρωσθε καὶ προσέχετε ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ὡσὰν ὅπου ἔχομεν νὰ δώσωμεν λόγον δι' αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Τῷ αὐτῷ.

Συμπαθέστατε πάτερ

Ἐκάλεσα κατ' ἰδίαν τὸν ἄθλιον ἐκεῖνον μαθητὴν, καὶ ἀνέγνων αὐτῷ τὴν κατ' αὐτοῦ δικαίαν ψῆφον τῆς πανιέρου αὐτῆς χειρός. Ἐπείσθη, τί γὰρ εἶχε καὶ πράξει; καὶ ἄπεισιν ἐαυτὸν σφόδρα κατακεκρικῶς. Ἐγὼ δὲ ἐρωτῶ τὴν ὑμετέραν μεγαλεπήβολον σύνεσιν,

εἰ ἄρα ἔξεστι πολὺ τὸ μετὰμελον ἐπὶ τοῖς φράσεσι δείξαντι, ἔγγραφόν τι δόντι τὰ τε προημαρτημένα ἀκριβῶς ἐξελέγχων καὶ ὑπόσχουσιν περὶ αὐτοῦ μηκέτι ταῦτ' ἐξαμαρτῆσαι, ἣ γοῦν ὑποψίαν τῶν τοιούτων δοῦναι παρέχων, συγγνώμην ἐκείνῳ ὡς ἀνθρώπῳ δόντας μένειν κατὰ χώραν οἱ ἐπιτρέψαι. Ὅτι μὲν γὰρ μέγα καὶ ἀσύγνωστον τὸ ἀμάρτημα ὁμολογεῖ καὶ αὐτός, ἀλλὰ μὴ συμφερότερον οὕτω μᾶλλον, εἴπερ ἐκείνως, τὰ τοιαῦτα μετέρχεσθαι; Οὕτω μὲν γὰρ ἴσως ἐλπίζεται κερδήσειν τῷ κυρίῳ τὸν ἄνθρωπον, εἰ δὲ καταδικασθεὶς ἀπέλθοι, τίς οἶδε ὅποι κακῶν δι' ἀπόγνωσιν ἂν ἔλθοι; Ταῦτα μὲν ἐγώ, κρατεῖτω ὅμως ὅπερ ἂν αὐτῇ δόξη.

Εὐχετικῶς ἀσπαζόμεθα.

Σκέψασθαι περὶ τούτου μετὰ τοῦ διδασκάλου κύρ Θεοδώρου καὶ ὅ,τι ἀμφοτέροις δόξη ξυνδοκεῖ καὶ ἡμῖν.

Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἀγράφων Γρηγορίῳ.

Εὐχαριστῶ ὅτι ἐν ἀσχολίαις πολλαῖς ὡς γράφει, ἃς καγὼ οἶδα γράμματος καμὲ ἰδίῳ ἀξιῶσαι οὐκ ὤκνησε καὶ τοῦτο οὐχ ἵνα με περὶ τὰ τῆς φιλίας πληροφόρησιν ἐπεικῶς ἥδη πεπεισμένον ὄντα, ἀλλ' ἵνα μοι χάριν φιλικὴν ποιήσῃ, εἰδυῖα ὅσον ἐραστής εἰμι γράμματα λαμβάνειν τῆς αὐτῆς λογιότητος, ὥσανει εἶπω Ὑμιττίου μέλιττος ἀποστάζοντα ἡδονήν, τεχνικά τε ἄγαν καὶ γλαφυρά. Εἰ γοῦν μοι συχνάκις γράφειν μῆτε αἱ ἀσχολίαι αὐτῆς ἐπιτρέπουσι τοῦτο, μῆτε εἰς ἀποστολὴν εὐκαιρία ὅπότ' ἂν βουλευθῇ ἀεὶ ἔσται, τό γε μὴν ἔστιν ὅτι τῆς αὐτῆς χάριτος ἀξιοῦσθαι καὶ μάλα παρακαλῶ. Ἐρρωσο. Ἐξ Ἰασίου αψπζ'. ἑκατομβρ. βη ἵσταμένου.

Τῷ ἁγίῳ Ῥημνίκου Γρηγόριος.

Σεβασμιώτατε Δέσποτα

Ἐγὼ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐβουλόμην ὑπηρετῖν τοῖς πατρικοῖς νεύμασιν εἰσενεγεῖν νόμου θεῖον ἡγούμενος ὅ,τι ἂν αὐτόθεν θεσπίζηται κλπ. ὡς ἄνω σελ. 7.

Δημητρίῳ μεγάλῳ Κλουτζιάρῃ.

Φιλομουσότητε ἄνερ.

Φίλος μουσῶν χωρίῳ ἀμούσῳ παραχειμάσαι καταναγκάζεται κλπ.
ὥς ἄνω σελ. 8.

Δανιήλῳ εὖ πράττειν.

Ἦδεν μὲν σε φιλίας κατεψευσμένον ἀγνοῶν δὲ καὶ ἐφ' οἷς ἡνιῶ-
μην δεινῶς νῦν δὲ μαθὼν ἀπολέλυμαι τῆς ἀνίας καὶ γράφων συνή-
δομαί σοι τῆς εὐποτίας καὶ χαίρειν κελεύω σε εὐμενῶς οὕτω πει-
ρώμενον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ γε τούτοις χαίρειν ἔα καὶ φιλίαν καὶ φί-
λους καὶ εἴ τι ἄλλο ψυχρὸν οὕτω ρημάτων, ἐκείνων γὰρ ἕνεκα
ταῦτα πάντα. Ἐρρωσο καὶ εὐτύχει μέμνησο δὲ καὶ ἡμῶν, εἰ μὴ
τι ἐμποδῶν τοῦτο πρὸς τὸ καθαρῶς ἀπολαμβάνειν σε τῆς εὐμενείας
τῆς τύχης. 1788 Νοεμβρίου 5. Βιέννηθεν.

Δανιήλος Γρηγορίῳ.

Ἐδεξάμην σου τὴν σμικρὰν καὶ ψυχρὰν ἐπιστολὴν καὶ ἡνιάθην
οὐχ ἤττον ἢ σιωπῶντί σοι βαθεῖάν τινα καὶ φιλίας πάμπαν ἀλλό-
τριον σιωπήν. Ἐρωτᾷς, ὅτι τί δὴ; ὅτι σου ὁ ψυχρὸς καὶ ἄκαιρος
οὐκ ἀρέσκει μοι στωϊκισμός, ὑπονοεῖν γάρ μοι δίδως μᾶλλον δὲ νοεῖν
μὴ διασώζειν σε τὴν φιλίαν τὴν ἐκ παίδων ἡμᾶς ἀλλήλους συνάψα-
σαν καίπερ ὑφείναι μοι ὁμολογῶν τῆς ὀργῆς. Ἐπεὶ τί καὶ τὰ σαυ-
τοῦ οὐ προσέθης καὶ τὰ περὶ τῶν ἐμῶν σιωπᾷς; ἢ ὅτι σοι τουντεῦ-
θεν οὐδεὶς μὲν λόγος ἐμοῦ, οὐδεὶς δὲ καὶ εἰ ἐγὼ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν σῶν,
τὸ τῶν στωϊκῶν οἰομένῳ καμὲ φρονεῖν ἀδιάφορον. Εἶπω σοι καὶ τί
τοσοῦτον πρὸς τὴν ἀπάντησιν τυγχάνω βραδὺς ἐκ νότου δεινῆς καὶ
σχεδὸν μῆνα ὅλον. . . ἀλλὰ τί δεῖ λέγειν τῷ μηδὲν ἐρωτήσαντι. . .

Εἰ τίς σοι ἔτι διασφύζεται φιλίας σπινθήρ ὑπουργῶν οἱ πέμψαις μοι
τὸ ἐν Λόνδρᾳ ἐκδεδομένον Λεξικὸν τοῦ Β. ἀλλὰ μὴ ἔστω πλειόνων
ἢ δώδεκα ἀργυρίων. Γράψαις μοι καὶ περὶ ὧν σοι ἀπέλιπον ἀπὸ
Βουκουρεστίου ἀπαίρων τί ποτε ἐγεγόνει; Εἰρηνουπόλεως ὁ φίλος σου
τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε χρυσία ἀπολιπὼν ἀρκετώτατα 3,000 αψπθ' Γα-
μηλιῶνος ζ'. φθίνοντος.

Εἰς εἰκόνα Διονυσίου Πλαταμῶνος ἐπισκόπου.

1795 Ἰουνίῳ μηνί.

Τίς ποτ' ἄρ' ἡγάθεος φῶς οὗτος τόν γε θεῶμαι

Εἰκὼν ἐξαύδα τοῦνομα πευθομένῳ.

Διονύσιος πάϊς Μιχαήλου κλειτὸς ἐτύχθη

Ἑλλαδικῆς αἵης κόσμος ἀρειότατος,

Ἀρχιθύτης ἱερός τ' ἰδ' ἄγος Πλαταμῶνος ἀμώμων

Εὐσεβίης τε ἔδος ἰδμοσύνης τε κλέος.

Ἀρχιθύτου Διονυσίου Πλαταμῶνος ἰδέα

Μνημῆτιον μικρὸν ἥς μεγάλης σοφίης

ἥς καλοκαγαθίης.

Ἐλευθερίῳ τῷ τοῦ Μιχαήλ, Γρηγόριος ἱεροδ.

ὁ Κωνσταντᾶς εὖ πράττειν.

Ἐν παραρτήματι ἐπιστολῆς σου πρὸς Ἰβὸν τὸν κοινὸν (ὁδὸς οὕτως εἰπεῖν) φίλον ἀνέγγων ἀσπασμοὺς Ἐλευθερίου πρὸς Γρηγόριον ἐν οἷς καὶ μέμψιν ἢ γοῦν μέμψεως σκῶψιν ἀφωνίας δῆθεν Γρηγορίου πρὸς Ἐλευθέριον. Εἶχε δὲ ὁ λόγος ὡδε . . . ἵνα τί ἐτυρώθῃ ἡ καρδιά αὐτοῦ ; ἵνα τί ; ἵνα τί ; Πυνθάνῃ ἵνα τί ; ἀλλ' εἶπω σοι πρότερον ὅτι οὐκ ἐτυρώθῃ ὡς ἔδοξας, μικρὸν γὰρ ἂν εἴῃ τοῦτο πρὸς ὃ γέγονεν. Οὐκ ἐτυρώθῃ τοίνυν, ὦ οὗτος, ἀλλ' ἐλιώθῃ εἰς ἅπαξ· λίθωσιν μὲν σοι οὐ τὴν κατὰ στερρότητα καὶ ἀντιτυπίαν ἣν αὐτὸς ἂν εἴποις σκληρότητα, ἀλλὰ τὴν κατὰ ψῦχος, ἐν οὕτως εἶπω, καὶ ῥίγος ἀπαλωτέρα ἄλλως οὖσα καὶ γάλακτος. Ἐρωτᾷς δὴ οὖν ἵνα τί ; ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐμοῦ οὐκ ἀκούσῃ, αὐτὸς δὲ ἀναπεμπάσας κατὰ σαυτόν, ὡς δις καὶ τρίς που παρ' ἐμοῦ λαβὼν, οὐδὲ φιλοῦ ῥηματίου ἠξίωσας, εἴσῃ καὶ οὐδενός σοι ἔτι δεῆται τοῦ ζητουμένου εἰς διασάφησιν. Τὸ γάρ σοι χρῆμα τῆς φιλίας ἀκριβῶς εἰκέναι μοι δοκεῖ τοῖς κατόπτοις, ἅτινα παρέχουσιν ἰδεῖν τοῖς ἐμβλέπουσι πρόσωπα οἷα ποιοῦσιν ἐμβλέποντες. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰρήσθω ἐπὶ τοσοῦτον.

Ὁ δέ γε ἀδελφιδοὺς σοι Δρόσος, ἐπεὶ γε διὰ πολλῶν ξένων ᾧ ἐπαγγέλου (ὧν ἢ οἷς ἐπαγγέλλου ;) φιλίας οἰκειότητα ἡρώτησας, ὑγαίνει καὶ τοῖς μαθήμασιν ἐγκύπτει διηνεκῶς, πειθανάγκῃ μᾶλλον

ἢ προαίρεσει ὡς ἔθος τοῖς νεάζουσιν, ἀγόμενος, ἀναγινώσκει δὲ τέως λόγῳ μαθήματος μὲν τὸν ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τόμῳ ἐπιτάφιον εἰς τοὺς Κορινθίων βοηθοὺς τοῦ Λυσίου, ἀναγνώσεως δὲ τὸ τέταρτον τῶν Ξενοφώντος Ἀπομνημονευμάτων, ἀκροᾶται δὲ καὶ δις τῆς ἐβδομάδος συνοπτικῆς τινος πραγματείας Γεωγραφικῆς, ἣν κοινὸν μάθημα ποιῶμαι πᾶσι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὸ ἐμὸν φροντιστήριον, μεθ' ἣν ἀψόμεθα, ἣν διδῶ Θεός, καὶ τινος ὑψηλοτέρου μαθήματος.

Βούλει δέ σοι καὶ τι τῶν κατ' ἐμὲ πραγμάτων εἰπεῖν ; ἀλλὰ τοῦτο μὲν οἶδ' ὅτι οὐ βούλει, ἡρώτησας γὰρ ἂν εἶπερ. Πλήν ἄλλ' ἐγὼ σοι βούλομαι εἰπεῖν ἅν σὺ μὴ βούλῃ. Ἄκουε δὴ καὶ ἄκων,

Ὁ τριμηνίαν ὅλην θέρους λήγοντος κατατρύχων με πυρετὸς ἐγγύς με τοῦ θηριάλωτον (ἀντὶ ἀνδρεῖον) ὡς ἂν αὐτὸς εἶπης, εἶναι πεποίηκε καὶ ἔκτοτε ῥᾶον ἔφερον ἄχρι πρότριτα, ἥδη μὲν τοι ἡ κοινῇ ἐνταῦθα ἐπιδημοῦσα συνάγχη συνάγχει καμὲ τοῖς λοιποῖς, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἐν ἀναλήψει σχεδὸν εἰμι, καὶ παρελθούσης καλῶς ἐλπίζω μηδενὸς ἐτέρου καθαρσίου δεήσεσθαι. Ἐρρωσο καὶ λαβὼν ταῦτ' ἐγὼ γράμματα ἀποκρίναι εἰ βούλει καὶ μὴ ἀποκρίναι εἰμὴ βούλει οὐδὲν γὰρ οὐδένα ποιεῖν πρὸς βίαν ὁ σοφὸς ἐγνωμοδότησεν Αἴσωπος. ἀψῆς' Φεβρουαρίου κς',

Νικολάῳ Καραπάσση ἀνδρὶ παναρίστῳ καὶ ἐν τοῖς μάλιστά μοι πεφιλημένῳ Γρηγόριος ἱεροδ. ὁ Κωνσταντῆς εὖ πράττειν.

Περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανόν, μάλλον δὲ πολλὰ πλαγχθεὶς κατὰ τὸν σὸν εἰπεῖν Ὅμηρον, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἰδὼν ἄστεα, πολλὰ δὲ γ' ἐν πόντῳ καὶ γαίᾳ παθὼν ἄλγεα, πάρεμι καὶ προσαγορεύω σου τὴν φίλην μοι καὶ χρυσὴν κορυφὴν. Πυνθάνῃ δ' ὅτι (τί) καὶ διὰ χρόνου τσούτου ; ἀλλὰ τοῦτο καὶ εἰπεῖν δυσχερὲς καὶ λυπηρὸν ἀκοῦσαι· τὸ γάρ τοι κατ' ἐμὲ, φίλων ἄριστε, καὶ μάλισθ' ὅσα μοι συνέπεσε μετὰ τὴν σὴν ἀπουσίαν τραγικώτερα μὲν τῶν οὐκ οἶδ' οὔτινος εἶπω παθὼν, μακρότερα δὲ ἢ ἐπιστολῆς μέτρῳ περιορίσασθαι. Ἐνθεν τοι ταῦτα μὲν ἢ τοιαῦτα εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπερθώμεθα, νῦν δὲ γ' ἀφορμὴν τοῦ ἐνάρξασθαι ἅπαξ τοῦ ἐπιστολικοῦ συναλλάγματος παρασχόντες, χρηστοτέrais ὡς οἶόν

τε ἀγγελίαις φιλοφρονώμεθα. Ἐγὼ δέ, φίλη μοι κορυφή, μετὰ τοσαῦτα δεινὰ καὶ πάθη ζῶ ἔτι καὶ φιλῶ ἀπὸ βαθείας ψυχῆς τὸν φίλον Νικόλαον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν εἶδέναι ἐκτόπως διψῶ. Ποιοῦμαι δέ τὰς διατριβὰς ἐν Ἀμπελακίοις παρὰ τῷ χρησιμωτάτῳ κυρίῳ μοι καὶ φίλῳ Ἰβῷ τῷ Δροσινῷ γραμματικῶς ἄττα τεχνίδρια τῶν τισιν αὐτῷ προσηκόντων εἰσηγούμενος. Καὶ ὅτι μὲν φιλῶ σε δεῖγμα ταῦτ' ἐστὶ τὰ γράμματα, ὅτι δὲ καὶ γνησίως πεισάτω σε ἡ πρεσβεία ἣν ὑπὲρ ἀνδρὸς ποιῶμαι ἐμέ τε διὰ πολλῶν εὖ πεποιηκός καὶ σοὶ γνωρίμου καὶ μὲν δὴ καὶ φίλου εἰπὼν οὐκ ἂν ἀμάρτοιμι, φιλεῖ καὶ γὰρ σε οὐχ ἥττον ἢ ἐγὼ καὶ διὰ μνήμης καὶ γλώττης εὐφήμου ἄγων οὐ παύεται, φύσεώς γε ὡς οἶσθα ὦν εὐγενοῦς καὶ τῶν καλῶν ἐραστῆς εἴπερ ἄλλος τις. Ἀλλ' ἦτοι μὲν ταῦτα μεταφρασόμεθα καὶ αὐθις νῦν δὲ γ' ἐπὶ τὴν πρεσβείαν τραπώμεθα.

Ὁ κύρ Ἰβὸς κατασταίνει ἐπίτροπόν του αὐτοῦ τὸν φίλτατόν σας γαμβρόν διὰ μίαν ὑπόθεσιν του, τὴν ὁποῖαν θέλετε μάθει ἀπὸ τὰ γράμματα τῆς ἐπίτροπείας καὶ ἀπὸ τὸν γαμβρόν σας τὸν ἴδιον. Ὅτι λοιπὸν ὁ φίλτατός σας γαμβρὸς εἶναι καὶ ἔμπειρος καὶ πρόθυμος νὰ ἐκδουλεύσῃ τοὺς φίλους του δὲν ἀμριβάλλω, ὥσάν ὁποῦ τό, ἂν δὲν ὁμοιάζαμεν δὲν ἐσυμπεθεριάζαμεν, ὁποῦ συνηθίζει νὰ λέγει ὁ κόσμος μὲ πείθει νὰ φρονῶ ὅτι ὁ γαμβρὸς εἶναι καὶ τῷ γυναικαδελφῷ καὶ τῷ πενθερῷ ὁμοιότατος. Ὅτι ὅμως ὁ πενθερὸς καὶ ὁ γυναικαδελφὸς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κύρ Ἰβου θὰ σταθοῦν εἰς τὸν γαμβρόν ἐκεῖνο ὁποῦ ἐστάθη ὁ Ἰόλεως εἰς Ἡρακλέα, εἰς τὴν Ὑδρας ἀναίρεσιν, τοῦτο κρίνεται ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν ὁποῦ ἔχει νὰ κάμῃ ἡ πρεσβεία τοῦ Γρηγορίου εἰς τὰ ὦτα τοῦ φίλου Νικολάου καὶ τοῦ θεσπεσίου Γεροκαρακάσση, ὃν ὡς Ἱπποκράτην τιμῶ, ὡς Ὀμηρον καὶ Ἡσίοδον σέβομαι, καὶ ὡς πατέρα γνήσιον προσκυνῶ. Ἄν χρειασθῇ καὶ ἀξίνην ὀξυτέραν ἢ ὑπόθεσις ἰδοὺ γράφω καὶ τῷ ἄρχοντι Λογοθέτῃ εἰς τὸ ἐγκεκλεισμένον πρὸς τὴν εὐγενείαν του τὸ ὁποῖον ἐγχειρίζοντάς το τῇ εὐγενείᾳ του θέλετε εἰπῇ καὶ διὰ στόματος πολλὰς καὶ ταπεινάς προσκυνήσεις ἐκ μέρους μου. Τοὺς ἰδικούς σας ὅλους ἀκριβῶς κατασπάζομαι. Λάμπρον τὸν κοινὸν φίλον ὁμοίως. Τὴν ἀπόκρισιν τοῦ παρόντος ἀπαραιτήτως ζητῶ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς υἱείας καὶ πάντων τῶν καθ' ὑμᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἂν λείπῃ τὸ ποῦ καὶ πῶς καὶ ἐν τίσιν ὁ Κωνσταντῖνος ἀτε-

λεστάτη γενήσεται. Ὁ ἐδῶ διδάσκαλος κύρ Γεώργιος ὁ Τρικαλιανὸς ἀκριβῶς ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀμφοτέρους. Ἐρρωσθε φίλων καὶ ἀνδρῶν ἄριστοι.

10 Μαρτίου 1796 ἐν Ἀμπελακίοις

Γρηγόριος ἱεροδ. ὁ φίλος σας.

Παῖσιw Μονοβάρδα Ἀρχιμανδρίτη.

Γράμματα χειρὸς μὲν οὐκ οἶδ' ἦστινος ὄνομα δὲ τὸ σὸν φέροντα χθὲς πρὸ ἀρίστου δεξάμενος ἤσθην, πῶς οἶει; πανυπολύ· καὶ πῶς οὐκ ἔμελλον, φίλον ἀκούσας ἀρχαῖον καὶ γνήσιον ὑγιαίνοντα καὶ οὐ πολὺ πόρῳ ποιούμενον τὰς διατριβὰς καὶ τὸ δὴ μέγιστον μνημονεύοντα ἔτι καὶ λόγον ἐμοῦ ποιούμενον τοσοῦτον, ὥστε καὶ πείθειν ἄλλους εἶναι τινα τὰ κατ' ἐμὲ οἶεσθαι καὶ ὄντησιν σφισιν ἀπὸ γε τούτων ἔσεσθαι; Τούτων μὲν οὖν ἀπάντων, πάτερ σεβασμιώτατε, χάρις ἔστω σοι τῇ σεμνοπρεπεῖα, μεγίστη, ἐγὼ δὲ ἐπινεῦσαι ἐφ' ἃ με παρακαλεῖς ἐπιθυμῶν ἄλλως εἴ γε καὶ τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα ὑπὲρ οὗ ποιεῖ τὴν πρεσβείαν ἀκούειν οἶδα, παρά σοί τε εἶναι οὐκ ἂν εἴποις ὅσον ἐφίεμαι· τῆς γε μὴν τοῦ σώματος ὑγείας οὐ πάνυ καλῶς ἀπολαύων οὐ δύναμαι. Λόγους γὰρ τέταρτον ἔτος ἐγὼ τουτί ἀπειπάμην καὶ ζύνειμι Μούσαις ὅσον γε εἰς διάχυσιν καὶ φίλοις εἴ, πη παρείκοι χαρίτων παλαιῶν ἔνεκα χαριζόμενος, πόνους δ' ἀναδέεσθαι οἷους καὶ ἐπὶ μισθῷ ζυνεῖναι οὐχ οἷον τε. Τῷ μὲν τοίνυν φίλῳ τῷ σῷ ἐρεῖς ἄλλοσέ πη τρεψάμενον θηρᾶσθαι διδάτκαλον τῷ παιδί, σύ δ', ἄλλ', ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἅπαξ ἀφορμὴν τοῦ ζυνεῖναι ἀλλήλοις διὰ γραμμάτων παρέσχες μὴ κάμης καὶ ἐπιστέλλων θαμὰ καὶ δεχόμενος. Ἐρρωσο τῷ αἴψῃς'.

Θαργηλιῶνος η'. μεσοῦντος ἐξ Ἀμπελακίων.

Γρηγόριος ἱεροδ. Δημητρίῳ τῷ Χαρβάτει εὐ πράττειν.

Ὁ ἐπιδούς σοι τουτί μου τὸ γραμμάτιον ἔστι μὲν φίλος ἐμὸς καὶ χρόνον βραχὺν μαθητῆς, τυγχάνει δὲ πρὶν ἰδεῖν καὶ σὸς ἐραστής, ὅτι καὶ τῶν Μουσῶν ὧν αὐτὸς σαυτὸν ἐποίησας ἀταγώγιον (ἐνδιαί-

τημα). Οὗτος τοίνυν αὐτόσε στελλόμενος ἐδεήθη μου ὅπως αὐτὸν συστήσαιμί σοι, ταῖς Μούσαις αὐταῖς διὰ σοῦ συστήσεσθαι οἰόμενος. Ἐγὼ δὲ ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἱκεσίαν ὡς αὐτῷ τε λυσιτελῇ καὶ μοι ἀφορμῇ τοῦ προσφθέγγασθαι σου τὴν ἱεράν καὶ τρισπόθητον κεφαλὴν χορηγοῦσαν, ἐπέθηκα αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῆς πρώτης ἐντεύξεως παρέξουσιν πρόφασιν. Ἦν δὲ δεξάμενος ὅφει διὰ ταύτην τὸν νεανίαν εὐμενῶς, καὶ τουτί ἀρκέσει αὐτῷ εἰς τὸ πᾶνθ' ὡς χρὴ ἐφ' οἷς ἤκει διαθεῖναι. Ἐρρωσο φιλοσοφίας ἐμψυχον ἄγαλμα. Ἐξ Ἀμπελακίων τῷ ἀψιθ' Μαιμακτηριῶνος πρώτη ἱσταμένου.

Δημήτριος Δάρδαρις Γρηγορίῳ εὖ πράττειν.

Τὴν παρὰ σοῦ πεμφθεῖσάν μοι ἔντεχον ἀτεχνῶς καὶ πάνυ ἔμμουσον χομισάμενος ἐπιστολὴν, ἥσθην ἀπὸ καρδίας τὰ περὶ τῆς σῆς ὑγείας μαθών. Ἄλλ' ἐφ' οἷς περὶ ἐμοῦ γράφεις, ὦ λῶστε, ἐπαίνους οὐδεμίαν ἔχω σοι χάριν· πάνυ γὰρ καὶ πανταχόθεν ἐμαυτὸν περισκεψάμενος οὐδὲν ἐπαίνου ἄξιον εὔρον. Ἐκεῖνο δὲ καλῶς εἰκάξεις ὡς προθύμως ἔχω τοῖς φίλοις τὰ δυνατὰ ὑπουργεῖν. Ἐγὼ γὰρ τὰ μὲν ἄλλα φαῦλος τίς εἰμι, ὁμολογῶ, καὶ ἀφυῆς, τοῦτο δέ, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἀγαθὸς πέφυκα καὶ πρόθυμος. Ἴσθι οὖν, μᾶλλον δὲ καλῶς πέπεισο, ὡς οὐδὲν ἐλλείψω προθυμίας τῶν ὅσα δυνατῶς ἔχω σοι καθυπουργεῖν. Περὶ ὧν δὲ ᾔτησας πεμφθῆναι σοι παρ' ἐμοῦ βιβλίον, τὰ μὲν Γαλλικὰ οὐχ εὔρηται οὔτ' ἐνταῦθα, ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βιβλιοπωλείοις, οὔτ' ἐν τοῖς κατὰ τὴν Σαξωνίαν, τὰ δὲ Γερμανικὰ πάντα πάντως πεμφθήσεται. Χρῶ τοίνυν τούτοις ἐν τῷ παρόντι καὶ οἷς ἄλλοις ἔχεις ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀκουόντων σου, πυνθάνομαι γάρ σε τῆς αὐτόθι κοινῆς καθηγεῖσθαι σχολῆς. Γράφε δέ μοι καὶ τοῦ λοιποῦ, ἐκτὸς μὲν τοι ἐπαίνων, αἰνούμενοι γὰρ οἱ ἀγαθοὶ τρόπον τινὰ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας ἢν αἰνῶσ' ἄγαν Εὐριπίδης φησίν. Ἐρρωσο καθ' ἐκάτερον ἀνδρῶν ἄριστε καὶ πράττε τὰ ἄριστα ἅπερ ἂν τὸ θεῖον ἄριστα δοκιμάσειε.

Βιέννηθεν τῇ 1ῃ Μαρτίου 1798.

Δημητρίῳ τῷ Δαρβάρει.

Ἀνδρῶν ἄριστε καὶ σοφώτατε.

Γρηγόριος ἱεροδιάκονος Δημητρίεὺς γνωριμίαν προσωπικὴν ἐσχηκώς, τῶν δὲ καλῶν, ἃ σε καλλύνει καὶ γνῶριμον τοῖς πᾶσι ποιεῖ καὶ οἷς αὐτὸς καλλύνεις τὸ ἐκπεπτωκὸς τοῦ πάλαι κάλλους ἑλληνικόν, καὶ γνῶσιν καὶ πεῖραν ἱκανὴν ἔχων, καὶ ἑραστῆς δὸς εἰπεῖν ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου διατελῶν, ἦκω σοι διὰ τούτου μου τοῦ γραμματίου τόν τε πρὸς σέ μου τοῦτον ἔρρωτα καταφανῇ σοι ποιῶν καὶ τὴν σὴν διὰ γραμμάτων γοῦν γνωριμίαν τε καὶ φιλίαν ἐξαιτῶν, ἣν μοι χαρίσασθαι ἀξιώσας, τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔση μοι χαρισάμενος, πολλὴν γὰρ τὴν ὄνησιν ἐντεῦθεν δοκῶ μοι καρπώσασθαι. Ἀλλὰ ταύτην μὲν οἶδ' ὅτι μοι χαριεῖ αἰτοῦντι θερμῶς, καὶ τούτου μετεῖναι σοι τοῦ καλοῦ ἐκ τῶν λοιπῶν τεκμαιρόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ ὡς λαβὼν ἤδη αὐτίκα σοι καὶ ὄχλησιν προσενεγκεῖν τεθάρρηκα. Βιβλίων με δεῖ ὧν κατωτέρω σημειῶ τὰ ὀνόματα· ταῦτα δὲ πρὸς Μουσῶν φροντίσais ἢ τάχους ἐξωνησάμενος ἀποστεῖλαί μοι διὰ τῶν αὐταδέλφων Σφάρτζ παρ' ὧν δὴ καὶ λήψῃ ὅ,τι ἂν ὑπὲρ αὐτῶν κατάθοιο. Ἐγὼ δέ σοι τὴν χάριν ὡς περιφανῶς ἄρα τιμῶντι καὶ τὰ μέγιστα ὑπουργοῦντι εἴσομαί τε καὶ οἴσομαι. Ἐρρωμένως μοι διαδίδῃς ἀνδρῶν ἄριστε καὶ σοφώτατε.

Τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1798 ἐν Ἀμπελακίois.

Εὐστρατίῳ τῷ Ξεφτέρῃ.

Φίλων ἄριστε καὶ προσφιλέστατε.

Τὰ σὰ ἐλλόγιμα καὶ παντοίων χαρίτων ἀνάμεστα γράμματα κομισάμενος ἐπὶ μὲν τῇ εὐκταισιότητι ὑμῖν ὑγίειά σου ὑπερήσθημεν ὡς εἰκός, τὴν δὲ γε δαψίλειαν τῶν τιμῶν, ὧν ἡμῖν καλοκαγαθίας περιουσία (τίνι γὰρ ἄλλῳ;) ἀπονέμεις, καὶ ταύτην μὲν ὡς ἀπὸ καρδίας προερχομένην εἰλικρινοῦς ἐδεξάμεθα καὶ ἀπεδεξάμεθα καὶ χάριτας ἴσμεν τῇ σῇ διαθέσει, δεδοίκαμεν δὲ μὴ τοῖς ἄγαν ἐμψυσηθέντες ἐπαίνοις, ὑπὲρ ὃ δεῖ φρονήσωμεν. Δι' ὃ σοι καὶ πρεσβείαν ποιούμεθα φιλικὴν οἰκειοτέρως πῶς τοῦ λοιποῦ πρὸς ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι,

τῶν μὲν πολλῶν τούτων ἐγκωμίων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἰύγκων, ἄλλοις, οἷς καὶ μέλει ταῦτα καὶ πρέπει, ἐπιδαφιλευόμενος ἡμῖν δὲ σαυτὸν ἀπλῶς οὕτω καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον τρόπον παρέχοντα. Οὐ γὰρ ἤκεις ἤδη ζωγρήσων ἄλλ' ἐπ' ἐζωγρημένους πάλαι, καὶ τοῖς καλοῖς, οἷς σε παιδεῖα καὶ φύσις ἀμιλλώμεναι κατεκόσμησαν, ἀνὰ κράτος ἐαλωκότας, καὶ πρὸς οὕτως ἔχοντας οὐ δεῖ σοι τοιούτων. Εἰ δέ σοι δέδοχται, τέχνη, ὅπερ αὐτὸς ἐκ φύσεως εἶ, ἄστικοὺς ἡμᾶς καὶ κομφοὺς ἀποδείξει, ἴσθι ἐς τὸν τῶν Δαναΐδων πῖθον ἐπαντλῶν. Φύσει τε γὰρ τοῦ τοιούτου καλοῦ ἀποπεφύκαμεν καὶ παρ' ἡλικίαν ἤδη τὸ μάθημα. Χρῶ τοίνυν πρὸς ἡμᾶς γε πεφεισμένως καὶ τοῖς ἐπαίνοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς τρόποις, ἧ μὴ δυνάμενοι ἐκ τῶν ἴσων σε ἀνταμείψασθαι μειονεκτῆσομεν ταύτῃ γε καὶ πάντα τρόπον τεταπεινωμένοι σοι ἐσόμεθα καὶ οἰχίσεται δέ σοι ἡ ἰσοτιμία ἐν ἧ ἐδράζεσθαι τὴν φιλίαν φιλοσοφούντων παῖδες πρεσβεύουσι. Καὶ κοινῇ μὲν ταῦτα· ἐγὼ δέ σοι καὶ ἰδίᾳ χάριτας οἶδα τῆς ἐπαγγελμένης χωρογραφίας. Πέμπω δέ σοι καὶ τὴν Μεταφυσικὴν τοῦ Γερμανοῦ Βαουμαϊστέρου εἰς ἐννέα τετράδια.

Ἔρρωσσ τῇ κς'. Αὐγούστου ἀψηθ'. ἐν Ἀμπελακίαις.

Σχέδιον

Κωνσταντίνῳ Ὑψηλάντῃ τῷ ἡγεμόνι πάσης Βλαχομολδαυίας.

Εὐγενέστατέ μοι Αὐθέντα.

Τὸ προσκυνητὸν γράμμα τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος κομισάμενος, ἐκεῖνο μὲν μονοῦ προσφῶς αὐτῷ μεθ' ὅσης πλείστης κατησπασάμην τῆς ὑποκλίσεως. Ἐφ' οἷς δέ μου τὴν ἐπὶ μεγάλοις τοῖς εὐεργετήμασι μικρὰν καὶ ταπεινὴν προσφορὰν ἀποδοχῆς ἠξιώσατε τοσαύτης, ὥστε με καὶ γραμμάτων ἀξιῶσαι καὶ δώροις τιμῆσαι. αὐθεντικοῖς, καὶ τούτου δὴ χάριτας ὑμῖν ἀθανάτους ὁμολογῶ, καὶ χεῖρας ἱκέτιδας εἰς οὐρανὸν ἄρας, ἐκεῖθεν ἐξαιτουμαι τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἐπὶ τὰ καλὰ ὑμῶν ὁρμῆς τε καὶ προαιρέσεως. Σχῶν δ' ἅπαξ εἰς τὰ ἀρχεῖα τὴν ἀροδοῦν, ἐπιστέλλω τῷ ὑμετέρῳ ὕψει καὶ τοὺς λοιποὺς δύο τοῦ συγγράμματος τόμους καὶ δέομαι ἵνα δὴ καὶ τούτους ὡς τοὺς προτέρους ἀποδεξάμενοι ἐπιτρέψατέ μοι θαμίζειν καὶ τοῦ

λοιποῦ εἰς Ἀπόλλωνος. Σώζοισθέ μοι ἄστεμφῶς ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ ὑμῶν θρόνου, ἡγεμόνων μεγαλοπρεπέστατε, καὶ σώζετε αὐτόθεν τὴν Ἑλλάδα χρηστοί τε ὄντες τοῦ γένους πατέρες καὶ τῆς αὐτοῦ ἐπιδόσεως διάπυροι ζηλωταί. 26 Σεπτεμβρίου 1805.

Ἐν Τριεσίῳ.

Κωνσταντίνῳ ἡγεμόνι τῷ Ὑψηλάντῃ

Εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα !

Τὸ προσκυνητὸν γράμμα τῆς ὑμετέρας Ὑψηλότητος κομισάμενος, ἐκεῖνο μὲν μονοноῦ προσφῶς αὐτῷ μεθ' ὅσης πλείστης κατησπασάμην τῆς ὑποκλίσεως. Ἐφ' οἷς δέ μου τὴν ἐπὶ μεγάλοις τοῖς εὐεργετήμασι μικρὰν καὶ ταπεινὴν προσφορὰν εὐμενῶς οὕτως ἀπεδέξασθε, ὥστε με καὶ γραμμάτων ἀξιῶσαι αὐθεντικῶν καὶ δώροις τιμῆσαι λαμπροῖς, καὶ τούτου δὴ χάριν χάριτας Ὑμῖν ἀθανάτους ὁμολογῶ καὶ χειρὰς ἱκετιδὰς εἰς οὐρανὸν ἄρας ἐκεῖθεν ἐξαιτοῦμαι τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἐπὶ τὰ καλὰ ὑμῶν ὁρμῆς τε καὶ προαιρέσεως. Ἀπαξ δὲ τῆς εἰς τὰ ἀρχεῖα εἰσόδου ἀξιωθεὶς, ἤκω καὶ αὖθις θαρρύντως κομίζων τῷ ὑμετέρῳ ὕψει καὶ τοὺς λοιποὺς δῶω τοῦ συγγράμματος τόμους, οὓς δὴ καὶ αὐτοὺς εὐμενῶς δεξάμενοι, ἀποδέξασθέ μοι τὸ πρόθυμον καὶ δότε μοι θαμίζειν καὶ τοῦ λοιποῦ εἰς Ἀπόλλωνος, τὸν ὀφειλόμενον, εἰ καὶ μὴ κατ' ἀξίαν, ἀλλ' οὖν κατὰ δύναμιν προσφέρων λιθωντόν. Σώζοισθέ μοι ἄστεμφῶς ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ ὑμῶν θρόνου ἡγεμόνων μεγαλοπρεπέστατε καὶ σώζετε αὐτόθεν τὴν Ἑλλάδα, λόγων τε καὶ οἷς μέλει τῶν λόγων οὕτω περιφανῶς προϊστάμενοι.

Τῷ φωέ'. Σεπτεμβρίου 29 ἐν Τριεσίῳ

Ἀλεξάνθρῳ ἡγεμόνι τῷ Μουρούζῃ.

Κράτιστε ἡγεμόν.

Πολλὴ χάρις ὀφείλεται παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων τῇ καθ' ὑμᾶς πανεκλάμπρῳ καὶ θεοστηρίκτῳ ἐστίᾳ, ἡγεμόνων μεγαλοπρε-

στατε καὶ σοφώτατε, καὶ ἄλλων μὲν πολλῶν καὶ καλῶν ἐπιτηδεύ-
μάτων ἕνεκα ἐξ ὧν περιουσία φρονήσεως ὑμῖν κατορθουμένων οὐκ
ἂν εἴπη τις ὅσῃν εὐκλειαν καὶ δόξαν τὸ γένος ἡμῶν ἐν τοῖς καθ'
ἡμᾶς χρόνοις καρποῦται καὶ περιβάλλεται οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς περὶ
τοὺς λόγους καὶ τὴν ἱερὰν φιλοσοφίαν ἐπιμελείας τε καὶ περιθαλ-
ψεως, δι' ἣν καὶ αὐτὴν οὐχ ἡ τυχοῦσα ἐπίδοσις καὶ μεταβολὴ ἐπὶ
τὰ κρείττω τῇ τε θεοσώσῳ ἀρχῇ ἐν γένει καὶ τῷ Ἑλληνικῷ ἐν
μέρει ἐλπίζεται. Πολλαῖς γὰρ καὶ λαμπραῖς ἄλλαις πράξεσι τῇ τε
ἀρχῇ καὶ τῷ ἀρχομένῳ χρήσιμοι καὶ σχεδὸν εἰπεῖν σωτῆρες ἐπὶ τῶν
καιρῶν πολλάκις ἀναφανέντες, ἐτράπητε τέως καὶ ἐπὶ τὸ κράτιστον
καὶ σωστικώτατον τὴν φιλοσοφίαν, πάντα κάλων τὸ τοῦ λόγου, κι-
νοῦντες ἔν' ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις αὐτὴν οἰκειώσητε καὶ εἰς
αὐτὰ τὰ ἀρχεῖα εἰσαγάγητε, εἰδότες ὅτι τότε εὐδαιμονοῦσιν ἄνθρω-
ποι, ὅτε ἄρχει φιλοσοφία ἢ φιλοσοφεῖ ἀρχή. Τοιγάρτοι καὶ βασιλεὺς
ὁ μέγιστος τὸν καλὸν ὑμῶν τοῦτον ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ζῆ-
λον ἐνασμενισάμενος, πρὸς ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ ταῖς τῶν πόλεων
προστασίαις, καὶ τὴν προστασίαν τῶν λόγων, οἷόν τι ἄθλον ἐξαί-
ρετον ὑμῖν προσανέθηκε, τὸν πατρῶον κληρὸν καὶ τὴν ἔμφυτον ὑμῖν
ἀρετὴν βασιλικοῖς ψηφίσμασιν ἐπικυρωσάμενος.

Ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν ἐπὶ μέρους ὑμῖν εὐχαριστεῖν τοσούτων καὶ τη-
λικούτων καλῶν αἰτίοις γεγεννημένους τῷ γένει, καὶ τὸ τὰ κράτιστα
προαιρουμένους ἐπαινεῖν κατὰ τὸ εἶκος καὶ τὰ μέλλοντα ἐκ τῶν
γεγονότων εἰκάζοντας συνήδεσθαι καὶ ἐπικροτεῖν τέως ἀφήσομεν εἰς
καιρὸν ἕτερον τὰ τοιαῦτα ὑπερθέμενοι. Ἀφ' ὧν δ' ἐπὶ τὸ γράφειν
ὠρμήθημεν ταῦτα δὴ πειρασόμεθα ὡς οἷόν τε εὐσχημόνως ὑμῖν εὐ-
μένειαν καὶ ἀνοχὴν πρότερον ἐπικαλεσάμενοι.

Ἡμεῖς δὲ οὖν, κράτιστε καὶ σοφώτατε ἡγεμόν, τὴν νῦν κατὰ
πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὸ φιλο-
σοφεῖν πάντων μικροῦ δεῖν τῶν ἡμετέρων ὁρμὴν περιθρυλλούμενοι
καὶ μικροὶ ἄλλως ὄντες καὶ εἰς οὐδὲν ἐπιτήδαιοι, ἀνπετερώθημεν
ὅμως ὑπὸ ζήλου καὶ οἷον ἐπιλαθόμενοι τῆς ἡμῶν αὐτῶν κατὰ τε
τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀσθενείας καὶ ἀφυΐας βουλοίμεθα συνει-
σενεγκεῖν καὶ αὐτοὶ τόγε εἰς ἡμᾶς ἦκον, εἰς τὴν τοῦ γένους βελτί-
ωσιν. Βουλοίμεθα δὲ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὑφ' ὑμῖν προστάταις καὶ
κηδεμόσιν, οἷς μέλει τε τὰ τοιαῦτα καὶ ἐπιτετραπται ὑπὸ τοῦ Καί-

σαρος θειοτέρᾳ δὴ τινι ἐπινοίᾳ ἐπὶ τοῦτο ἀχθέντες. Διὰ ταῦτα δὴ ἐπεστείλαμεν ἑναγχος Ἀθανασίῳ καὶ Δανιήλῳ τοῖς τῆς αὐλῆς διδασκάλοις ἵνα τὴν πρόθεσιν ἡμῶν ταυτηνὶ τῷ ὑμετέρῳ ὕψει προσαναθέμενοι, τὴν παρ' ὑμῶν συγκατάθεσιν καὶ ἡγεμονικὴν προστασίαν ἡμῖν ἐξαιτήσαιντο, ἧς χρῆζομεν πάντων ἕνεκα καὶ ἧς ἄνευ οὐδ' ἐγχειρητέον ἡμῖν ὅλως τῷ πράγματι, οὐδ' ἐγχειρήσασιν ἀξιόχρεών τι καὶ μόνιμον διάπραχθήσεσθαι οἰόμεθα. Γράμματα δὲ παρ' ἐκείνων κομισάμενοι ἐνάγοντά τε ἡμᾶς εἰς τοῦ γχείρημα καὶ τὴν παρ' ὑμῶν ἀντίληψιν καὶ προστασίαν προῖσχύμενα, ἐμφανίζόμεθα ὑμῖν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἱκετηρίου γράμματος, καὶ τῷ θεοστηρίκῳ θρόνῳ τοῦ ὑμετέρου κράτους προσπίπτοντες, ἐφ' οἷς μὲν ἀποδεξάμενοι ἐνεστερνίσασθε ἡμῶν τὸν ζῆλον καὶ τὴν προαίρεσιν χάριτας ὑμῖν ἀθανάτους ὁμολογούμεν χεῖρας ἱκετίδας εἰς οὐρανὸν ἄραντες, ἐκείθεν τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἐπὶ τὰ καλὰ ὁρμῆς ὑμῶν ἐξαιτούμεθα· ἐφ' οἷς δ' ἡμᾶς τὸ ὑμέτερον ἀξιοῖ ὕψος εἰς τὴν Μολδαυίαν ἢ γοῦν τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ἀφικομένους ἐπιδεικτικώτερον καὶ οἷον ἐκ περιωπῆς ὑπουργῆσαι τῷ γένει, ἄλλως μὲν κἄν ἐπετάσθημεν, πτέρυγας περιστερᾶς τὸ τοῦ λόγου ἀναλαβόντες, εἰς γῆν μάλιστα, ἧς ἄρχει μὲν Ἀπόλλων, συνδιεξάγει δὲ ἡ πάρεδρος οἱ Ἀθηναῖ, καὶ συνδιέπει Θέμις ἡ δέσποινα. Ἀσθενικῶς γε μὴν φύσει καὶ μαλακῶς ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ σώματος ἔχοντες, κλίματα ῥιγῶδη καὶ προὔπτον ἡμῖν ἐπαπειλοῦντα τὸν κίνδυνον εἰς κατοικίαν ἑαυτοῖς οὐκ ἂν ἐκόντες ἐλοίμεθα. Ἐν τε τοῖς λόγοις οὐ πάνυ καλῶς καὶ ἢ δέον συντεταγμένοι, ἐν πόλει μεγέθει τε ἐξαισίῳ καὶ σοφίας περιουσίᾳ τευνομένη γενναῖόν τι ἢ γοῦν τῆς ὑμετέρας προσδοκίας ἀνάλογον οὐδὲν ἡμεῖς ἐπιδείξαιμεν. Χωρικὸς γάρ τις πάμπαν ἢ καθ' ἡμᾶς μοῦσα. ἡγεμὸν μεγαλοπρεπέστατε, καὶ οὐκ ἐπιτηδεῖα ἀστικάς καὶ κομψότητι ἐναδρυνομέναις ξυνομιλῆσαι, Τό τε λυχνάριον τὸ ἡμέτερον οὐ τοιοῦτον οἷον καὶ ἐπὶ λυχνίας τεθῆναι, ἢ δικαιοῦσι τὰ θεῖα λόγια, ἀλλ' ἐν γωνίᾳ που καὶ ἐν παραθύρῳ καὶ αὐτὸ τοῦτο ὑπὸ τὸν μόδιον, φωτὶ μεγάλων καὶ λαμπρῶν καὶ φωστήρων οὐχ ὑπομένων ὅλως ἀντιπαρεξετάζεσθαι. Αἰρούμεθα τοιγαροῦν τὴν ἐσχατιὰν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἣ ἔφουμεν καὶ ἐτράφημεν, χωρίον οὖσαν εἰς τε τὰ τῆς υἰγείας ὑμῶν ἐπιτήδειον τῇ τε ἐν λόγοις ἡμῶν ἔξει ἀνάλογον καὶ τῷ ὑμετέρῳ ὕψει ἄνωθεν ἱερόν, καὶ δεόμεθα πάνυ πλεῖστα τῆς ὑμετέρας

Γαληνότητος τῇ ἑαυτῆς κραταιᾷ σκέπῃ καὶ προστασίᾳ ἡμᾶς περιχαρὰ κώσασαν, ἐκεῖσε ἐπιτρέψαι ἀπελθόντας συναγωνίζεσθαι, ἣ πεφύκαμεν εἰς τὴν τοῦ γένους βελτίωσιν.

Ταῦτα μὲν ἡμεῖς μετὰ πολλῆς καὶ βαθείας τῆς ταπεινώσεως. Ὑμεῖς δὲ σώζοισθέ τε ἀστεμφῶς ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ ὑμῶν θρόνου καὶ σώζοιτε τὴν Ἑλλάδα, χρηστοὶ τε ὄντες τοῦ γένους πατέρες καὶ τῆς κατ' αὐτὸ εὐκλείας διάπυροι ζηλωταί.

Ἐνετίθηθεν ἔτει σωτηρίῳ αῷε'. ἐν Σεπτεμβρίῳ μεσοῦντι.

1800 Ὀκτωβρίου 17 ἔγραψα τῷ Παναγιώτῃ Ζωγράφῳ ἐν Πελοποννήρῳ διατρίβοντι ἐπιστείλας αὐτῷ καὶ τὰ κατωτέρω σεσημειωμένα βιβλία εἰς πώλησιν.

Γραμματικῆς φιλοσοφικῆς σώματα δύο νὰ πωληθοῦν πρὸς γρσ. 8 τὸ κάθε σῶμα ἐξαιρουμένων τῶν ἕως ἐκεῖ ἐξόδων γρσ. 16

Τῶν τοῦ Δαρβάρεως διαλόγων σώματα 9 πρὸς γρ. 2 18

Ἀπλοῦν τοῦ αὐτοῦ 2

Διατριβῆς εἰς Θουκ. 15 νὰ πωληθοῦν ἀπὸ 50 ἕως 40 παρᾶδες τὸ καθένα.

Τὰ ἄσπρα τῶν βιβλίων τούτων εἶναι τῆς σχολῆς καὶ εἶναι ἀσύνακτα.

Σημείωσις περὶ τῶν Κυνικῶν.

Ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἰωνᾶ τρία φλωρία Ὁλλανδέζικα, διὰ νὰ γράψω 4 σώματα τοῦ Ἀρδαμερίου δεμένα Φραντζέζικα.

Ἀγγελάκης Ναουσαῖος διδάσκαλος γράφει τέσσαρα σώματα δεμένα ὀρδινάρικα ἄσπρα δὲν ἔλαβον, διορίᾳ τοῦ Ἰωνᾶ.

Γεροσταμούλης Σοφαδίτης σώματα 3 15

Παπα-Γεργάκης Σοφαδ. 1 4

Ἔλαβον τὰ 16 γρ. διὰ τὰ 4 σώματα τῶν Σοφαδιτῶν.

1800. Ὁκτωβρίου 16 ἐπλήρωσα τῷ Ἀσάνῃ Ἰατρῷ γρ. 75 διὰ τὸν Ἰωνᾶν τὰ ὅποια δὲν μὲ τὰ ἐπλήρωσεν.

Παπᾶ Γρηγόριος Τρικαιὸς γράφει σώμ. 2
 Δημήτριος Βαρλάμης 2
 Διορία τοῦ Ἰωνᾶ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν.

Σημείωσις τῶν ἐξόδων εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν Κωνικῶν κατὰ τὸ ἀπὸ 10, Ὁκτωβρίου 1802 γράμμα τοῦ Γαζῆ.

Κόλαις 57 . . . πρὸς γρ. 30 ἐκάστη } 510
 Χαρτὶ καὶ τυπωτικά

13 πίνακες πρὸς γρ. 20 ἕκαστον } 260
 Χαλκ. καὶ σκαλιστικά }

Χαρτὶ καὶ σταμπωτικά διὰ τοὺς αὐτοὺς 29
 Διορθωτικά τοῦ τύπου 80
 Δετικά διὰ σώματα 100 100
 Διὰ τετρακόσια ἡμιγαλ. 200
 Διὰ πέντε φίνα 10

Ἐξοδα ἐδῶ (εἰς Βιένναν) εἰς Ζέμονα καὶ Βελιγράδι
 διὰ 5 κασελ. 56

Σοῦμα 1245

ἄζιο διὰ αὐτὰ διὰ νὰ γένουν γρ. πρὸς

75 τὰ % 415

Σοῦμα γρόσια 1660

Ὅσα ἐπλήρωσα ἔξοδα ἀπὸ Βελιγράδι ἕως Τζαρίτζανην τῷ Δημητρίῳ Στατήρῃ, εἰς 5 σενδούκια ἀγώγια καὶ λοιπὰ ἔξοδα γρ. 100

Εἰς ἓνα σενδούκι ἐκεῖθεν ἐδῶ ὁμοῦ μὲ μισιπέτραν ἐπλήρωσαν οἱ κύριοι Δροσιν. Χ. Ἰβου καί 9

109

Ζαχαρίας ὁ πατριώτης ἡγούμενος ἐπέϊρε τὰ βιβλία καὶ δὲν ἐπλήρωσε Ὁ Ἰατρὸς Σπύρος δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐβγάλη 13 γρ. ἀπὸ ἓνα καχοαγιώτην.

Σχέδιον

Πρὸς Schneider

Mi optime amice felix sis

Saepe jam scripsi- nego scriberetibi Graece, nec usi unquam in litteris lingua Graeca quod vestra pronuntiatio vocabulorum et litterarum longe abest Graecam esse. . .

Nova lingua nostra est quidem filia antiquae, sed quo modo nova Italica non eadem Latinae, eidem modo nova Graeca non par nec eadem, sed similis antiquae est.

Aliis temporibus nobiles nolebant populum in lumine esse, eamque ob rem sacratae erant duae linguae, duo alphabeta. duo modi vivendi, nobilis et popularis. Nunc alia tempora, alii mores, aliae opiniones. Ego ita credo: omnis lingua est lux splendens, qua repellamus tenebras idest: insipientiam, barbariam. Si lux ponitur sub modium quis bructus est; Ego scribens et docens utor lingua populari. Mutti nostrorum sapientium, in quibus tuus Anthimus utentur alia, quam lingua populari, quam neque legunt neque intelligunt nostri. Publice scripsi et dixi opinionem meam et omnibus intelligentibus nota est. Sed pauci sunt ei et pauci seucti sunt. Noctem volunt non diem, fugiunt lucem. Non intellectum est ut nunc maxime, natione nostra, post longam servitatem turpissimam et crudelissimam necessaris est doctrina, quae sine lingua populari et omnibus nota non communicatur. Grave est jugum sub quo gemit Graecia, longe gravissimum enim erit sine doctrina. Beata libertas optanda omnibus etiam si adepta erit, amissa erit.

Vale. MDCCCXIII

Gr. Constantas.

Ἰσού

Δημητριάδος Ἀθανάσιος ἐπιθεβαιοῦ.

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποφασιστικοῦ καὶ ἐμμαρτύρου γράμματος δη-

λοποιῶ καὶ φανερῶν ἐγὼ ὁ γερο — Παπάνθιμος, ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἀφίνω διάδοχον εἰς τὸ κονάκι μου εἰς κινήτᾳ καὶ ἀκίνητᾳ τὸν σοφολογιώτατον ἱεροδιάκονον κὺρ Γρηγόριον εἰς τὸ νὰ βαστάξῃ κατὰ διαδοχὴν τὸ σχολεῖον καὶ πάλιν αὐτὸς νὰ φροντίσῃ ἄλλον διάδοχον διὰ νὰ αἰωνίσῃ ὁ κόπος καὶ ὁ σκοπὸς ἡμῶν, ὁ κατὰ Θεὸν ἀπ' ἀρχῆς ὢν. Βάνω καὶ ἐπιτροπον ἐπάνω εἰς τοῦτο, τὸν κὺρ Ἰωάννην Δῆμου, εἰς τὸ νὰ ἐπιτροπεύῃ καὶ συμβοηθῇ μὲ τὸν κὺρ Γρηγόριον εἰς αὔξῃσιν τοῦ σχολείου καὶ νὰ τὸ προεκίσωσι μὲ ὅ,τι ἡμπορέσουν ὡς νέοι κτίτορες. ἔχοντες συμβοηθὸν καὶ ὡς ἀδελφὸν τὸν παππᾶ κὺρ Τιμόθεον τὸν ὑποτακτικόν μου καὶ νὰ μὴ τὸν ἀποξενώσουν, παρακαλῶ δι' ἀγάπην Θεοῦ, ὅτι ἔχει πολλοὺς κόπους εἰς ἐμένα καταβεβλημένους ὁ εὐλογημένος καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ τοῦ ἀντιμετρήσῃ πλουσίως τὰς ἀντιμισθίας τοῦ κόπου του. Ὁ δὲ κὺρ Ἰωάννης ἅς ἔχῃ διαδόχους τοὺς ἀδελφούς του εἰς τὴν ἐπιτροπικὴν, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς ξένα γένη καὶ ἀκολουθήσῃ καμμίαν φθορὰν εἰς τοὺς κόπους μας καὶ φροντίζουν πρὸς στερέωσιν ὅχι ὡς ἰδικόν μου κτῆμα, ἀλλ' ὡς ἰδικόν τους καὶ πατρικόν τους, μὲ θεῖον ζῆλον διὰ νὰ ἔχουν τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου του. . . Ταῦτα ἔγραψα ἀποφασιστικῶς καὶ μηδεὶς ἀποτολμῇ νὰ τὸ ἀναιρέσῃ οὔτε συγγενὴς οὔτε ἀξιωματικός. Τὸν ἐγκαλῶ εἰς τὸ ἀδέκαστον κριτήριον τοῦ Θεοῦ, νὰ δώσῃ ἀπολογίαν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἐγράφη τὸ παρὸν κατὰ τὸ χιλιοστὸν ὀκτακοσιοστὸν δέκατον ἔτος ἐν μηνὶ Μαρτίῳ εἰκοστῇ ὀγδόῃ ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου εἰς Μηλιαῖς.

Ἐγὼ ὁ παπἈνθιμος, βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν ὁμοῦ μὲ τοὺς ὑπογεγραμμένους μάρτυρας.

Ἀνθιμος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς μαρτυρῶ

Ἰωακείμ ἱερομόναχος παρῶν μαρτυρῶ

Ἰωάννης ἱερεὺς μαρτυρῶ

Δημήτριος ἱερεὺς μαρτυρῶ

Ἐν ἱερομονάχοις Τιμόθεος καὶ ὑποτακτικὸς του παρῶν μαρτυρῶ
Γεώργιος Παπαβασιλείου μαρτυρῶ

Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ἰερῶτατε μητροπολίτα Δημητριάδος καὶ Ζαγοράς, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε Πελασγῶν, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ Ἀθανάσιε, καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοὶ καὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ τιμιώτατοι προεστώτες καὶ πρόκριτοι καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ τῆς χώρας Μηλιαῖς λεγομένης, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητά, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Τὴν σταλεῖσαν ἐνταῦθα ἐνυπόγραφον ἀναφορὰν ἡμῶν τῶν προκριτωτέρων ἀναγόντες συνοδικῶς ἔγνωμεν ὅσα περιγράφετε περὶ τῆς συσταθείσης σχολῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ παρὰ τοῦ μακαρίτου καὶ φιλογενοῦς ἐκείνου ἀνδρὸς κύρ Ἀνθίου υἱοῦ τοῦ ποτὲ Πανταζῆ ἱερέως, καὶ ἀναγγέλλετε συμφώνως τῇ γεγεννημένῃ παρ' ἐκείνου τοῦ μακαρίτου διαθήκῃ, εἰς τὴν ὁποίαν διορίζετε διάδοχον τῆς διδασκαλίας του τὸν ὁσιολογιώτατον διδάσκαλον κύρ Γρηγόριον Κωνσταντῶν καὶ ἐπίτροπον τὸν τιμιώτατον κύρ Ἰωάννην Δήμου καὶ παραγγέλλει ῥητῶς τὸν μὲν διδάσκαλον νὰ ἐκλέγῃ **δήμαρχον**, ὃν ἂν ἐθέλῃ, τὸν δὲ ἐπίτροπον νὰ διορίξῃ διάδοχον τῆς ἐπιτροπῆς ἓνα τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀδελφῶν διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς ἕτερον καὶ ξένον γένος ἢ ἐπιτροπὴ τῆς κτητορικῆς ταύτης σχολῆς.

Ταῦτα πληροφορηθέντες ἀπὸ τε τῆς ἀναφορᾶς σας, καὶ ἀπὸ τῆς διαθήκης, ἐκεῖνον μὲν συνεχωρήσαμεν ἐκ βαθέων ψυχῆς, ἐπαινέσαντες τὴν περὶ τὰ κοινωφελῆ καὶ θεάρεστα τῶν σπουδασμάτων προθυμίαν (ὃν εἶθε κύριος ὁ Θεὸς κατατάξαι ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν σκηναῖς δικαίων, ἀντιπαρεχόμενος ἀπειροπλάσιους τοὺς μισθοὺς τῆς φιλογενείας αὐτοῦ καὶ φιλοκαλίας) τὴν δὲ τιμιότητά σας ἐπευλόγησαμεν πατρικῶς δι' ὃν ἐπεδείξασθε Χριστιανικὸν ζῆλον περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ἀναφαιρέτων τῆς εἰρημένης σχολῆς κτημάτων. Ὁ δὲ ὁσιολογιώτατος διδάσκαλος κύρ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, καίτοι ἔχων ἐνταῦθα καὶ ἀπολαμβάνων καὶ τιμὴν ἀνάλογον τῇ πολυμαθείᾳ του, καὶ πόρους ἀποχωρῶντας, καὶ ἀνέσεις καὶ ἐλπίδας τρέφων χρηστοτέρας, ἅτε δὴ καὶ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἀγαπώμενος ἰδιαίτερος καὶ τιμώμενος ἀναλόγως, δι' ἣν αἰτίαν διεκωλύετο καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀναχώρησίς του, μ' ὅλον τοῦτο ἡ ὁσιολογιότης του ἐκκαίόμενος ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῶν πατριωτῶν του καὶ προτιμωτέραν ἔχων τὴν ὠφέλειαν αὐτῶν καὶ ἐπίδοσιν, ἢ τὸ ἴδιον συμφέ-

ρον, ἔκλινε προθύμως τὸν αὐχένα εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ μακαρίτου γέροντος αὐτοῦ καὶ κτήτορος τῆς ῥηθείσης σχολῆς καὶ ἀνεδέξατο τὴν διδασκαλικὴν αὐτῆς προστασίαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ προσωπικῶς μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χειμῶνος, ἀρχομένου δηλονότι τοῦ ἔαρος. Προνοῶν ὅμως ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῆς σχολῆς αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας τὴν αὖξιν καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω ἀποκατάστασιν εἶναι ἑτοιμος νὰ κατὰβάλῃ καὶ ὅσα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ κόπων πολλῶν προσεκτέησας, παρεκάλεσεν ἐνέργμως νὰ ἐπικυρωθῶσιν αἱ διαταγαὶ τοῦ ἀοιδίμου κτήτορος καὶ συνίστορος. Διὰ τοῦτο ἐξεδόθη καὶ γράμμα ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐπικυρωτικόν, διαλαμβάνον περιστατικώτερον τὸ ἀδούλωτον καὶ παντελεύθερον τῆς σχολῆς, καὶ τῆς διαταγῆς τοῦ μακαρίτου καθάπερ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ ἔσεσθε ἐντελέστερον πεπληροφορημένοι. Γράφοντες τοίνυν καὶ διὰ τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν τῇ ἱερότητί σου, ὅπως τὸ εἰρημένον ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν γράμμα, ἅμα τῷ λαβεῖν, ἐνεργήσῃ καὶ ἀναγνώσῃ ἐπ' ἐκκλησιῶν εἰς ἐπήκοον πάντων διὰ νὰ γένῃ εἰς ὅλους γνωστὴ ἡ τῆς ἐκκλησίας ἐπικυρωτικὴ ἀπόφασις καὶ νὰ μὴ τολμήσῃ κανένας, εἴτε ἱερωμένος εἴτε λαϊκὸς νὰ ἐπιμιχθῇ τὸ σύνολον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρας ταύτης σχολῆς παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ κτήτορος, ἣ ἀίσχρωκερδεῖα κινούμενος, νὰ ἐπιχειρήσῃ εἰς τὸ νὰ ἀποσπάσῃ καὶ νὰ ἰδιοποιηθῇ πολὺ ἢ ὀλίγον ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῆς καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων ἢ ἀκινήτων ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἀφεύκτως θέλει εἶναι ὑποκείμενος εἰς τὰς ἐκφωνουμένας φρικωδεστάτας ἐκκλησιαστικὰς ἁρὰς καὶ τὰ ἐπιτίμια καὶ τελευταῖον γνωστὸς τῇ ἐκκλησίᾳ γενόμενος, καὶ κατ' ἄλλον δριμύτερον τρόπον οἷον οὐδὲ καθ' ὕπνους ἐφαντάσθῃ ποτέ, θέλει παιδευθῇ καὶ θέλει τιμωρηθῇ ἐξ ἀποφάσεως. Ὁφείλετε δὲ σύμπαντες ὑμεῖς οἱ τῆς ἐπαρχίας ταύτης εὐλογημένοι χριστιανοὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ ἱερότης σου νὰ συντρέχητε παντοιοτρόπως καὶ νὰ βοηθῆτε τῇ ῥηθείσῃ σχολῇ, τιμῶντες καὶ τὸν εἰρημένου σχολάρχην αὐτῆς καὶ διδάσκαλον καὶ ἡμέτερον κατὰ πνεῦμα υἱὸν περιπόθητον κύρ Γρηγόριον καὶ ἀγαπῶντες καὶ περιποιούμενοι κατὰ τὸ εἶκος. Διότι ἐξ αὐτοῦ ἐλπίζεται σὺν θεῷ καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ ἐπίδοσις τῶν τέκνων σας καὶ ὁ φωτισμὸς τῶν πατριωτῶν σας καὶ ἡ σύστασις καὶ ἀκμὴ τῆς διαληφθείσης σχολῆς θέλει γένῃ πρόξενος πολλῶν ἐπαίνων εἰς ὅλους

σας καὶ θέλει καταστασθῇ μέγιστον κλέος ἐν τῇ πατρίδι σας. Οὕτω λοιπὸν γινώσκοντες ποιήσατε ὡς ἐκκλησιαστικῶς ὑμῖν γράφοντες παρακελευόμεθα καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογία εἴη μεθ' ὑμῶν. αἰωα' . . . δεκεμβρίου ια'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.

† Καισαρείας Φιλόθεος

† Νικομηδείας Ἀθανάσιος

† Φιλαδελφείας Δωρόθεος

† Φαρσάλων Παρθένιος

† Ἡρακλείας Μελέτιος

† Δέρκων Γρηγόριος

† Παροναξίας Ἱερόθεος

† Κυζίκου Κωνστάντιος

† Χαλκιδόνος Γεράσιμος

Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῶν ἐν τῷ, τῷ μετὰ σώματος τῷδε βίῳ ὁμολογουμένων ὄντων παρ' ἀνθρώποις καλῶν, τὸ τῆς παιδείας καὶ μαθήσεως θεοδώρητον χρῆμα, ἀσυγκρίτως πάντων τῶν λοιπῶν ὑπερίδρυται καὶ τὴν ἀνωτάτω χώραν κεκλήρωται κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον, ψυχῆς γάρ ἐστι κόσμος καὶ τελειότητος νοός. Ὅσον τε ψυχὴ ὑπερανέστηκε σώματος, τοσοῦτον ἀπάντων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τὸ τῆς παιδείας χρῆμα πλεονεκτεῖ καὶ ὑπέρκειται διὰ τε τὸ περιὸν τῆς ἀξίας τοῦ ὑποκειμένου περὶ ὃ καταγίνεσθαι πέφυκε καὶ διὰ τὸ ὑπερέχον τοῦ τέλους οὗ δοκεῖ ἐφίεσθαι, ὅπερ θεῖον ὄντως ἐστὶ καὶ ἐξαιρετον καὶ ὡς εἰπεῖν τῆς θείας μακαριότητος ἀπορρώξ. Ταύτη τοι καὶ ὅσοι τῷ ἀξιεράστῳ τουτῷ χρήματι κατὰ τὸ δυνατὸν συνεργοῦσι καὶ οἰωδῆτινι τρόπῳ πρὸς τὴν σύστασιν αὐτοῦ σπουδὴν κατατίθενται, μεγάλων ἐπαίνων καὶ ἀντιμισθιῶν παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις ἐπάξιοι κρίνονται, καὶ τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ἐγχειρήματα καὶ σπουδάσματα, ὡς καθ' ὑπέρτερον λόγον θεοφιλῇ καὶ σωτήρια, προδοκιμαζόμενα τῇ προνοίᾳ τῆς Πατριαρχικῆς περιωπῆς καὶ μεγαλειότητος τῆς προσηκούσης, ἀξιοῦνται ἀποδοχῆς καὶ συστά-

σεως, καὶ γράμμασιν ἐπικυρούμενα καὶ βεβαιούμενα, μόνιμον ἔχουσι τοῦ λοιποῦ καὶ ἀσφαλῆ τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν καὶ εἰς τὸ διηνεκές διαμονὴν καὶ συντήρησιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκομίσθη ἤδη τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς προκαθημένη καὶ ἀνεγνώσθη ἐπ' ἀκροάσει κοινῇ ἀναφορὰ ἐνυπόγραφος τῶν κατὰ τὴν χώραν Μηλιαῖς τῆς ἐπαρχίας Δημητριάδος διατελούντων χριστιανῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, ἔχουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν βεβαίωσιν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως ἱερωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος καὶ Ζαγορᾶς, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Πελασγῶν, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ, καὶ συλλειτουργοῦ κυρ Ἀθανασίου, καὶ διαλαμβάνουσα ὅτι ὁ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀγαθῇ τύχῃ ἀκμάσας μακαρίτης Ἀνθιμος ἱερομόναχος ζήλω τῶν καλῶν καὶ τῆς κοινῆς ὠφελείας μυωπιζόμενος καὶ μὴ φέρων καθορᾶν τὰ τέκνα τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ ἀμαθείας ζόφῳ πιμπλανόμενα, κοινὴν προεθυμήθη συστήσασθαι σχολήν. καὶ τὸ τῆς παιδείας θεόσδοτον καλόν, οὐπερ αὐτὸς ἀπεγεύσατο μετοχετεῦσαι καὶ μεταδοῦναι καὶ τοῖς λοιποῖς πατριώταις κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐνούσης δυνάμεως. Καὶ δὴ πόνων ἀφειδήσας πολλῶν καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐκτήσατο καταβαλὼν ἐκ βάθρων ἐν ἐπικαίρῳ καὶ ἀρμολίῳ τόπῳ μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ τοῦτο κοινὴν ἀποδείξας σχολήν, προΐστατο διδασκαλικῶς ἐν αὐτῇ, εἰς τε εὐσέβειαν ἐπαλείφων καὶ εἰς εὐμάθειαν τοὺς ἔρωτι παιδείας φοιτῶντας ὁμογενεῖς. Ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ κοινωφελές τοῦτο ἔργον μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ καταργηθὲν εἴτε ἡθῶν ἀκαθέκτοις ἐπηρείαις, εἴτε πλεονεκτικαῖς ἀκορέστοις ὀρμαῖς, ἐξίτηλον γέννηται, πρόνοιαν ἀναλαβὼν τὴν προσήκουσαν, καὶ καλῶς προοικονομῶν τὴν ἐπὶ τὰ μείζω καὶ τελειότερα τῆς κτητορικῆς αὐτοῦ ταύτης σχολῆς ἀποκατάστασιν, ἐποίησατο ἔγγραφον οἰκιοθελῆ διαθήκην. ἐν ᾗ διοριζόμενος καταλείπει διδάσχον μὲν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὸν ἐσιολ. διδάσκαλον κυρ Γρηγόριον Κωνσταντῆν τὸν ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας ὁρμώμενον, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου διδασκάλου αὐτοῦ τὰς ἀφορμὰς λαβόντα πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς μαθήσεως εἰς ἣν προέβη ἐντόνῳ φιλοπονίᾳ καὶ φιλοτίμοις περιηγήσεσι καὶ πρὸ πάντων τῇ θείᾳ χάριτι τῇ τὰ ἀσθενῆ θεραπευούσῃ καὶ ἀναπληρούσῃ τὰ ἐλλείποντα, ἐπίτροπον δὲ τὸν τιμιώτατον συγχώριον αὐτῷ κυρ Ἰωάννην Δήμου, ἐπισκήπτων αὐτοῖς ὅπως ἔχωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν καὶ ἐπίσκεψιν καὶ τινὰ Τιμόθεον ἐκδουλεύσαντα

πιστῶς παρ' ἐκείνῳ τῷ μακαρίτῃ. ἔχωσι δὲ ἐπ' ἀδείας, ὁ μὲν καταλείπειν διάδοχον τῆς διδασκαλικῆς προστασίας, ὃν ἂν ἐγκρίνη ἄξιον, ὁ δὲ διάδοχον τῆς ἐπιτροπῆς ἓνα τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἕτερα μεταπέσῃσι γένη καὶ ἀλληνάλλως διοικούμενα εἰς φθορὰν ἀποτελεστήσῃσι καὶ ζημίαν τοῖς μαθητιῶσι, πασῶν τῶν ἄλλων ζημιῶν ὑπερέχουσαν. Ταῦτα περιέχει ἡ τοῦ μακαρίτου φιλογενοῦς ἐκείνου ἀνδρὸς διαθήκη, συντελεσθεῖσα κατὰ τὸ παρεληλυθὸς αἰώ. σωτήριον ἔτος τῇ κή. μαρτίου, ἐνσεσημασμένη οὕτα ἄξιόπιστοις μαρτυρικαῖς ὑπογραφαῖς καὶ τῇ ἐπιβεβαιώσει τοῦ εἰρημένου κατὰ τόπον ἀρχιερέως, καθὼς ἐνεφανίσθη ἐνώπιον ἡμῶν συνοδικῶς. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ αἰοδίου ἐκείνου κτήτορος, ὁ προσεχῶς εἰρημένος σοφολογιώτατος ἐν διδασκάλῃς κύρ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς καὶ ἡμέτερος κατὰ πνεῦμα υἱὸς ἀγαπητός, κατ' ἔχνος ἐπόμενος τῇ διαταγῇ τοῦ γέροντος αὐτοῦ καὶ πρώτου διδασκάλου, ἀνεδέξατο ὅλη σπουδῇ καὶ διεγгерμένη προθυμίᾳ τὴν διδασκαλικὴν προστασίαν τῆς σχολῆς ταύτης καὶ παραστὰς συνοδικῶς ἀνεκάλυψεν ἡμῖν τὸν διατρεφόμενον αὐτῷ διάπυρον πόθον ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τῆς κοινῆς ὠφελείας τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ καὶ ὃν ἔχει ζῆλον ἐνθερμον ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας καὶ ἀδιατείστου διαμονῆς τῆς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ συστάσης, ὡς εἴρηται, σχολῆς, τοιαύτην βουλόμενος παραδοῦναι τοῖς μεταγενεστέροις τὴν παρακαταθήκην οἷαν παρὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ διδασκάλου καὶ γέροντος παρέλαβε, καθαρεύουσιν, ἀμιγῇ, ἐλευθέραν τε καὶ ἀδούλωτον καὶ ἐπὶ τούτοις ἐζητήσατο ἐνθέρμως κατασφαλισθῆναι τὰ διατεταγμένα παρ' ἐκείνου καὶ κατοχυρωθῆναι δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος. Τούτου χάριν εὐμενῶς προσηκάμενοι τὴν αἴτησιν τῆς αὐτοῦ σοφολογιότητος, καὶ τιμήσαντες τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ γνώμην, ὡς ἐπαινετὴν καὶ θεάρεστον καὶ πρόξενον ὁμολογουμένης ὠφελείας, οὐ μόνον τοῖς ἐπιτοπίοις ἐκεῖ εὐσεβέσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὁμογενέσιν ἡμῶν διὰ τῆς σὺν Θεῷ διαδοθησομένης ἐπιδόσεως ἐκ τῆς πηγαιᾶς καὶ πολυφόρου διδασκαλίας τῆς αὐτοῦ σοφολογιότητος καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας ἐπευχηθέντες αὐτῷ καὶ ἐπευλογήσαντες πατρικῶς γράφοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ ξυλλειτουργῶν, καὶ πρῶτον μὲν ἐπικυ-

ροῦμεν τὰ ἐν τῇ σωζομένῃ ἐγγράφῳ διαθήκη τοῦ κτίτορος περιεχόμενα, ὡς ἱερὰ θεοφιλῇ τε καὶ ἐπωφελῇ καὶ οἰασοῦν τροπῆς ἀνεπίδεκτα ἕως οὗ τὰ τῇδε ψῦχος καὶ καύσων περιπολεῖ, εἴτα δὲ ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἡ ῥηθεῖσα σχολή ἡ ἐν τῇ χώρᾳ Μηλιαῖς συσταθεῖσα, εἴη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται κτητορικὴ σχολή τοῦ μακαρίτου Ἀνθίμου υἱοῦ τοῦ ποτὲ ἱερέως Πανταζῆ, καὶ διαμένη μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων αὐτῆς καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ἐλευθέρᾳ, ἀδούλωτος καὶ ἀκαταπάτητος διεξαγομένη καὶ διευθυνομένη ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τοῦ εἰρημένου σοφολογιώτατου διδασκάλου κὺρ Γρηγορίου καὶ τοῦ ἐπιτρόπου κὺρ Ἰωάννου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὴν διδασκαλικὴν αὐτῆς προστασίαν καὶ τὴν ἐπιτροπὴν διαδεχομένων. Καὶ ἡ μὲν αὐτοῦ σοφολογίότης ἔχει ποιεῖσθαι πανταλευθέρως τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν, κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ κτίτορος καὶ συνίστορος, φιλοπόνως ἐχόμενος τὰ ἔργα, καὶ εὐτάκτως καὶ εὐμεθόδως προάγων τοὺς μαθητευομένους εἰς εὐμάθειαν καὶ χρηστὰ ἥθη, εἰς τε τὰ ἱερὰ πατροπαράδοτα δόγματα καταρτίζων εὐτοὺς καὶ βίον ἀνεπίληπτον ἐκδιδάσκων καὶ ἀξίους αὐτοῦ μαθητὰς ἀποφαίνων ὁ δὲ φροντίζειν καὶ ἐπισκεπτεσθαι καλῶς τὰς προσόδους τῆς σχολῆς, καὶ χρῆσθαι ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῆς τῇ γνώμῃ καὶ διατάξει τῆς ἐκείνου σοφολογιότητος, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀμφοτέροι διοικῶσιν ἐπιμελῶς τὰ πάντα, μηδόλως πρὸς τοὺς κόπους ἀποδυσπεπτοῦντες, ἡ ῥαθυμία καταχαυνούμενοι καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς σύστασιν αὐτῆς καὶ αὔξησιν συντεινόντων, ἔχωσι δὲ καταλείπειν διαδόχους ὁ μὲν τὸν ἐγκριθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἄξιον εἰς διδασκαλίαν, ὁ δὲ ἐπίτροπον ἓνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως, ἵνα μὴ εἰς ἐτέραν μεταπέσῃται γενεάν τὸ τῆς διοικήσεως ἀπ' ἐναντίας τῇ διατάξει τοῦ κτίτορος, καὶ ἔπειτα κατανοήσωσι κατάχρησιν τινα καὶ ὑφορμῶσαν καὶ ὑποτρέχουσαν, ἡ ἐπήρειαν καὶ ζημίαν ἐπανατεινομένην, μηδόλως ἐκδιδόναι καὶ ὑποχωρεῖν, ἀλλὰ γενναίως ἀντιπαρίστασθαι καὶ τελευταῖον ἀναφέρειν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἵνα τῇ ὑπερεχούσῃ δυνάμει αὐτῆς ἀποσοβῇται πᾶν ἐπαυθαδιάζον ἀντίξουν καὶ ἀνωτέρα διατηρῇται πάσης ἐπήρειας καὶ καταχρήσεως καὶ ζημίας ἢ ἐπ' ἀγαθῷ σκοπῷ συστάσα αὕτη σχολή. Πρὸ πάντων δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι μηδεὶς τῶν ἀ-

πάντων ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς ἄδειαν ἐχέτω ἐπιμιχθῆναι, ἢ ὅπως παρεμβαλεῖν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως τῇ διοικήσει τῆς αὐτονόμου ταύτης σχολῆς ἢ τῷ διδασκάλῳ αὐτῆς, καὶ τῷ ἐπιτρόπῳ παρενοχλῆσαι ἢ λόγον ἐμβαλεῖν περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν διενεργουμένης οἰκονομίας, ἢ περὶ τῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς ἢ περὶ ἄλλου τινὸς ἀνήκοντος αὐτῇ πράγματος. Μόνῳ γὰρ τῷ εἰρημένῳ διδασκάλῳ καὶ τῷ ἐπιτρόπῳ ἐπιτέτοαπται· διευθύνειν, ρυθμίζειν, συντάττειν, κηδεσθαι καὶ ἐπιμελεῖσθαι περὶ αὐτῆς, καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ. "Οἱ δ' ἄν καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ ἀπ' ἐναντίας φερόμενος τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἐπικυρωτικῶν ἀποφάσεων, τολμήσῃ κακοβούλως διασεῖσαι τὰ τῆς ρηθείσης σχολῆς καὶ ἐνόχλησιν τινα καὶ ἐπήρειαν προξενῆσαι τῷ διδασκάλῳ αὐτῆς ἢ τῷ ἐπιτρόπῳ ἢ ἄλλως πως περὶ αὐτῆς βουλευσασθαι καὶ καταθρασυνθῆναι ἢ χειρὰ πλεονεκτικὴν ἐκτεῖναι ἐπὶ τὰ κτήματα αὐτῆς κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ ἀποστερῆσαι αὐτὴν τῶν τεταγμένων προσόδων μέχρι καὶ ὀβολοῦ καὶ βλάβην τινὰ καὶ ζημίαν ἐπενεγκεῖν κατ' αὐτῆς ὁ τοιοῦτος ὡς καχότροπος καὶ πολέμιος τῶν καλῶν καὶ θεαρέστων κατορθωμάτων καὶ κοινὸς τοῦ γένους λυμεὼν καὶ φθορεὺς, ἀφωρισμένος ὑπάρχει παρὰ Θεοῦ κυρίου παντοκράτορος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαῖος, αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθείησαν, αὐτὸς δὲ μηδαμῶς. Κληρονομήσει τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ 'Ιούδα. Στένων εἶη καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Κάιν. Σχισθεῖσα ἡ γῆ καταπίοι αὐτὸν ὡς τὸν Δαθὰν καὶ τὸν 'Αβείρων. Ἄγγελος Κυρίου κατοδιώξει αὐτὸν ἐν πυρίνῃ ῥομφαίᾳ. Ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἶη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου 'Ιούδα καὶ τῶν θεομάχων 'Ιουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν Κύριον τῆς δόξης. Ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετ' ἧχου, τὰ κτήματα αὐτοῦ εἴησαν εἰς ἀπώλειαν καὶ προκοπὴν μήποτε ἴδοι, ἔχων τὰς ἀράς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων συνόδων. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς, διὸ εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα καταστρωθὲν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐδόθη τῷ διαληφθέντι σοφολογιωτάτῳ

κὺρ Γρηγορίῳ Κωνσταντᾷ ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αἰα ! ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ.

Ἰνδικτ. ι ε !

- † Καίσαρείας Φιλόθεος
- † Χαλκιδόνος Γεράσιμος
- † Ἡρακλείας Μελέτιος
- † Δέρκων Γρηγόριος
- † Φαρσάλων Παρθένιος
- † Κυζίκου Κωνστάντιος
- † Φιλαδελφείας Ἱερόθεος
- † Δημητριάδος Ἀθανάσιος
- † Νικομηδείας Ἀθανάσιος
- † Παροναξίας Ἱερόθεος

Διὰ τοῦ παρόντος πωλητικοῦ γράμματος φανερόνομεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι Νεοχωρίται, ἐπίτροποι, προσετῶτες, βεκίλιδες καὶ ὅλος ὁ κοινὸς λαὸς ἀπὸ μικρὸν ἕως μεγάλον ἰδίᾳ μας θελήσει καὶ προαιρέσει τὸ περιβόλι μὲ ἑλιαῖς ὅπου τὸ μοναστήρι μας ἔχει εἰς ταῖς Μηλιαῖς εἰς τὴν Φανερωμένην ὀνομαζόμενον τὸ πωλοῦμεν πρὸς τὴν σχολὴν εἰς ταῖς Μηλεαῖς ὀνομαζόμενον τοῦ νέου μάρτυρος ἁγίου Νικολάου διὰ γρόσια 6000 ἥτοι γρ. ἕξ χιλιάδες καὶ ἐλάβομεν τὰ γρόσια σῶα ἐπὶ χεῖρας, παρὰ τοῦ διδασκάλου κὺρ Γρηγορίου καὶ ἐπίτροπου Ἰωάννου Δήμου καὶ Χατζῆ Πανταζῆ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς λεκὲς δὲν μᾶς ἔμεινε εἰς αὐτὸ τὸ περιβόλι ἀλλ' ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ τὸ ἐξουσιάζουν καὶ νὰ τὸ ποιοῦν ὡς θέλουν καὶ βρῶνται καθὼς διαλαμβάνουν τὰ τέσσαρα σύνόρά του καὶ καθὼς θέλουν μαρτυρηθῇ μὲ ἐπιτίμιον. Βάνομεν δὲ καὶ βεκίλην νὰ τοὺς δώσῃ χοτζέτι τῆς βασιλικῆς κρίσεως τὸν Ζάχαρι Γιαννακοῦ χωριανόν μας. Μάρτυρες εἰς τὸν βεκίλην Μαργαρίτης Δήμου ἀπὸ Ἀργαλαστὴν καὶ Ἀναστάσης Κωνσταντῆ ἀπὸ Βυζιτζα. Διὸ ἔγινε τὸ παρόν μας ἐνυπόγραφον παρὰ τοὺς εὐρεθέντας καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ διδασκάλου καὶ ἐπιτρόπου τῆς σχολῆς ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης. 1815 Ὁκτωβρίου 4 Νεοχωρί ὑποκάτω εἰς τὸν ἄρτηκα τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου.

† Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν. Στάθης Ἰωάννου ἐπίτροπος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου τῆς κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὀνομαζόμενον Τουρκογιάννη ὑπόσχομαι διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος καὶ ὑπογράφαντος ἀγράμματος ὦν Παπα Δημήτριος Οἰκονόμος.

Ζαχάρις Γιαννακοῦ προεστὼς τῆς χώρας βεκίλης τῆς κρίσεως.

Μαργαρίτης Δημάδης ἀπὸ Ἀργαλαστὴν μάρτυρας εἰς τὸν βεκίλην.

Ἀναστάσης Κωνσταντῆ μάρτυρας εἰς τὸν βεκίλην.

Γιάννης Φιλίππου παρῶν

Χατζή—Βαγγελινὸς παρῶν

Γερο—Κωνσταντῆς παρῶν

Γιαννακὸς Κωνσταντῆ παρῶν

Γιάννης τοῦ Γιώργη παρῶν

Θεοδωρῆς Νικολοῦ Γαλανοῦ βεκίλης τῆς χώρας παρῶν

Παρίσης Κωνσταντᾶ βεκίλης τῆς χώρας παρῶν

Διαμαντῆς Ζαχαρόπλου γραμματικὸς τῆς χώρας παρῶν.

Γιάννης Ζωῆς παρῶν

Διαμαντῆς Δημητρίου παρῶν

Ἀναστάσης Λυζογιάννη (δυσανάγνωστον)

Γιάννης Πιτζιόρη

Γιάννης Νικολοῦ

Ἀναστάσης Νικολῆ

Βασίλης Καραγιάννη.

Διὰ τοῦ παρόντος πωλητικοῦ γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι ἐγὼ ὁ Νικολὸς Ἀποστόλη Μπούκουτη τὴν σήμερον ἰδίᾳ μου θελήσει ἐπώλησα τὸ καλύβι καθὼς εἶναι μὲ τὴν περιοχὴν του καὶ μὲ τὰ τέσσαρα σύνορά του, ὅπου μοι εἶχεν ἡ μητέρα μου χαρισμένον εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, στοῦ Κάθρα ὀνομαζόμενον πρὸς τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον Γρηγόριον Κωνσταντᾶν διὰ γρ. 800 ἥτοι ὀκτακόσια καὶ ἑλᾶθα τὰ ἄσπρα ἐπὶ χεῖρας μπὶρ—ταμὰμ εἰς παστρικὴν μονέδα, τὸ ὅποῖον καλύβι εἶναι τὸ μισὸν μὲ πάτωμα καὶ τὸ μισὸν χαμόγιον μὲ χαγιάτι καὶ συνορίται εἰς αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν του ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ Ἀποστόλης Γραμμένον ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος

ἡ Ἀγία Παρασκευή, ἀπὸ τὸ κάτω μέρος λιθάδι καὶ ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος στράτα. Ὁθεν ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ εἶναι ἴδιος οἰκοκύρις ὁ εἰρημένος διδάσκαλος καὶ αὐτὸς νὰ τὸ ὀρίξῃ καὶ νὰ τὸ ἐξουσιάζῃ καθὼς θέλει. Καὶ διὰ στερέωσιν ἀσφαλῆ τὸν ἔβαλα καὶ βεκίλην νὰ τὸν ἀλιθερντίσῃ σατῇ χοντζέτι τῆς βσιλικῆς κρίσεως τὸν κύρ Δημήτριον Κωνσταντάκη, μάρτυρες εἰς τὸν βεκίλην ὁ κύρ Χατζῆ Πανταζῆς καὶ ὁ κύρ Βασίλης Τζιμπούρης. Διὸ ἐγένεν ἡ παροῦσα πώλησις καὶ ἐδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διδασκάλου μαρτυρημένη καὶ παρὰ τῶν ἐντίμων προεστῶν καὶ βεκίλιδων τῆς χώρας μας δι' ἑνδείξιν. Τῇ 6 Μαΐου 1817 Μηλιαῖς.

Δημήτριος Κωνσταντάκης βεκίλης τῆς κρίσεως
 Νικόλως τοῦ Ἀποστόλη βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν
 Βασίλης Γεωρ. Τζιμπούρη μάρτυς εἰς τὸν βεκίλην
 Χατζῆ Πανταζῆς μάρτυς εἰς τὸν βεκίλην
 Γεώργης Δημητρίου μαρτυρῶ
 Ἰωάννης Δήμου μαρτυρῶ
 Ἀπίστολος Θεοδωρῇ παρών.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν γράμματος δηλοποιούμεν ὅτι τὸν παρτζιὰν ὅπου ἔχομεν ἀγορασμένον ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μας γερο—Ἀποστόλην Γριμμένου εἰς Κάβρυχ τὸ χωράφι καὶ ἐλιαῖς εἰς τὸ πλάγι ἀπὸ τὸ καλύβι τῆς σχολῆς ἰδίᾳ μας θελήσῃ τὸ ἀφιερώνομεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου διὰ νὰ μνημονεύωνται μετὰ τῶν κτιτόρων τὰ ὀνόματά μας καὶ τὰ τῶν γυνέων μας καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον νὰ εἶναι κτήμα ἀναπίσπαστον τῆς σχολῆς καὶ ἀναφαίρετον καὶ εἰς ἑνδείξιν ἐδώκαμεν τὸ παρόν μας.

Τῇ 23 Μαΐου 1818 Μηλιαῖς
 Γεώργης Βαγγελικοῦ βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν
 Ἀποστόλης Βαγγελينوῦ » » »
 Χατζῆ—Πανταζῆς μαρτυρῶ
 Ἰωάννης Δήμου »

Μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τῇ 5 τοῦ ρεπίουλ ἀχίρ ἐκινήσαμεν ἀπὸ τὸ

Νυσσί μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ πηγαίνωμεν νὰ ἐκδικηθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς κραταιᾶς βασιλείας καὶ τῇ ἡ'. ἡμέρα τοῦ κινήματος μας φθάσαντες εἰς τὴν Σεμένδρα ἐστήσαμεν ἐκεῖ τὸ ὄρδι μας καὶ ἤτον διὰ νὰ σταθῶμεν μίαν ἡμέραν ὅσον νὰ φθάσουν τὰ μεγάλα τόπιά μας, καὶ μερικὴ πολεμικὴ ἐτοιμασία, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἦλθεν ὁμως εἰδησις ἀπὸ τὸν ὑψηλότατον 'Ρούμελι βαλιὰ 'Αλὶ πασάν (ὅστις εἶχε σταλθῇ ἐμπρὸς διαζαχαρτζῆς) πῶς οἱ ἐχθροὶ κινήθησαν δι' ἀλαζωνίαν καὶ διὰ νὰ δείξουν δεῖθεν τὴν δύναμίν τους. καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον δυόμισυ ὥραις κοντὰ εἰς τὸ χιζαρτζίκι ἔστησαν τὸ ὄρδι τους, ἐστείλαμεν ἐμπρὸς τὸν ὑψηλότατον καραμάν βαλιὰ μιμὶς πασάν, ἐξεκινήσαμεν πρὸς τὸ γιατζὶ καὶ τὸ ὀτζάκι τῶν γενιτζάρων, ἐκινήσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ταῖς ἑξ ὥραις, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἡμισυ τῆς στρατάς πρὸς τὴν αὐγὴν ὤρμησαν κατὰ τοῦ πασᾶ καὶ τῶν γενιτζάρων τριάντα χιλιάδες πεζούρα καὶ καθάλα τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ μᾶς πατήσουν τὴν νύκτα, καὶ συγκροτηθέντες μὲ τὰ ἰδικὰ μας στρατεύματα ἄναψεν ἡ φλόξ τοῦ πολέμου, καὶ βλέποντες οἱ ἐχθροὶ τὸν ἀφανισμόν ὅπου τοὺς γίνεται ὅσοι δὲν ἔγιναν ξίφους παρανάλωμα ἄρχισαν νὰ γυρίζουν ὀπίσω καὶ νὰ ἀνακατώνονται μὲ τὸ ὀλίγον στράτευμα ὅπου εἶχε μείνῃ κοντὰ εἰς τὸ χιζαρτζίκι, καὶ ἐκεῖ νὰ ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὰ μετερίζια τους, ὅπου φθάσαντες καὶ ἡμεῖς μὲ τὰ στρατεύματά μας, καὶ στήσαντες τὸ σαντζάκι σερίφι εἰς τόπον ἀπέχοντα ἀπὸ τὰ μετερίζιά τους ὅσον νὰ τοὺς φθάνῃ τόπι, ἀπὸ τῆς ἐβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς τετράδης ἕως τῆς ἐσπέρας τῆς πέμπτης ὥραις σωσταῖς δεκαεπτὰ μὲ πόλιμον φρικτὸν τοπίου καὶ τουφεκίου ἐδοκίμασαν οἱ ἐχθροὶ τὸ πικρὸν ποτήριον τοῦ θανάτου, καὶ ὀρμήσαντες οἱ ἐδικοὶ μας ἅπαξ καὶ δύο καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰ τζάκι φιλέκια τους, τοὺς ἐκτύπησαν εἰς τρόπον ὅπου ἔρρευσαν ποταμοὶ αἱμάτων, καὶ ἐσωρεύθησαν πλήθη θνησιμαίων σωμάτων. 'Απὸ στράτευμα καὶ ἀπὸ ἀξιωματικούς ἔπεσαν ὑπὲρ τὰς δώδεκα χιλιάδας ἡχμαλωτίσθησαν καὶ περίπου τὰς ὀκτῶ, ὠμολόγησαν καὶ αἱ γλῶσσαι ὅπου ἐπιάσαμεν πῶς ἔπεσαν τέσσαρες ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους γκιεναράλιδες καὶ διὰ τὸν ὑπερήφανον προεστῶτα τους Βάλις ἄλλοι εἶπον πῶς ἐπληγώθη, ἄλλοι πῶς ἐφονεύθη καὶ κοντολογῆς τὸ τριτημόριον σχεδὸν τοῦ στρατεύματός τους ὅπου ἐλέγετο πῶς εἶναι ἐξήκοντα χιλιάδες μὲ θάνατον καὶ αἰχμαλωσίαν ἡφα-

νίσθη. Ἀφοῦ δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος μὲ τὸ νὰ ἐφάνη καλῆτερα ἢ φθορὰ καὶ ὁ ἀφανισμός τους ἐπῆγε κατόπι τους ὁ ῥηθεὶς Ρούμελι βαλιά με. ⁽¹⁾.

Εἰς πατριάρχην

Τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λεγιωτάτῳ ἡμῶν αὐτέντῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ τὴν ὀφειλουμένην προσκύνησιν προσφέρομεν μετὰ πάσης ἱερᾶς εὐλαθείας.

Ὁ πολὺς πόθος καὶ ἡ ἀληθινὴ εὐλάβεια ὅπου ἔχομεν εἰς τὴν ὑψηλότητά σου αὐθεντεῖαν μᾶς παρακινεῖ ὑπερβολικὰ νὰ προσκυνήσωμεν τὴν ὑμετέραν παναγιότητα καὶ νὰ πληρώσωμεν ἐκεῖνο τὸ χρέος ὅπου χρεοστοῦσι ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς ὅπου εὐρίσκονται ὑποκάτω εἰς τὴν μεγάλην σου ἐξουσίαν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀδυναμία καὶ ἀμάθεια ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐδικὴν μας ταπεινότητα μᾶς ἐμποδίζει κατὰ πολλὰ καὶ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ φανερώσωμεν τὴν χρεοστουμένην εὐλάβειαν ὅπου ἔχομεν εἰς τὴν σεβασμιωτάτην σου δεσποτεῖαν. Διὰ τοῦτο εὐρισκόμενοι εἰς μεγάλην ἀπορίαν καὶ ἀμφίβολον διαλογισμὸν προκρίνομεν νὰ προσπέσωμεν εἰς τοὺς ἱεροὺς πόδας μὲ ταύτην τὴν ταπεινὴν μας προσκύνησιν διὰ νὰ λάβωμεν τὴν ἀγίαν σας εὐλογίαν καὶ ἄς κατηγορηθῶμεν διὰ τὴν ἀμάθειαν παρὰ νὰ φανοῦμεν ἀχάριστοι καὶ τελείως ἀνευλαβεῖς φεύγοντες τὰς κατηγορίας τῶν πολλῶν αἱ ὁποῖαι δὲν μᾶς βλάπτουν τόσον εἰς κανένα πρᾶγμα ὅσον μᾶς ζημιώνει ἡ ὑστέρησις τῆς ἐδικῆς σου προσκυνήσεως μὲ τὴν ὁποίαν ζητοῦμεν τὴν εὐλογίαν τῆς ἀγιωτάτης σου δεξιᾶς. ⁽²⁾

Φιλογενέστατοι πρόκριτοι Τρικέρων σᾶς ἀσπάζομαι ἐξ ὅλης ψυχῆς.

Χθὲς κατευοδῶθην εἰς Σκίαθον σταλμένος ἀπὸ τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν καὶ δι' ἄλλας ὑποθέσεις καὶ τὸ περισσότερον διὰ νὰ ἐμπο-

(1) Σ. Σ. Τεμάχιον χάρτου ἡρωτηριασμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἔχει τὰ ἄνωρρωγραφημένα. Τίς γράφει καὶ πρὸς ποῖον, ἄδλον. Ὁ χαρακτήρ ὁμοιάζει μὲν δὲν εἶναι ὅμως τοῦ Κωνσταντᾶ [μὴ μαθητοῦ τοῦ τινος;]

(2) Σ. Ε. Καὶ ταῦτα ἐπὶ ὁμοίῳ χάρτῳ οὗ ἄνω εἶναι βαναύσως ἰχνογραφημένη μέχρι τοῦ καρποῦ ἀριστερὰ χεῖρ μὲ τὴν παλάμην ἀνοικτὴν καὶ τοὺς δακτύλους συνεστώτας καὶ τὸ θέναρ πρὸς τὰ ἐκτός. (Σύμβολον τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ;) Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων φαίνεται τοῦ 17 αἰῶνος.

δίσω κάθε κίνημα τῶν χωρίων μας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπειδὴ ὁ καιρὸς δὲν τὸ συγχωρεῖ ἀκόμη. Ἐλθὼν ὁμως ἐδῶ εὐρῆκα ἓνα γραμμα τοῦ καπετὰν Μήτρου Μπασδέκη πρὸς τοὺς ἐδῶ εὐρισκομένους πατριώτας, μὲ τὸ ὁποῖον τοὺς εἰδοποιεῖ ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ κινηθῇ καὶ νὰ κινήσῃ καὶ τὰ χωρία, κίνημα καὶ παράκαιρον καὶ ὀλέθριον διὰ τὰ ἄθλια ἐκεῖνα χωρία. Ἐγὼ τὸν ἔγραψα ἀμέσως νὰ ἀφεθῇ πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ αὐτὸν τὸν σκοπὸν, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει φέρει ἄλλο παρὰ τὸν παντελῆ ἀφανισμόν. Τῷ ἔστειλα καὶ κόπια τοῦ γράμματος τῆς διοικήσεως ἣ ὁποία γράφει ῥητῶς πρὸς τοὺς ἐδῶ πατριώτας νὰ μὴ κάμουν κανένα κίνημα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρμόδιος καιρὸς. Γράφω καὶ πρὸς τὴν φιλογενεῖάν σας ὡς πρωτίστους τῶν χωρίων νὰ προσπαθήσητε νὰ ἐμποδίσῃτε ὁποιοδήποτε πολεμικὸν κίνημα τῶν χωρίων, ἐπειδὴ τοῦτο θέλει προξενήσει ἀπώλειαν εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀδελφούς μας καὶ οἱ αἵτιοι ὡς καὶ ὅσοι ἤμποροῦν καὶ δὲν ἐμποδίσουν θέλουν δώσει λόγον εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος· λοιπὸν ὡς φρόνιμοι καὶ καλοὶ πατριῶται λάβετε πρόνοιαν καὶ μεταχειρισθῆτε ὅλα τὰ δραστήρια μέσα νὰ ἐμποδισθῇ πρὸς τὸ παρὸν κάθε κίνημα τῶν καπετανέων καὶ τῶν χωρίων διὰ νὰ λάβῃτε ἀπὸ τὴν ὑπερτάτῃν διοίκησιν ἔπαινον καὶ εὐνοίαν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔρχομαι αὐτοῦ καὶ μανθάνετε καὶ ἐκ στόματος τὰς βουλὰς τῆς διοικήσεως καὶ ὅσα ἄλλα πρέπει νὰ ἡξεύρητε. Ὑγιαίνειτε τῇ 21 Αὐγούστου 1822 ἐκ Σκιάθου.

Ὁ φίλος σας

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς

Φίλοι τρικεριῶται σᾶς ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς.

Καὶ ἀπὸ Ἱδρας σᾶς ἔγραψα δηλῶν ὑμῖν τὸ ἔως ἐκεῖ κατευοδίων μου καὶ ἐνταῦθα εὐρὼν εὐκαιρίαν δὲν λείπω νὰ ἐρευνήσω περὶ τῆς ἐφετῆς μοι· ὑγείας σας καὶ ἐπομένως νὰ σᾶς φανερώσω ὅτι ἐλθὼν εἰς τὴν ὑπερτάτῃν διοίκησιν δὲν ἔλειψα νὰ πληροφορήσω αὐτὴν περὶ τῆς πίστεως καὶ τοῦ ζήλου ὃν δείχνετε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους καὶ ἰδοὺ σᾶς στέλλεται καὶ γράμμα τοῦ μινίστρου τοῦ πολέμου. Ἐγὼ ἔκαμα τὸ φιλικὸν καὶ γειτονικὸν χρέος· κάμετε καὶ ἡ φιλογενεῖά σας τὸ πα-

πατριωτικὸν διὰ νὰ μοι δώσετε ἀφορμὴν νὰ λαλῶ πάντοτε ὑπὲρ ὑμῶν. Συμβουλευέτετὰ δύο γειτονικά χωριά Ἀργαλαστήν καὶ Λαῦκον νὰ φυλάττουν τὸ ἀνεξάρτητον ἢ καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἐλευθερίας μικρόν τινα χρόνον ἕως νὰ εὐδοκήσῃ ὁ θεὸς νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ καλλίτερα. Χειραγωγεῖτε ὅμως καὶ τὸν καπετὰν Μῆτρον πρὸς τὸν ὁποῖον στέλλεται καὶ γράμμα τῆς Διοικήσεως. Ἐγὼ ἀπέκρυψα εἰς τὴν διοίκησιν τὸ πλαστὸν καὶ οἰκονομικὸν προσκύνημα ἐπειδὴ οὕτω συνέφερε, οἰκονομεῖτε καὶ ἡ φιλογενεῖά σας καὶ τὰ χωρία καὶ τοὺς καπετανεῖους ἕως νὰ ἰδοῦμεν τί γίνεται ὁ κόσμος. Πανταχόθεν μᾶς διδοὺν καλὰς ἐλπίδας. Οἱ Ἀγγλοὶ ἐδέχθησαν τὸν πλόκον μας καὶ διέδοσαν προσταγὰς νὰ μὴ τολμήσῃ Ἀγγλικὸν πλοῖον νὰ ἔμβῃ εἰς πολιτορκούμενον κάστρον μὲ ζαχρέδες. Ἄν ὅμως τολμήσῃ κανένα εἶναι μὲν δίκαιον νὰ γένῃ πρέζα ἡμᾶς ὅμως μᾶς συμβουλεύουν νὰ τὸ ἐμπροδίσωμεν καὶ πρᾶξιν νὰ μὴ τὸ χάμωμεν. Τὸ κογκρέσον ἄρχισε περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου πλὴν εἰδήσιν ἐκεῖθεν δὲν ἔχομεν. Ἐστάλῃ εἰς τὸ κογκρέσον καὶ ἰδικός μας κάποιος κόντε Ἀνδρέας Μεταξᾶς κεφαλὴ, νοῦς, ἀνὴρ εἰδήμων πολιτικός. Ἐστάλῃ καὶ εἰς Ρώμην ὁ παλαιῶν Πατρῶν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Πετρόμπετη καὶ εἴθε νὰ εὐρωμεν ἐκεῖθεν χάριν καὶ ἔλεος. Τὸ κογκρέσον γίνεται εἰς Βέροναν πόλιν τῆς Ἰταλίας, ἕως τέλους τοῦ παρόντος ἢ τὰ μέσα τοῦ ἄλλου μηνὸς θέλομεν ἔχει εἰδήσεις ἐκεῖθεν. Τὸ Ναύπλιον ἀκόμη ζῇ, πνέει ὅμως τὰ λοίσθια καὶ ἂν εἰς 15 ἢ τὸ πολὺ 20 ἡμέρας δὲν λάβῃ ἔξωθεν τροφὰς παραδίδεται. Ἡ διοίκησις κραταιοῦται καὶ ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους μὲ τὰ δραστηριώτερα μέσα. Ἐστάλθησαν εἰς τὸν κόλπον Πατρῶν ἑνδεκα καράβια Ἑλληνικά πρὸς βοήθειαν καὶ ἐγκαρδίωσιν τῶν ἐκεῖ μερῶν. Ὁ Μαχμουτ πασᾶς Δράμαλης ἀπέθανεν εἰς τὴν Κόρινθον. Τοῦρκοι εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν Κόρινθον ἕως 7 ἢ 8 χιλιάδες ἐν ἀταξίᾳ ὅμως καὶ ἀπελπισίᾳ ἂν δὲν ἔμβουν καὶ ἄλλοι Τοῦρκοι εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὸ καύσιμον τοῦ Βατζέλου μὲ τὸν νέον καπετὰν πασᾶν τὴν ἐμάθατε ὡς πλησιέστεροι τῶν Ψαριανῶν. Ἀσπάζομαι ὅλους τοὺς φίλους ἐπευχόμενος ὑμῖν ὑγείαν καὶ πάντα τὰ θυμῆρή μένω τῆς ἀγάπης σας ἐκκρεμής.

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς

τῇ 10 Νοεμβρίου 1822 ἐξ Ἐρμιόνης.

Ἐντιμότετοι φίλοι Τρικεριῶται σᾶς ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς.

Τῇ 17 Δεκεμβρίου 1822 ἀπὸ Καστρὶ.

Εἶδον τὴν πρὸς τὴν ὑπερτάτην Διοίκησιν ἀγωγὴν σας ἣ ὁποία ἀνεγνώσθη ἐπὶ συνελύσεως ἐκαλέσθη εἰς τὴν βουλὴν καὶ ὁ καπετὰν Γιάννης Παπα Δήμου καὶ ὠμίλησε διὰ στόματος ὅσα τὸν εἶχετε παραγγέλλει, πλὴν ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις δὲν εὕρισκει εὐλογον οὔτε συμφέρον μῆτε τὸν πλόκον τῶν προσκυνημένων χωρίων μῆτε τὸ πείραγμα τῶν χωρίων τοῦ Ἀλμυροῦ [διότι τοῦτο] προξενεῖ βλάβην καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ εὕρισκομένους χριστιανοὺς καὶ τελευταῖον ἡμπορεῖ νὰ πειράζῃ καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς πατρίδος σας.

Ὅθεν ἔχετε ὑπομονὴν καὶ οἰκονομηθῆτε ἀκόμη δύο μῆνας καθὼς οἰκονομεῖσθε ἕως τῶρα, καὶ ὅπως δυνηθῆτε ἕως νὰ ἰδοῦμεν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κογκρέσου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔχομεν χρηστὰς ἐλπίδας ὡς πανταχόθεν μᾶς βεβαιώνουν Ὡς καλοὶ λοιπὸν πατριῶται δότε προσοχὴν εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως καὶ πείθεσθε εἰς τὰς προσταγὰς τῆς καὶ δὲν μετανοεῖτε οὔτε βλάπτεσθε ποτέ. Ἡ Διοίκησις σᾶς γράφει διὰ τοῦ μινίστρου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τοῦ πολέμου διὰ νὰ στείλῃτε ἐδῶ δύο φρονίους καὶ συμφέρει πολὺ νὰ τὸ κάμνητε ἐπειδὴ τῶρα ὁποῦ ἐπάσθη τὸ Ναύπλιον ἡμπορεῖτε νὰ λάβητε καὶ τέπια διὰ τὸ κάστρον σας καὶ μπαρούτι καὶ μπάλες, πρέπει ὅμως νὰ ταχύνητε τὸν ἐρχομὸν τῶν ἐδῶ ἐλευσομένων ἀνθρώπων σας διατὶ ζητοῦν καὶ ἄλλοι καὶ ἂν δὲν προλάβητε ἡμπορεῖτε νὰ ἀποτύχητε. Ἐγὼ ἔγραψα περὶ τούτου τὸν καπετὰν Γιάννη Κουμπορέλλον τὸν ἰδικόν σας εἰς Ἰδραν ἤλθε καὶ ἐδῶ καὶ τὸν ὠμίλησα τὰ δέοντα καὶ ἐλπίζω τῶρα νὰ εἶναι αὐτοῦ. Τοὺς ἀπεσταλμένους σας διὰ τὰ ἐδῶ πρέπει νὰ τοὺς ἐφοδιάσῃτε μὲ γράμματα τῆς κοινότητος βουλλωμένα μὲ τὴν βούλλαν τῆς χώρας καὶ υπογεγραμμένα ἀπὸ τοὺς προκρίτους, ἐπειδὴ ἡ Διοίκησις εἰς γράμματα μὲ βούλλαν καὶ χωρὶς ὑπογραφὴν δὲν δίδει πίστιν. Τὸ πρὸς τὸν καπετὰν Μητρον Μπασδέκην γράμμα στείλετέ το ἀσφαλῶς καὶ οἰκονομεῖτε καὶ αὐτὸν ὅσον ἡμπορεῖτε ὁμοίως καὶ τοὺς Ἀργαλαστιώτας καὶ Λαυκιώτας ἐπειδὴ ἔτι ἀπαιτεῖ ὁ καιρὸς. Εἶδον καὶ τὴν κόπιαν τοῦ πρὸς τὴν χώραν σας γράμματος τῶν Ψαριανῶν καὶ ὠμίλησα καὶ περὶ τούτου πρὸς οὓς ἔδει τὰ δέοντα καὶ μὴ ὑποπτεύεσθε τίποτε. Οἱ Ψαριανοὶ εἶναι τέκνα γνήσια καὶ εὐπειθῆ τῆς Διοικήσεως καὶ χωρὶς

τὴν ἄδειαν αὐτῆς οὐδὲν ποιοῦσιν. Δότε καὶ τὸ πρὸς τὸν Εὐστάθιον
Δήμου πατριώτην μου καὶ μὲ ὑποχρεώνετε Ὑγιαίνετε

Ὁ φίλος Σας

Γρηγορ. Κωνσταντᾶς.

Φίλε Καπετὰν Γαρέφῃ ἀκριβῶς σὲ χαιρετῶ

Ἔλαβον τὸ γράμμα σου καὶ τὸ τουλουμάκι μὲ τὸ λάδι καὶ σὲ
εὐχαριστῶ καὶ διὰ τὴν καλὴν σου προαίρεσιν καὶ διὰ τὴν ἐνθύμησιν.

Εὐχομαι νὰ ἔλθῃ καιρὸς διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ κάμω καὶ ἐγὼ
τὴν ἀνταμοιβήν. Ἐρωτᾶς νὰ σὲ πληροφορήσω περὶ τοῦ Ρέμκα.
Ἐγὼ πέρυσι καθὼς ἔλαβον τὸ γράμμα τοῦ θείου τοῦ Σόλκα ἀνεφέρ-
θην εὐθὺς εἰς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἔστειλε δια-
ταγὴν εἰς τὸ στρατόπεδον διὰ νὰ τὸν στείλουν ἐδῶ. Ἀπεκρίθησαν
ὁμῶς ἀπ' ἐκεῖ ὅτι αὐτὸς μαζὶ μὲ ἕναν Ἑλληνα στρατιώτην ἔφυγε
καὶ δὲν ἤξεύρουν ποῦ ἐπῆγε. Ἐρευνῶντας ἐγὼ, ἔμαθον ἀπὸ ἄλλους
στρατιώτας ὅτι ὁ Γριζιώτης ἔστειλε κατόπιν του καὶ ἐπίασε καὶ ἐ-
σκότωσε καὶ τὸν Ρέμκα καὶ τὸν Ἑλληνα στρατιώτην Ἄλλοι λέ-
γουν ὅτι κατέφυγον καὶ οἱ δύο εἰς τὸ Μισήρι, πιθανώτερον ὁμῶ-
ς εἶναι τὸ πρῶτον. Ἄλλο περισσότερο περὶ τούτου δὲν ἔχω νὰ σε
εἰπῶ. Ὑγιαίνει.

Τῇ 22 Ἰουνίου 1829 ἐν Αἰγίνῃ

Ὁ φίλος Σου

Γρηγορ. Κωνσταντᾶς.

Πρὸς τὸν φίλον Καπετὰν Γαρέφην εἰς Μηλιαῖς.

Εὐγενέστατε καὶ ἀξιοπόθητε φίλε !

Ἔλαβον τὸ ἀπὸ τῆς α'. τοῦ τρέχοντος φιλικόν σου, ὁμοίως καὶ
πρότερον τούτου τὸ τοῦ κοινοῦ φίλου Λάμπρου. Εἶναι ὁμῶς παρά-
καιρος καὶ ἡ διὰ τοῦ Λάμπρου καὶ ἡ διὰ τοῦ φιλικοῦ σου ἀπαίτη-
σις, ἐπειδὴ ἐγὼ κατὰ τὴν πρώτην καὶ φιλόκαλον πρόθεσίν σου τὰ
ἀφιερωθέντα βιβλία ὡς τοιαῦτα τὰ ἐπρόσφερα εἰς τὸν Σ. Κυβερνήτην
καὶ ἡ ἐξοχότης του διέταξε νὰ καταγραφῶσιν εἰς τὸν κατάλογον τῆς
βιβλιοθήκης ὁμοῦ μὲ ἄλλα ἀφιερώματα καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς καλῆς

καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως τῶν ἀφιερωσάντων ἔγραψεν ἐπίσημον εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν ἣ ὅποια σήμερον διακοινοῦται διὰ τῆς ἑφημερίδος τόσοῦν τῆς Ἑλληνικῆς, ὅσον καὶ τῆς Γαλλικῆς. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατον νὰ ἀναιρέσωμεν τὰς Ἑφημερίδας. νὰ σθύσωμεν τοὺς καταλόγους τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἄτοπον νὰ διακηρύξωμεν παλίμβουλون τὸν κύριον Βερνάρδον τὸν ὅποιον ἔχομεν παράδειγμα σταθερότητος καὶ φιλογενείας. Ἐρρωσο φίλων καὶ ἀνδρῶν ἄριστε καὶ φρόνει περὶ σου τοῦ ὡς ἡμεῖς περὶ σοῦ.

Τῇ 12 Ἰουλίῳ 1830 ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐκ τῶν δυσάποφeyκτων τυπογραφικῶν παροραμάτων ἀναγράφουμεν ἑνταῦθα μόνον τὰ βλέποντα τὴν ἔννοιαν.

σελ.	ἀ.	στιχ.	2	γρ.	βιογραφία
»	ε'.	»	29	»	χρωμολιθογραφία
»	ς'.	»	13	»	οἷς
»	11	»	5	»	τῇ
»	»	»	19	»	ἐπιτρέποντα
»	14	»	3	»	ταῦτα
»	»	»	19	»	μετὰ τὸ δε ἅ εἰ
»	17	»	1	»	κεκυρωμένην.
»	20	»	24	»	βάσιν ἀντὶ βεβαίωσιν
»	21	»	9	»	Ἄ ο υστρίας
»	»	»	21	»	μετὰ τὸ οἷς, ἐστὶ
»	»	»	29	»	πρὸ τοῦ Ἀναστάσιος, Ὁ
»	»	»	35	»	1 1/2
»	23	»	1	»	1771
»	25	»	5	»	21, 943 γρ.
»	26	»	9	»	ἐλαφροῦ
»	33	»	32	»	μετὰ τὸ Γαζῆ, τὴν ὑπὸ Γ.
					Μανδᾶ γραφεῖσαν.
»	37	»	11	»	οἱ ἀντὶ οἱ
»	40	»	11	»	πυρπολῶν
»	42	»	5	»	πουλυφραδε',
»	»	»	6	»	Μτλιέα
»	»	»	24	»	δίχη
»	48	»	34	»	μετὰ τὸ Ἀλέξανδρος, συνέ-
					ταξε λόγον, ὃν ἐξεφώνησε
					παρεπιδημῶν πρὸς διακο-
					νίαν Ὀλύμπιος ἱερεὺς, διότι
					ὁ Ἀλέξανδρος.
σελ.	50	στιχ.	28	γρ.	τάφους
»	54	»	25	»	Διηναίρας
»	56	»	18	»	ἑαυτὸν
»	57	»	6	»	ὑμετέρας
»	»	»	27	»	μισθ α π ο δοσίαν
»	61	»	12	»	πάντως

σελ.	61	στιχ.	20	γρ.	διφθέρια
»	»	»	33	ὀβελιστέον	τὸ τῆς
»	»	»	35	γρ.	γλώσσης
»	62	»	19	»	95
»	63	»	18	»	τῇ ἀντὶ τὴν
»	64	»	23	»	τερπομένων
»	65	»	29	»	ἐδιάτριψαν
»	66	»	18	»	τοπιου
»	68	»	21	»	τὸ (1) μετὰ τὸ καθωμιλημένο
»	»	»	27	»	μυξοάρβαρη
»	»	»	28	»	μύξαις
»	70	»	2	»	καχοέργεια
»	73	»	8	»	προσέρχονται
»	74	»	23	»	ἰδίαν
»	»	»	29	»	Λώκιος
»	75	»	15	»	μετὰ τὸ ὕδατα ἐν
»	»	»	22	»	Τούρκου καλουμένου
»	76	»	5	»	ἢ ἀντὶ καὶ
»	79	»	1	»	τιμὴν μετὰ τὸ αὐτὴν
»	»	»	3	»	κρέατος καὶ μίαν ἀκριβῶς
					ὄκ. ἐλαίου διὰ μίαν ὄκ,
					μετὰ τὸ ὄκ. τὸ τελευταῖον
»	83	»	25	»	τῆς μετὰ τὸ κατ' ὅσον
»	84	»	28	»	ἔτεμε
»	86	»	9	»	χαχάμη
»	»	»	11	»	»
»	»	»	12	»	Χαίρλα
»	87	»	15	»	αὐτοῦ ἐφθασε μετὰ
					τὸ φήμη.
»	89	»	20	»	Γέργου
»	90	»	15	»	ἄγιον μετὰ τὸ παρὸν
»	»	»	18	»	καὶ μετὰ τὸ — νάχων
»	»	»	21	»	πρότερον μετὰ τὸ δὲ
»	»	»	28	»	ἕως ὄντι εἰς
»	91	»	4	»	ἀφιερῶματα
»	»	»	11	»	καὶ μετὰ τὸ Γεωργίου
»	92	»	12	»	Βουνένης
»	96	»	25	»	Ἐπιστολαὶ
»	97	»	7	»	(:) ἀντὶ (!)
»	»	»	10	»	; μετὰ τὸ μουσικῆς
»	»	»	11	»	; μετὰ τὸ εἰ καὶ
»	»	»	22	»	Γ (;) ἀντὶ Γ ;

σελ.	99	στιχ.	41	γρ.	; μετὰ τὸ οἶε
»	»	»	42	»	διακενῆς
»	»	»	18	»	κτλ. Τῆς ἀντί καὶ τῆς
»	100	»	2	»	ἡ τοι τὸν τόπον μετὰ
					τὸ τρόπον
«	»	»	6	»	μνηστεύεται
»	»	»	20	»	καὶ ἀντίως
»	»	»	24	»	παιδείας ξυνθηκῶν
					μετὰ τὸ ἀποτρόφους
»	»	»	32	»	τὸ μετὰ τὸ δὲ
»	101	»	13	»	δοκῶ
»	»	»	17	»	πρὸς τὸ κέντρον ἧ
					τὰ μετὰ τὸ τὰ
»	»	»	19	»	κύριος μετὰ τὸ πανα-
					γιώτατος
»	102	»	20	»	νόνητων ἀντὶ νούσων
»	»	»	22	»	δὸς γάρμοι μικρὸν
					ὑπαλλὰξαι τὸ εἰ-
					ρημένον μετὰ τὸ κα-
					τατκάπτειν
»	»	»	32	»	καὶ μετὰ τὸ τούτων
»	»	»	33	»	μενοῦν ἀντὶ μενοῦ
»	103	»	30	»	καὶ μετὰ τὸ δὲ
»	104	»	4	»	μεταλαβόντες
»	»	«	16	»	κάκεινην
»	»	»	32	»	ᾧ περ πρὸ τοῦ Ἑβραϊστί
»	105	«	4	»	ἐνώσεως
«	»	»	7	»	ἀπαθανατήσας
»	»	»	28	»	αὐτῷ μετὰ τὸ ἄλλος
»	»	»	31	»	ἐπισημαίνηται
»	106	»	13	»	τελειότητι, οὕση
»	»	»	17	»	ὀβελιστέον τὸ [τὸ]
»	»	»	23	γρ.	μὲν μετὰ τὸ μετὰ
»	107	»	19	»	ἄν μετὰ τὸ τίς
»	»	»	28	»	οἶδε ἀντὶ οὐδὲ
»	110	»	17	»	18 ἀντὶ 13
»	113	»	22	»	ὁ καζιονα μετὰ τὸ
					δευτέραν
»	116	»	11	»	ὀβελιστέος ὁ καὶ
»	»	»	13	γρ.	στρέμματα
»	»	»	17	»	-σταντῇ
»	»	»	26	»	τὸν μετὰ τὸ ἔχῃ τε

σελ.	117	στοιχ.	4	γρ.	13
»	»	»	33	»	260
»	118	»	6	»	συνενεργεῖ
»	»	»	18	»	τε μετὰ τὸ κινητῆς
»	»	»	30	»	φίλει ! ἀντὶ φίλε !
»	119	»	29	»	Ρημνίκου
»	120	»	7	»	α ! μετὰ τὸ Μαρτίου
»	»	»	11	»	βραδυτῆτα
»	121	»	2	»	ἐπισυμβαίνοντων
»	»	»	9	»	Ρημνίκου
»	»	»	22	»	ἐξ πρὸ τοῦ ἀντιγράφου
»	»	»	35	»	ἴσμεν
»	122	»	24	»	εὐχέτης ὁ Ρημνίκου
					Φιλάρετος μετὰ τὸ
					χρίσεως
»	123	»	24	»	ὁμολογῶ
»	»	»	13	»	ἀν μετὰ τὸ ὅ,τι
»	»	»	25	»	ἐκατομβ.
»	»	»	31	»	11
»	124	»	4	»	12
»	»	»	9	»	εὐμενοῦς
»	»	»	11	»	ῥημάτιον
»	»	»	21	»	ἀλλήλοις
»	»	»	23	»	τὶ ἀντὶ τὰ
»	»	»	31	»	Εἰρηνοπολεως
»	125	»	7	»	ἱρός, ἀμύμων
»	»	»	17	»	σκήψιν
»	»	»	22	»	μέντοι
»	»	»	28	»	τοὶ ἀντί σοι
»	»	»	32	»	ἐπηγγέλλου
»	126	»	12	»	κατατροχῆσας
»	»	»	20	»	αψῆς = 1796
»	127	»	1	»	ἀλλήλοισ μετὰ τὸ ἀγ-
					γε λίας
»	»	»	23	»	τὸν πρὸ τοῦ Ἑρα-
					κλέα
»	128	»	17	»	ἀκούων
»	»	»	22	»	οἶος
»	»	»	26	»	αψῆς = 1796
»	»	»	29	»	Δαρβάρει ἀντὶ Χαρβάρει
»	»	»	30	»	ἐπιδιδούς
»	130	»	3	»	μέν σου οὐδεμίαν

σελ.	131	στίχ.	15	γρ.	μετὰ τό: γνωριμίαν
»	»	»	27	»	ἐπηγγελμένως
»	133	»	25	»	χάριν μετὰ τὸ δὴ
»	»	»	»	»	ἀνενεγχεῖν τὴν ἡ-
»	»	»	»	»	γεμονικὴν ὑμῶν μετὰ
»	134	»	13	»	τό: ὑμῖν
»	»	»	24	»	καὶ μετὰ τό: μέν
»	»	»	»	»	σεμνυνομένη ἀντίτε-
»	»	»	31	ἐξοβελιστέος	μομένη
»	135	»	8	γρ.	ὁ καὶ
»	»	»	20	»	μηνὶ μετὰ τὸ ἐν
»	139	»	9	»	Γεωργάκης ἀντὶ Γεργάκης
»	»	»	16	»	ὑμῶν καὶ ἡμῶν.
»	»	»	»	»	κύρ Γρηγόριον μετὰ
»	»	»	17	»	τό: διδάσκαλον.
»	142	»	6	»	διάδοχον ἀντὶ δῆμαρχον
»	»	»	»	»	προκριτωτέρων καὶ
»	»	»	»	»	εὐλογημένων μετὰ τὸ
»	»	»	18	»	διατελούντων
»	»	»	»	»	ὁ φιλόκαλος ἀνήγει-
»	»	»	»	»	ρεν μετὰ τό: καταβα-
»	»	»	»	»	λῶν

